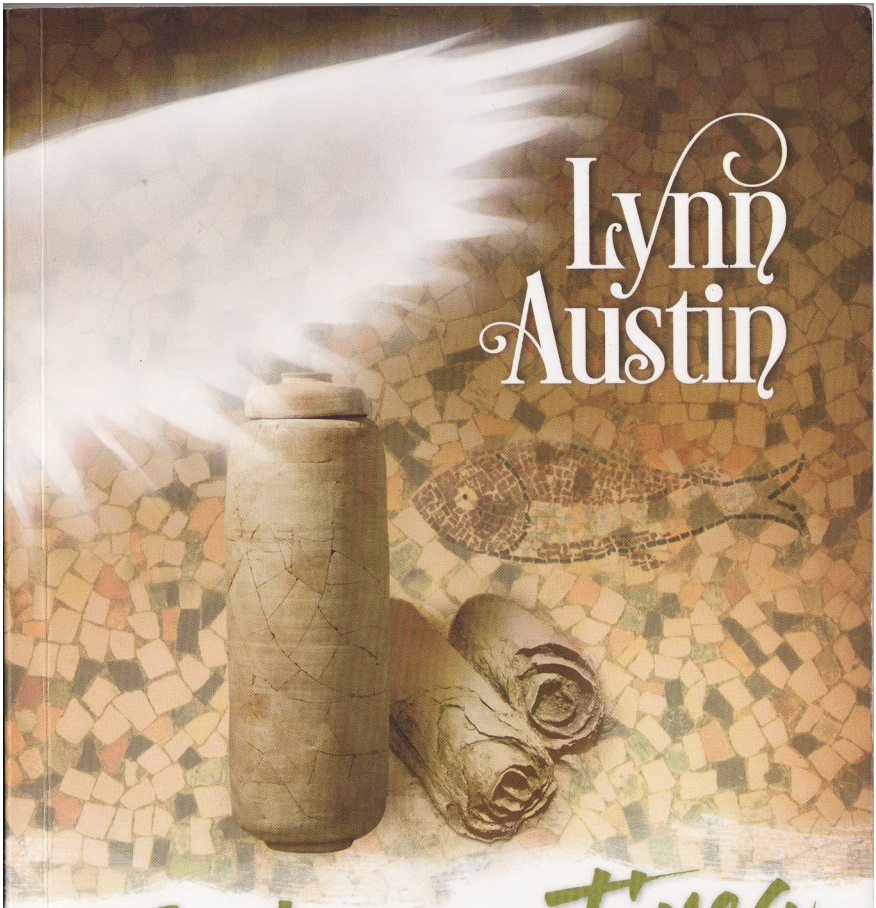

Lynn Austin

Sub ocrotirea aripilor Lui

ROMAN

LYNN AUSTIN
SUB OCROTIREA ARIPILOR LUI

Traducere: Narcisa Ţiulete
Casa Cărţii
Oradea – 2015

Lui Ken, Joshua, Benjamin şi Maya,
pentru sprijinul şi dragostea lor neabătute.

„Domnul să-ţi răsplătească ce ai făcut şi plata să-ţi fie deplină din partea Domnului, Dumnezeului lui Israel, sub ale cărui aripi ai venit să te adăposteşti!”
Rut 2: 12

„Ideea centrală a religiei iudaice este răscumpărarea… Evreii au promis să trăiască pe acest pământ ca un popor pus deoparte, astfel încât felul lor de viaţă să stea mărturie… pentru răscumpărarea ultimă, universală”.
Rabbi Irving Greenberg, *The Jewish Way*
[Felul de viaţă al evreilor]

Capitolul 1

Tel Aviv, Israel – 1999

Viaţa lui Abigail MacLeod nu o pregătise să facă faţă şocului resimţit atunci când Beniamin Rosen îşi dădu duhul în braţele ei. Era singură în aeroportul din localitatea Lod din Israel, la mii de mile depărtare de casa ei din Indiana, la ani lumină de viaţa cu care era obişnuită ca soţie, mamă şi profesoară. Moartea acestui om, împuşcat de un asasin, fusese atât de violentă, atât de neaşteptată, încât nu mai fu în stare decât să-i legene şocată trupul neînsufleţit, sperând că se va trezi curând din acest coşmar. Dar sângele domnului Rosen, care se îmbiba în rochia ei cea nouă de bumbac, lipindu-i-o de piele, era prea cald, prea adevărat ca să fie doar un vis.

E clar că n-ar fi trebuit să traverseze Atlanticul. Oceanul ar fi trebuit să rămână linia de demarcaţie dintre viaţa normală şi haos. Însă nu fusese viaţa un haos şi ieri dimineaţă, înainte să plece de acasă? Pelerinajul în Israel ar fi trebuit să reprezinte un nou început, la cei patruzeci şi doi de ani pe care îi avea. Însă, până acum îşi pierduse deja bagajele, fusese forţată să se îmbarce într-o aeronavă israeliană, ameninţată cu bomba şi fusese martora decesului unui om cu suflet ca de părinte, cu care se împrietenise şi care, acum, zăcea prăbuşit în poala ei, pe podeaua aeroportului.

Interogatoriul care urmase la poliţie fusese o adevărată scenă de film poliţist, ca cele pe care soţul ei le urmărea cu plăcere la televizor, doar că de data aceasta Abby nu putea să schimbe canalul sau să se retragă în dormitor, cu o carte bună în mână. După ce îl luaseră pe omul decedat din braţele ei, poliţiştii o înveliseră cu o pătură peste umerii care încă îi tremurau, apoi o puseseră pe un scaun de metal, cu spătar rigid, din biroul serviciului de securitate al aeroportului.

Acum îşi freca mâinile în încercarea de a le opri din tremurat. Abia dacă recunoştea figura răvăşită, împroşcată cu sânge a femeii care o privea din oglinda de pe peretele din faţă. Era oare o oglindă transparentă? Era urmărită din partea cealaltă? De ce o interogau ca şi când ar avea ceva de-a face cu moartea domnului Rosen?

— Vorbiţi mai tare, vă rog, doamnă MacLeod, zise unul dintre poliţişti. Reportofonul vechi, aşezat pe masa din faţa ei, bâzâia enervant, în timp ce banda se derula încet-încet de pe o rolă pe alta.

— Mm… îmi cer scuze. Mi-a spus că îl cheamă Beniamin Rosen, repetă ea parcă a o sută oară. L-am cunoscut în cursa de Amsterdam; a stat lângă mine. Dădea un telefon pentru mine la Institutul Arheologic când a fost împuşcat. Nu am văzut de către cine.

Luă o gură din apa călduţă pe care i-o dăduseră, dorindu-şi să nu fi plecat niciodată din Indiana. Apoi adăugă fără putere:

— Eu nu aveam chestii din alea pentru telefon. Cum le spuneţi? Ăă… fise. Domnul Rosen a spus că am nevoie de fise ca să pot da telefon.

Cineva bătu la uşa biroului neîncăpător şi, după un scurt dialog în ebraică, poliţiştii care o interogaseră ieşiră unul după altul, în locul lor, veniră doi bărbaţi îmbrăcaţi civil. Cel mai în vârstă se apropia de 60 de ani, cu o mustaţă ca cele din reclamele la lapte, iar părul – o blăniţă albă, cârlionţată ca a unui pudel. Trăsăturile grave, reci, păreau înrăite de viaţă, ca şi când violenţa îşi lăsase amprenta în beton. Cel mai tânăr, nu cu mult mai mare decât fiul lui Abby, Greg, avea părul negru, ondulat şi barba creaţă. Cu armele la şold şi expresii identice pe feţele serioase, mesajul lor era clar: *Ai dat de bucluc, Abby MacLeod!*

— Sunt agentul Dov Shur, iar el este agentul Kol, îi zise bărbatul mai în vârstă.

Trase unul dintre scaunele de metal şi se aşeză la masă, în partea opusă. Agentul Kol rămase în picioare, de parcă ar

fi păzit ieşirea.

— Am vrea să o luaţi de la capăt, doamnă MacLeod, şi să ne spuneţi tot ce s-a întâmplat.

O trecu un val de disperare şi epuizare.

— Iar? Dar deja am spus poliţiei tot ceea ce am avut de spus.

Agentul Shur scoase legitimaţia cu fotografie din buzunarul de la cămaşă şi o aşeză în faţa ei, pe masa verde, scrijelită ca şi când, folosită nepotrivit, ar fi fost gata să explodeze. Abby nu putu citi decât numele agentului şi Israel, dar arăta destul de oficial.

— Aţi vorbit cu serviciul de securitate al aeroportului şi cu poliţia locală, zise acesta. Noi reprezentăm guvernul israelian. Un fel de CIA pentru americani.

Scoase un pachet de ţigări şi îi oferi şi ei una. De vreme ce Abby refuză clătinând din cap, îşi aprinse ţigara şi începu să fumeze, fără să o întrebe dacă este de acord. Apoi îşi vârî din nou mâna în buzunar şi puse o altă legitimaţie în faţa ei. Era la fel ca a lui, doar că avea numele şi fotografia bărbatului mort.

— Beniamin Rosen lucra pentru noi, zise el încet.

Abby înghiţi în sec. Filmul poliţist de mâna a doua tocmai se transformase într-un film de spionaj de mâna a doua, alt gen preferat de soţul ei. Ce păcat că nu s-a uitat mai des cu el la filme de spionaj, acum ar fi ştiut unde duceau toate acestea! James Bond era de neînvins, însă femeile în rol principal mureau, de regulă.

Fumul usturător de ţigară îi umezea ochii şi o împinse să îşi dreagă glasul.

— Dar domnul Rosen mi-a spus că este specialist pe probleme de agricultură. Zicea că lucrează la… cum ziceţi când se cresc plante în deşert?

— Hidrologie în zone deşertice? se oferi să adauge agentul mai tânăr care stătea lângă intrare.

— Da, aşa a zis.

Abby se linişti, ca şi când cuvântul corect i-ar fi apropiat

mai mult de rezolvarea misterului.

Shur încuviinţă din cap, scoţând fum pe nări ca un dragon.

— E adevărat. Rosen se ocupa de plante. În Israel, toţi trebuie să jucăm mai mult de un singur rol ca să supravieţuim. *Ein breira* spunem noi în ebraică, n-avem de ales.

Îşi vârî mâna în celălalt buzunar de la cămaşă şi îi întinse lui Abby un carnet mic, albastru. Îi luă puţin ca să îşi dea seama că era paşaportul ei.

— Sunteţi Abigail Ruth MacLeod, citi el. Numele înainte de căsătorie, Dixon; patruzeci şi doi de ani, căsătorită cu Mark Edward MacLeod, patruzeci şi patru de ani, vicepreşedinte în cadrul firmei de calculatoare, Data Age; doi copii: Gregory William, douăzeci de ani, studiază inginerie la Purdue University; şi Emily Anne, optsprezece ani, care a absolvit liceul acum două săptămâni şi va merge în toamnă la facultate.

Un fior de groază o cutremură în timp ce omul repeta sec toate aceste date despre familia ei, despre care ştia că nu sunt în paşaport. Şi nici ea nu le spusese poliţiştilor.

— Locuiţi în Cârmei, Indiana, o suburbie a oraşului Indianapolis, continuă acesta, unde predaţi istorie la liceu. Soţul nu mai locuieşte cu dumneavoastră de patru luni şi jumătate şi aţi început de curând procedurile pentru divorţ.

Abby tocmai se pregătea să protesteze dorind să menţioneze că doar consultase un avocat, nu înaintase încă dosarul de divorţ, însă îşi dădu seama cât de ridicolă era toată această situaţie, absolut ridicolă.

— Acum, vă rog, doamnă MacLeod. Spuneţi-ne de la început tot ce vă amintiţi până în momentul morţii lui Beniamin Rosen.

— Vă putem aduce ceva? o întrebă dintr-odată bărbatul mai tânăr. Vă este foame? Sau sete?

Abby îşi aminti că soţul ei îi povestise despre comportamentul tipic de „poliţistul bun-poliţistul rău” şi îi

veni să plângă. Refuză clătinând din cap, simţindu-şi stomacul prea întors pe dos de la şocul şi spaima prin care trecuse pentru a putea înghiţi mâncare.

— Atunci puteţi, vă rugăm, să ne mai spuneţi încă o dată povestea dumneavoastră, de la început?

Abby trase adânc aer în piept, tulburată.

— Este prima dată când călătoresc peste ocean, începu ea. Ştiţi, urăsc zborul cu avionul. Mă îngrozeşte, de fapt...

Aeroportul Schipol, Amsterdam – 1999

— Doamnelor şi domnilor, căpitanul a început aterizarea pe aeroportul Schipol din Amsterdam, unde vom ajunge în câteva minute. Vă rugăm să vă puneţi centurile de siguranţă şi să respectaţi semnalul „Fumatul interzis”.

Pentru o clipă, avionul atârnă suspendat în aer, timp în care motoarele asurzitoare îşi schimbară direcţia.

— Detest acest moment, murmură Abby, abia respirând. Îl detest, îl detest, îl detest!

Se agăţă de cotiere, speriată de moarte, şi se lipi bine de scaun. În faţa hubloului plana, ca o farfurie, peisajul olandez.

Închise ochii şi încercă să se roage. Unul dintre motivele pentru care alesese pelerinajul în Israel fusese dorinţa de a-şi reface relaţia de mult neglijată cu Dumnezeu, dar în acel moment nu-şi putea aminti din viaţa ei de credinţă din copilărie decât rugăciunea „Tatăl nostru”. Nu prea era un moment potrivit să se roage pentru pâinea cea de toate zilele, oricum n-ar fi putut băga nimic în gură. Nici să-şi ceară iertare pentru greşeli, de vreme ce nici ea nu îl iertase pe Mark pentru ale lui. Adăugă „învaţă să te rogi” pe lista mentală a ţelurilor spirituale şi slăbi strânsoarea cotierelor cât să poată căuta o tabletă antiacidă în buzunar şi să bage repede una în gură. Mesteca deja a patra tabletă când mecanismul de aterizare lovi pista şi avionul redirecţionă motoarele cu un vuiet care îi aducea

mângâiere. Mai avea de îndurat o decolare şi o aterizare şi va fi în Israel.

În timp ce avionul se apropia de capătul pistei, Abby trase bagajul de sub scaun şi căută repede paşaportul şi harta capitalei Amsterdam. Pasagerii se îngrămădiră pe culoar, scoţându-şi gentile şi bagajul de mână din compartimentul destinat acestora deasupra scaunelor, dar ea rămase aşezată, revizuindu-şi planurile zilei pentru turul capitalei Amsterdam: Palatul Regal, Casa Anne Frank, Muzeul Van Gogh.

Ora locală, după cum anunţase însoţitoarea de zbor, era 6:50 a.m. Următorul zbor, cel către Tel Aviv, în care trebuia să se îmbarce, era la 5:20 p.m., ceea ce îi lăsa destul timp pentru cumpărături şi vizitarea obiectivelor turistice, deşi ceasul interior îi spunea că este timpul de culcare, nu de vânzoleală prin Europa. Acasă era miezul nopţii, iar în avion nu dormise deloc. Cine se putea relaxa suspendat la mii de kilometri deasupra congelatului Atlantic? Fratele ei, Sam, îi prescrisese nişte somnifere, dar nu luase niciunul. Voia să fie conştientă, să se poată ruga în caz că avionul se scufunda în mare.

În sfârşit, Abby îşi făcu loc pe culoarul aglomerat şi se aşeză în rând cu ceilalţi pasageri care coborau pe rampa avionului. Fu întâmpinată de mulţimea de indicatoare într-o limbă străină şi simboluri internaţionale, oameni de toate naţionalităţile care vorbeau în toate limbile posibile şi treceau grăbiţi pe lângă ea, îmbrăcaţi în culori care făceau parcă reclamă Naţiunilor Unite. Cel mai mult o intimidau agenţii de securitate care străjuiau aeroportul îmbrăcaţi în haine de camuflaj, cu mitraliere, şi îi reaminteau că plecase în călătorie într-o lume dominată de terorism.

— Ceva îmi spune că nu mai suntem în Kansas, Toto[1], murmură Abby.

Până acum nu părăsise niciodată America de Nord, rar

1 Aluzie la replica din *Vrăjitorul din Oz* (n.tr.).

călătorise departe de casa ei din Indiana, aşa că aproape că nu îi venea să creadă că este la jumătatea globului, în drum spre Israel. Amintindu-şi că era în această călătorie de una singură, îi dădură lacrimile. Plângea uşor la oboseală. „Îţi cad ochii de somn şi lacrimi”, o necăjea soţul ei. Amintirea neplăcută a lui Mark o înfurie. În primul rând, trădarea lui o împinsese aici. Îşi ridică nervoasă bagajul mai sus pe umăr, făcându-şi curaj. Cine avea nevoie de el? Se va descurca foarte bine şi pe cont propriu.

Abby se alătură mulţimii spre coada care se forma la vamă. În timp ce aştepta, studie fotografia din paşaport şi văzu o femeie atrăgătoare de vârstă mijlocie, având „cute de expresie” plăcute – refuza să le spună riduri – la colţul ochilor şi al gurii. Părul şaten închis, tuns scurt, modern, îi cădea pe frunte deasupra ochilor de un albastru azuriu. Un dinte frontal o necăjea, rămas uşor strâmb în urma unei căzături din copac la vârsta de opt ani. În fotografie părea să aibă privirea pierdută, dar cine nu ar arăta aşa jelind moartea a douăzeci şi doi de ani de căsnicie? Arăţi mai bine în realitate, mami, o asigurase fiul ei, Greg. Fotografiile din paşaport arată tot timpul foarte serioase, ca pozele de buletin.

— Următorul? Doamnă?

Era rândul lui Abby să treacă linia magică. Ofiţerul de la vamă îi puse viza pe paşaport şi îi făcu semn cu mâna să meargă mai departe. Era în Europa, pentru prima dată în viaţa ei pe cont propriu. Putea să facă asta. Nu avea nevoie de Mark sau de altcineva să o ţină de mână.

În timp ce restul pasagerilor se aliniaseră în jurul benzii rulante să-şi ia bagajele, Abby se îndreptă spre holul principal al aeroportului, nerăbdătoare să-şi înceapă vizita în Amsterdam. Agentul de turism din Indianapolis o asigurase că valiza îi va fi transferată direct în zborul de Tel Aviv, dar o sfătuise să-şi facă înregistrarea la biroul israelian de zboruri şi să îşi ridice rezervarea înainte să prindă autobuzul care mergea în Amsterdam.

Parcă traversase toată Olanda şi jumătate din Franţa până ajunse la ghişeul de zboruri către Israel, care era izolat de toate celelalte, la capătul cel mai îndepărtat al aeroportului. Agentul de turism o avertizase, de asemenea, că israelienii sunt fanatici în ce priveşte securitatea, dar tot o trecură fiori când îi văzu pe cei trei ofiţeri de la ghişeul de bilete purtând arme atârnate de umăr sub vesta uniformei. Pasageri nervoşi se strânseră la ghişeu, fumând, stând pe valize, vorbind tare în ebraică, după cum i se păru lui Abby. Se aşeză la rând, nemulţumită că iroseşte din timpul de vizită a obiectivelor turistice.

După zece minute, ajunse la ghişeu şi îi dădu ofiţerului biletul său.

— Aş vrea să confirm locul, vă rog. Am rezervare mai târziu, în această seară, pentru zborul de la ora 5:20 p.m.

Ofiţerul se încruntă.

— De unde aţi cumpărat biletul?

— De acasă… din Indianapolis…

— Nu există niciun zbor la ora 5:20 p.m., zise ofiţerul pe neaşteptate.

— Ce vreţi să spuneţi? S-a anulat?

— Nu, acest zbor nu există. Nu avem niciun zbor cu acest număr şi nici vreun altul care să decoleze la ora aceasta.

Abby se străduia să nu intre în panică.

— Ei bine, este vreun alt zbor pe care l-aş putea lua spre Tel Aviv azi?

— De unde aţi rezervat acest bilet? îi trânti ofiţerul întrebarea, de parcă ar fi ameninţat-o cu o armă.

— Nu l-am rezervat eu. Merg la un curs postuniversitar de specializare în arheologie pe perioada verii. Şcoala a organizat toată excursia.

— Ce şcoală?

— Western Evangelical Seminary. Biroul domnului dr. Voss a făcut…

— Deci, faceţi parte dintr-un grup?

— Da…

— Şi unde sunt ceilalţi?

— Ei bine, ei sunt într-un alt zbor. Ne întâlnim în Tel Aviv.

— Şi de ce nu călătoriţi cu grupul dumneavoastră?

Abby ezită. Adevărul era că toţi ceilalţi călătoreau prin Atena, care avea o reputaţie proastă pentru atacuri teroriste. Teama ei de a fi deturnată întrecuse dorinţa de a vizita oraşul antic. Dar era potrivit oare să îşi mărturisească această temere tocmai unui ofiţer înarmat?

— Şcoala este în Colorado, zise Abby în cele din urmă, dar pe timpul verii vin studenţi din toate colţurile Statelor Unite. Este un sit arheologic, ştiţi, sponsorizat de Institutul Arheologic Israelian.

— Cât de bine îl cunoaşteţi pe bărbatul care v-a cumpărat acest bilet?

— Nu ne-am întâlnit niciodată, dar…

— Un moment, vă rog.

Ofiţerul se ridică de pe scaun şi se făcu nevăzut după uşa care se afla în spatele ei.

Abby bătea cu degetele pe tejgheaua ghişeului. *Minunat! Pur şi simplu, minunat!* Pentru această excursie strânsese bani din salariul ei derizoriu de profesoară, iar bugetul nu îi permitea cheltuieli neprevăzute. Poate era mai bine să ia următorul zbor înapoi spre casă.

Ofiţerul de la ghişeul de bilete se întoarse cu un bărbat mai în vârstă, a cărui legitimaţie arăta că este directorul. Arma lui era mult mai mare decât a celorlalţi.

— De unde aţi cumpărat acest bilet? întrebă. Abby arătă către ofiţerul care stătea tăcută lângă el.

— Am mai explicat o dată…

— Mai explicaţi încă o dată, vă rog.

— Dr. Theodore Voss de la Western Evangelical Seminary, din Colorado, mi-a trimis biletul prin poştă.

— Îl cunoaşteţi pe acest dr. Voss personal?

— Nu ne-am întâlnit niciodată. Am vorbit doar la telefon. Directorul îşi frământa mustaţa în timp ce tasta la computerul pe care se afla baza de date a aeroportului.

Începeau să o doară picioarele. Îşi aşeză jos bagajul şi aşteptă cinci minute până când directorul verifică ceva la computer.

— V-a rugat acest dr. Voss să duceţi ceva în Israel pentru el sau v-a dat vreun pachet de orice fel?

— Doar un dosar cu informaţii despre săpături şi cursul postuniversitar de specializare pe care îl voi face.

— Pot să îl văd, vă rog?

Abby scoase din geantă dosarul înţesat cu hârtii şi i-l dădu. Femeia-ofiţer ieşi cu el cu tot. Ce se întâmpla oare?

— Zborul pentru care aveţi rezervare nu există, spuse directorul, punând biletul pe tejghea, în faţa ei.

— O spuse ca şi când ar fi făcut ceva rău.

— Ei bine, este vreun alt zbor spre Tel Aviv pe care aş putea să îl iau în locul acestuia?

— Zborul 1013 decolează la 8:00 în această dimineaţă. Abby aruncă o privire la ceasul de deasupra tejghelei.

— Dar... dar acesta pleacă în mai puţin de o oră! Nu există niciun zbor mai târziu?

Omul clătină din cap. Abby oftă la gândul că planurile ei de a vizita obiectivele turistice din Amsterdam se spulberaseră.

— Ei bine, bănuiesc că va trebui să îl iau pe acesta, atunci, începu să tasteze din nou. După câteva minute, ofiţerul se întoarse cu dosarul, iar Abby îl îndesă înapoi în geantă.

— Şi valiza mea?

— Dacă a fost etichetată cu numele companiei de zbor israeliene, va fi trimisă în zona noastră de bagaje. Vă veţi îmbarca la poarta 96, zona C.

Îi înmâna biletul de cum ieşi la imprimantă.

— Următorul?

Lui Abby nu-i plăceau schimbările. Avusese parte de mult prea multe schimbări în ultimele luni. Îşi puse din nou bagajul pe umăr şi urmă indicatoarele spre zona C, prin punctul de securitate. Agenţii de pază şi armele se

înmulţeau ca viruşii.

Poarta 96 se afla în cel mai îndepărtat colţ al zonei, izolat de restul aeroportului. Abby oftă şi se cufundă pe un scaun. Simţi că cedează nervos. Ceilalţi pasageri încă nu începuseră să se îmbarce în avion. Fie treceau încet pe culoar fumând câte o ţigară, fie stăteau jos şi citeau ziare evreieşti într-o tăcere sumbră. Atmosfera era deosebit de tensionată, ca într-un film prost de spionaj. Mai bine ar fi riscat un avion deturnat în Atena.

La ora 8:00, directorul ghişeului de bilete apăru, luă microfonul în mână şi făcu următorul anunţ, în ebraică, apoi în engleză:

— Doamnelor şi domnilor, Zborul 1013 va avea întârziere până la ora 9:30 a.m. Puteţi servi un mic dejun gratuit la cafeneaua Skyline.

Abby se aştepta ca anunţul să fie primit cu proteste şi mormăieli, dar pasagerii se ridicară efectiv de pe scaune şi se împrăştiară pe culoarul lung spre micul dejun gratuit. Abby îi urmă, deşi ultimul lucru pe care îl dorea acum era să mănânce. Stomacul îi clocotea din cauza zborului lung şi a tensiunii care părea că pusese stăpânire pe zona israeliană de zbor, nemaipomenind de prezenţa armelor, care o agitau şi mai mult.

Pe la jumătatea drumului spre cafenea, o trecu un gând derutant: *ceva nu e în regulă cu avionul!* Meniul gratuit era probabil menit să le distragă atenţia, ca pasagerii să nu vadă muncitorii care reparau în grabă motoarele. Dacă era ceva în neregulă, Abby voia să fie în cunoştinţă de cauză. În niciun caz nu avea de gând să se îmbarce într-o aeronavă defectă. La prima ieşire, se desprinse de viermuiala mulţimii şi se întoarse înapoi la poartă.

Sala de aşteptare era goală. Se uită pe fereastră şi tocmai atunci văzu cum se închide uşa aeronavei israeliene şi rampa de îmbarcare se strânge încet. Aeronava uriaşă dădu în spate şi dispăru din faţa ei. Abby se prăbuşi pe un scaun şi înghiţi o altă tabletă antiácida. Minunat! Sigur era

ceva în neregulă cu avionul.

Un agent de curăţenie îşi împingea stingher coşul spre culoar şi începu să golească fără chef scrumierele. Abby închise ochii şi încercă să aţipească. Când îi deschise din nou zece minute mai târziu, omul de serviciu încă golea scrumierele, deşi nu era nimeni în sală să le umple. Plătit cu ora, fără îndoială! Când, sprijinit de coş, îşi aprinse ţigara, aproape o bufni râsul. Iată o slujbă care i-ar plăcea şi ei: să fumeze şi să-şi golească propria scrumieră. Omul de serviciu trase adânc în piept întorcând în acelaşi timp capul spre ea. Când privirile li se întâlniră, el întoarse brusc ochii în altă parte. Era clar că omul nu muncea. N-avea ce să facă în zona asta părăsită. Şi, dacă n-avea de gând să muncească mai mult de atât, n-avea cum să îşi păstreze slujba prea mult timp.

Abby închise ochii din nou şi, încercând să aţipească, auzi un ticăit slab. Venea dinspre coşul omului de serviciu. Îşi pusese alarma să nu rateze pauza de cafea? Dispărând cu tot cu coş în spatele unei uşi pe care nu scria nimic, i se păru dintr-odată ceva în neregulă cu el. Avea tenul prea închis la culoare pentru un olandez, era prea tânăr şi prea bine făcut pentru un om de serviciu. Era oare un agent de securitate care se dădea drept om de serviciu? Dacă da, pe cine urmărea? Un fior îi trecu prin şira spinării când realiză că este singura persoană din sala de aşteptare.

Afară, o aeronavă olandeză trăgea la poarta unde fusese nava israeliană, iar muncitorii împingeau scările spre uşă. Abby urmări îngrozită o duzină de agenţi de securitate îmbrăcaţi în uniformă, înarmaţi cu mitraliere, unii însoţiţi şi de câini, alergând pe scări şi intrând în avion. Îi văzu cum scotocesc înăuntru. Sub avion, muncitorii deschiseră cala de bagaje şi alţi câţiva agenţi de securitate şi câinii lor se furişară înăuntru. Când terminară inspecţia, agenţii de securitate asigurară perimetrul avionului, cu mitraliere pe poziţii. Ce se întâmplă, totuşi?

O singură explicaţie avea sens. O ameninţare cu bomba.

O cuprinse o teamă bolnavă. *O, Doamne, Te rog, nu...* se rugă ea. Inima îi bătea puternic de parcă alergase într-o cursă de maraton. Nu mai putea să respire. Deodată se simţi atât de rău, încât se văzu nevoită să fugă în baie şi să îngenuncheze lângă vasul de toaletă. Nu avea nimic în stomac, dar toaleta trase apa automat. Când îşi dădu seama că îşi lăsase bagajul în sala de aşteptare, încercă să se ridice. Genunchii i se împleticeau prea rău ca să poată sta în picioare, aşa că se prăbuşi pe vasul toaletei. Apa se trase din nou. Ce era cu ea? Citise despre atacuri de panică, dar era prima dată când experimenta aşa ceva.

Se ridică greu, încercând să se ţină de cabină, dar toaleta trase iar apa. Reuşi să se întoarcă unde îşi lăsase bagajul, sprijinindu-se pe chiuvete, pe spătarele scaunelor şi pe orice găsi în drum ca să îi susţină picioarele încovoiate. Se întorseseră deja mai mulţi pasageri. Va trebui să se îmbarce în avion în curând.

O, Doamne... Nu pot să urc în avion! Nu pot!

Îi era atât de greaţă, încât îşi smulse bagajul şi fugi în baie. Tot stomacul îi venise în gât. Ba stând pe vas, ba aplecându-se peste el, apa se trăgea întruna, automat. Plămânii îi pompau atât de tare, încât o luă ameţeala.

Rugăciune. Trebuia să se roage. Îşi aminti povestea cu lâna lui Ghedeon de la şcoala duminicală şi hotărî să pună şi ea un semn. *O, Doamne... dacă e ceva în neregulă cu acest avion, dacă nu ar trebui să mă urc în el... fă ca bagajul meu să fie semnul. Dacă nu îmi găsesc valiza, atunci voi şti că trebuie să aştept aici.*

Se aşeză pe vasul de toaletă şi începu să se roage aşa cum nu se mai rugase de ani de zile, până când difuzorul anunţă zborul. Ieşind din baie, îşi surprinse în treacăt în oglindă faţa albă ca lavoarul de porţelan.

Agenţii trimiseseră în sala de aşteptare toate bagajele cu cărucioare masive de transport şi îi rugau pe pasageri să îşi identifice bagajele şi să le deschidă. După verificarea fiecărei valize, erau încărcate în cala pentru bagaje, iar

proprietarul era lăsat să se îmbarce.

Abby îşi căută valiza. Nu era în niciun cărucior; exact semnul pentru care se rugase. Nu trebuia să urce în avion. Nu mai putea respira.

— Aveţi vreo problemă, doamnă? întrebă directorul cu arma cea mai mare.

— Valiza mea nu e aici.

— Dacă ne completaţi un formular cu adresa unde veţi sta în Israel, o să v-o trimitem acolo. Vă rugăm să vă îmbarcaţi.

Abby îşi roti privirea de jur-împrejur. Era singurul pasager care mai rămăsese în sală.

— Mm... Mai bine nu. Tot ce îmi trebuie este în valiză. Aştept până apare. Voi lua un alt zbor mai târziu.

— Este singurul zbor spre Tel Aviv astăzi.

— Atunci o să rămân peste noapte. Voi avea astfel ocazia să văd puţin din Amsterdam...

— De ce nu vreţi să vă îmbarcaţi, doamnă?

Ce să spună? Că Dumnezeu îi spusese să nu se îmbarce? O să pară ţicnită. O să fie închisă cine ştie pe unde, într-o închisoare uitată de lume.

— Eu... eu aş vrea să aştept aici până apare valiza.

— Dar aveţi bilet pentru acest zbor. Mă văd nevoit să insist să vă îmbarcaţi acum. O apucă de braţ şi o conduse spre uşă.

— Nu... aşteptaţi...

— *Trebuie* să urcaţi, doamnă MacLeod.

Abby nu îşi dădea seama ce o şocase mai mult: că îi spusese pe nume sau că o forţa să urce în avion, împotriva dorinţei ei. Avea voie să facă acest lucru? Ea nu putea să refuze? Nu mai conta ce drepturi avea. Frica o înmuiase suficient încât să nu opună rezistenţă. Directorul o conduse la locul ei pe culoarul avionului, unde se aşeză neputincioasă. Dumnezeu îi răspunsese la rugăciune şi îi spusese să nu urce în acest avion, iar ea stătea acum în acest scaun împotriva dorinţei ei, încercând să îşi pună

centura cu mâinile tremurânde. Sigur o aştepta moartea.

În minutele care urmară, Abby trecu prin clipe groaznice încercând să se pregătească pentru explozia care era convinsă că va avea loc. Copil fiind, mersese la biserică în fiecare săptămână, nemaivorbind de nenumăratele ore de şcoală duminicală şi tabere biblice. Ar fi trebuit să îşi amintească ce era de făcut în astfel de momente, ce ar trebui să îi spună lui Dumnezeu. Cu toate acestea, mintea ei era ca o coală albă de hârtie.

Avionul începu să se deplaseze. Însoţitoarele de zbor se agitau de colo-colo, asigurându-se că toată lumea este prinsă în centură, apoi îşi puseră şi ele centurile de siguranţă pentru decolare. Abby închise ochii şi aeronava se repezi înainte pe pistă. Când simţi roţile ridicându-se de la sol îi veni rău din nou, gata să vomite.

O, *Doamne, ajută-mă, Te rog!*

— Sunteţi bine, domniţă?

Abby deschise ochii şi văzu privirea blândă, îngrijorată a vecinului de scaun. Avea cam şaizeci de ani, era îmbrăcat într-un costum business închis la culoare, cămaşă nouă albă şi cravată în dungi. Purta o tichie evreiască pe capul fără păr, barba brună, tunsă proaspăt şi presărată cu fire grizonante, iar felul său de a vorbi avea o urmă de accent străin. Cu toate acestea, ochii calzi, căprui, crestaţi la colţuri parcă de prea multe zâmbete, îi câştigară pe loc încrederea lui Abby. Exact ca ochii unui bunic blajin.

— Nu, şopti ea. Sunt foarte speriată…

Îi luă mâna de pe cotiere şi o aşeză în palma lui.

— Se poate? întrebă el amabil.

Acceptă recunoscătoare, dând din cap, şi se simţi mai puţin singură.

— Sunteţi în perfectă siguranţă, dragă domniţă. Compania de zbor israeliană are cea mai bună reputaţie din lume. Şi cine nu se poate încrede în pilot, se poate totuşi încrede în Dumnezeu.

Reuşi să zâmbească firav.

— Exact acest lucru încercam acum... Să mă rog, adică. Din păcate, mi-am cam pierdut exerciţiul.

Bărbatul se amuză uşor, avea un râs lin, ca mierea moale.

— Atunci, daţi-mi voie. „Cel ce stă sub ocrotirea Celui Preaînalt şi se odihneşte la umbra Celui atotputernic, zice despre Domnul: El este locul meu de scăpare şi cetăţuia mea, Dumnezeul meu în care mă încred!” Cum mă descurc până acum?

Abby fu uimită că atacul de panică se potolea.

— Hm, minunat... mulţumesc. Vă rog, nu vă opriţi.

— „Pentru că zici: Domnul este locul meu de adăpost! şi faci din Cel Preaînalt turnul tău de scăpare, de aceea nicio nenorocire nu te va ajunge, nicio urgie nu se va apropia de cortul tău. Căci El va porunci îngerilor Săi să te păzească în toate căile tale; şi ei te vor duce pe mâini, ca nu cumva să-ţi loveşti piciorul de vreo piatră”.

— Este un psalm, nu-i aşa?

— Da, aşa este. Sunt Beniamin Rosen, apropo. Iar dumneavoastră sunteţi...?

— Abby MacLeod. După cum aţi ghicit probabil, mi-e frică să zbor cu avionul.

Bărbatul zâmbi din nou.

— Abby, dacă suntem sinceri, multora ne este teamă să zburăm. Avionul se zgudui brusc. Abby îl strânse mai tare de mână.

— Dumneavoastră vă este frică, domnule Rosen?

— Da, cred că mi-a fost un pic frică acum mulţi ani, dar am zburat de atâtea ori, încât m-am obişnuit.

— Călătoriţi în interes de afaceri?

— Da. Slujba mă poartă la conferinţe peste tot în lume. Sunt un fel de „expert în agricultură”, specialist în hidrologie în zone deşertice. Dar nu vă lăsaţi amăgită de titlu. De fapt, în sufletul meu, sunt un simplu fermier, care caută metode noi de recoltare în zone aride. Dar dumneavoastră, Abby MacLeod? Ce vă aduce în Israel, în

ciuda aversiunii faţă de avioane?

— Sunt profesoară de istorie, arheolog de birou. Acum că cei doi copii ai mei au crescut, am hotărât să îmi împlinesc visul de o viaţă de a merge într-un sit de săpături arheologice.

— Foarte frumos! Unde veţi săpa?

— Vă arăt.

Dacă planul domnului Rosen era să o ajute să nu se mai gândească la temerile ei, funcţiona de minune. Recunoscătoare pentru distragerea atenţiei, Abby îşi scoase dosarul cu materiale şi se cufundară amândoi în harta şi detaliile expediţiei. În doar câteva minute, Abby era deja relaxată.

— A, văd că este unul dintre locurile unde sapă Ana, zise domnul Rosen. Să nu uitaţi să îi transmiteţi salutări. Ana Rahov este verişoara mea.

Abby căută o pagină goală în carneţel.

— Aţi vrea să îi scrieţi un bileţel?

Îl urmări fascinată cum scrie în grabă ceva în ebraică, de la dreapta la stânga.

O oră întreagă vorbiră ca şi când erau prieteni de o viaţă. Când însoţitorii de zbor începură să servească masa, Abby deja îi povestise toată întâmplarea prin care trecuse, cum văzuse agenţii de securitate care scotoceau avionul, cauza atacului ei de panică. Îi povesti inclusiv cum pusese semnul cu lâna, cum ofiţerii o forţaseră să urce în avion în ciuda voinţei ei. Omul îi şopti cu compasiune, mângâind-o uşor pe mână.

— Ştiu povestea cu lâna lui Ghedeon, zise el, şi începură să vorbească despre Biblie.

Abby îi arătă Biblia de buzunar pe care o ţinea în geantă, un cadou pe care îl primise de la fiica ei, Emily, cu ocazia acestei călătorii.

— Mărturisesc că nu m-am uitat niciodată atent în Scriptura creştină, îi spuse el, răsfoind-o.

— Primele cinci cărţi sunt la fel ca Tora noastră… Profeţii

sunt la fel… a, da, şi Psalmii sunt la fel.

Beniamin Rosen o ţinu de vorbă pe Abby tot timpul zborului, plecând de lângă ea doar foarte puţin.

— Mă scuzaţi puţin, vă rog. Este timpul pentru rugăciune. Pot să o împrumut? întrebă arătând spre Biblia ei.

— Da, sigur.

— Poftiţi, puteţi să aruncaţi o privire în Scriptura mea cât timp lipsesc. Bineînţeles, nu vă ajută prea mult dacă nu ştiţi ebraică.

Întoarse cartea invers în mâinile ei, zâmbind.

— Aşa se ţine, se citeşte de la sfârşit la început.

Îşi desfăcu centura de siguranţă şi se îndreptă spre coada avionului, spre un grup de bărbaţi israelieni. Stăteau în cerc pe culoar, în spatele avionului, cu capul ascuns sub şalul de rugăciune şi cu mişcări legănate în ritmul poeziei ebraice.

Când se întoarse, domnul Rosen şi Abby continuară discuţia despre religie şi Dumnezeu.

— Cred că este bine pentru oamenii de religii diferite să se întâlnească pe teren comun, aşa cum am făcut noi, nu crezi, Abby? Cred că îi face plăcere Celui Sfânt.

Răsfoind Biblia lui Abby, începu să citească:

— „Iată ce plăcut şi ce dulce este să locuiască fraţii împreună! Este ca untdelemnul de preţ, care, turnat pe capul lui, se coboară pe barbă, pe barba lui Aaron, se coboară pe marginea veşmintelor lui”.

Oftă apăsat.

— Mă tem că în ţara mea încă nu am învăţat să trăim în unitate.

Timpul de aterizare se apropia. Domnul Rosen îşi prinse centura, iar aeronava cobora uşor deasupra apelor albastre ale Mediteranei. Abby întrezărea în depărtare fâşia de coastă israeliană.

— Detest aterizările, zise ea, simţind cum i se face iarăşi rău. Domnul Rosen o luă de mână şi o ţinu de vorbă la fiecare zgomot ciudat şi la fiecare viraj ameţitor al avionului până când aterizară în siguranţă pe pământ. Aşteptând pe

culoarul avionului, Abby cedă imboldului pe care îl simţea şi îl luă în braţe.

— Nu ştiu cum aş putea să vă mulţumesc, domnule Rosen.

— Nu, plăcerea este toată a mea. Nu am norocul să petrec timp cu o domniţă frumoasă în fiecare zi. Acum, dacă îmi daţi voie, aş putea să vă ajut la vamă, cu bagajul pierdut. Cred că trebuie să completaţi nişte formulare.

— Nu e nevoie…

— Ştiu, dar mi-ar plăcea.

Până la urmă, Abby fu recunoscătoare pentru ajutorul său. Pentru că ştia mulţi oameni care lucrau la aeroport, trecură repede de toate formalităţile. Curând, ajunseră deja în holul de la intrarea aeroportului, lângă uşă, luându-şi la revedere.

— Vă aşteaptă cineva de la Institutul Arheologic? întrebă domnul Rosen.

— Nu, nu se aşteaptă să ajung aşa de repede.

— Aşa e, aţi spus deja că s-au încurcat orele de zbor. Aţi vrea să o sun pe Ana să trimită pe cineva?

— Aţi făcut deja destul pentru mine, domnule Rosen. Ştiu că vreţi să ajungeţi acasă după zborul lung.

Bărbatul zâmbi amabil.

— Un telefon nu ia mult. M-aş simţi mai bine să ştiu că nu vă las la mila taximetriştilor israelieni. Aveţi la îndemână un număr de telefon de la institut?

Abby scormoni în geantă după dosarul cu materiale şi i-l dădu domnului Rosen.

— Aşteptaţi aici pe scaun, zise el. Mă întorc într-o clipă cu veşti bune, bine?

— Cel puţin daţi-mi voie să plătesc eu convorbirea. Domnul Rosen scoase din buzunar o fisă cu formă ciudată.

— Este nevoie de o fisă specială ca asta ca să puteţi da telefon. Relaxaţi-vă. Mă întorc imediat.

Dispăru după colţ, unde Abby văzuse un rând de telefoane. Se cufundă într-un scaun de plastic portocaliu,

făcându-şi vânt cu paşaportul. Căldura îi amintea de luna august de acasă, dar fărâma de Israel pe care o zărea în spatele uşilor de sticlă nu arăta ca Indianapolis – palmieri care se legănau în briza uşoară, lumina aurie a soarelui şi semnele de circulaţie în limba ebraică.

Israel! Nu îi venea să creadă că este în Israel! După ceasul ei, era trează de douăzeci şi patru de ore. Abia aştepta să ajungă în camera de hotel, să facă un duş şi să se schimbe. Atunci îşi aminti că nu avea haine de schimb. Lacrimile o năpădiră, dar se abţinu să izbucnească în plâns. Oamenii călătoreau şi îşi pierdeau bagajele în fiecare zi. Nu era mare lucru. Gândul că îşi va suna fiul şi fiica în curând şi le va spune că a ajuns cu bine o mai înveseli puţin. Oare avea nevoie de fise de telefon ca să poată suna de la hotel? Mai bine să-l întrebe pe domnul Rosen de unde să le cumpere, apoi să-l lase pe bietul om să plece. Făcuse deja destule pentru ea.

Când se ridică să se îndrepte spre telefoane, auzi un pocnet puternic, ca al aparatului electric de etichete de la şcoală. Dădu colţul şi îl văzu pe Beniamin Rosen privind-o fix în ochi, cu ochii mari, gura larg deschisă a mirare. Telefonul atârna lângă perete în cordon. Hârtiile din dosarul de la institut zăceau împrăştiate peste tot pe jos. Domnul Rosen se ţinea cu o mână de marginea cabinei telefonice în încercarea de a-şi menţine echilibrul, iar cu cealaltă mână apăsa strâns pe piept.

Se gândi că poate are un atac de cord până când văzu gaura zdrenţuită şi sângele negru ţâşnind în afară. O pată vie se împrăştiase pe cămaşa albă, scurgându-i-se printre degete. Picături de sânge îi împroşcaseră faţa, dosarul cu documente şi fereastra cabinei telefonice.

— Ajutor! strigă ea. Să îl ajute cineva, vă rog!

Făcu un pas spre ea cu ochii rugători, buzele i se mişcau în încercarea de a-i spune ceva. Abby deschise braţele spre el şi se prăbuşiră amândoi la pământ. Vocea lui transmitea un mesaj urgent, disperat, încercând să o facă să înţeleagă

ceva.

Apoi, legănat în braţele lui Abby, Beniamin Rosen îşi dădu duhul.

***

Agentul Shur se sprijini de masă, aplecându-se spre Abby. Respiraţia îi mirosea urât, a tutun.

— Spuneţi-mi exact ce a zis Ben Rosen, doamnă MacLeod. Chiar dacă pentru dumneavoastră nu are niciun sens. Este foarte important.

Trase adânc aer în piept.

— Singurul cuvânt pe care l-am înţeles clar a fost *trădător.* Zicea că e sigur vorba despre un trădător. L-a repetat de două-trei ori. De asemenea, a mai murmurat cuvântul *tăiat* sau *taie.* Ceva de genul acesta. Apoi… apoi a murit. Omul acela minunat… a murit în braţele mele. Un geamăt pe care îl stăpânise cu mult curaj până acum erupse din adâncul fiinţei ei. Îşi acoperi faţa şi începu să plângă. Niciunul dintre agenţi nu mai mişca, nici nu mai scoaseră vreo vorbă.

— Îmi pare rău, spuse ea când se simţi în stare să îşi controleze lacrimile. Este tot ce îmi amintesc. Pot, vă rog, să plec?

— Nu, până nu ne convingem că nu aveţi nimic de a face cu toate acestea.

— *Eu?* reuşi să zică ea gâtuit.

— Vă urmărim de când aţi scos biletul fals în Amsterdam. Este un truc la care teroriştii recurg uneori. Îşi îmbarcă bagajul într-un zbor de legătură, dar ei nu urcă la bordul avionului din cauza încurcăturii cu biletul. Bineînţeles, cei care se ocupă de bagaje nu cunosc aceste aspecte. Au mii de valize pe care trebuie să le organizeze, astfel valiza care conţine dispozitivul cu explozibil ajunge în avion. Aţi fost singurul pasager care nu a profitat de micul dejun gratuit. Aţi fost singurul pasager foarte atent la inspecţia aeronavei.

Aţi petrecut foarte mult timp în toaleta femeilor, tot trăgând apa după nu ştiu ce. Şi, după cum vă amintiţi, aţi insistat foarte mult să aşteptaţi alt zbor.

— Dar v-am explicat deja! Eram speriată! Când am văzut agenţii de securitate şi câinii, mi-a fost teamă că e o bombă. De aceea nu am vrut să urc în avion.

— Într-adevăr. Am primit informaţii că s-ar putea să fie o bombă cu puţin timp înainte de a ajunge dumneavoastră cu biletul fals... Faptul că nu l-aţi întâlnit niciodată pe cel care l-a cumpărat ne-a determinat să vă suspectăm că aţi fi un cărăuş.

— Un ce?

— Cineva care livrează ceva unei părţi secunde, spuse agentul mai tânăr.

— Pentru toate aceste motive, continuă Shur, Beniamin Rosen a fost desemnat să stea lângă dumneavoastră în timpul zborului.

— Desemnat?

— Da. Şi acum este mort.

Abby oftă fără să vrea. Uşa se deschise şi un poliţist îi înmâna lui Shur o hârtie de fax. O studie un moment, apoi o împături în jumătate, îndoind-o de câteva ori cu unghia.

— Fratele tău a locuit o vreme în Beirut, în Libia. Este adevărat?

— Da, dar... doar nu credeţi că este...?

Expresia feţei agentului Shur îi dădu de înţeles că era exact ceea ce credea.

— Nu, ascultaţi! Sam este medic. A lucrat în Beirut ca voluntar pentru o organizaţie misionară. S-a întâmplat cu mulţi ani în urmă... şi a stat acolo doar o lună.

— Ştiţi că firma de calculatoare pentru care lucrează soţul dumneavoastră, Data Age, este subcontractată în afaceri în care este implicat guvernul Arabiei Saudite?

— Nu, nu ştiu nimic despre serviciul lui Mark. Eu cu el...

— Ce părere aveţi despre autonomia palestiniană?

— Eu... eu chiar nu am nicio părere. Israelul este patria

evreilor, nu?

— Aveţi relaţii apropiate cu membri ai credinţei islamice, nu? Aveţi o prietenă…

Desfăcu hârtia de fax peste care aruncă o privire.

— Pe nume Fatima Rabadi. Este musulmană?

— Da, este prietena mea. Predăm la aceeaşi şcoală, dar n-am vorbit niciodată despre religie.

Valuri de căldură şi de frig o treceau pe Abby în acelaşi timp. Un coşmar. Era un coşmar. Cum putea să-şi dovedească nevinovăţia? Ar trebui oare să ceară un avocat? Să refuze să mai răspundă la întrebări?

Agentul Shur ridică hârtia de fax.

— În lumina acestor informaţii noi, doamnă MacLeod, vă rugăm să o luaţi de la început şi să ne spuneţi din nou povestea dumneavoastră.

În timp ce bărbatul îşi scotea o altă ţigară din pachet şi o aşeza între buze, Abby simţi că i se face rău. Citise despre diverse forme de tortură care fuseseră folosite de-a lungul istoriei, de la grilajele infame ale Inchiziţiei Spaniole până la tortura cu apă folosită de chinezi, dar sufocarea lentă cu ţigările greţoase ale Orientului Mijlociu era o metodă nouă. Dacă nu ieşea urgent din camera asta îngustă, ar fi fost în stare să mărturisească orice pentru o gură de aer proaspăt.

Agentul israelian îşi căuta stângaci bricheta când se auzi o bătaie în uşă. Agentul mai tânăr o deschise şi un om înalt, cu barbă, păşi în fumul albastru.

— Mă scuzaţi, zise el. Sunt dr. Aaron Bazak de la Institutul Arheologic. Am venit după doamna MacLeod.

Arăta ca dintr-un dicţionar „arheologic”, cu cămaşa şi pantalonii scurţi, kaki, cocoloşiţi, prăfuiţi, cizme de lucru cu talpă joasă şi pielea bronzată bine. Îi întinse mâna lui Shur, dar agentul îl ignoră. Cei doi bărbaţi începură să se certe în ebraică, la foc automat.

Abby se lăsase intimidată de insigna de oficial guvernamental a agentului Shur şi de aura de funcţionar, dar arheologul nici nu tresărise. Poate îl ajuta statura de

peste 1,82 m, cu peste doisprezece centimetri mai mult decât Shur. Şi, poate din cauză că arăta ca un galant atlet olimpic trecut de o vârstă, în comparaţie cu agentul cocoşat şi cu burtă. Abby se chirci în scaun, epuizată.

Încet-încet, cearta căpătă un ton normal. Nici nu realiză că arheologul îi vorbea în engleză până când îi puse mâna pe umăr.

— Doamnă MacLeod? Aproape sări de pe scaun.

— Iertaţi-mă că v-am speriat, spuse el. Putem să plecăm acum.

— Serios?

Suna prea bine ca să fie adevărat. Se ridică, dar simţi că se învârte camera cu ea. O prinse de mijloc ca să nu cadă. Se simţea foarte mică pe lângă el. O ajută să iasă pe uşă. Cei doi agenţi îi urmară.

— Va trebui să vă asiguraţi că doamna MacLeod este disponibilă pentru întrebări ulterioare dacă va fi nevoie, zise Shur. Nu era o rugăminte, ci un ordin.

Bărbatul de la institut acceptă dând din cap.

— Aveţi bagaje? o întrebă el pe Abby.

— Da, adică nu… adică, l-au pierdut. Dar am avut un bagaj de mână.

Unul dintre poliţişti i-l aduse şi arheologul îl aruncă pe umăr. Abby ieşi din aeroport, liberă în sfârşit.

Capitolul 2

Tel Aviv, Israel – 1999

Abby păşi afară, în lumina soarelui. Calvarul se sfârşise. Va merge la hotel, va dormi bine în noaptea asta şi va avea un nou început mâine dimineaţă.

Spera că se va opri din tremurat în curând şi că va putea să se bucure de restul călătoriei. Israel! Era în Israel, gata să participe la săpături arheologice! Un vis devenit realitate.

Deşi bărbatul de la institut încă o ajuta să meargă, Abby merse prin parcare împleticindu-se până ajunseră la maşina înghesuită şi veche şi se aşeză pe locul din faţă. Îi fusese cald în camera strâmtă de interogatoriu, dar în maşina lui era ca în saună, simţea scaunul de sub ea ca un pat de cărbuni încinşi. Arheologul porni motorul, regla sistemul de aer condiţionat care stătea să se dezmembreze şi porniră imediat pe străzile aglomerate ale Tel Avivului.

— Doamnă MacLeod, îmi pare foarte rău că aţi avut o... ăă... cum să spun... o primire atât de *nefericită* în ţara noastră.

Arheologul avea o voce gravă, pătrunzătoare şi vorbea cu un accent gros, puţin nazal, cu sunete britanice.

— Vă promit că vom face tot ce ne stă în putinţă să ne revanşăm faţă de dumneavoastră în săptămânile care urmează.

— Mulţumesc. Şi te rog spune-mi Abby.

— Desigur. Sper că ne vom împrieteni... Abby. El pronunţa *A-bi.*

Se uită insistent la el, pentru prima dată, şi observă că avea cam patruzeci şi cinci de ani. Arăta distins, cu barba şi mustaţa de culoare şaten închis şi părul des, şaten, grizonant, cu cârlionţi care-i cădeau dezordonaţi pe frunte. Ochii, sub nişte sprâncene drepte, negre, parcă erau de ciocolată amăruie. Muşchii braţelor i se contractau în lupta

cu schimbătorul de viteze. Şi-l imaginã cu uşurinţă aruncând roci şi mutând piloni prăbuşiţi pentru a scoate la suprafaţă ruine exotice.

— Te rog, poţi să-mi spui din nou cum te cheamă? întrebă ea. Îmi pare rău, dar n-am reţinut de prima dată.

— Este de înţeles după toate prin câte ai trecut. Sunt Ari Bazak, asociatul doamnei dr. Rahov. Vom săpa împreună.

— Bazak? Nu îmi amintesc să fi văzut numele tău pe vreunul dintre materialele pe care le-a trimis dr. Rahov.

Îşi luă privirea de la trafic şi se uită la ea surprins.

— Pentru că m-am înscris acum câteva zile. Proiectul în care trebuia să mă implic a picat din lipsă de fonduri. Dr. Rahov m-a primit în proiectul ei din vara aceasta.

— Ştii, dr. Bazak...

— Ari. Pe scurt, de la Aaron.

— Nu ştiu ce ai spus acolo, în camera aceea îngrozitoare, Ari, dar îţi sunt recunoscătoare. La cum s-au purtat cu toţii, eram sigură că voi merge direct la închisoare. Nu trece de „Start”, nu colecta cei 200$.

— 200$? zise el, încruntându-se. Nu înţeleg...

— Este doar o expresie din jocul Monopoly. Sunt epuizată şi nu prea mai vorbesc inteligibil. Dar, orice ai spus acolo, la poliţie, mulţumesc că m-ai salvat.

— Doar le-am reamintit că Israel este încă un stat democrat şi că, dacă nu au dovezi clare că eşti implicată sau acuzaţii pe care să le înainteze într-un dosar împotriva ta, nu au niciun drept să te mai reţină.

Abby îşi aminti acuzaţiile agentului Shur şi o trecu un fior.

— Se purtau ca şi când aş fi avut ceva de-a face cu... cu ceea ce s-a întâmplat.

— Este datoria lor să fie suspicioşi. La voi în ţară poliţia nu este la fel?

— Nu ştiu. Nu am avut niciodată probleme cu poliţia. Nici măcar o amendă pentru depăşirea vitezei. Mm... apropo de viteză, la voi oamenii conduc tot timpul atât de... repede?

Plimbarea desfăşura în faţa lor aceeaşi privelişte pe care

o vezi din orice maşină acasă în Indiana, doar că era cea mai imprudentă privelişte pe care o văzuse vreodată. Ari şi toţi ceilalţi şoferi schimbau de pe o bandă pe alta, claxonând, înjurând fără ocolişuri, abia atingând frâna, în timp ce zeci de pietoni se strecurau nepăsători printre ei. Se prinse de marginile scaunului ca să nu se dezechilibreze.

— Te sperie felul în care conduc? întrebă el.

— Da, un pic. Şi nu cred că nervii mei mai pot supravieţui încă unui val de adrenalină.

Apăsă pe frână şi schimbă pe o viteză mai mică, moment în care un întreg cor de claxoane şi strigăte nervoase se dezlănţuiră în jurul lor. Abby ofta.

— Lasă! Am provocat destule probleme pentru ziua de azi.

— Nu ai probleme, Abby, zise el accelerând din nou, ratând la mustaţă depăşirea unui autocar. Nu te vor chema în instanţă. Te-au eliberat, nu-i aşa? De fapt, mi-au atras atenţia să nu vorbim despre... mm... incident... decât dacă vrei tu.

— Ţi-au spus ce s-a întâmplat?

Îşi sprijini capul de tetieră şi privi prin parbriz la cerul clar, fără niciun nor, încercând să ignore înjurăturile şi traficul infernal.

— Doar că ai fost martora unui atac armat şi că victima a murit. Iar eu trebuie să mă asigur că vizita ta în Israel va fi de aici înainte una plăcută. Nu vor publicitate negativă de niciun fel.

— Sunt sigură că mulţi turişti s-ar răzgândi dacă ar şti că un agent secret poate oricând muri în braţele lor.

Ari o privi, vădind un amestec de nedumerire şi nemulţumire.

— Îmi pare rău, murmură ea.

Abby închise ochii, sperând să evite conversaţia şi traficul chinuitor. Fusese nerăbdătoare să vadă Israelul, dar combinaţia de căldură şi frică îi făcea greaţă. Nu mai deschise ochii până când maşina se opri câteva minute mai

târziu, iar Ari opri motorul.

— Am ajuns la hotel? întrebă ea.

— Nu. La restaurantul meu preferat. Abby oftă.

— Uite ce e, ştiu că îmi vrei binele, dar mâncarea este ultimul lucru din lume pe care mi-l doresc acum. Am nevoie de un duş şi un pat şi...

— Doar nu crezi că o să poţi dormi, nu?

— O să iau un somnifer.

— Pe stomacul gol? Nu e o idee bună. Îşi dădu jos din maşină picioarele lungi şi zvelte ca de lăcustă şi se duse să-i deschidă uşa.

— Un castron de supă şi un ceai, Abby. Îţi promit că nu o să regreţi. În plus, întârzierea o să ne ajute să evităm traficul.

— Nu pot să ies în public aşa, zise ea, arătându-i rochia plină de sânge.

— Israelul este ţara vărsării de sânge. Mă îndoiesc că va remarca cineva.

Din amărăciunea cu care o rostise, îşi dădu seama că nu glumeşte. De pe bancheta din spatele maşinii scoase o cămaşă albastră şi i-o dădu.

— Poftim, o poţi purta.

Ajutând-o să se dea jos din maşină, să se îmbrace şi conducând-o în restaurantul în care n-ar fi vrut deloc să intre, Abby avu un sentiment de ciudă. Îi lipsea iniţiativa, era prea drăguţă şi îi lăsa tot timpul pe ceilalţi să o calce în picioare şi să-i spună ce să facă. Era invidioasă pe femeile hotărâte, care ştiau ce vor, ca Lindsey Cook, analista de sistem de douăzeci şi opt de ani, colega lui Mark de birou. Hotărâse că îl vrea pe soţul ei şi îl luase.

Restaurantul era mic, nepretenţios; acasă îi ziceau bodegă. Ari făcu semn să li se aducă meniurile şi comandă pentru amândoi în ebraică. Nu conta că era salvatorul ei, o enerva, ducând-o de mână de colo până colo, ca pe un copil, luând decizii în locul ei. Hotărî să nu se atingă de supă, dar în clipa în care chelneriţa puse castronul aromat

în faţa ei, împreună cu un coş de pâine aburindă şi un castron de măsline verzi, hotărârea lui Abby se duse pe apa sâmbetei.

— Mm. E delicioasă, zise ea, gustând supa. Ce este?

— Se face cu pui şi legume. Nu ştiu cum îi spuneţi în engleză. Frânse o bucată de pâine şi o înmuie în supă, mestecând încet.

— Povesteşte-mi despre pasiunea ta pentru arheologie. Ai mai făcut săpături vreodată?

Ea răbufni.

— Uite ce e, ştiu că încerci să fii amabil, dar am răspuns deja la multe întrebări azi, nu mai vreau să…

— Scuze, ai dreptate.

Mâncară fără să vorbească până când tăcerea o făcu să se simtă nepoliticoasă. Dr. Bazak încerca să fie prietenos, dar nu prea reuşeau să se împrietenească. Să fie bariera de limbă? Lipsa ei de experienţă cu străinii? Conversaţia măruntă cu un străin atrăgător aducea a întâlnire amoroasă, iar gândul reînceperii unui astfel de proces, acum că Mark nu mai era în viaţa ei, o neliniştea mult prea mult ca să îl poată duce la capăt.

— Ai vreo specializare, ceva, dr. Bazak? întrebă ea până la urmă.

— O ce?

— Un domeniu anume al arheologiei, ştii, precum hieroglifele egiptene sau ceramica filistină.

— A, da. Înţeleg. Epoca romană. Mă atrage în mod deosebit mozaicul roman.

— Am citit despre excavările din sezonul trecut. Unele ruine descoperite atunci nu datează din epoca romană?

Mestecă uşor o măslină, al cărei sâmbure îl aşeză pe grămada pe care o strânsese, înainte să ridice privirea. Dacă era posibil să roşeşti sub bronzul pronunţat, lui Ari Bazak tocmai i se întâmpla.

— Mă tem că nu ştiu prea multe despre aceste săpături. M-am înscris în expediţie… hm, în ultima secundă, şi nu mi-

am făcut temele, aşa cum ţi le-ai făcut tu, după cum se vede.

Un alt pas greşit făcut în relaţia cu acest om. Abby spera că nu va fi nevoită să lucreze în preajma lui.

— Îmi pare rău dacă te-am făcut să te simţi prost. Poate îmi povesteşti despre celălalt proiect.

— Celălalt proiect?

— Cel care a picat.

— A, da… da, acela.

Râdea rar, se pare.

— A fost o mare dezamăgire. Era un sit promiţător.

— Unde?

— Ai auzit de Tel Hadar? Abby clătină din cap.

— Tel Hadar era. Se întoarse la măsline şi la pâine şi conversaţia se opri iar. Abby îşi termină supa repede şi goli şi ceaiul.

— Foarte bun. Mulţumesc pentru recomandare.

— Mai vrei? Încă o porţie?

— Nu, mulţumesc. Aş vrea să mergem la hotel acum.

— Vom sta în Netanya în seara aceasta, cam la treizeci de kilometri de aici. Eşti sigură că nu mai ai nevoie de ceva cât încă suntem în oraş?

— Nu, du-mă la hotel înainte să mă răzgândesc şi să iau primul zbor spre Indianapolis.

Se înghesuiră înapoi în maşină şi Abby se propti bine în scaun pentru încă un drum stresant. Când maşina părăsi oraşul, încercă să se bucure de peisaj, dar vitezometrul ajunsese la 100. Ari îi surprinse privirea.

— Nu te îngrijora, sunt kilometri, spuse el. O sută de kilometri la oră sunt cam… hm… şaizeci de mile pe oră.

Doar o consolare neînsemnată în goana lor pe autostradă. Reclame viu colorate, scrise în ebraică, treceau rapid pe lângă ei, amintindu-i lui Abby că este într-o ţară străină. Dacă nu ar fi fost reclamele, ar fi fost la fel cu orice autostradă care duce spre un oraş american.

— Eşti pentru prima dată în Israel? întrebă el.

— Da, prima dată într-o ţară străină, de fapt. Am dus copiii odată cu cortul în Ontario, dar Canada nu se pune. Noi…

Se opri. Niciun „noi”. Doar Abby, singură. Cât îi va lua să scape de obiceiul pe care îl avea de douăzeci şi doi de ani, să nu mai ia în calcul că este jumătate dintr-un parteneriat, o căsnicie? Luase în serios fiecare cuvânt rostit la altarul din biserica părinţilor ei din Indiana, când rostise jurământul: „cât vom trăi”. Nu şi-a imaginat vreodată că Mark nu-şi va ţine promisiunea.

Abby privi pe furiş la mâinile lui Ari aşezate pe volan ca să vadă dacă poartă verighetă. La fel ca ea, nimic pe degete. O privi curios, aşteptând să termine propoziţia. Dar ea nu ştia cum să o termine fără „noi”.

— Hm… ai fost vreodată în State, Ari? întrebă ea în schimb.

— Nu până acum. Aş vrea, când am timp.

— Lucrezi la institut cu normă întreagă?

— Mai mult sau mai puţin.

Abby ar fi vrut să întrebe din ce trăia mai exact un specialist în mozaicuri romane în Israel, dar încercările dureroase de a face conversaţie se dovediseră deja prea obositoare. O extracţie de măsea era mai uşoară decât încercarea de a se amesteca în treburile lui Ari Bazak. Restul călătoriei trecu în tăcere.

Hotelul era o construcţie modernă, înaltă, cu vedere la Marea Mediterană. Apropiindu-se de hotel, Abby întrezări o bucăţică de apă licărind în lumina puternică a soarelui. În mod normal, şi-ar fi aruncat pantofii imediat din picioare şi s-ar fi dus la o plimbare lungă pe plajă, dar era prea epuizată. Chiar şi urcarea cu liftul spre camera de la etajul 5 o ameţea. Ari luase cheile de la recepţie, apoi o condusese spre camera ei, descuind uşa. Probabil avea intenţii bune, dar prezenţa lui permanentă pe lângă ea o făcea să se simtă ca un copil. Tânjea să rămână singură. În ultimele luni, se obişnuise în sfârşit să fie singură.

— Dacă te mai pot ajuta cu ceva… zise Ari.

— Mulţumesc, dr. Bazak, dar cred că mă descurc acum.

— Camera mea este chiar lângă a ta, dacă ai nevoie de ceva. Îi arătă uşa de alături.

— Mulţumesc. A, mai este ceva. Aş vrea să sun acasă acum. Cum pot să sun în State folosind cartea de credit?

— Ai vrea să sun eu în centrală şi să îţi fac legătura…? Abby, ce este? Ce s-a întâmplat?

Se sprijini de tocul uşii şi-şi acoperi faţa, iar lacrimile se dezlănţuiră înainte să le poată opri.

— Acelaşi lucru făcea domnul Rosen pentru mine… când… Ari o luă în braţe şi o strânse la pieptul său.

— Şşş… E în regulă, Abby. Totul e în regulă.

Vocea lui era blândă şi mângâietoare, iar siguranţa îmbrăţişării era exact ce avea nevoie. Se întreba de unde ghicise. După o clipă, o conduse în cameră şi se aşeză lângă ea pe marginea patului, legănând-o în braţe ca pe un copil.

Abby plânse, simţind că era în sfârşit momentul potrivit să se descarce. Plânse nu numai pentru Beniamin Rosen, dar şi pentru frica nemiloasă pe care o simţise în timpul zborului nesfârşit de peste ocean, pentru groaza prin care trecuse când o forţaseră să urce în avion în Amsterdam, pentru duritatea cu care agentul Shur o interogase, acuzând-o că este implicată în moartea domnului Rosen. Şi mai plângea pentru că braţele lui Mark ar fi trebuit s-o mângâie. Nu ale unui străin.

Încetul cu încetul, lacrimile secară. Ari o ţinu strâns în continuare, până fu gata să se desprindă. Spera că înţelegea cât de recunoscătoare se simte. Nu putea să scoată o vorbă.

— Eşti sigură că eşti bine? întrebă el când în sfârşit se desprinseră. Abby încuviinţă din cap. El se ridică şi se îndreptă spre uşă.

— Sunt lângă tine dacă ai nevoie de ceva. Închise uşa uşor după el.

Abby se întinse în pat şi închise ochii. Să uite moartea domnului Rosen nu va fi atât de uşor cum sperase. Cât de mult din ceea ce păţise ar trebui să le spună copiilor? Tot? Nimic? Abby încercă să se gândească ce să le spună lui Emily şi Greg, dar gândurile o duceau tot înapoi la felul ciudat în care se purtase Ari Bazak. Oare toţi bărbaţii israelieni erau ca el, acum reci şi distanţi, iar în clipa următoare calzi şi afectuoşi? îşi aminti senzaţia pe care o simţise când o învăluise cu braţele lui, nu ca un iubit, ci ca prieten, şi cât de bine îi făcuse îmbrăţişarea lui, senzaţia de protecţie din partea unui bărbat puternic.

Dintr-odată, Abby îşi mai aminti un detaliu şi făcu ochii mari de surpriză. În tot acest timp, dr. Aaron Bazak avusese sub umăr, sub cămaşa kaki de lucru, o armă prinsă în toc.

***

Abby stătu întinsă în pat mai bine de o oră, încercând să adoarmă, dar era prea tulburată ca să se poată odihni. Fără să vrea, îi reveneau în minte imagini cu Beniamin Rosen ca prezentarea stângace a unui student: zâmbetul cald şi ochii blânzi, groaza şi stupefacţia pe care o simţise în timp ce viaţa îi părăsea trupul, privirea inertă, când îi ţinuse trupul neînsufleţit în braţele sale. Abby credea că îşi epuizase toate lacrimile în braţele lui Ari, dar se trezi plângând din nou.

Doar ce-şi dădu cu apă rece pe faţă când cineva bătu în uşă. O deschise şi salută un bărbat scund, cu părul roşcat, pe la vreo şaizeci de ani, care purta pantaloni scurţi în carouri.

— Doamna MacLeod? Sunt Ted Voss de la Western Seminary. Cum deschise gura, Abby îi recunoscu vocea piţigăiată, ca în desene animate, din conversaţiile telefonice. Glumise pe seama acestui aspect cu fiica ei; şi pe seama tendinţei lui de a pune accent pe diverse cuvinte.

— Dr. Voss, mă bucur să vă cunosc în sfârşit. Intraţi, vă

rog. Deschise uşa larg în semn de bun venit, dar el se uita pe hol absent ca şi când nu ar fi auzit-o. Transpirase din greu, deşi hotelul avea aer condiţionat. Sudoarea i se scurgea pe pielea roşie, pistruiată, şi îi făcea părul roşcat şi rar să-i lucească. Când în sfârşit întinse mâna la salut, palma umedă se lipi de a lui Abby.

— Grupul meu tocmai a ajuns, acum *puţin* timp, zise el, iar la recepţie mi-au spus că sunteţi deja *aici,* deşi eu eram *sigur* că veţi ajunge mai târziu... oricum, am trecut să vă *salut.* Aţi avut un zbor plăcut?

Abby făcu ochii mari.

— Nu v-a spus dr. Bazak ce s-a întâmplat?

— Cine?

— Dr. Ari Bazak, de la institut?

— Îmi pare rău, nu am auzit de el.

— Este asociatul doamnei dr. Rahov pentru săpăturile din acest an. Dr. Voss se încruntă şi obrajii înfierbântaţi i se înroşiră şi mai tare.

— Trăiam cu impresia că eu sunt asociatul doamnei dr. Rahov. Ana nu mi-a spus că ar mai fi *altcineva* când am vorbit ultima dată.

— Îmi pare rău. Probabil că încurc lucrurile. Dr. Bazak mi-a spus că s-a înscris în expediţie acum câteva zile. A fost amabil să mă ia de la aeroport. S-au încurcat lucrurile cu zborul meu şi mi-au pierdut bagajele şi...

Inspiră adânc, după care scoase un oftat eliberator.

— Şi omul lângă care am stat în avion a fost împuşcat. Arătă cu mâna spre petele de sânge de pe rochie şi îşi dădu seama că încă purta cămaşa lui Ari.

— *Împuşcaţi* în avion?

— Nu, în holul aeroportului. Mă ajuta să dau un telefon când... Lacrimile o năpădiră din nou la amintirea aceasta. Nu putu să termine.

— *Ceruri!* Nu mă mir că erau atâţia agenţi de securitate la aeroport când am aterizat noi. Dar... dar, o, Doamne... sunteţi rănită? Sunteţi bine? îl neliniştiră lacrimile ei.

— Sunt bine, doar puţin zdruncinată, zise ea, ştergându-şi repede lacrimile.

— Ce pot să *fac?*

Scoase o batistă, pe care Abby crezu că o să i-o ofere ei, însă îşi şterse fruntea pistruiată cu ea. Abby încercă să îşi revină.

— M-ar ajuta un schimb de haine, zise ea. Credeţi că o doamnă din grupul dumneavoastră mi-ar putea împrumuta ceva până ajunge bagajul meu?

— O să o trimit pe soţia mea cu ceva.

Dacă reuşea să o paseze pe Abby şi problemele ei pe mâna altcuiva, pentru el era ca şi când ar fi scăpat de o povară.

— Ştiţi, am venit şi să vă spun că cina e la *şapte* în sala de mese, după care vom avea o scurtă întâlnire de orientare. Dar dacă vreţi să săriţi peste această întâlnire şi să comandaţi prin *room service,* înţeleg.

— Nu, nu, cu cât voi începe mai repede cursul de specializare, cu atât mai repede cred că voi putea să… ştiţi, să las totul în urmă.

— Splendid.

Îşi îndesă repede batista în buzunarul cămăşii, unde se pleoşti ca o floare ofilită.

— Trebuia să avem o întâlnire de orientare *mai detaliată* în seara aceasta, după cum ştiţi din program, dar Ana, dr. Rahov adică, a fost chemată din cauza unei morţi neaşteptate în familie şi…

Abby îşi cuprinse faţa cu mâinile.

— Aşa e! A spus că sunt veri!

— Cine a spus? Sunteţi *sigură* că vă simţiţi bine, domniţă?

— Domnul Rosen, bărbatul care a fost împuşcat, mi-a spus că dr. Rahov este verişoara lui.

— Adică omul *a murit?*

— Da… în braţele mele.

— O, *Doamne!* Pentru că o picătură de sudoare îi picură

din nas, dr. Voss începu să caute din nou prin buzunare după batistă până când în sfârşit o găsi în cel de la cămaşă.

— Măiculiţă! Deci aţi fost *martoră!* E de mirare că nu v-au *reţinut!*

— Ei bine, m-au reţinut... puţină vreme. Dar, cum am spus, dr. Bazak m-a salvat şi...

— Noul asociat despre care aţi zis?

— Da, numele lui este Aaron Bazak.

Abby se săturase de dr. Voss şi discuţia aceasta care se învârtea în cerc. De câte ori trebuia să retrăiască chinul prin care trecuse?

— Ştiţi ceva, camera lui dr. Bazak este lângă a mea dacă...

— Bazak... Aaron Bazak, repetă el, ca şi când ar fi răsfoit invizibil o agendă telefonică în minte.

— Stai puţin... Cunosc acest nume! Un tânăr arheolog foarte priceput, a făcut o treabă excepţională pe nişte situri romane, dar a dispărut acum câţiva ani... sau *a murit?* Da, cred că am citit că *a murit* într-un atac terorist cu bombe. Ce păcat, sincer...

— Nu, este în viaţă, zise Abby.

Trecu în grabă pe lângă dr. Voss ca să bată la uşa lui Ari. Învăţase deja din discuţiile telefonice că dr. Voss divaga des şi că uneori era nevoie să îl întrerupi.

— Nu este nici tânăr, dr. Voss. Cam la patruzeci şi cinci de ani, aş zice eu.

Bătu din nou tare. Nu răspunse nimeni. Cam cu atât se alesese din promisiunea pe care Ari i-o făcuse, că va fi aproape dacă are nevoie de el.

Abby se uită la ceas şi văzu că are timp destul pentru un duş înainte de cină.

— Credeţi că soţia dumneavoastră ar putea să-mi aducă nişte haine acum, dr. Voss?

Se uită la Abby pierdut până să îşi amintească.

— Desigur! Vă trebuie nişte *haine.* Îi voi spune soţiei mele.

***

Duşul îi făcu foarte bine, deşi nu dură atât de mult cum şi-ar fi dorit Abby. Un semn discret era pus în baie cu rugămintea ca patronii de hoteluri să ajute la conservarea apei în această naţiune semiaridă. Îi aminti de domnul Rosen şi de cercetările lui de identificare a unor metode noi de creştere a recoltei. La amintirea lui, lacrimile i se dezlănţuiră libere sub duş.

După aceea, Abby se schimbă în pantalonii scurţi, largi, cu imprimeuri cu floarea soarelui şi tricoul galben aprins pe care soţia doctorului Voss i le împrumutase, apoi se studie în oglindă. Ramona era cu peste zece centimetri mai scundă şi avea cu vreo zece kilograme mai mult decât Abby. Cu pungi negre sub ochi şi îmbrăcată în haine care nu i se potriveau deloc, Abby arăta ca un apel la strângere de fonduri pentru cei fără adăpost.

Jos, înainte să intre în sala de mese, Abby cercetă mulţimea de la masa în stil bufet, sperând să îl poată evita pe Ari Bazak. Îi era jenă să dea ochii cu el, după ce plânsese în braţele lui. Cei mai mulţi dintre cei douăzeci şi patru de participanţi la săpături erau studenţi, doar vreo şase erau pensionari, dar nimeni de vârsta lui Abby. Îşi umplu farfuria la bufet şi se aşeză pe ultimul scaun liber de la masa plină cu studenţi. După ce vizitaseră Atena împreună, păreau că se cunosc unii cu alţii. Abby spera ca discuţiile cu ei să nu meargă mai departe de nume şi localitatea de unde vine. Când lucrurile se întâmplară exact aşa, se mai linişti. Ari nu veni la cină deloc, nici la întâlnirea de orientare de după.

Dr. Voss le explică titlul cursului de specializare, „Viaţa pe vremea lui Iisus, Mesia”, care urma să fie o serie de discursuri atât la situl unde aveau loc săpăturile, cât şi în vizitele cu autocarul pe care le făceau la sfârşit de săptămână, în alte şiruri antice. Indicaţiile confuze pe care

le dădu legat de săpături, trezirea de la ora 4:00 dimineaţa, nevoia de a purta *pălărie* în soarele puternic israelian, de a bea mai mulţi litri de *apă* în fiecare zi, aproape îi adormi pe participanţi. Asupra lui Abby însă avea efectul invers scontat, pentru că era nerăbdătoare să înceapă descoperirea Israelului chiar în noaptea aceea. După ce dr. Voss încheie, Abby o luă spre cea mai apropiată ieşire pentru o plimbare lungă pe plajă.

Noaptea caldă era senină şi plină de stele. Deşi trecuse de ora 9:00, plaja nisipoasă era plină de viaţă, de oameni care se plimbau ca ea, iar unii făceau baie chiar. Abby îşi aruncă pantofii şi intră în Mediterană, lăsând valurile blânde să îi scalde gleznele. Ar fi vrut să fie împreună cu un prieten căruia să i se destăinuiască şi care să-i ia de pe suflet greutatea tuturor lucrurilor întâmplate peste zi, dar nu căutase un astfel de prieten printre participanţii la săpături.

Făcu o plimbare prin apa mică preţ de douăzeci de minute înainte de a face cale întoarsă spre plaja din faţa hotelului. Apa sărată era aproape la fel de caldă precum cea de la baie. În minte, îşi desfăşură harta lumii atârnată pe peretele din clasa ei de istorie, indicând forma ovală a Mării Mediterane. Sigur că este sărată, le spuse studenţilor săi imaginari; apa trece prin Strâmtoarea Gibraltar spre Oceanul Atlantic. Zâmbi în sinea ei. În ciuda haosului din ultimul an dintre ea şi Mark, catedra rămăsese singura constantă de viaţa ei, studenţii îi dăduseră un scop şi îi aduseseră puţină bucurie. Slujba de profesoară îi oferise posibilitatea de a-şi împlini visul întreit, tot ceea ce îşi dorise de la viaţă: să fie profesoară, mamă şi soţia lui Mark.

— Te gândeşti să faci o baie? veni o întrebare din spatele ei. Abby era cu faţa spre apă.

Recunoscu vocea gravă a lui Ari Bazak şi timbrul nazal, înainte să se întoarcă şi să îl vadă intrând în apă lângă ea, cu ghetele şi şosetele într-o mână. O deranja faptul că îi invadase singurătatea.

— Mi-ar plăcea, dr. Bazak, dar nu pot. Costumul de baie

este în bagajul rătăcit.

O cercetă din cap până în picioare, măsurându-i pantalonii scurţi cu flori şi tricoul bătător la ochi.

— De unde ai hainele?

— Soţia doctorului Voss a fost amabilă să mi le împrumute.

— Îţi stă groaznic cu ele.

Îi zise fără un strop de glumă. Lipsa lui de politeţe o enerva.

— Ei bine, în America avem o zicală: „cerşetorii nu aleg”, înainta în apa mai adâncă pentru a scăpa de el, dar el se încăpăţâna să stea lângă ea.

— Plaja aceasta este una dintre preferatele mele, zise el un pic mai târziu. Cunoşti ceva din istoria ei?

Abby clătină din cap, dorindu-şi să-l vadă plecat.

— Înainte ca Israel să-şi câştige independenţa, am fost sub dominaţie britanică. Marina regală patrula această coastă pentru a împiedica refugiaţii ilegali să debarce aici. Mii de evrei şi-au dorit să ajungă în Israel din Europa sfâşiată de război, dar britanicii nu-i lăsau să imigreze.

Se aplecă, îşi înmuie degetele în apă şi un zâmbet firav îi brazdă faţa.

— Bineînţeles, asta nu i-a împiedicat pe ai noştri să primească pe ascuns refugiaţi, debarcaţi chiar pe această plajă, aşa cum a putut fiecare.

Abby îşi îndepărtă o buclă de păr care îi intrase în ochi şi îşi imagină farurile navei britanice de coastă scrutând apele întunecate până departe şi siluetele oamenilor tremurând disperaţi, care înotau în noapte spre libertate.

— Ce se întâmpla dacă erau prinşi? întrebă ea.

— Mulţi au fost prinşi. Ari se ridică din nou.

— Britanicii îi trimiteau cu vaporul înapoi în Europa sau îi băgau în tabere de refugiaţi în Cipru. Israeliţii prinşi că încercau să îi aducă ilegal în ţară erau aruncaţi în închisoare.

Ari se întoarse cu faţa spre ea. Stătea foarte aproape. O

clipă îi fu teamă că o va face să se simtă prost amintindu-i de episodul emoţional precedent.

Dar el în schimb îi zise:

— Dacă ai terminat plimbarea, ştiu pe cineva care ar vrea să te cunoască.

Lui Abby i se făcu un gol în stomac. Probabil că agentul Shur mai avea nişte întrebări. Inima îi bătea puternic în timp ce traversă plaja împreună cu Ari. O conduse spre o bancă de lângă scările hotelului unde se vedea o figură care şedea singură în umbră. Apropiindu-se, Abby văzu că nu este agentul israelian, ci o femeie de vreo şaizeci de ani, cu părul negru cu fire grizonante şi chipul frumos, senin. Purta un caftan lung, de mătase, care se unduia ca o perdea de vară în briza mării. Părea o făptură dintr-o altă lume, eterică, un personaj pe care îl întâlneşti în vise.

— Bună, Abby, îi zise femeia zâmbind. Sunt Ana Rahov. Îţi mulţumesc că mă primeşti în singurătatea ta. Ia loc, te rog.

Abby se aşeză pe bancă, lângă femeia arheolog, cu un sentiment de degajare, recăpătându-şi uşor pulsul. Aproape că nici nu realiză când Ari îi ură noapte bună, luând-o pe scări în sus spre hotel.

— Îmi pare rău pentru pierderea suferită, dr. Rahov, reuşi Abby să spună. Vărul dumneavoastră părea un om foarte amabil şi bun.

— Mulţumesc, draga mea. Era într-adevăr. Un moment, îşi puse mâna peste a lui Abby.

— Nu te teme, nu o să te pun să retrăieşti ceea ce s-a întâmplat astăzi. Am vrut să te cunosc şi să îţi mulţumesc în numele familiei… pentru că l-ai ţinut pe Ben în braţe până în ultima clipă. Şi pentru că îţi pasă. Ari mi-a spus că ai plâns, nu pentru tine, ci pentru Ben. Îţi mulţumesc.

Dr. Rahov se opri şi-şi şterse o lacrimă din ochii negri, luminoşi. Apoi zâmbi şi Abby surprinse speranţa care izvora din durerea ei. Din nou, simplitatea frumuseţii pe care această femeie în vârstă o purta pe faţa ei şi căldura din

zâmbet o uimeau.

— Sper că vom fi prietene, Abby. Şi că îmi vei spune Ana.

— Mi-ar plăcea foarte mult. Abby simţi imediat apropierea de ea, aşa cum se apropiase şi de vărul ei, Beniamin Rosen.

— Te rog, povesteşte-mi despre el, zise ea. Era căsătorit? Avea copii?

Ana zâmbi.

— Da, el şi soţia lui au cinci copii, trei băieţi şi două fete. Nici nu mai ştiu câţi nepoţi, mulţi! Sunt împrăştiaţi peste tot în Israel.

Vorbea cu drag despre el.

— Eu şi Ben am crescut împreună, ca fraţii, deşi este cu aproape trei ani mai mare decât mine. Tatăl meu şi tatăl lui au fost fraţi şi parteneri de afaceri. Am venit împreună aici în anii ’50. Ben este piatra de temelie în viaţa mea de atâta timp, încât nici nu-mi vine să cred că nu mai e… Nu ştiu cum voi merge înainte fără el. Îi voi simţi foarte mult lipsa, zise ea cu simplitate.

— Mi-au spus că este un fel de agent secret care lucrează pentru guvern.

— *Spion,* da.

Puse un accent dramatic pe cuvânt, dar ochii îi zâmbiră, rostindu-l.

— Deşi nu cred că există un candidat mai nepotrivit pentru această slujbă decât dragul, bunul meu Ben. Probabil de asta se şi pricepea atât de bine. Oamenii se aşteaptă ca un spion să semene cu suavul James Bond, nu cu un bunic simpatic.

— Din cauza aceasta a fost ucis? O răzbunare între spioni? Cine ar face aşa ceva… teroriştii palestinieni?

Stând pe bancă, Ana se aplecă uşor suspinând parcă deodată cu marea.

— Nu neapărat. Este foarte posibil să fi fost unul de-ai noştri, un israelian din partida care nu vrea să negocieze cu palestinienii. În ultimii ani, Ben a fost foarte implicat în

procesul de menţinere a păcii. Îmi spunea adesea că e gata să-şi rişte viaţa pentru ca generaţiile viitoare să trăiască în pace. Îşi dorea să pună capăt urii şi ciclului nesfârşit al vendetelor. Răzbunarea sângeroasă este o practică îngrozitoare de sute de ani, milenii chiar… tu mi-ai ucis fratele pentru că ţi-a ucis tatăl, aşa că acum mă răzbun ucigându-ţi fiul… şi tot aşa până când nimeni nu-şi aminteşte de unde a pornit totul.

— Dar familia domnului Rosen nu-şi doreşte ca ucigaşul să fie prins şi pedepsit?

— Sigur că da, dar dreptatea ar trebui să se facă la tribunal, nu prin răzbunări sângeroase. În vechime, când Iosua a cucerit Ţara Promisă, primul său act de guvernare a fost înfiinţarea cetăţilor de refugiu, adăposturi unde acuzaţii să caute dreptate oprind astfel ciclul vicios al răzbunării. La mii de ani distanţă, suntem martorii renaşterii miraculoase a naţiunii noastre şi totuşi ciclul răzbunării continuă.

Abby simţi un licăr de ură în inimă, ca şi când cuvintele Anei înteţiseră un cărbune care mocnea de ceva timp. Ştia cum este să simţi dorinţa de răzbunare.

— În orice caz, deşi îl plângem pe Ben, continuă Ana, ştim de asemenea că Cel Atotputernic are un plan şi un scop în tot ce se întâmplă.

— Chiar şi în adulter… şi în trădare?

Cuvintele scăpară din gura lui Abby înainte să le poată opri. Ana o cântări o clipă cu ochii ei negri. Abby simţi că îi cerceta cu blândeţe inima, examinând-o ca un medic care îşi consultă pacientul încercând să identifice cauza durerii.

— Îmi… pare rău, se bâlbâi Abby. Nu am vrut să spun asta…

— Este în regulă. Cred că aveai nevoie să spui asta. Ana îi atinse din nou mâna.

— Ce speri să obţii din această călătorie, Abby? De ce ai venit în Israel?

— Ei bine, răspunsul cel mai simplu este că sunt profesoară de istorie. Îmi place istoria antică, să citesc

despre arheologie. Când am văzut lista cu ofertele de săpături şi apelul pentru voluntari, m-am înscris cu dorinţa de a-mi împlini un vis.

— Dar mai e ceva, nu-i aşa?

Abby se opri, cu ochii în poală. Nu se simţea deloc ciudat că îşi vărsa inima în faţa acestei femei pe care abia o cunoscuse. Ba chiar se simţea în siguranţă, ca şi când ar fi fugit într-una dintre cetăţile de refugiu despre care îi povestise Ana.

— Da. Mă şi ascund, fug de durerea căsniciei mele eşuate... de umilire, de golul care este în fostul nostru cămin.

— Atunci, te ascunzi în locul potrivit, zise Ana. Isaia a scris despre acest pământ că va fi un refugiu şi un loc de scăpare din calea furtunii.

Abby ridică din nou privirea spre ea.

— Înţeleg setea aceea de răzbunare despre care vorbeşti, Ana. Şi eu sunt furioasă... atât de rău că mă sperii şi eu. Vreau ca soţul meu să sufere aşa cum sufăr eu. Poate chiar mai mult. Vreau să fim chit, să mă răzbun pe cealaltă femeie.

Se opri, surprinsă de vehemenţa sentimentelor ei, pe care le rostea pentru prima dată.

— Cred că am venit aici ca să înţeleg ceea ce simt. Şi mai am nevoie să hotărăsc ce vreau să fac legat de viitorul meu. Înainte să plec de acasă, am făcut o cerere pentru un post de profesoară lângă Chicago, pentru că vreau să o iau de la capăt într-un loc nou, în toamna aceasta. Am vrut să îmi dau demisia, dar directorul m-a rugat să aştept să văd cum mă simt după întoarcerea din Israel. Oricum, probabil voi vinde casa. În toamna aceasta, cei doi copii vor fi amândoi la facultate, iar eu oricum nu mi-o permit din salariul meu de profesoară. În plus, am prea multe amintiri în casa aceea.

Abby închise ochii, amintindu-şi fără să vrea câte ore de muncă asiduă petrecuseră ea şi Mark împreună în casa lor

de fermă, punând podele, dând jos tencuiala şi rigipsul, cu părul plin de praf. Nu va putea să locuiască singură în casa lor. Dar ce va face cu amprenta pe care o lăsaseră mânuţele lui Greg şi Emily în cimentul proaspăt turnat pe scările din faţa verandei? Cum va putea să le lase acolo?

— Scuze, spuse Abby după o clipă. N-am vrut să te încarc cu tot gunoiul meu.

— Nu mă deranjează. Şi tu m-ai ajutat când m-ai lăsat să îţi povestesc despre Ben. Când ducem în spate o greutate mare, uneori ajută dacă luăm o pauză. Sau, chiar mai bine, dacă o ducem împreună cu un prieten.

— M-am simţit în siguranţă lângă tine. Nu am putut să spun nimănui despre căsnicia mea. Nu era corect să mă descarc faţă de copiii mei, iar cei mai mulţi prieteni pe care îi am sunt şi ai lui Mark. La serviciu, mi-e prea greu să vorbesc despre probleme.

— De ce? Nu tu ai comis adulterul, bănuiesc.

— Nu, dar oamenii cred despre o femeie care nu îşi poate ţine soţul lângă ea că trebuie să fi greşit cu ceva. Şi nici cu părinţii mei nu pot vorbi. Ei cred că este scandalos pentru creştini să aibă probleme în căsnicie. Probabil ar considera că este pedeapsa pe care o merit pentru că m-am îndepărtat de biserică.

— Aşa crezi şi tu? Că Dumnezeu te pedepseşte?

— Poate… în adâncul sufletului. Cândva am fost foarte implicată în biserică, aşa cum este acum şi fiica mea, Emily. Când mi s-au întâmplat toate astea cu Mark, mi-am dat seama că ceva lipseşte în viaţa mea. Aşa că am decis să folosesc această călătorie în încercarea de a… redescoperi credinţa.

— Un plan foarte bun. Iisus a zis: „Veniţi la Mine şi Eu vă voi da odihnă”.

Abby făcu ochii mari.

— Scuză-mă dacă sună nepoliticos, dar nu eşti evreică?

— Ba da.

— Dar… tocmai L-ai citat pe Iisus.

— Sunt evreică creştină. Cred în *Ieşua,* în Iisus, Mesia promis în Scripturile evreieşti, zise Ana. Am trăit acest verset pe propria mea piele pentru că şi eu am trecut prin suferinţă şi pierdere până mi-am găsit odihna în Cristos. Sper să avem ocazia să îţi povestesc despre călătoria mea spirituală înainte să se termine vara. Acum însă cred că suntem amândouă extenuate după tot ce s-a întâmplat azi.

Ana se întoarse, căută ceva lângă bancă şi scoase două cârje ortopedice care aveau la capăt sprijin pentru braţe. Se împinse în picioare, caftanul începu să se clatine în vânt, iar Abby văzu o proteză care înlocuia piciorul drept de la genunchi până jos.

— Cred că e greu să mergi pe jos pe plaja aceasta, zise Abby, când începură să o ia încet, şchiopătând prin nisipul gros spre scările hotelului. Pot să te ajut, Ana?

— Da, mulţumesc, draga mea.

Cu o mână, Abby o luă pe Ana de mijloc, sprijinind-o şi ajutând-o să îşi ţină echilibrul.

— Piciorul ăsta este o bătaie de cap, fără îndoială, zise Ana. Dar am învăţat să nu mă tem să accept ajutor. Întotdeauna mă aduce mai aproape de cel care mi-l oferă. Observi cum ne sprijinim una pe cealaltă? Sper că nu te temi să primeşti ajutorul meu în luptele pe care le duci, Abby.

— Va trebui să mă înveţi ce înseamnă să contezi pe altcineva. De când a plecat Mark, m-am învăţat să fiu independentă.

— Şi eu am fost destul de independentă, zise Ana. Dar în aria mea de expertiză de multe ori trebuie să traversezi terenuri abrupte. Şirurile arheologice pot fi înşelătoare, chiar şi fără aceste cârje. A trebuit să aleg: renunţ sau primesc ajutor. Am ales să îl primesc.

Ajunseră la scările abrupte din lemn, care duceau la hotel, şi începură să le urce.

— Îţi admir curajul, zise Abby. Majoritatea se tem să fie dependenţi de alţii. Mândria ne spune că este semn de

slăbiciune.

— Dar nu este. De fapt, este semn de tărie, zise Ana, abia respirând din cauza urcuşului. Viaţa are felul ei de a ne mutila pe fiecare, într-un fel sau altul. Cei care nu şchiopătează probabil au renunţat sau nu şi-au acceptat încă pierderea. Când cad, ceea ce se întâmplă des, fie rămân acolo şi îmi plâng de milă, fie accept ajutor, mă ridic şi merg mai departe. Poate Dumnezeu vrea să te înveţe o lecţie asemănătoare.

În capul scărilor, Ana se opri să se odihnească şi deschise braţele larg. Abby o îmbrăţişa, la fel cum îl îmbrăţişase pe Beniamin Rosen mai devreme în aceeaşi zi – chiar fusese în aceeaşi zi? Primi în schimb din partea Anei o îmbrăţişare strânsă.

— Mulţumesc, zise Ana.

Dar cumva Abby simţea că ea fusese cea care primise ajutor.

***

Când se întoarse în camera ei, Abby calculă cât era ceasul în Indiana şi ajunse la concluzia că Emily ar trebui să fi ajuns deja acasă de la serviciul pe care îl avea în timpul verii. Abby se aşează pe pat, picior peste picior şi formă şirul interminabil de cifre, uimită cât de simplu era să suni pe cineva în cealaltă jumătate a lumii. Simţea o bucurie de copil, tânjind să audă vocea fiicei sale. Şi-o imagina pe Emily în pantaloni scurţi şi cu picioarele goale, în leagănul de pe verandă, cu telefonul fără fir sprijinit pe umăr.

— Alo!

La telefon răspunse un bărbat, nu Emily.

— Greg? De ce nu eşti la lucru?

— Abby? Nu este Greg, sunt eu… Mark. Simţi o furie nestăpânită clocotind în inima ei.

— Cum îndrăzneşti să vii în casa mea când eu nu sunt acolo? Pleacă, Mark! Ieşi *acum!*

Abby crezuse că se terminase cu palpitaţiile pe ziua

respectivă, dar dintr-odată începu să tremure fără control. Auzi în fundal vocea lui Mark, care se îndrepta cu telefonul spre Emily, spunându-i că mama vrea să-i vorbească.

— Mami, îmi pare rău... te rog, nu te supăra. Emily plângea.

— Eu l-am rugat pe tati să vină până aici. Cineva a intrat abuziv la noi în casă. Au întors casa cu susul în jos, mami. Am venit de la lucru şi am văzut dezastrul şi... şi m-a cuprins frica! Am chemat poliţia, apoi am încercat să îl sun pe Greg, dar nu am putut să dau de el, aşa că l-am sunat pe tati la lucru. Abia a ajuns, acum câteva minute.

Abby se lăsă pe spătarul patului şi închise ochii, încercând să digere toate cele întâmplate. Ce se mai putea întâmpla în ziua aceasta dezastruoasă?

— Este în regulă, draga mea. Nu plânge. Cât... cât de mult au furat?

— E greu de spus la dezastrul care este aici... şi încă nu am văzut tot. Până acum, lipsesc nişte bani şi televizorul mic pe care îl ţineai tu în bucătărie... şi CD-playerul portabil al lui Greg şi poate telefonul tău mobil, dacă nu cumva sunt la Greg. Poliţiştii cred că hoţii căutau bani în primul rând.

— Vin acasă.

— Mami, nu! Nu face asta! Ai muncit din greu să strângi banii pentru călătoria aceasta. Voi fi bine. Tati s-a oferit să doarmă aici câteva nopţi până îmi trece teama.

— Emily...

— Mi-e teamă, mami. Poliţia spune că uneori hoţii aşteaptă până înlocuieşti tot şi sparg din nou. Pe lângă asta, nu am nicio idee ce să fac cu asigurarea şi toate astea.

Abby abia putea să îşi controleze furia.

— Nu-l vreau pe tatăl tău şi... *pe femeia* lui în casa mea!

— Ea nu e aici, mami, zise Emily încet. Doar tati. Ştie că eu şi Greg nu suntem de acord.

— Ei bine, tatăl vostru *nu* se va muta înapoi! Poate să rămână în seara asta, dar apoi vreau să plece.

— Bine... îmi pare rău că te-am luat cu toate astea, mami. Nici măcar nu te-am întrebat cum eşti sau cum a fost drumul. Cum ai făcut faţă zborului?

Abby nu ştia dacă să râdă sau să plângă. Dintr-un anume motiv, poate pentru că Mark era cu Emily, Abby se hotărî dintr-odată să nu-i spună povestea ei.

— Ei bine, am ajuns, zise în cele din urmă. Ceea ce nu pot spune şi despre bagajul meu.

— Glumeşti! Ţi-au pierdut bagajul?

— Nu a apărut în Amsterdam.

— Groaznic!

Nu chiar atât de groaznic ca moartea spionului israelian în braţele mele, ar fi vrut Abby să adauge.

— Se întâmplă, spuse în schimb. Companiile aeriene pierd bagaje în fiecare zi. De fapt, este de mirare dacă apare vreunul la timp.

— Mami, stai un pic. Tati vrea să îţi spună ceva.

— Nu! Eu nu am nimic să îi spun...

— Alo, Abby?

Când îi auzi vocea, Abby trânti receptorul.

Capitolul 3

Netanya, Israel – 1999

Abby se trezi a doua zi dimineaţa în geamătul plăpând, distant al valurilor, care se spărgeau la mal. Dădu draperiile la o parte, dezvăluind priveliştea asupra Mediteranei, cu argintiul apei care îţi tăia respiraţia în lumina timpurie a dimineţii.

— Superb… şopti ea în camera pustie.

Unul dintre lucrurile care îi lipseau cel mai mult era să aibă pe cineva lângă ea cu care să se bucure de răsăritul soarelui. Şi ea şi Mark se trezeau devreme, iar mijirea zorilor fusese întotdeauna momentul ei preferat al zilei, mai ales în lunile de vară când mergeau cu cortul, îşi puneau cămăşi groase, savurau cafeaua împreună, lângă cort, şi admirau pădurea care îşi dădea ghes la deşteptare.

Se întoarse de la fereastră. Ţinuta din dimineaţa asta era simplă, singura opţiune pe care o avea: hainele cu motive de floarea soarelui pe care le primise de la Ramona Voss. Îi fu jenă când îşi văzu propria imagine în oglindă, mai ales că îşi aduse aminte de critica dură pe care i-o făcuse Ari Bazak.

— Chiar arăt rău, zise ea cu voce tare.

Încercă peste tricou cămaşa albastră de la Ari, legându-i terminaţiile în jurul taliei şi suflecându-i mânecile. Arăta un pic mai bine. Însă, pentru că nu voia să încurajeze prietenia cu Ari, consideră un act de laşitate să-i poarte cămaşa. O dădu repede jos.

Micul dejun era abia peste o jumătate de oră, aşa că se aşeză pe pat cu Biblia şi cărticica de meditaţii pe care i le dăruise fiica ei cu ocazia acestei călătorii. Abby nu realizase cât de mult se îndepărtase de Dumnezeu până când nava căsniciei ei se scufundase, descoperind totodată că nici măcar colac de salvare nu avea. Întoarcerea la mal părea anevoioasă, dar deschise meditaţiile, cu titlul *Dumnezeu*

este refugiul meu, şi începu să citească.

După ce parcurse în grabă introducerea, luă Biblia şi căută prima referinţă biblică. Îşi aminti cu cât respect ţinuse Beniamin Rosen în mână cartea micuţă, neagră, răsfoind-o şi comparând-o cu a lui. Îşi şterse repede lacrimile şi deschise la cartea Iacov. *„Fraţii mei, să priviţi ca o mare bucurie când treceţi prin felurite încercări, ca unii care ştiţi că încercarea credinţei voastre lucrează răbdare. Dar răbdarea trebuie să-şi facă desăvârşit lucrarea, ca să fiţi desăvârşiţi, întregi şi să nu duceţi lipsă de nimic”.*

Abby închise brusc Biblia. Să considere o mare bucurie faptul că trebuie să sufere trădarea şi pierderea soţului ei? Aproape hotărâtă să nu mai citească meditaţia, îşi aminti cuvintele Anei din seara trecută: *„Şi eu a trebuit să trec prin durere şi pierdere înainte să-mi găsesc odihna în Cristos”.* Prinzând curaj de la prietena sa, deschise cartea şi continuă să citească.

După vreo douăzeci de minute, când tocmai terminase de făcut rugăciunea din carte, rugându-L pe Dumnezeu să folosească încercările prin care trecea pentru a o apropia de El, cineva bătu la uşă. Când deschise uşa, Ari Bazak îi azvârli o plasă de cumpărături în braţe.

— Poftim, m-am gândit că ai nevoie de nişte haine mai acătării. Abby nu ştiu ce să zică. Avea un stil sec, ca şi când s-ar fi forţat să facă această faptă caritabilă împotriva voinţei lui.

— Mm… mulţumesc. De unde…?

— Porţi o mărime mai apropiată de cea a soţiei mele decât de a soţiei doctorului Voss.

— Te rog să-i spui că-i mulţumesc.

— Sigur.

Se întoarse în camera lui înainte ca Abby să termine ce avea de spus.

Ce om ciudat! Se îndoia că îl va înţelege vreodată, dar acum că ştia că e căsătorit bine mersi, în sfârşit se va simţi mai confortabil în prezenţa lui.

Abby luă plasa şi o goli pe pat. Era o rochie dreaptă, pe corp, din in galben pal, pantaloni largi albi şi un blazer subţire de culoare bleumarin, mai multe perechi de pantaloni scurţi şi bluze tricotate care se potriveau cu ele, chiar şi un costum de baie care părea nou-nouţ. Soţia lui Ari purta tot mărimea 38 şi avea gusturi foarte bune la haine. Erau mai frumoase decât hainele pe care Abby le adusese de acasă. Fiind mai relaxată acum, îşi luă una dintre bluze şi o pereche de pantaloni, apoi luă liftul şi merse la parter la micul dejun.

O oră mai târziu, Abby era deja în autocar, ascultând discuţiile entuziasmate ale participanţilor la săpături în timp ce se îndreptau spre prima oprire: capitala port maritim a regelui Irod cel Mare, Cezareea Maritima. Observă că toţi erau grupaţi doi câte doi, mai puţin ea: soţi cu soţiile lor, studenţi cu colegii lor de cameră, câteva cupluri de studenţi se cuibăreau unul în celălalt şi se ţineau de mână. Abby simţi că o cuprinde un val de singurătate, pe care încercă să îl înlăture jucându-se cu aparatul de fotografiat. Ştia că e încă afectată şi îi venea să plângă după coşmarul de ieri. Cât îi va lua să treacă peste şocul suferit de moartea domnului Rosen? Şi cât îi va lua până când amintirea lui Mark nu-i va mai provoca durere?

Când autocarul intră în parcare, văzu din nou marea cu coada ochiului strălucind în depărtare, în spatele unui şir de ruine. Ana şi Ari aşteptau deja grupul lângă maşina lui. Lui Abby îi făcu bine să o vadă pe Ana, ca şi când ar fi fost vechi prietene, apropiate şi mai mult de evenimentele violente şi tragice de ieri. Se dădu repede jos din autocar şi se grăbi să ajungă la Ana care studia harta întinsă de Ari pe capota maşinii. Gesturile pe care le făcea erau pline de graţie, iar felul în care se deplasa în caftanul lung – atât de elegant. Încă o dată, lui Abby i se păru că se aseamănă cu o fiinţă celestă sau cu o arătare dintr-un vis. Contrastul era cu atât mai mare cu cât stătea lângă Ari, viguros şi solid ca o statuie de bronz.

— Bună dimineaţa, zise Abby.

Ana ridică privirea şi, pentru o clipită, pe faţa ei apăru o expresie ciudată, ca şi când ceva din înfăţişarea lui Abby o surprinsese. Dispăru imediat, înlocuită de zâmbetul său cald.

— Abby! Arăţi foarte odihnită în dimineaţa aceasta.

Dar, înainte să mai apuce să zică ceva, dr. Voss le întrerupse, ambalând autocarul ca un taur înfuriat. Şi de data aceasta era plin de sudoare.

— Trebuie să vorbim, Ana… *singuri.*

— Desigur, Ted.

Ana termină de strâns harta şi i-o dădu lui Ari.

— Vrei te rog să îi conduci spre ruinele cruciaţilor şi să începi discursul în locul meu? Ne întâlnim în amfiteatru.

Ari păru surprins şi un pic deranjat.

— Dar eu…

— Te rog, Ari? îl imploră Ana.

Ari se uită la dr. Voss, apoi îi chemă pe toţi cei care se împrăştiaseră deja:

— Pe aici, vă rog. După mine, toată lumea.

Porni grăbit, iar Abby se grăbi împreună cu restul grupului să ţină pasul cu mersul său de uriaş.

— Mă întreb de ce este atât de nervos dr. Voss, zise unul dintre studenţii care mergeau lângă Abby.

— Ei bine, cred că doar face nazuri, zise Abby. Ari se întoarse brusc.

— Ce face?

Abby râse la nedumerirea lui Ari.

— Scuze, este doar o expresie stupidă. Dr. Voss nu ştia că te-ai înscris pentru săpături, Ari, până când am menţionat eu numele tău ieri. Nu părea prea încântat că… îi invadezi teritoriul.

Pentru că Ari nu răspunse, Abby mai insistă.

— Ştii, dr. Voss credea că eşti mort.

— Mort?

— Da, zicea că auzise un zvon cum că Ari Bazak, tânărul

talentat arheolog, murise acum câţiva ani. Probabil că a fost foarte şocat să-ţi vadă stafia.

Abby zâmbi, dar nu şi Ari.

— Am observat că dr. Voss este *un pic* cam cu capul în nori, zise ea. El mi-a făcut rezervare într-un zbor care nu există, îţi aminteşti?

Înainte de a face un popas cu grupul înăuntrul unei clădiri în ruină, Ari o privi curios. Fără să mai adauge vreun cuvânt, începu să le vorbească studenţilor. Deşi nu se pricepea la conversaţii prea bine, Abby observă imediat talentul lui de profesor. Explicaţiile lui dădeau viaţă evenimentelor istorice, chiar şi cei mai plictisiţi şi obosiţi studenţi ascultau fascinaţi.

Abby ajunse la concluzia că lectura din manualele de istorie despre cruciade nu avea termen de comparaţie cu prezenţa efectivă sub arcadele arcuite sau cu priveliştea de pe parapete. Se plimba cu veneraţie printre ruinele vechi de o mie de ani, realizând că era doar prima zi din turul de o lună de zile. Apoi, Ari îi conduse printre ruinele cetăţii Cezareea, explicându-le cum construiseră inginerii regelui Irod cel Mare oraşul maritim cu mai bine de două mii de ani în urmă. Două mii de ani! Abby nu putea digera aceste cifre. Cele mai vechi vestigii din America aveau doar câteva secole, nu milenii.

— Ca domnitor, Irod a fost un tiran crud, explica Ari grupului. Dar, ca arhitect şi constructor, a fost un geniu neînfricat. Israel nu avea niciun port natural, aşa că a construit unul aici, în Cezareea. Însă cea mai mare realizare a sa a fost reconstrucţia integrală a Templului din Ierusalim.

— Este acelaşi Irod care era rege când s-a născut Iisus? întrebă unul dintre studenţi.

Ari încuviinţă din cap.

— Irod a fost numit rege, dar de fapt se supunea autorităţii Romei.

Abby făcu câteva fotografii ruinelor lui Irod, apoi merse după grup în amfiteatrul roman restaurat şi se aşeză pe

locurile de piatră din tribună, încălzite de soarele mediteranean. Teatrul era îndreptat cu faţa spre soare. În aşteptarea discursului, Abby simţi briza blândă care îi mângâia faţa. Se pare că Ana reuşise să-i liniştească furia doctorului Voss. Râdeau în timp ce fiecare membru al grupului îşi făcea loc în faţa lor. Ana râdea vesel, melodios, ca un copil ieşit la joacă.

— Bine aţi venit în Ţara Promisă, începu Ana, ţara pe care Dumnezeu a ales-o pentru poporul Său. Ne aflăm lângă un vechi drum comercial, *Via Maris* sau Calea Mării, la intersecţia a trei continente, Europa, Africa şi Asia. Din păcate, ruta a reprezentat şi un drum convenabil pentru imperiile invadatoare. Egiptul, Asiria, Babilon, Grecia, Roma… toate aceste armate au străbătut ţara Israelului. Acum, de ce credeţi că a aşezat Dumnezeu poporul Său ales la răscruce de drumuri? De ce nu l-a aşezat într-un loc mai izolat, poate o insulă, ca Cipru? Nu ar fi fost mai uşor pentru israeliţi să îşi păstreze legământul cu Dumnezeu dacă ar fi fost separaţi de celelalte popoare? De ce să îi expună ispitelor altor culturi şi religii păgâne?

Se opri ca să studieze feţele ascultătorilor, apoi zâmbi când ajunse cu privirea la Abby.

— Cred că Dumnezeu a ştiut că încercările numeroase îl vor ajuta pe poporul Său să crească în credinţă. Învăţau astfel să depindă de El şi descopereau că merită să te încrezi în El.

Abby îşi aminti pasajele de meditaţie din acea dimineaţă. *Încercarea credinţei voastre aduce răbdare… ca să fiţi maturi…* Se opri din scris ca să asculte cu atenţie.

— Dumnezeu L-a trimis pe Mesia cel promis pe meleagurile unui popor aflat în criză. În anul 63 î.Hr., poporul şi-a pierdut libertatea în faţa unui imperiu invadator, Imperiul Roman. Însă religia ebraică fusese contaminată de influenţele culturii păgâne greceşti înainte ca armatele lui Pompei să le mături pământurile. Evreii au simţit că lumea se prăbuşeşte peste ei, iar felul de viaţă cu

care se obişnuiseră era grav ameninţat.

Fără să vrea, Abby îşi aminti noaptea în care descoperise că Mark avea o relaţie extraconjugală, noaptea în care douăzeci şi doi de ani de căsnicie luaseră sfârşit, ruinându-i viaţa.

— Cum credeţi că ar fi trebuit să reacţioneze poporul lui Dumnezeu în faţa acestei crize? continuă Ana. Ar fi trebuit să riposteze şi să se răzbune, atacând la rândul lor duşmanul?

Ar fi trebuit să înveţe să convieţuiască? Sau ar fi trebuit să se retragă, ducând vieţi separate de invadatorii lor?

Abby ştia că oscilase între toate aceste reacţii în ultimele luni, alegându-se cu răni adânci, epuizată până la capătul puterilor.

— Acestea au fost cele trei reacţii din vremea lui Iisus, zise Ana. Zeloţii au ales să lupte împotriva romanilor, saducheii să ajungă la un compromis cu ei, iar fariseii să se retragă din calea lor. Toate cele trei grupări aşteptau cu nerăbdare să vină Mesia cel promis. Sperau ca El să îi salveze de viaţa care devenise insuportabilă. Toate cele trei grupări au avut anumite aşteptări de pe urma venirii Lui. Şi apoi, într-o noapte înstelată, pe vremea împărăţiei regelui Irod, s-a născut Iisus, Mesia.

Când îi întâlni din nou privirea lui Abby, Ana zâmbea.

— El le-a oferit o soluţie pentru criza din viaţa lor. Dar, în ciuda tuturor mesajelor rostite de profeţi, soluţia adusă de Iisus nu a fost deloc ceea ce voiau sau aşteptau ei.

Abby se feri de privirea ei insistentă furişându-şi ochii asupra reflexiei orbitoare a soarelui în apă. Îşi dorea să pună capăt durerii pe care o simţea, să se potolească furia înspăimântătoare, îşi dorea ca cineva să îi dea o soluţie clară la propria ei criză ca să poată lua totul de la capăt şi să-şi trăiască mai departe viaţa pe care o mai avea.

Dar dacă soluţia lui Iisus nu era cea pe care şi-o dorea sau pe care o aştepta?

***

— De când eşti creştină, Ana? o întrebă Abby mai târziu în aceeaşi după-amiază când se întorceau cu maşina în Galileea la hotel. Grupul vizitase toată ziua mai multe situri istorice, inclusiv un apeduct la ieşire din Cezareea. Când se pregăteau să plece, după ultima oprire din ziua aceea, Ana o luă pe Abby prin surprindere invitând-o să meargă în maşina lui Ari. Cântărind argumentele pro şi contra dacă să rămână singură în siguranţa autocarului sau să rişte din nou un drum în maşina lui Ari, Abby luă decizia că merita să rişte pentru şansa pe care o avea de a sta de vorbă cu Ana.

— Să vedem… sunt credincioasă mesianică de vreo cinci ani, răspunse Ana.

Se întoarse cu faţa spre Abby care stătea în spate.

— Fiica mea, Rahela, a fost prima care a devenit credincioasă. Şi trebuie să mărturisesc că am fost foarte supărată când mi-a spus despre credinţa ei. Când evreii aud cuvântul *creştin,* se gândesc imediat la cruciade, la Inchiziţia Spaniolă şi toate celelalte orori comise în numele lui Cristos. Uităm că Iisus a fost evreu, aşa cum au fost toţi ucenicii Lui, apostolul Pavel şi primii creştini.

— Aş fi zis că eşti credincioasă de mai bine de cinci ani, zise Abby. Eu sunt aşa-zis creştină de când mă ştiu, dar credinţa ta pare cu mult mai puternică şi mai adevărată decât a mea.

Ana mângâie pietricica antică prinsă în lănţişorul pe care îl purta la gât.

— Convingerea centrală a credinţei ebraice este că Dumnezeu lucrează spre răscumpărarea omenirii. După ce am înţeles că Iisus a adus deja răscumpărarea, inclusiv *mie,* credinţa mea a avut de câştigat, nu de pierdut.

Abby surprinse chipul lui Ari în oglinda retrovizoare şi văzu, după privirea aspră, că ceea ce spunea Ana îl deranja. Judecând după comentariile furioase pe care le făcuse în Cezareea despre atrocităţile pe care le

comiseseră cruciaţii, presupuse că nu împărtăşea convingerile Anei. Tăcuse tot drumul, dar acum o întrerupse şi o întrebă ceva în ebraică. Îi răspunse în aceeaşi limbă. Discuţia se încinse, dar Ana o încheie scurt clătinând din cap cu gest de finalitate.

— Nu, Ari. Nu pot.

Apoi se întoarse spre Abby din nou.

— Când o să ajungem în vârful acestui deal, vei vedea pentru prima dată Marea Galileeii… Iat-o! Ce părere ai?

Abby îşi ţinu respiraţia. Sub ea, marea era un safir de un albastru intens, montat pe un cadru de dealuri verzi, domoale. Lacul era mai mic decât îşi imaginase, dar cu mult mai încântător.

— N-am visat niciodată că ar putea fi atât de frumoasă. Nu ştiu de ce am considerat întotdeauna că Israelul este un deşert, dar nu este deloc. Nu mă mir că oamenii se luptă pentru aceste pământuri de sute de ani.

— Da, şi din păcate încă ne mai luptăm pentru el, zise Ana. Ai trăit pe pielea ta aceste lupte ieri.

Abby îşi făcu curaj să adreseze întrebarea pe care o tot evitase.

— Ana, apropo de ieri… crezi că încă mai sunt suspectă?

— Nu cred că un om cu minte în cap ar gândi aşa! De ce?

— Am sunat acasă aseară. Cineva a intrat prin efracţie în casa mea din Indiana. A jefuit-o şi a întors-o cu susu-n jos.

— Ai tăi sunt bine?

— Nu era nimeni acasă atunci, dar fiica mea s-a speriat foarte tare când a găsit dezastrul făcut. Trebuie să o sun din nou în seara asta să văd ce face. Dar, mă tot întreb… Crezi că cele două evenimente ar putea avea vreo legătură?

Ana şi Ari schimbară priviri. Ana părea foarte supărată.

— Aş vrea să spun nu, Abby, dar sincer nu ştiu. În ţara mea, sunt grupări radicale care ar recurge foarte uşor la asemenea tactici. Israel este încă o naţiune aflată în criză, aşa cum a fost şi pe vremea lui Iisus. Sunt oameni care vor

să lupte şi oameni ca Ben care vor compromis şi pace... Probabil vei auzi şi alte puncte de vedere cât vei sta aici. Încă o dată, Iisus ne oferă singura soluţie validă. Şi, încă o dată, nimeni nu ascultă.

Ari îi şopti ceva în ebraică, apoi amândoi se afundară în tăcere, cu privirea înainte.

Abby încerca să admire din maşină peisajul luxuriant care se vedea pe marginea lacului, pe lângă livezile de avocado şi banane, curmalii pe care îi vedea pentru prima dată în viaţa ei, dar era prea supărată din cauza răspunsului pe care îl primise de la Ana ca să se bucure de ele.

— Mă întreb dacă ar trebui să merg acasă, zise Abby până la urmă. Gândul că nişte hoţi de rând mi-au invadat casa este înspăimântător, dar nu la fel de alarmant ca teroriştii. Instinctul matern mă îndeamnă să iau primul zbor spre Indianapolis şi să îmi apăr copiii.

— Înţeleg, zise Ana încet. Câţi copii ai, Abby?

— Doi. Gregory are douăzeci de ani, este student. Emily are optsprezece ani, va merge la facultate toamna aceasta.

— Nu pari să ai vârsta potrivită pentru un fiu adult! zise Ana. Erai o copilă când te-ai căsătorit.

— Mulţumesc, dar la patruzeci şi doi de ani am cu siguranţă vârsta potrivită. Noi... adică, soţ...

Abby trase adânc aer în piept şi începu din nou.

— Copiii s-au născut imediat după ce m-am căsătorit. Aşa mi-am dorit eu. Mi-a plăcut să stau acasă şi să fiu mamă. Acum unsprezece ani, când Emily a mers în clasa întâi, nu ştiam ce vreau să fac. Ambii copii sunt independenţi şi descurcăreţi. Aşa că m-am făcut profesoară şi, de atunci, sunt mamă la clase pline de copii. Îmi place să predau.

— Este prima dată când eşti atât de departe de copiii tăi? întrebă Ana.

— Ei bine, au mai plecat de acasă în tabere de vară, excursii cu şcoala şi astfel de evenimente. Greg stă la cămin de vreo doi ani, dar niciodată *nu am plecat* de lângă ei atât de mult ca acum. Am călătorit întotdeauna

împreună, ca familie.

— Alţi membri ai familiei care locuiesc în apropiere ar putea trece pe la copii?

— Bunicii, toţi cei patru, ajung uşor cu maşina, iar desigur tatăl lor stă în apropiere…

Ana dădu din cap cu înţelegere.

— Atunci, dacă aş fi în locul tău, azi, înainte de a lua o decizie pripită, aş vorbi din nou cu copiii să văd cum stau lucrurile. Ai spus că sunt independenţi şi descurcăreţi.

— Da, în ciuda a tot ceea ce s-a întâmplat, Mark a fost… *este* un tată bun.

Din senin, şi-l aminti pe Mark tolănit pe podeaua casei lor de fermă cu Emily şi Greg, făcând diverse construcţii din lego, bând ceai din ceşti imaginare, citind poveşti şi jucând şah. Clătină din cap. Ce avea în comun imaginea aceasta cu imaginea omului care îi părăsise?

— Data viitoare când mai vorbeşti cu ei, spune-le că, dacă ar locui în Israel, imediat după liceu ar trebui să facă armata, fiica ta doi ani, iar fiul tău, trei ani.

— Serios? Ce greu trebuie să le fie!

— Se maturizează forţat.

Intrând în parcarea hotelului, Ari o privi în ochi în oglinda retrovizoare.

— Am un laptop, zise el încet. Ai libertatea să îl foloseşti pe perioada şederii tale aici dacă vrei să îţi contactezi familia prin e-mail. Convorbirile telefonice sunt foarte scumpe.

Avu o senzaţie de calm.

— Mulţumesc. Este o idee minunată. Avem e-mail.

Abby fu plăcut surprinsă să descopere că Hotelul Golani, unde urma să stea pe perioada săpăturilor, era o locaţie luxoasă. Se înălţa pe o coastă de deal pe partea de est a lacului, cu privelişte asupra terenurilor agricole înverzite care se desfăşurau în faţa sa şi asupra Mării Galileei, în depărtare. Membrii expediţiei erau cazaţi în cabane separate, cu câte două camere fiecare. Hotelul imens, sala

de restaurant şi magazinul de suveniruri erau într-o clădire separată. Indicatoarele îndrumau musafirii către piscină şi terenul de tenis.

— Oh, nu ştiam că este atâta lux aici, zise Abby. Avem acces la toate aceste facilităţi?

— Da, dar să nu fii surprinsă dacă vei fi prea obosită după o zi de săpături ca să mai poţi profita de ele, zise Ana. Cabana ei era prima din şir. Avea vecini de cameră pe Ted şi Ramona Voss. A lui Abby era mai jos pe alee. Ari era vecinul din camera de alături.

În timp ce Abby descuia uşa, Ari verifică ceasul.

— Dacă îmi dai cincisprezece minute, pot pregăti computerul ca să poţi trimite e-mailul.

Ari stătea afară, pe scara de la intrare, în timp ce Abby scria o scrisoare lungă lui Emily. După ce îşi ceru iertare că i-a închis telefonul cu o seară înainte, Abby îi povesti despre zbor, impresiile din Israel şi tot ce-şi mai putu aminti din ceea ce văzuse până acum. Încă o dată, luă decizia să nu îi spună despre moartea lui Beniamin Rosen. Gândul la teroriştii încă o neliniştea, aşa că adaugă un postscriptum: *Dacă vrei ca tatăl vostru să mai stea cu voi câteva nopţi, nu am nimic împotrivă.*

— E gata, poţi să îl trimiţi, zise ea după ce termină.

Ari apăsă câteva taste şi mesajul dispăru în spaţiul cibernetic.

— Mulţumesc mult de tot, Ari.

— E timpul să mergem la cină, zise el. Te conduc eu.

Abby spera că nu va trebui să mănânce împreună cu el. Stilul lui direct o indispunea. La fel şi încercarea de a face conversaţie urcând cărarea împodobită cu flori care ducea la sala de mese.

— Aş vrea să vă mulţumesc ţie şi soţiei tale încă o dată pentru haine, spuse ea. Voi avea ocazia să o cunosc? Va veni aici în vara aceasta?

— Nu.

Ari nu părea afectat de tăcerea apăsătoare care urmă,

dar pe Abby o deranja.

— Ştii, am vrut să te întreb… ar trebui să fac ceva să îmi recuperez bagajul pierdut?

— M-am ocupat eu.

— Mulţumesc. Nu am zburat prea des şi niciodată peste ocean. Cât le ia de obicei să găsească bagajul?

— Câteva zile.

— Mm… omul ăla îngrozitor, agentul Shur, a mai zis ceva despre interogatoriu?

Ari clătină din cap.

După cină, mersul pe jos înapoi la cabană împreună cu Ana fu mult mai plăcut decât compania lui Ari.

— Îţi recomand să dormi bine în noaptea asta, zise Ana. Dimineaţa va începe foarte devreme mâine.

— Sunt aşa de entuziasmată de prima mea zi de săpături, încât cred că nu o să pot dormi deloc!

Ana râse.

— Sper că dr. Voss a avertizat toţi voluntarii că arheologia adevărată nu este ca la Hollywood. Cum se numeşte seria celebră de filme?

— Vorbeşti despre *Indiana Jones?*

— Da, despre el vorbesc. Săpăturile adevărate nu sunt nici pe departe atât de fascinante. În cea mai mare parte, presupun multă muncă sub soarele fierbinte, scoţând o tonă sau două de pământ.

— Adică nu voi găsi Chivotul Legământului? zise Abby, râzând.

— Am vrea noi amândouă!

— Ei bine, nu mă deranjează. Este fascinant că sunt aici. Ana cuprinse umerii lui Abby într-o îmbrăţişare scurtă.

— Noapte bună, Ana.

— Noapte bună, draga mea.

Capitolul 4

Hotel Golani, Israel – 1999

Când sună telefonul, era întuneric în cameră. Abby sări din pat; inima îi bătea tare. Ceasul digital arăta ora 4:00 dimineaţa. Era alarma.

— Doamne, ai milă! zise ea, suspinând.

Simţea că e abia miezul nopţii! Se îmbrăcă anevoios, apoi îşi aplică un strat gros de protecţie solară, îşi căută pălăria, sticlele cu apă şi se grăbi împleticindu-se spre restaurant să îşi ia o ceaşcă de cafea.

Căsca încă şi-şi freca ochii ca să alunge somnul în drum spre dubele închiriate care urmau să îi transporte la situl de săpături. Ana era deja acolo, trează de mult, dând instrucţiuni şoferilor şi punând la punct detaliile de ultimă oră împreună cu dr. Voss. Când o văzu, se întoarse să o salute.

— Arăţi de parcă ai vrea să te vâri la loc în pat, zise Ana râzând.

— Aşa e. Nu am început lucrul atât de devreme niciodată în viaţa mea.

— Vei înţelege de ce atunci când vei vedea cât de cald se face până la sfârşitul zilei. Dar Dumnezeu oferă recompense celor ce se trezesc atât de devreme. Ridică ochii, Abby… iat-o pe prima.

Abby ridică privirea spre cer pentru prima dată de când se dăduse jos din pat. Miliarde de stele împodobeau întinderea de catifea neagră, iar strălucirea Căii Lactee brăzda cerul chiar în mijloc. Priveliştea îi tăie respiraţia.

— Uau! Nu am văzut în viaţa mea atâtea stele! Acasă, oraşele sunt prea luminate.

— Dumnezeu i-a spus lui Avraam să privească cerurile şi să numere stelele; atât de mare va fi sămânţa lui.

Cerul deja mijea de ziuă când ajunseră la situl de excavaţii, o amestecătură de pietre şi buruieni în vârful

unui deal de peste zece metri înălţime. În timp ce dr. Voss dădea instrucţii pentru echipamentul care trebuia descărcat: târnăcoape, lopeţi, roabe, cazmale şi o mulţime de găleţi negre de plastic, Ana o luă pe Abby deoparte.

— Eşti gata pentru cea de-a doua răsplată?

Se îndreptară spre estul dealului, petrecând cu privirea o livadă de pomi fructiferi.

— Ai auzit vreodată cântecele de laudă pe care le înalţă păsările în întâmpinarea zorilor? Ascultă…

Cerul de deasupra dealurilor din zare semăna cu opera unui artist din epoca impresionismului, în nuanţe discrete de roz şi albastru. Apoi, soarele se înălţa discret deasupra orizontului întâmpinat de corul păsărilor care împânzeau copacii dedesubt. Sunetul se înălţa din ce în ce mai mult într-un măreţ crescendo al veseliei.

— Ai dreptate, zise Abby încet. Merită să te trezeşti devreme pentru această privelişte.

— Iisus ne-a spus să ne uităm la păsări, care nu se îngrijorează pentru viitor pentru că Tatăl nostru ceresc le asigură hrana. Cred că din cauza asta îl laudă, nu crezi, Abby?

Preţ de câteva minute, admirară în tăcere cerul care se afla într-o continuă schimbare, când Ana oftă şi zise:

— Ei bine, acum trebuie să mergem la lucru.

Strânse toţi voluntarii în jurul ei pentru a începe ziua cu un tur al şirului, manevrând cu îndemânare cârjele peste terenul accidentat.

— Acest tell sau movilă arheologică pe care stăm este ca un tort etajat al lumii antice. De câte ori a fost distrus satul, supravieţuitorii l-au reconstruit pe molozul rămas, strat după strat, rezultând acest tell cu vârful plat. Cele mai vechi civilizaţii se află la bază, cele mai recente la suprafaţă. Suntem în cel de-al treilea an pe acest sit şi, după cum vedeţi – Ana îndreptă mâna către cei peste 44 kmp de platou care rămăsese neexcavat pe suprafeţe mari – mai avem mult de lucru. Dacă faceţi o plimbare şi vă

uitaţi împrejur, veţi găsi printre buruieni bucăţi împrăştiate de ceramică.

— Putem păstra ceea ce găsim? întrebă un student. Ana zâmbi.

— Depinde. Avem destule cioburi obişnuite, deci puteţi să păstraţi astfel de resturi. Dar va trebui să îmi promiteţi că veţi arăta supervizorului vostru orice piesă care are un înscris sau un desen, bine? Toate artefactele aparţin Statului Israel… iar aici încă respectăm Cele Zece Porunci. Aşa că: „Să nu furi!”

Toată lumea râse.

Ana se opri la un punct de lucru aflat lângă izvorul satului.

— În primul sezon am săpat pe această rază până jos la marnă şi astfel am aflat că, în perioada Vechiului Testament, satul a fost sub ocupaţie aproape permanent, probabil datorită acestui furnizor de apă proaspătă. Anul trecut am făcut mai multă cercetare, am căutat situri mai promiţătoare şi am găsit câteva, inclusiv sinagoga, pe care o veţi vedea în curând. În acest sezon vrem să ne concentrăm pe stratul superior al civilizaţiilor, care datează din perioada Imperiului Roman.

Abby se trezi mergând lângă Ari, în spatele Anei, care îi conducea spre următorul punct de lucru.

— Asta e felia ta, spuse ea.

— Felia *mea?*

Văzând expresia lui nedumerită, adăugă:

— Epoca romană, voiam să zic. Nu ziceai că este aria ta de expertiză?

— Da, zise el după o clipă. Da, abia aştept. Dar nu era niciun entuziasm în vocea lui.

— Nu ştim încă sigur numele acestui tell, continuă Ana. Nimeni nu s-a gândit să pună un semn de bun venit cu numele acesteia la intrarea în cetate. Dar, pentru moment, l-am identificat ca fiind satul Degania, care a fost ocupat în primul secol.

Numele vine de la o floare de mici dimensiuni de culoare albastră, *deganit,* care creşte peste tot primăvara, în acest ţinut.

Ana îi conduse peste o bucată de pământ stâncos la un morman impresionant de pietre de construcţie şi porţiuni de stâlpi prăbuşiţi.

— Acum, ce avem aici sunt ruinele sinagogii satului. În Degania, era locul de închinare şi, de asemenea, şcoala satului. Lângă ea, aici, am găsit o *mikva* publică sau baie de purificare. Pentru că fariseii erau foarte preocupaţi să respecte toate ritualurile de curăţire prescrise de legea mozaică, probabil că putem concluziona că au jucat un rol important în acest sat. Spuneţi-mi, zise ea, adresându-se studenţilor, la ce vă gândiţi când auziţi cuvântul *fariseu?*

— Un ipocrit, se oferi cineva să răspundă.

— Fariseii îl urau pe Iisus.

— Sunt cei care L-au crucificat.

— Toţi credeţi că sunt personaje negative? întrebă Ana, zâmbind.

Mai toţi voluntarii încuviinţară din cap.

— Ei bine, poate vă mai îmbunaţi opinia un pic dacă vă spun că atunci când a pornit mişcarea, fariseii au fost bărbaţi foarte curajoşi, adevăraţi eroi dispuşi să înfrunte moartea mai degrabă decât să îşi renege credinţa. Partida a apărut după ce grecii au cucerit naţiunea şi au început să impună evreilor cu forţa cultura şi religia greacă. Unul dintre domnitorii greci, Antioh Epifanul, a iniţiat şi a depus un efort sistematic de ştergere a oricărei urme de religie ebraică. Chiar a sacrificat un porc pe altarul sfânt din Templul lui Dumnezeu. Mii de evrei au murit ca martiri apărându-şi credinţa şi, dacă fariseii nu ar fi rămas neclintiţi în faţa acestei teribile persecuţii, probabil că grecii ar fi reuşit suprimarea credinţei ebraice. Semnificaţia numelui *fariseu* înseamnă „cei separaţi”. Aceasta a fost reacţia lor în faţa cuceririi străine. Au încercat să rămână total separaţi, neavând nicio legătură cu grecii, cu romanii sau cu alţi

păgâni, condamnând orice evreu care se asocia cu ei. Dar, până în vremea lui Iisus, rămăşiţa credinţei lor a devenit mai importantă decât starea inimii sau relaţia cu Dumnezeu. Verificau cu mare atenţie fiecare îmbucătură de mâncare ca să nu cumva să înghită vreun ţânţar, cea mai mică creatură necurată, dar în acelaşi timp, neglijând mila şi harul, înghiţeau cămile, ca să zic aşa, cel mai mare animal necurat.

Contemplând stâlpii prăbuşiţi ai sinagogii şi pietrele de buiandrug superb sculptate, Abby încercă să îşi imagineze cum ar fi venit ea însăşi aici ca să se închine, sub privirea aspră a fariseilor. Omologii moderni ai acestora, cu accentul pe legi şi reguli, cu lipsa lor de har, o îndepărtaseră pe Abby de biserica la care mergea în copilărie. Fiica ei, Emily, insista că biserica la care mergea ea acum ar trata-o diferit, dar avea îndoielile ei, mai ales că avea să devină femeie divorţată.

— Pe lângă păstrarea credinţei vii în timpuri de persecuţie, continuă Ana, fariseii au mai avut o contribuţie importantă. Au ajutat la dezvoltarea sistemului de educaţie, predând Tora în sinagogile locale. Datorită devotamentului lor de a-i învăţa pe alţii Legea lui Dumnezeu, au ajuns oamenii obişnuiţi de pe vremea lui Iisus să cunoască ce spun profeţiile din Biblie, chiar pescari simpli sau tâmplari. Astfel, fariseii au pregătit omenirea pentru venirea lui Cristos.

Abby îşi imagina cu greu această clădire sobră cândva o şcoală. Zâmbi în sinea ei la imaginea copiilor din sat năvălind afară pe uşă în libertatea soarelui călduros al Galileei, la sfârşitul orelor. După ce răspunse la câteva întrebări, Ana îi conduse la următorul punct de lucru, care lui Abby îi păru un simplu morman dezordonat de pietre obişnuite.

— La sfârşitul sezonului trecut, am găsit rămăşiţele unei case tipice secolului întâi, explică Ana. De atunci, suntem foarte nerăbdători să terminăm excavaţiile. Se poate vedea

conturul casei, locuinţa principală, un spaţiu de depozitare ataşat acesteia şi o curte împrejmuită, unde s-ar putea să găsim un cuptor de vară. Le arătă fiecare loc cu ajutorul cârjei.

Abby se străduia să vadă printre ruine casa pe care o descria Ana, dar pentru ochiul ei neantrenat arăta ca un morman de pietre.

— Probabil că mai toţi locuitorii acestui sat erau foarte săraci, spuse Ana, şi locuiau în case ca aceasta. Dr. Ari Bazak va supraveghea această secţiune, pe care eu şi dr. Voss o numim zona rezidenţială. Credem că sunt şanse mari să recuperăm artefacte importante, pentru că Degania nu a fost niciodată ars.

— Atunci ce s-a întâmplat cu satul? întrebă un student.

— Oamenii l-au abandonat în anul 67 d.Hr. la începutul Marii Revolte a Evreilor împotriva Imperiului Roman. Ierusalimul şi Templul au fost distruse mai târziu, în timpul aceluiaşi război, în anul 70 d.Hr. Pentru că Degania nu era protejată de ziduri, locuitorii probabil au plecat să caute refugiu într-unul dintre oraşele-fortăreaţă, precum Iotapata sau Gamla... poate chiar în Ierusalim. Din câte ne dăm noi seama, oamenii nu s-au mai întors niciodată. Cei care au supravieţuit războiului au fost duşi în exil. Cutremurele au slăbit şi au demolat până la urmă multe dintre aceste structuri, până când satul abandonat s-a prăbuşit pur şi simplu în ruine, îngropat sub colbul secolelor.

Înaintând printre ruine pentru un ultim popas, Abby simţi că o copleşeşte tristeţea. Se identifica uşor cu sătenii acestor locuri şi chinul care le distrusese vieţile. Se gândi la casa la care munciseră atât de mult ea şi Mark pentru a o restaura, la acoperişul ascuţit şi scârţâitul podelelor, realizând că în toamnă, după ce copiii vor fi plecat de acasă, nu va mai rămâne decât o cochilie părăsită.

Abby reveni în prezent când Ana se opri în cel mai înalt punct al platoului acelui tell.

— Şi, în sfârşit, din cercetările preliminare, credem că am

găsit rămăşiţele unei case mari, opulente, construite în stil roman. Probabil proprietarul era un negustor evreu bogat sau un latifundiar prosper. Aici, dr. Voss va superviza săpăturile, care sperăm să scoată la lumină mozaicurile şi frescele în stil roman.

Abby îl căuta cu privirea pe Ari. De ce nu îl desemnaseră pe el să excaveze vila, de vreme ce epoca romană era specialitatea lui? Dar Ari stătea cu spatele la ruine, admirând răsăritul viu colorat. Nu-i vedea faţa.

La terminarea turului, când dr. Voss împărţi voluntarii pe puncte de lucru, Abby fu dezamăgită să afle că fusese repartizată în secţia lui Ari, nu a Anei. Cu toate acestea, îşi făcu drum de-a lungul tellului spre zona rezidenţială, unde se întâlni cu ceilalţi patru studenţi care urmau să lucreze tot cu Ari. Ascultară cu toţii explicaţiile cu privire la ceea ce aveau de făcut.

— Trebuie să terminăm de excavat zona aceasta, atât în interiorul, cât şi în exteriorul casei.

Ari stătea în picioare în interiorul unui crater mare, pătrat, care avea deja peste şaizeci de centimetri adâncime, arătând uşor către pietrele împrăştiate peste tot în jurul lor.

— Probabil va trebui să mai săpăm încă vreo sută de centimetri în adâncime ca să ajungem la nivelul secolului întâi; deci, după cum vedeţi, avem de săpat mult sub pământ. Trebuie să îndepărtăm pământul bătătorit extrem de atent cu unul dintre instrumentele acestea.

Ari le arată un târnăcop manual de dimensiune mică.

— I se spune *petesh.* Apoi, vom căra pământul cu găleata până când se umple roaba. Vom face cu rândul aruncând pământul din roabă la groapa de gunoi. Lucraţi cu atenţie! Deşi nu sunt şanse prea mari să găsim vreo monedă de aur într-o casă atât de obişnuită, n-aş vrea să aruncăm din neatenţie vreuna la gunoi. De asemenea, nu este indicat să loviţi foarte tare cu petesh-ul şi să faceţi praf o lampă cu ulei veche de două mii de ani. Iată ce este foarte probabil

să găsim: ceramică, lămpi cu ulei, carafe, ustensile de uz casnic, unelte simple folosite în viaţa de zi cu zi.

Le dădu fiecăruia câte un petesh, un instrument în formă de lopată pe nume *tirea,* două găleţi negre de plastic şi un lot pătrat de pământ. Al ei era chiar în interiorul casei, înconjurat de un zid interior. Îşi puse o pereche de mănuşi şi începu să lucreze, lovind cu petesh-ul.

Încântată că va face în curând o descoperire, se simţea ca un copil care săpa după o comoară ascunsă şi toate poveştile preferate despre vânătorii de comori prindeau din nou viaţă. Până să sune clopoţelul pentru micul dejun de la ora 8:00, asudase de transpiraţie şi era recunoscătoare pentru pălăria de paie şi rezervele de apă. Mergând împreună cu un student spre umbra generoasă a cortului unde se servea micul dejun, se uită la ceas.

— Doar 8:30! se miră ea. Parcă ar fi prânzul! Studentul fu de acord.

— Pentru că acasă, la patru ore şi jumătate după ce ne-am trezit, *chiar este* prânzul!

Abby rareori lua micul dejun acasă, în niciun caz cu castraveţi, măsline, brânză şi roşii. Dar i se făcuse atât de foame de la efortul intens, încât îşi umplu farfuria cu de toate, plus pâine, ouă fierte şi un iaurt. Chiar se întoarse după a doua porţie.

După ce se întoarse la lucru, la scurt timp, noul ei prieten făcu prima „descoperire”, o piatră lungă, bombată, ca un făcăleţ uriaş.

— Ghiceşte cineva ce este? întrebă Ari.

Clătină din cap la toate încercările lor de răspuns.

— Nu sunteţi nici măcar pe aproape. Este un rulou folosit la nivelarea lutului de pe acoperişul casei. Sub acesta venea o grindă de lemn, apoi un strat de pământ, care trebuia reparat din când în când cu acest rulou. Probabil avea un mâner de lemn prins printre găurile de la fiecare capăt.

Abby se întoarse la lucru cu un nou entuziasm, după

bucuria primei descoperiri, astfel că, până la încheierea zilei, dispăruse cu totul într-o groapă măricică. Însă, dincolo de o mână de cioburi din ceramică, nu reuşi să dezgroape nicio comoară în prima zi. Dimineaţa zburase rapid. Odată urcată în microbuzul cu aer condiţionat, se simţi plină de praf şi moloz, sleită de toropeală.

— Mă simt ca un artefact antic eu însămi, glumea cu Ana la întoarcerea spre hotel. Tot ce îmi doresc de la viaţă este un duş fierbinte şi un somn lung.

— Înţeleg perfect sentimentul, zise Ana, râzând. După o dimineaţă interminabilă de săpături, fiica mea, Rahela, îmi spunea că arăt ca o *mumie.*

***

La sfârşitul primei săptămâni, Abby scosese într-adevăr mult praf, după ce curăţise o porţiune de lespede de-a lungul zidului casei. Munca era antrenantă şi epuizantă. Ajunsese să îi cunoască pe cei patru studenţi destul de bine, după ce lucrase împreună cu ei toată săptămâna, dar Ari rămânea un mister pentru toţi. Rareori se implica în truda lor şi niciodată în discuţii. Îşi petrecea timpul făcând schiţe detaliate ale zonei, completând rapoarte zilnice de teren şi etichetând bucăţile de ceramică şi mânerele de carafe descoperite. Mâinile lui mari şi puternice legănau fiecare artefact cu admiraţie, lăsând impresia unui om care îşi iubeşte meseria, deşi în relaţia cu voluntarii era mai reţinut decât Ana.

Abby începu să se simtă ca acasă în locuinţa antică, pe măsură ce conturul acesteia era din ce în ce mai vizibil. Avea o parte principală, cea la care lucra ea, un spaţiu de depozitare ataşat în spate, unde studenţii găsiseră deja rămăşiţele mai multor recipiente mari pentru depozitarea hranei şi curtea exterioară, unde femeile îşi desfăşurau cel mai mult activitatea când era vreme bună, după cum spunea Ana. Abby începu să se gândească la femeia din

primul secol care gătise, dormise şi mâncase aici cu familia ei, măturând praful de pe aceleaşi lespezi de piatră pe care acum Abby le curăţa cu lopata şi măturică. Nu credea în stafii, dar, încercând să îşi imagineze camera aceea cu două mii de ani în urmă, aproape că simţea prezenţa oamenilor care locuiseră acolo în trecut, „norul mare de martori”, cum le spunea Ana.

Abby tânjea să facă o descoperire spectaculoasă, visând la un asemenea moment tocmai când petesh-ul lovi ceva tare. Încetini, săpând cu atenţie în jurul obstacolului, nemişcându-l de la locul lui, după cum îi instruise Ari. Dar, din păcate, era în mod evident doar o piatră de mărimea unui pumn. Aproape gata să o smulgă din pământ, observă o crestătură în mijloc care arăta prea bine proporţionată ca să fie de la natură. Curăţă cu grijă tot praful din scobitură şi descoperi că se întindea pe toată piatra. Pentru că simţi o umbră deasupra ei, care acoperea soarele, se uită în sus.

— Ce ai găsit acolo? întrebă Ari.

— Nu ştiu… o piatră cu o scobitură în mijloc. Scoţând praful din scobitură, am găsit înăuntru un amestec de fire de blană sau lână. Crezi că ar putea fi ceva?

— Lasă-mă să mă uit.

Îi arată firele subţiri de fibră pe care le salvase. Ari le puse cu grijă într-un plic.

— Bună treabă, zise el. Ai găsit o piatră care era probabil folosită la gherghef. Pietrele de acest fel erau ataşate firelor de urzeală, cele verticale, ca să le ţină strânse bine. Sapă în continuare. S-ar putea să găseşti mai multe.

Îşi scoase planşeta cu hârtii şi începu să măsoare şi să facă schiţa cu locul descoperirii în raport cu zidul fundaţiei. După o jumătate de oră, Abby găsi încă trei pietre de greutate. Apoi mistria lovi ceva mai moale, o bucată de lemn. Dădu cu atenţie praful la o parte cu măturică şi păstră câteva fire albe, infime, de fibră pe care le găsi lângă ea. Lemnul era neted, cam de douăzeci şi cinci de centimetri lungime, zimţat la ambele capete.

— Ari, am găsit altceva, zise ea când era pe jumătate curăţată. Este o bucată de gherghef?

Îşi puse jos notiţele şi se aplecă să o examineze.

— Arată ca o suveică. Foarte bine păstrată. Dezgroap-o pe toată.

— Ai încredere în *mine?*

— Cei mai mulţi voluntari n-ar fi văzut fibrele alea minuscule şi în niciun caz nu le-ar fi păstrat.

Când suveica fu dezvelită, Abby observă nişte crestături neobişnuite cioplite în lemnul neted. Folosi o perie de dinţi ca să le cureţe, operând cu o atenţie de chirurg. Crestăturile arătau prea bine, spaţiile şi formele prea egale să fie făcute de natură. Poate era imaginaţia ei, însă parcă erau litere ebraice. Îl chemă din nou pe Ari.

— Este un înscris?

Se lăsă în jos, sprijinit în mâini şi pe genunchi ca să vadă mai îndeaproape, apoi îşi scoase ochelarii din pantaloni şi se uită din nou la ea.

— Da, zise el, trăgându-se înapoi în picioare.

— Este de bine?

Ari nu răspunse. În schimb, ieşi din şanţ.

— Ana, strigă el. Vino aici când ai un minut.

Abby simţi entuziasmul din vocea lui. Când ajunse, Ari o ajută să coboare în groapă. Cei patru studenţi se îngrămădiră în jurul lor, privind foarte atenţi.

— Tu ai găsit-o? o întrebă Ana pe Abby. Felicitări! Norocul chior al începătorului!

Ana îşi puse o pereche de ochelari ca să o studieze. Când îşi ridică din nou capul, entuziasmul era evident.

— Uimitor! Am mai găsit suveici, dar n-am văzut niciuna cu înscris pe ea.

Abby era în culmea fericirii, de parcă lemnul ar fi avut rubine încrustate, nu litere.

— Ce spune? Poţi să citeşti ce spune?

— Cred că e un nume, Lea. Probabil numele femeii care folosea acest gherghef. Eşti de acord, Ari?

— Da. Crestăturile sunt ca de amator. Arată ca un înscris neexperimentat din secolul întâi.

— Doar un nume? zise Abby.

Ana simţi dezamăgirea din vocea ei şi adăugă repede:

— Nu, chiar *este* uimitor! Ştiţi de ce?

Se uită la studenţii adunaţi în jurul ei. Niciunul nu ştia.

— Spune-le, Ari, zise ea.

Afişă un zâmbet larg până la urechi. Era primul zâmbet spontan pe care Abby îl văzuse pe faţa lui.

— Pentru că numai băieţii aveau voie să înveţe în şcolile sinagogilor, spuse el. Cele mai multe femei din secolul întâi, mai ales femeile evreice sărace, nu ştiau să citească sau să scrie.

— Dar, oricât de neobişnuit ar fi, zise Ana, în ciuda tuturor prejudecăţilor legate de femei, a tuturor tradiţiilor înguste ale fariseilor, o femeie pe nume Lea a învăţat să îşi încrusteze numele pe suveica gherghefului.

Abby se uită lung la grămada de pietre care fusese cândva casa Leei, lespezile pe care atât ea, cât şi Lea le măturaseră şi se întrebă cum fusese viaţa acestei femei, de care o despărţeau multe secole şi tradiţii. Nu putea să îşi imagineze cum învăţase Lea să scrie, dar simţi bucuria victoriei pentru prietena ei din antichitate.

— Bravo, Lea! şopti ea.

Satul Degania – anul 46 d.Hr.

— Lea… Lea! vocea mamei răzbi în sfârşit visele Leei. Ai grijă! Arzi pâinea!

Lea smulse bucata de pâine din vatră înainte să se ardă de tot.

— Nu s-a ars, zise ea, curăţând discret o pată neagră. Este doar… coaptă bine.

Lea se concentra cu greu la plictisitoarele sarcini de măcinare a cerealelor şi de coacere a pâinii. Zorii zilei de sfârşit de iarnă aduseseră nori şi frig, nevoindu-le pe Lea şi

pe mama ei să pregătească tot prânzul în casă. Cu hornul doar o gaură în acoperiş şi fără ulei de rezervă pentru lămpi, casa spălăcită, cu o singură cameră, era plină de fum şi întunecată.

— A venit vremea să renunţi la lumea viselor, zise Mama, clătinând din cap a mustrare. Orice tânăr serios alege de soţie o fată muncitoare, nu o visătoare.

Deschizând gura, Lea ar fi vrut să protesteze că nu avea decât treisprezece ani, că era prea tânără ca să fie aleasă de soţie, dar apoi îşi aminti teribilul eveniment care i se întâmplase de curând. Era într-adevăr femeie acum, aşa cum se vedea şi pe chipul său, ca un mugur în floare.

— Nu-mi doresc soţ şi bebeluşi, bombăni ea pentru sine. Dar, fie că voia, fie că nu, căsătoria şi copiii se apropiau de ea în galop, ca un cal roman de lupte.

— Scriptura spune că mulţimea viselor este deşertăciune, zise Mama.

Deschise uşa dinspre curte împingând-o cu şoldul şi aruncă un lighean cu lături afară. De la aerul umed care intră brusc de afară Lea începu să tremure.

— Şi mai scrie că leneşul moare de foame, adăugă Mama. Hai, ajută-mă să fac loc pentru mâncare.

Mişcându-se repede, Lea dădu la o parte toate ulcioarele şi castroanele de pe platforma joasă, construită din mortar, care se întindea de-a lungul zidului şi întinse şervetele ţesute pentru servirea mesei. Tatăl ei şi cei trei fraţi urmau să vină în scurt timp la prânz. Puse pâinile proaspete pe care le copsese unele peste altele pe unul din şervete, apoi repede le acoperi cu o pânză şi încremeni când constată cât de uscate şi arse erau de fapt.

— Pot să mă duc să îl iau pe Matei de la lecţii? întrebă ea după ce puse pe masă castroanele cu ulei de măsline şi oţet care mergeau bine cu pâinea. Mama nu ridică privirea, aplecată fiind peste vatră şi amestecând mâncarea de linte. Aromele de chimion şi usturoi care ieşeau din oală umpleau toată camera.

— Fratele tău ştie să vină acasă şi singur.

— Ştiu, dar sunt agitată din cauză că am stat toată ziua închisă în casă.

Lea făcu pe loc câteva mişcări de dans, întinzându-şi braţele şi picioarele ca un căţel care se scutură de apă. Mama se întoarse la timp să vadă piruetele şi zâmbi obosită.

— Bine... du-te atunci.

Lea îşi luă şalul din cuierul uşii şi îl aruncă peste umeri, grăbindu-se ca Mama să nu apuce să se răzgândească.

— Scoate-ţi toată agitaţia din cap, strigă mama în timp ce Lea o zbughea afară pe uşă. Avem treabă după-amiază.

Simţi pământul rece sub picioarele desculţe cu care o luase în sus la goană pe uliţa care ducea de la ei de acasă, din marginea satului Degania, spre străzile înguste ale satului către sinagogă. Părul lung, negru, încreţit din cauza umezelii, o plesnea peste ochi în timp ce alerga. Spera să nu ajungă prea târziu, nu pentru a-l găsi pe fratele ei de cinci ani, ci pentru a apuca să stea sub fereastra deschisă ca să audă puţin din lecţie.

Lea tânjea să îl cunoască pe Dumnezeul care crease cântecul păsărilor, verdele argintiu al frunzelor de măslin şi apele liniştite ale Mării Galileei, care se vedea de pe dealul de lângă satul ei. Pe Dumnezeul pe care regele David îl descria în psalmi atât de diferit de Dumnezeul pe care îl portretizau liderii sinagogii. Dumnezeul care nu ne tratează aşa cum merită păcatele noastre era revoltător de diferit de Dumnezeul fariseilor, al regulilor şi consecinţelor nesfârşite. Dumnezeul lui David era păstorul care îl conducea la păşuni verzi şi la ape liniştite, nu-un stăpân chiţibuşar care îi urmărea fiecare mişcare. De câte ori pornea la drum spre păşune să-i ducă mâncare fratelui ei Saul, vedea câtă grijă avea de turma micuţă de oi a tatălui său. Tânjea să îl cunoască pe Dumnezeul Păstor pe care îl cunoscuse David.

Aşa cum sperase, şcoala sinagogii încă nu terminase lecţia, iar vocea răsunătoare a rabinului ieşea pe fereastră

la unison cu cea a micilor săi elevi.

— Încă o dată, le ceru el. Împreună… „Niciunul nu va mai învăţa pe aproapele sau pe fratele său zicând: «Cunoaşte pe Domnul!», ci toţi Mă vor cunoaşte, de la cel mai mic până la cel mai mare, zice Domnul; căci le voi ierta nelegiuirea şi nu-Mi voi mai aduce aminte de păcatul lor”. Foarte bine. Încă o dată…

La a treia repetiţie, Lea şoptea frumoasele cuvinte împreună cu el, întrebându-se ce însemnau. *Toţi Mă vor cunoaşte, de la cel mai mic… până la cel mai mare.* Oare era vorba şi despre femei ca ea, printre cele mai neînsemnate din societate?

— Atât pentru dimineaţa aceasta, zise rabinul dintr-odată. Sunteţi liberi.

Dezamăgită, Lea se grăbi să ajungă în faţa clădirii, căutându-l pe Matei printre băieţii care ţâşneau pe cele trei uşi imense şi se împrăştiau în toate direcţiile. Era printre ultimii, unul dintre cei mai mici, ieşind din clădirea de piatră cu mersul bălăbănit şi agale, parcă umblând în somn.

— Spune-mi ce ai învăţat azi, îl imploră ea, mergând pe lângă el. Nu răspunse imediat, concentrat în schimb la pietricica cu care dribla în picioarele goale pe aleea care ducea în jos.

— Nu ştiu… cuvinte… plictiseală.

Lea opri piatra cu piciorul şi se puse în calea lui. Ce cuvinte? Hai, te rog, spune-mi, Matei.

Strânse din ochi încercând să se concentreze.

— Nume. Învăţăm să scriem numele noastre. Ştiu să îl scriu pe al meu, vrei să vezi?

— Da! Arată-mi!

Se ghemuiră, cu capetele lipite, la marginea potecii, iar Lea îl ajută să netezească un petec de pământ în ţărână. Îl urmări fascinată cum scrijelea numele în colb cu o piatră ascuţită.

— Cum de iese numele tău din formele astea? întrebă ea când termină.

Matei oftă confuz.

— Nu ştiu. Nu mă pricep deloc să explic. Şi nu sunt forme, sunt litere.

— Litere? Mai arată-mi o dată.

Matei se grăbi să le şteargă cu mâna, apoi scrise simbolurile din nou, spunând sunetul pe care îl scotea fiecare literă.

— Mm… să… t… ce… i.

— O, am priceput, zise Lea. Fiecare literă are sunetul său. Matei încuviinţă din cap, liniştit că pricepuse fără să îi explice.

— Îmi arăţi acum numele meu?

Lea încercă să îi culeagă de pe frunte o buclă de păr cârlionţat, dar el o respinse, deranjat că îl trata ca pe copilul ei.

— Nu am scris numele tău. Tu eşti fată.

— Dar ştii toate literele şi sunetele lor, nu-i aşa? Nu poţi cumva să îl… născoceşti?

Matei îşi puse mâinile în şolduri, imitându-l pe Abba. Lea se abţinu să nu râdă de el.

— Dacă îţi arăt, mă laşi să mă duc acasă să mănânc? întrebă el.

— Da. Chiar îţi dau din stafidele mele.

— Bine, zise el, ghemuindu-se din nou în ţărână. Cred că e aşa: L… e… a. Literele sunt *lamed, alef, hei.*

— Stai să încerc şi eu. Îi luă piatra şi copie formele pe care le scrise, repetând: lamed… alef… hei. Aşa?

— Da.

Lea le mai copie încă o dată, apoi a treia oară. Era atât de captivată de minunea numelui ei, încât nici nu îi păsa că Matei pornise deja pe potecă în jos spre casă fără ea, jucându-se cu piatra. Scrise numele încă o dată ca să se asigure că îl va ţine minte, apoi şterse ţărâna cu mâinile şi sări să îl ajungă din urmă.

Abba şi fraţii ei mai mari, Saul şi Ghedeon, deja stăteau la locurile lor pe lespede.

— Ai întârziat, zise Abba. Ne-ai făcut să te aşteptăm.

— Îmi pare rău, Abba.

Lea îi simţi privirea aspră care îi urmărea pe ea şi pe Matei în timp ce se spălau repede pe mâini. Se aştepta la o nouă morală, care avea loc aproape zilnic, despre nevoia de a creşte mai repede şi de a se purta mai responsabil, însă se pare că Abba hotărâse că Lea îi irosise deja destul timp. După ce Matei îşi luă locul lângă fraţii săi, Abba rosti binecuvântarea. Lea o ajută pe Mama să servească mâncarea, ascultând în linişte şi cu respect discuţia bărbaţilor.

— Abba, noul miel care s-a născut azi dimineaţă este mascul, zise Saul.

Având optsprezece ani, Saul lucra cu Abba în fiecare zi, muncea din greu pe câmpul de orz şi avea grijă de turma micuţă de oi a familiei. Îl depăşea pe Abba la statură, imens ca un urs, cu părul pletos şi barba neagră. Dar era blând şi docil ca mieii de care avea grijă.

— Poate îl putem duce la Ierusalim de Paşte, în primăvară, zise Ghedeon, care avea şaisprezece ani.

Ghedeon era foarte diferit de Saul, aşa fraţi cum erau: subţirel şi vânjos, cu păr şaten, cârlionţat, pe care soarele verii îl deschidea spre blond. Şi personalitatea era diferită: deştept, cu minte ascuţită şi temperament irascibil.

Saul se încruntă la fratele său mai mic.

— Eu speram să îl îngraş şi să îl ofer ca plată pentru mireasa mea, nu să îl mâncăm de Paşte.

Lea simţi dintr-odată un fior, de parcă Mama deschisese iarăşi uşa. Dacă anul acesta Saul îşi alegea o mireasă era un ajutor în plus la muncă pentru ele. Dar, în aceeaşi măsură, nu mai era atât de multă nevoie de Lea, ea însăşi urmând să fie mireasa cuiva. Aştepta împreună cu fraţii săi, urmărind trăsăturile lui Abba, un indiciu care le-ar putea comunica decizia lui.

— Mielul este pentru Paşte, zise el, într-un final. Vom avea, cu ajutorul lui Dumnezeu, alţi miei în primăvară ca

plată pentru mireasa ta.

Înmuie o bucată de pâine în linte şi o înghiţi, după care adăugă:

— Vom aduce mielul de la păşune cu o săptămână înainte de a pleca la Ierusalim. Va fi sarcina Leei să aibă grijă de el.

Ridică o bucăţică de pâine arsă şi adăugă:

— Să sperăm că îi va acorda *toată* atenţia ei. Ghedeon se întoarse spre ea şi zâmbi.

— Nu uita, Lea, este datoria preotului să ofere arderi-de-tot, nu a ta.

Toţi bărbaţii râseră, chiar şi Abba.

Lea îşi ţinu în frâu mânia şi umilirea delectându-se cu noul său secret: şi ea ştia să îşi scrie numele ca toţi cei trei fraţi ai săi. Era aşa de fascinată de noua sa deprindere, încât tot restul după-amiezii îl scrise peste tot, pe vatră cu o bucată de cărbune, cu degetul ud pe latura carafei de lut, sculptându-l atentă cu cuţitul pe suveica gherghefului. Radia de victorie, la gândul că ştia să facă un lucru pe care puţine femei îl ştiau. Dar, în acelaşi timp, marea ei realizare îi dădea şi mai multă poftă de învăţătură. Dacă era atât de uşor să îşi scrie numele, de ce să nu înveţe de la Matei şi Ghedeon toate celelalte litere?

Trecând tacticos suveica Ţesând tacticos la suveică, înainte şi înapoi, printre firele de urzeală, abia concentrându-se la modelul în dungi gri roşcat, visa să înveţe să citească. Gherghеful simplu atârna de o grindă de sub tavan şi de greutăţile care ţineau firele de urzeală strânse şi care pocneau deodată, sacadat, în timp ce lucra.

— Lea, zise Mama, întrerupându-i gândurile, nu uita că trebuie să mergi să te curaţi în mikva astăzi.

Lea se strâmbă. Uitase intenţionat, alungând din minte gândul nedorit ca şi când l-ar fi închis cu zăvoare în spatele uşii.

— Chiar trebuie?

Mâinile mamei încremeniră în aer, aproape scăpând furca

şi rupând firul pe care îl torsese.

— Bineînţeles că trebuie! Legea ne porunceşte! Nu ţi-am explicat deja că, după ciclul lunar al femeii…

— Da, da, mi-ai explicat deja, zise Lea repede, dorind să evite morala stânjenitoare. Dar tot cred că este umilitor să fiu nevoită să trec pe lângă Rabbi Eliezer şi toţi prietenii lui farisei. De ce trebuie să stea tot timpul lângă mikva, verificând cine intră în baie? Prea îşi bagă nasul! Plus că sigur apa e rece ca gheaţa.

— Poate vrei o baie fierbinte, cum au romanii?

— Nu, nu vreau nicio baie!

— Aşa e Legea, Lea, zise Mama, aranjându-şi fusul în coş. Şi, cu cât mergem mai repede şi terminăm cu acest subiect, cu atât mai bine.

Lea îşi târa picioarele pe lângă mama pe cărările şerpuite spre baia publică, tremurând când se gândea la chinul său stânjenitor. Până la apus, tot satul va afla că a făcut prima vizită la mikva şi vor şti astfel că e disponibilă pentru căsătorie. Îşi ridică şalul de pe umerii subţiri şi îl înfăşură pe cap, încercând să îşi ascundă faţa.

— De ce nu pot să mă curăţ acasă? bombăni ea.

— Baia este pentru purificare, explică Mama. Trebuie să fie „apă vie”.

— Dar apa din mikva nu este „vie”. Ca şi apa noastră, nici ea nu provine dintr-un izvor viu. Ambele provin din fântâna satului, ambele sunt păstrate în rezervoare…

— Nu sunt la fel, zise Mama cu răbdare. Rabbi Eliezer stropeşte în mikva „apă vie” şi astfel devine…

— Se numeşte prefăcătorie! Ori este dintr-o sursă de apă vie, ori nu este. Stropirea nu o schimbă ca prin magie.

Mama se opri din mers cu umerii încovoiaţi şi faţa brăzdată de oboseală.

— Lea, de ce trebuie să te împotriveşti tu tradiţiei?

— Pentru că tradiţia e o neghiobie! De ce nu stropeşte Rabbi Eliezer rezervorul *nostru?* Atunci aş putea să mă curăţ acasă. Fariseii ne pun să respectăm legile lor

prosteşti, dar ei nu le ţin. Nu este drept.

Mama o apucă pe Lea de umeri.

— Fetiţo, ţine-ţi limba şi gândurile pentru tine! Să nu îndrăzneşti să aduci ruşinea peste mine şi tatăl tău comentând împotriva bătrânilor satului! Vei face ce prescrie Legea, fără niciun alt comentariu!

Lea se curăţă în mikva. Dar se întreba, aşa cum se întrebase de atâtea ori până acum, de ce ascultarea de Legea lui Dumnezeu nu o ajuta să se simtă mai aproape de El.

Aşa cum se temuse, Rabbi Eliezer păzea intrarea la baia de purificare. Mai rău, Reb Naum, liderul sinagogii, era lângă el. Lea îşi ţinea ochii în pământ, obrajii îi erau în flăcări, în timp ce mama le explica de ce veniseră. Dar, în loc să le lase să intre în baie şi să aibă puţină intimitate, Reb Naum începu să îi ţină morală Leei.

— „Cine poate găsi o femeie cinstită? Ea este mai de preţ decât mărgăritarele”. Vrei să fii o soţie bună, după Tora, nu-i aşa, Lea? Să îţi îndeplineşti îndatoririle după Lege?

Nu voia să fie soţie deloc, dar încuviinţă din cap, în tăcere, muşcându-şi buzele, ca să nu spună ceea ce voia să spună cu voce tare. Reb Naum îşi prinse degetele mari de centura lată, brodată, legănându-se pe călcâie ca şi când ar fi ţinut o prelegere în sinagogă.

— O soţie cinstită va învăţa să fie o bucătăreasă pricepută, să separe animalele curate de cele necurate, să sfinţească Sabatul. Aceste prevederi ne-au fost încredinţate de Dumnezeu şi sunt foarte importante, Lea. Legea este salvarea noastră.

Lea se burzului. Atunci de ce nu le învăţau pe fete să citească Legea ca să ştie exact ce scrie în ea?

— O soţie cinstită se va asigura că în carne nu mai este viaţă, că este gătită corect şi că preparatele din carne nu se servesc niciodată la aceeaşi masă cu produsele lactate. Nu uita, Tora spune: „Să nu fierbi iedul în laptele mamei lui”.

Lea auzise destul. Din glasul ei curgea o falsă dulceaţă,

zicând:

— Nu ne permitem să mâncăm carne, Reb Naum. Şi soţul care alege de soţie fiica unui fermier sărac, aşa ca mine, sigur nu îşi va permite să mănânce carne.

Timp prea îndelungat, cei doi farisei pur şi simplu se holbară la Lea. Apoi, pe măsură ce expresia feţei lui Reb Naum se schimba din uimire în furie, zise:

— Văd că mai ai multe de învăţat, Lea. Dar pentru azi, o singură lecţie va fi suficientă: „Cine îşi păzeşte gura şi limba, îşi scuteşte sufletul de multe necazuri”.

Într-un final, o lăsă să meargă înăuntru. Dar, în timp ce se scufunda în mikva, în apa rece ca gheaţa, Lea nu se putu abţine să nu se întrebe dacă Reb Naum nu aruncase cumva zăpadă de pe muntele Hermon doar ca să îi facă ei în ciudă.

Capitolul 5

Hotel Golani, Israel – 1999

Într-o seară senină, caldă şi plăcută, către sfârşitul primei săptămâni de săpături, Abby se târa pe cărarea împodobită cu flori care ducea la cabana Anei, bătând la uşă şi luptându-se cu lacrimile care se dezlănţuiseră în urma descoperirii pe care o făcuse.

— Sper că nu te deranjez… începu ea fără îndrăzneală.

— Absolut deloc! Admiram priveliştea pe care o oferă Marea Galileei de pe terasa mea. Mi-ar plăcea să stai cu mine.

Ana o conduse în balcon, unde lacul argintiu strălucea în amurgul îndepărtat, iar luminile oraşului licăreau pe dealurile de pe malul opus.

— Priveliştea asta nu îţi aminteşte de versetul: „O cetate aşezată pe un munte nu poate să rămână ascunsă”?

Dar când se întoarse spre Abby aşteptându-i răspunsul, zâmbetul îi pieri.

— Nu ai venit pentru privelişte, nu-i aşa? Ce s-a întâmplat, draga mea?

Abby se aşează pe scaunul pe care i-l oferise Ana şi trase adânc aer în piept, făcându-şi curaj.

— Am găsit ceva ce îţi aparţine, Ana. Îmi cer scuze că nu ţi l-am dat mai devreme, dar am uitat complet de el.

Îi dădu foaia pe care o rupsese din carneţel, încercând să nu se gândească la coperta plină de sânge.

— Este un bileţel pentru tine… de la Ben.

— De la Ben? Cum…?

— L-a scris când eram în avion, în zborul de Amsterdam. Până acum, nu am putut să… să deschid niciunul dintre lucrurile…

— Este în regulă, Abby. Înţeleg.

Ana îşi puse cârjele pe podea şi se aşează pe un scaun, pe terasă, ca să citească bileţelul lui Ben. Zâmbea uşor la

cuvintele lui, chiar dacă avea ochii plini de lacrimi.

— Mulţumesc, zise când termină de citit. Îl voi preţui. Împături uşor foaia, apoi îşi şterse lacrimile.

— Cred că nu sunt singura care încă jeleşte. Este greu şi pentru tine, nu-i aşa? Nu cred că până acum moartea nu şi-a arătat colţii în viaţa ta, mai ales moartea violentă.

— Nu. Au… ăăm… prins persoana care…?

— Încă nu, dar o vor prinde, oftă Ana. Am avut multe discuţii cu Ben, unii le-ar numi certuri, despre riscul pe care şi-l asumă. Liderii evrei şi palestinieni care sunt dispuşi să colaboreze şi să negocieze unii cu alţii sunt consideraţi adesea trădători chiar de cei din neamul lor, care nu vor să ajungă la înţelegeri cu duşmanul. Ben lucra în secret ca mediator între cele două părţi. Ştiu că era gata să îşi dea viaţa dacă acest lucru ar fi adus pacea pentru totdeauna, dar asta nu înseamnă că îţi va fi uşor să uiţi ceea ce ai văzut.

— Cum sunt soţia şi familia lui?

— Familia suferă, dar au o credinţă puternică.

Ana scoase un şerveţel din buzunar şi-şi suflă nasul.

— Ştii, Ben nu a fost întotdeauna spion. Prima sa dragoste, adevărata sa dragoste, a fost agricultura. Mult mai târziu în viaţă, agenţia a devenit iubirea lui.

— De ce s-a înscris în agenţie?

Ana oftă din nou, admirând priveliştea înceţoşată de lacrimile din ochii ei.

— Înscrierea în agenţie a fost reacţia sa în fata unei crize. Viaţa aici în Israel poate fi foarte dificilă. De fapt, uneori te doboară. Când l-a doborât pe Ben, a simţit că trebuie să facă ceva mai mult decât să crească plante. Ani de zile lupta lui a fost încercarea de a aduce roadă în deşert. Dar nu a mai fost de ajuns pentru el.

Trebuia să facă mai mult. Nimeni din familie nu a fost încântat de această decizie.

Auziră o bătaie uşoară în uşă. După o clipă, intră în cameră Ari. Pe Abby nu o încânta vizita lui nedorită, dar

pentru Ana nu era niciun deranj.

— Am venit după tine până aici, îi zise lui Abby. Compania aeriană a sunat să ne spună că mâine ne vor trimite valiza.

— În sfârşit! Nu credeam că o s-o mai văd vreodată.

— Şi mai am un e-mail pentru tine. Îi dădu lui Abby mesajul printat, apoi începu să vorbească în ebraică cu Ana, în timp ce Abby citea scrisoarea de la fiica ei.

Dragă mami,

Mă bucur că te-ai gândit să ne trimitem e-mailuri. Îmi face bine să pot vorbi cu tine în fiecare zi. Veşti bune! Compania de asigurări a trimis un cec azi pentru plata prejudiciilor şi înlocuirea lucrurilor furate. Greg deja a cumpărat un CD-player nou, dar tati a zis să aşteptăm, să te lăsăm pe tine să le cumperi pe celelalte.

Mami, ştiu că nu vrei să vorbeşti cu tati şi că nu vrei să ai de-a face cu el şi nu te condamn. Ceea ce a făcut el ne-a rănit pe toţi, pe tine cel mai mult. Nici eu nu am vrut să îl văd, dar jaful m-a pus în situaţia asta şi poate din cauza asta a lăsat Dumnezeu să se întâmple aşa. Am avut timp să stau serios de vorbă cu tati. Aseară am stat până la ora 2:00 dimineaţa. A zis că atunci când a intrat pe uşă şi a văzut toată casa călcată în picioare, pe tine plecată, pe mine speriată şi singură, pentru el a fost imaginea dezastrului pe care l-a abătut asupra noastră. Ne-a cerut iertare mie şi lui Greg şi a plâns, mami. Nu cred că l-am mai văzut pe tati plângând până acum…

Emily scrisese mai mult, dar Abby avea nevoie să fie singură ca să citească restul. Scrisoarea o supărase atât de mult, încât îi venea să o mototolească. *Nu a plâns nici pe departe cât am plâns eu,* fumega ea. Se întoarse spre Ana şi Ari, tânjind să îl alunge pe Mark cu tot cu probleme acasă, departe din gândurile ei. Nu era uitarea unul dintre motivele pentru care călătorise până aici?

Ari stătea rezemat de balustradă, cu spatele spre lac. Vocea îi crescuse încet-încet în intensitate, iar faţa furioasă şi gesturile bruşte îi trădau mânia. În balcon mai era un scaun, însă Abby simţi o uşurare când Ari le spuse tăios noapte bună şi părăsi cabana. Avea nevoie de o discuţie în linişte cu Ana ca să scape de mânia pe care i-o stârnise scrisoarea lui Emily şi să-şi calmeze durerea pe care i-o stârnise scrisoarea lui Ben.

— Acasă, toate bune? întrebă Ana, arătând cu mâna spre scrisoare.

— Da, ai avut dreptate, copiii fac faţă întâmplărilor destul de bine. Nu vor să vin acasă.

Tânjea să îşi mărturisească furia şi teama că Mark profita de absenţa ei şi de jaf ca să îşi pregătească revenirea în viaţa copiilor, dar ştia că totul va părea copilăresc. În schimb, întrebă:

— Am făcut ceva acum care l-a supărat pe Ari?

— Deloc, zise Ana. Îmi pare rău dacă am discutat pe un ton ridicat. Ari e mereu foarte… furtunos.

— Ca să îţi spun adevărul, eu nu îl înţeleg, zise Abby. Ba e foarte atent, invitându-mă să trimit un e-mail şi împrumutându-mi hainele soţiei lui, ba abia dacă mai scoate o vorbă.

— Te rog, nu lua comportamentul lui Ari personal. Are şi el luptele lui, ca tine. Îl ştiu pe Ari de mult timp. De fapt, a fost primul meu asistent la institut.

— De când eşti arheolog?

— Să vedem… de mai bine de treizeci de ani, cred.

— Se vede că încă îţi place, Ana. Încă te entuziasmează fiecare descoperire nouă.

— Da. Şi pe Ari la fel. Doar că are un alt mod de a o arăta.

— De ce ai vrut să studiezi arheologia?

— Este o poveste foarte lungă, zise ea, zâmbind. Eşti sigură că nu eşti prea obosită să o asculţi, după o zi lungă de săpături?

— Nu sunt obosită deloc, iar mâine putem să dormim până mai târziu, nu-i aşa?

— Aşa e. Nu vom pleca în turul Ierusalimului decât la ora 9:00.

— Ora 9:00! zise Abby. Ni se va părea că e ora prânzului după ce toată săptămâna ne-am trezit la ora 4:00. Şi, în plus, sunt prea neliniştită ca să pot dormi. Mă tot gândesc la Lea şi mă întreb despre viaţa pe care a avut-o, încerc să îmi imaginez cum a învăţat să îşi scrie numele.

Ana zâmbea.

— Şi eu fac la fel, dau formă şi suflare oamenilor ale căror vieţi le scot la suprafaţă. Aşa am făcut mereu, de când am găsit primul artefact.

— Te-ai născut în Israel?

— Nu, familia mea a imigrat aici în 1951, când aveam zece ani. M-am născut în Irak acum cincizeci şi opt de ani…

Negev, Israel – 1951

Lumina soarelui bătea în pereţii de tablă ai barăcii, înteţind căldura sufocantă a deşertului. Transpiraţia se împletea cu lacrimile Anei, care plângea în braţele tatălui ei, pe treapta din faţa locuinţei.

— Vreau acasă! Te rog, Abba, *te rog,* du-mă acasă!

— Nu ne putem întoarce, Ana. Nu ne mai putem întoarce niciodată.

Durerea îi îngroşa vocea lui Abba. O mângâie pe cap fără folos, fără să reuşească să o liniştească. În ultimele două săptămâni, de când locuiau în Israel, în fiecare zi, Ana se ruga de el să o ducă înapoi în Irak. De fiecare dată, răspunsul lui Abba rămânea neschimbat.

— Irak nu mai este ţara noastră. Nu suntem bine-veniţi acolo.

— Dar eu vreau acasă!

— Suntem acasă. Israel este acum casa noastră.

Chipul frumos al lui Abba era mânjit de praf, brăzdat cu

zbârcituri adânci de oboseală. Părul des şi negru, altă dată strălucitor şi curat, era acum acoperit cu un strat de praf gri. Întotdeauna se îmbrăcase în haine frumoase, cămăşi lucrate de mână, jachete de mătase şi in, dar acum nici măcar nu mai mirosea cum îşi amintea Ana. În locul amestecului încântător de cafea turcească, tutun scump şi apă de colonie cu aromă de lămâie, mirosea urât, a sudoare, ca un servitor de rând.

— Urăsc locul ăsta! Urăsc Israelul!

Ana îşi strânse tare ochii umflaţi la amintirea vilei curate şi spaţioase din Bagdad, a servitorilor care îi cocoloşeau exagerat, la mielul suculent şi fructele savuroase, pe care le aveau din belşug pe masa lor. Ana dusese o viaţă de răsfăţ în Irak, îndestulaţi ca pepenii cu plăcinte şi dulciuri. După moartea mamei, ea şi Abba împărţiseră vila cu unchiul Mardoheu, mătuşa Shoshanna şi cei trei fii ai lor. Acum, nu putea înţelege de ce lăsaseră totul în urmă ca să locuiască în mizerie, într-o colibă rudimentară în toropeala deşertului. Era prea orbită de durerea ei ca să mai vadă greutăţile care apăsau pe umerii lui Abba, disperarea nerostită din vocea lui, tânjirea lui după fostul lor mod de vieţuire, la fel de mare ca şi a ei.

— De ce nu putem merge acasă? ofta ea.

— Gata. Mă dau bătut, zise Abba dintr-odată. Este inutil să încerc să te consolez. Nu asculţi niciun cuvânt pe care ţi-l spun. Am treabă.

Nu era nervos, Abba nu-i vorbea niciodată pe ton nervos, pur şi simplu obosise să se bată cu morile de vânt. Ana îi alunecă din poală, când se ridică în picioare. Îşi scoase cămaşa şi o azvârli pe uşa deschisă a colibei.

— Beniamin, îşi strigă el nepotul, hai, te rog, fă ceva împreună cu verişoara ta.

Ben ieşi din coliba alăturată şi-şi târî picioarele spre locuinţa lor, iar Abba prelua rolul lui Ben, care îl ajuta pe unchiul Mardoheu să amestece cimentul pentru podeaua cea nouă.

— Ptiu! E cald rău, nu-i aşa? zise Ben, ştergându-şi faţa cu coada cămăşii.

Ana începu să plângă.

— Vrei să ne jucăm un joc, ceva, Ana?

Se gândi la jocurile pe care ea şi Ben le jucau în curtea umbroasă a vilei lor şi începu să se smiorcăie:

— Eu vreau să merg acasă!

— Hai să ne plimbăm, zise Ben, trăgând de ea să se ridice.

O târî de braţ ca pe un căţeluş încăpăţânat de lanţ, pe drumul lung printre colibe şi peste câmpul gol. Când ajunseră destul de departe încât să nu îi audă părinţii, Ben o apucă pe Ana de umeri şi o zgâlţâi până începură să-i zornăie dinţii.

— Nu mai urla! Ne-am săturat! Nu eşti copil mic!

Nimeni nu se mai purtase aşa cu ea. Buimacă, se smuci din strânsoare şi fugi la umbra unui arbust subţire, unul dintre puţinii care creşteau în tabăra lor dezolantă de imigranţi. Ben era pe urmele ei, cu faţa roşie de furie şi de căldură. De frică să n-o zgâlţâie iar, Ana reuşi în sfârşit să se abţină din plâns.

— Pleacă şi lasă-mă în pace! strigă ea. În schimb, Ben se trânti jos lângă ea.

— Nu am voie să te las singură, Ana. Trebuie să te învăţ nişte lucruri ca să poţi începe şcoala când e gata construcţia.

Un suspin întârziat o înfiora.

— Ce… fel de… lucruri?

— Alfabetul ebraic, de exemplu. Eu l-am învăţat deja când am studiat pentru *bar miţvah*[2] în Irak.

— Nu vreau să merg la şcoală.

Ana îşi încrucişa braţele durdulii, mulţumită că va rămâne analfabetă.

— Ei bine, nu ai de ales, zise el. Aşa e legea aici în

---

2 Majoratul băieţilor în cultura iudaică (n.tr.).

Israel... Şi nu începe să urli iar că urăşti locul ăsta. Ştie toată lumea deja, pe o rază de câţiva kilometri.

Stăteau în tăcere, urmărindu-i pe cei doi părinţi care mai amestecau încă o găleată de ciment, pe care o aruncau înăuntru. De la depărtare, păreau două furnici, care făceau un dans în reluare în toropeala de afară.

— Sigur au nevoie de ajutor, zise Ben încet.

Fără să întrebe, Ana ghici că se gândea la cei doi fraţi ai săi mai mari, care fuseseră luaţi în armată la scurt timp după ce ajunseseră aici.

— Ţi-e dor de ei? întrebă. Dădu din umeri a resemnare.

— N-are rost să mă gândesc la asta.

Ana porni spre colibele care arătau ca nişte linii verticale argintii care se unduiau în căldură până când casele păreau că se topesc în faţa ochilor. Îşi dorea să se topească. Noaptea, când vor încerca să doarmă, va fi insuportabil înăuntru.

— De ce nu avem şi noi o casă drăguţă? întrebă ea. Am văzut unele drăguţe când am ajuns în Israel. De ce ne-au trimis aici unde este atât de cald de nu creşte nici iarba?

— Pentru că suntem *sefarzi,* scuipă el cuvântul ca şi când ar fi avut un gust amar în gura lui.

— Ce înseamnă asta?

— Sunt două feluri de evrei, *aşkenazi* şi sefarzi. Aşkenazii au pielea mai deschisă la culoare şi vin din ţările Europei de Est. Deţin toată puterea în Israel şi iau toate deciziile importante. Sefarzii, ca noi, sunt mai închişi la culoare şi nu au absolut nicio putere. Suntem descendenţi ai evreilor care au fugit de Inchiziţia Spaniolă.

— Asta ce mai e?

— Inchiziţia? Una dintre cele mai proaste idei inventate de alte popoare ca să îi ucidă pe ai noştri.

— Să ne omoare? De ce?

Ben trase aer în piept, gata să vorbească, apoi clătină din cap.

— Mai bine nu mă întreba. Cum spuneam, strămoşii

noştri au fugit din Spania şi s-au stabilit în Irak. Dar noi, de fapt, aparţinem acestor meleaguri, lui Israel. *Acesta* este pământul promis lui Avraam şi urmaşilor săi.

Ana auzise numele Avraam menţionat la sinagogă şi ştia că este un om important.

— Avraam este aşa *nu ştiu cum* sau este ca noi? întrebarea îl amuză pe Ben. Ochii i se umplură de căldură şi de voioşie. Îi aminteau Anei de bomboanele negre şi dulci din Irak, preferatele ei.

— Niciuna, nici alta. Avraam a fost pur şi simplu evreu.

— Tu de unde ştii aşa de multe? întrebă ea, bucuroasă că Ben o ajutase să nu se mai gândească la casa ei pentru câteva minute.

El zâmbi şi îi ciufuli părul.

— Pentru că merg la şcoală. Şi, pentru că vei merge şi tu la şcoală, vei fi deşteaptă ca mine într-o bună zi.

— Nu vreau să merg la şcoală, repetă ea. Ben oftă.

— Nu te mai copilări.

În depărtare, mătuşa Shoshanna se ridică de deasupra ligheanului cu rufe peste care stătea aplecată şi îşi frecă spatele, care o durea. Când termina de spălat rufele, le atârna pe o frânghie afară, care se întindea între cele două colibe. Anei i se părea o sarcină interminabilă. Cu casa plină de servitori în Bagdad, mama lui Ben nu frecase în viaţa ei rufe, nici nu gătise vreo masă. Acum, nevoită să facă munca servitorilor, până la cină când le punea în faţă porţia de peşte şi legume înăbuşite, sfârşea epuizată. Ana o văzuse plângând de multe ori de când plecaseră din Irak, dar, spre deosebire de ea, mătuşa Shoshanna plângea în linişte.

— Toţi am fost răsfăţaţi în Irak, zise Ben, ca şi când i-ar fi citit gândurile. Dar adevărul este că pentru poporul nostru a fost întotdeauna greu. Unul dintre pasajele Torei pe care a trebuit să le învăţ pentru miţvah zicea că strămoşii noştri au fost sclavi în Egipt, dar, când au strigat la Domnul, El i-a adus pe acest pământ în care curg lapte şi miere…

— Lapte şi miere! *Aici?*

Ana scrută peisajul uscat şi arid din jurul lor, rânduri-rânduri de colibe urâte din aluminiu.

— Casa noastră în Bagdad era paradisul! Israel este Şeolul! Ben dezaprobă, clătinând din cap.

— Aşa au zis şi strămoşii noştri după ce Dumnezeu i-a scăpat din sclavie. „Acolo era paradisul!”, zise el mimând vocea ei plângăcioasă. „De ce ne-ai adus aici să murim?” Dar Irak nu este casa noastră, Ana. Irakienii ne urăsc. Şi, de când au pierdut războiul acum trei ani, ne-au urât şi mai mult. De ce crezi că suntem aşa săraci acum? Ne-au lăsat să plecăm din ţară cu condiţia să lăsăm toate lucrurile de valoare în urmă.

Ana avea ochii plini de lacrimi când îşi aminti confuzia şi frica pe care le simţise în noaptea în care guvernul israelian îi puseseră pe ai ei în avion şi îi scoseseră din Irak. Împreună cu alţi 120.000 de evrei irakieni, plecaseră doar cu o valiză de fiecare şi hainele bune de pe ei, care se dovediseră ridicol de nepotrivite pentru viaţa nemiloasă din deşert, pe care o aveau acum în Israel.

— Aşa că nu mai plânge după Bagdad, încheie Ben. Israel este adevărata noastră casă. Aici aparţinem. Şi, acum că avem propria noastră ţară, nimeni nu ne va mai persecuta vreodată.

— Ei bine, dacă mă întrebi pe mine, suntem persecutaţi şi aici în Israel, zise ea, neconvinsă de discursul lui Ben. De ce ne-au trimis aici în deşert? Au oraşe în Israel. Le-am văzut.

— Nu este deşert. Se numeşte *Negev.* Şi ţi-am spus deja de ce. Şi în plus aici este cel mai mult pământ nelocuit din Israel.

Ana scobi o mână de ţărână fierbinte şi o aruncă în vânt.

— Cum o să cultive Abba aici mâncare? Vom muri cu toţii de foame!

— O, vom cultiva mâncare foarte bine aici, zise Ben, fixându-şi privirea în depărtare. Aşteaptă să vezi. Profeţii au

zis că într-o zi deşertul va înflori ca un trandafir. *Trebuie* să se întâmple, Ana. *O să am eu grijă* personal de asta!

***

În prima săptămână, Ana fugi de la şcoală de cel puţin două ori pe zi. Era uşor. Clasa ei nu avea ziduri, numai un acoperiş construit din cutii ca să protejeze elevii de soare. Se aşeză pe o bancă construită dintr-o scândură şi două pietre, împărţind toate manualele cu o colegă care stătea lângă ea, pe nume Dara. Anei nu îi plăcea deloc de ea. Dara strângea toate cărţile frumoase cu poze drăguţe la ea în poală, în loc să le lase la mijloc şi o lovea în coaste cu coatele ei ascuţite ori de câte ori dădea pagina. Când profesorul se întorcea cu spatele, Ana fugea de mânca pământul.

Ascunzătoarea ei preferată era în „oraşul pierdut”, adică o grămadă de pietre prăbuşite pe un deal, în spatele aşezării cu imigranţi. Abba zicea că fusese cândva un oraş. Nu era decât o îngrămădire de stânci şi stâlpi prăbuşiţi, dar Ana descoperise printre ruine multe fragmente încrustate ca să îşi dea seama că fusese cândva un oraş frumos, precum casa ei din Irak. Acum ambele locuri erau pierdute pentru totdeauna. Într-o zi, fugind din nou de la şcoală, se aşeză pe o scară joasă la umbra unei frânturi de zid care nu se prăbuşise, visând că era acasă.

— Nu poţi fugi întruna de la şcoală! strigă Ben la ea când o văzu.

Abia mai putea respira căutând-o şi era nervos că fusese trimis din nou după ea.

— Acum ce scuză mai ai?

— Proasta aia de Dara, care stă lângă mine, se fâţâie întruna. M-am săturat să încerc să îmi ţin echilibrul pe scândura aia nenorocită.

— O, extraordinar! zise Ben, dându-şi ochii peste cap. Din nou lipsesc de la oră pentru că ţie nu ţi-e comod!

— Urăsc şcoala şi urăsc...

— Hai, scuteşte-mă. Am mai auzit toate astea. Se trânti cu o treaptă mai jos decât Ana şi se rezemă cu spatele de zid.

— Ei bine, eu nu mă mai întorc la şcoală – niciodată! zise ea.

— Foarte bine. Nu trebuie să te întorci.

— Nu trebuie?

— Nu. Nu, dacă nu vrei.

Deşi era o veste bună pentru Ana, Ben avea în ochi o privire care o puse în gardă. Complota el ceva, îşi dădea seama. Se trase mai aproape de zid, dar mai departe de el, aşteptând.

— Vino acasă cu mine, zise el până la urmă. Vreau să îţi arăt ceva.

— Este un truc?

Ana îşi încrucişa mâinile în talie ca să nu o poată apuca şi trage în picioare. Când se întoarse spre ea, văzu că era foarte furios. Dar, când vorbi, vocea lui emana o linişte mormântală ca pietrele din jurul ei.

— Ascultă, Ana, zilele tale de copilă răsfăţată s-au terminat. Toţi trebuie să muncim mai mult ca niciodată şi să ne facem o viaţă nouă aici. Ein breira, spun israeliţii. *Nu ai de ales.* Fraţii mei au fost luaţi în armată – nu au avut de ales. Tatăl tău şi tatăl meu trebuie să muncească din greu în arşiţa zilei ca să crească floarea-soarelui – nu au de ales. Dar tu ai de ales, Ana. Poţi să mergi înapoi la şcoală şi să *stai* acolo de data asta sau te întorci acasă şi o ajuţi pe mama mea să frece haine şi să gătească peşte.

Inima Anei începu să bată tare ca inima unui iepure prins în capcană.

— Dar nu vreau...

— Nu? Ei bine, atunci ghici ce? Nici mama mea nu vrea să spele singură toate rufele şi să gătească, dar nu are de ales.

Se ridică din nou, scuturându-şi praful de pe fundul

pantalonilor scurţi.

— Voi coborî la ea şi îi voi spune că nu trebuie să pregătească cina pentru tine şi pentru tatăl tău în seara aceasta, pentru că tu nu te întorci la şcoală.

— Te urăsc, Ben! Te urăsc! Ana se făcu ghemotoc şi îşi îngropa faţa în poală. După câteva momente, Ben se cuibări din nou lângă ea.

— Ce se întâmplă de fapt, Ana? De ce tot fugi?

Într-o clipă, secretul ei ţâşni la suprafaţă ca o minge uriaşă pe care se săturase să o ţină sub apă.

— Mă simt ca o proastă, plângea ea. Toţi ştiu numerele şi literele, numai eu nu le ştiu şi, dacă află cumva profesorul, mă va trimite la clasa bebeluşilor.

— Şi atunci de ce nu mă laşi să te ajut? întrebă Ben. Ridică din umeri a deşertăciune, neînţelegând nici ea de ce.

— Ei bine, cândva încăpăţânarea asta te va încolţi fără posibilitate de scăpare. Ai grijă ce îţi spun.

Ana se văzu prinsă într-un lanţ de un lighean, ca mătuşa Shoshanna, o crăpătură mică în zidul mândriei ei.

— Mă înveţi, Ben? Cuvintele îi rămaseră în gât ca pâinea uscată.

— Cu o singură condiţie. Nu mai ai voie să fugi de la şcoală. Promiţi?

— Promit.

Ana se ţinu de promisiune mai bine de şase luni. Ben şi tatăl ei lucrau cu ea în fiecare seară până când generatorul electric se stingea şi toată lumea mergea la culcare. Prindea repede, motivată de imaginea mătuşii Shoshana care scotea maţele din peşte sau smulgea penele puilor. Ana învăţă chiar să facă Skandenberg cu Dara până când manualele ajunseră în sfârşit să stea pe mijloc, unde le era locul.

Apoi, într-o zi, profesorul le arătă imagini din Holocaust. Vagoane înţesate cu oameni. Camere de gazare şi crematorii. Grămezi de pantofi şi haine aruncate. Trupuri omeneşti stivuite ca buştenii în gropi comune.

Supravieţuitori salvaţi cu coastele ieşite în afară şi ochii goi.

— Acestea sunt familii ca a voastră şi ca a mea.

Lacrimile curgeau şiroaie pe obrajii profesorului în timp ce le vorbea.

— Au fost luaţi pe sus din casele lor, torturaţi şi ucişi pentru un singur motiv: erau evrei, ca noi.

Ana nu aşteptă ca profesorul să întoarcă spatele şi fugi. Nu se opri nici când îl auzi strigând-o. Ben o găsi după o oră printre ruinele oraşului ei pierdut.

— Ţi-ai încălcat promisiunea! strigă el. Ai zis că nu o să mai fugi!

Ana ridică privirea.

— Îmi pare rău, zise ea în şoaptă.

Toată furia lui Ben se risipi ca un abur când îi văzu chipul.

— Ce s-a întâmplat, Ana? Arăţi ca o stafie… şi mâinile îţi tremură! Ce s-a întâmplat?

— De ce ne urăsc toţi? Ai zis că strămoşii noştri s-au dus în Irak pentru că alţi oameni au vrut să-i omoare. Şi ai zis că şi irakienii ne urăsc. Dar dacă ne mint cum i-au minţit pe evreii din Europa? Dacă ne pun în vagoane, dacă ne duc la camera de gazare şi ne ard în cuptoare…?

— Şşş… Ana… o mângâie el cu o mână pe cap.

— De aceea am plecat din Irak, ca să nu se întâmple ceva asemănător.

Oftă obosit şi se aşeză pe o piatră, lângă ea.

— Îmi pare rău că a trebuit să afli despre nazişti. Acum înţelegi de ce nu ne putem întoarce acasă?

— Dar dacă se întâmplă şi aici? zise ea în şoaptă. Dacă toţi acei oameni care îi urăsc pe evrei vin aici?

— Armata israeliană o să îi pună din nou pe fugă, zise Ben furios, cum au făcut ultima dată!

Într-un moment de groază, Ana crezu că o să vomite din cauza imaginilor Holocaustului care îi tot reapăreau în minte.

— Vrei… să spui că deja au *venit* aici? Ben icni.

— Nici de Războiul de Independenţă n-ai auzit?

— Spune-mi.

Smulse o buruiană dintre două pietre şi o rupse în bucăţi, gândindu-se ce să răspundă.

— Când Israelul şi-a declarat independenţa în anul 1948, naţiunile arabe ne-au declarat război. Au refuzat să recunoască Israelul ca naţiune şi au jurat să înece şi ultimul israelit în mare. Ai noştri nu erau nici măcar un milion împotriva a treizeci de milioane în tabăra adversă, din şase naţiuni diferite. Dar am câştigat, Ana. Şi vom câştiga din nou dacă va trebui. Aici este pământul *nostru,* casa *noastră* şi nu ne vor mai alunga de aici niciodată!

Ceva în inima ei luă o întorsătură bruscă, la fel de neaşteptat ca salturile de pe bancheta din spate maşinii provocate de curbele subite pe care le lua şoferul din Bagdad. Învăţând despre Holocaust, şi ea făcuse o întoarcere bruscă, mai repede decât şi-ar fi dorit, cu siguranţă. Dar acum, pentru prima dată, nu mai luase foc când Ben numise Israelul casa lor. Profesorul le explicase că evreii fuseseră împrăştiaţi printre alte popoare. De aceea, ţări precum Germania puteau da legi ca ei să fie ucişi. Dar Israelul era tărâmul evreilor, patria lor.

— Pietrele pe care stai dovedesc că aici este pământul nostru, zise Ben. Ruine ale altor oraşe ca acesta sunt peste tot în ţară. Ori de câte ori arheologii le scot la suprafaţă, găsesc lucruri care le-au aparţinut cândva strămoşilor noştri. Ca atunci când au găsit manuscrisele de la Marea Moartă lângă Qumrân, acum câţiva ani. Erau manuscrise evreieşti, îngropate de două mii de ani. Ele dovedesc că Israelul ne aparţine. Ana căută atentă, de jur-împrejur, la pietrele oraşului ei pierdut, pe care îl îndrăgea aşa de mult. Tot timpul se simţise mai acasă aici decât în baraca urâtă pe care o împărţea cu Abba.

— Crezi că şi aici ar putea fi îngropate manuscrise? întrebă ea.

— Poate. Nimeni nu a săpat printre aceste ruine încă. Nu sunt atât de importante în comparaţie cu altele.

— Atunci, le *voi săpa* eu.

Va dovedi că aceste ruine au fost cândva un oraş evreiesc, această bucăţică de lume – pământ evreiesc. Oricât de mult ar fi urât Ana bucata asta de deşert dogoritor din mijlocul pustietăţii, era pământul lui Abba, baraca de tablă ponosită tot a lui Abba şi nimeni nu avea dreptul să i-o ia, aşa cum îi luaseră vila din Bagdad.

— Nu poţi pur şi simplu să începi să azvârli pământ în toate părţile, zise Ben. Trebuie să înveţi cum se face.

— Atunci voi învăţa, zise ea. Şi Ana vorbise foarte serios.

Capitolul 6

Negev, Israel – 1962

Ana stătea în picioare la uşa cortului din situl arheologic când primul jeep ajunse în complexul din deşert.

— Hei, Rivka, o strigă ea pe colega de cameră cazată în cortul din spatele ei. Cred că au sosit în sfârşit savanţii.

— E vreunul arătos?

— E prea devreme să mă pronunţ, dar nu îţi pune mari speranţe. Sunt doar *ingineri* şi *botanişti.*

Strâmbă din nas ca şi când ar fi vorbit despre două specii de vipere. Rivka apăru în spatele ei.

— Haide, Ana. Hai să îi întâmpinăm. Îţi aminteşti ce a spus profesorul Evanari?

— Adică discursul despre importanţa acestui proiect interdisciplinar care va avea efecte benefice pe termen lung în rezervele naţionale de hrană ale Israelului?

— Nu, mă gândeam la faza când a zis să-i primim bine. Ana văzu încă două jeepuri care traseră în spatele primului.

— Pe ce vrei să pariem că fricoşii ăştia nu rezistă până la sfârşitul verii? zise ea. Nici aşa nu sunt obişnuiţi cu condiţiile dure ale deşertului, aşa cum sunt arheologii.

La vârsta de douăzeci de ani, mândră de ea, Ana era voluntar veteran, un sezon întreg de săpături, o vară întreagă, la care se adăuga încă o săptămână petrecută pe acest sit, la treizeci de mile sud de Beerşeba.

— Ei bine, eu mă duc să îi salut, zise Rivka, aranjându-şi părul. Haide!

Deşi afişa o falsă indiferenţă, Ana era încântată de acest proiect. Departamentul Agricol de Irigaţii în Deşert reunise o echipă experimentală, formată din arheologi, biologi şi ingineri care încercau să reconstituie o unitate agricolă din secolul întâi care aparţinuse nabateenilor în deşertul iudaic. Pe baza descoperirii unui sistem antic de bazine hidrografice, terase şi conducte de apă, realizate de

arheologi, inginerii urmau să reconstituie sistemul de irigaţii proiectat de nabateeni, pregătind calea pentru botanişti care urmau să cultive cereale, fructe şi altele. Pentru Ana era un miracol faptul că populaţia nabateeană ar fi valorificat cândva precipitaţiile insuficiente ale deşertului, de 10 – 15 centimetri pe an, cu care au cultivat pe vremea lor suficientă hrană pentru întreţinerea a zeci de mii de locuitori. Faptul că fusese aleasă din mulţimea de voluntari înscrişi pentru a face parte din această echipă era un alt miracol.

— Hei, nu arată rău, zise Rivka, apropiindu-se amândouă de locul în care savanţii ieşeau din vehicule. Şi până acum sunt toţi băieţi. Avem şanse.

— Arată ca o adunătură de intelectuali şterşi, nu ştiu nici măcar să-şi poarte pălăriile. Ingineri şi botanişti! Nu vor rezista nici măcar o zi aici…

Ana se opri în mijlocul propoziţiei când ultimul băiat coborî din vehicul.

— O, Doamne! E Ben!

Vărul îşi ridică privirea când îşi auzi numele, dar Ana deja alerga spre el, cu braţele întinse.

— Ben! De ce nu mi-ai spus că vii? O luă în braţe, ridicând-o.

— Am vrut să îţi fac o surpriză. Nu te-am mai văzut de secole! făcuseră armata în baze militare diferite, apoi facultatea, iar vara Ana făcea săpături.

— A trecut mult timp de la înmormântarea tatălui tău… zise ea. Dar am văzut lista de botanişti şi numele tău nu era acolo.

Îşi ridică sacoşa şi îi arătă legitimaţia.

— Beniamin *Rosen?* zise ea. Nu eşti tu!

— Acum sunt. După ce a murit Abba, mi-am schimbat numele.

— De ce ai făcut asta?

— Am vrut un nume aşkenazi. Mă săturasem să fiu dat la o parte pentru că sunt sefard.

Ana îşi aminti ziua în care Ben îi explicase diferenţa şi amărăciunea pe care o simţise în glasul lui, înainte să termine şcoala cu rezultate deosebite la vârsta de şaisprezece ani, înainte să facă stagiul militar obligatoriu de doi ani, înainte să fie acceptată la institut să studieze arheologia.

— Hei, vreau să îţi prezint pe cineva, zise Ben dintr-odată. Jake! Vino puţin!

Bărbatul care se desprinse de grup şi se îndrepta spre ei nu era un intelectual cu faţa ştearsă. Era cu cel puţin treizeci de centimetri mai înalt decât Ana, cu picioare lungi, bronzate, umeri laţi şi un piept ca un zid de cărămidă. Bicepşii parcă plesneau prin cămaşa cu mânecă scurtă. Avea o figură care se potrivea bine cu construcţia sa impresionantă, cum vezi prin reclamele din reviste, cu ochi negri, visători şi sprâncene dese, arcuite. Fără doar şi poate că ştia ce efect avea asupra femeilor. Rivka se holba fără rezerve, cu gura căscată. Ana nu avea de gând să se coboare atât de mult încât să se lase impresionată de aspectul încântător al unui bărbat atrăgător.

— El este prietenul meu cel mai bun, Iacov, zise Ben. Jake, ţi-o prezint pe verişoara mea, Ana.

Jake zâmbi uşor şi dădu mâna cu ea, apoi cu Rivka, după ce Ana făcu prezentările. Până la urmă, bărbaţii ca Jake nu aveau nevoie să scoată vreun cuvânt. Arătau prea bine ca să mai cheltuie energie, mulţumesc frumos! Ana mai întâlnise genul ăsta de bărbaţi în armată. Toţi, fără excepţie, se bazau pe farmecul lor fizic, nu pe cuvinte, în încercarea de a seduce femei. Se prinse de braţul lui Ben şi se îndepărtară lăsându-l pe Iacov cu colega ei, care nu mai putea scoate o vorbă.

— Haide, domnule *Rosen,* vă conduc la cortul dumneavoastră. Dacă ne grăbim, puteţi prinde cel mai bun pat.

— Deci, ce crezi despre Jake? o întrebă Ben în timp ce traversau complexul.

— E în regulă.

Ana ar fi îndurat mai bine tortura decât să recunoască că este atrasă de el.

— Sper că nu te gândeai să faci pe peţitorul.

— Eu? Să fac lipeala celui mai bun prieten al meu, un gentleman modest, cu verişoara mea încăpăţânată şi fără limite? în niciun caz! Aş arunca un miel în gura lupului!

— Cred că pot să recunosc un lup când îl văd, zise ea râzând. Şi păreai nerăbdător să îmi faci cunoştinţă cu el.

— Pentru că este un om deosebit. Am fost în acelaşi batalion de tancuri în armată, apoi ne-am trezit colegi de cameră, deşi el studiază inginerie, iar eu agricultură. Când am auzit de acest proiect reunit, am decis să ne înscriem împreună.

— Şi, desigur, nu aveai niciun plan să ne faci cunoştinţă.

— Are prietenă, Ana.

— Sunt convinsă că are.

— Apropo de prietene, zise el, uitându-se doritor peste umăr. De ce m-ai smuls de lângă colega ta de cameră aşa de repede? Pare de treabă!

— Ai toată vara la dispoziţie să o cunoşti, dragule.

Dar, în prima săptămână, cele trei grupuri se ocupară de aspecte diferite ale proiectului, având puţin timp pentru socializare. Toţi se trezeau devreme ca să evite arşiţa; se şi retrăgeau devreme, de obicei foarte obosiţi. Ana lua cina cu Ben în fiecare seară, amândoi vorbeau întruna în încercarea de a recupera tot ce rataseră din viaţa celuilalt. Prietenul lui fandosit abia dacă vorbea, urmărind-o în linişte pe Ana ca un prădător, calculând momentul în care să o prindă în gheare.

Pe la jumătatea celei de-a doua săptămâni, profesorul Evanari le propuse prima colaborare.

— Am nevoie de un voluntar, le spuse el studenţilor arheologi, care să meargă pe munte împreună cu unul dintre ingineri şi să exploreze bazinul hidrografic. Vor merge pe urmele ruinelor canalelor de apă ca să vadă cât

de mult va trebui reconstruit.

— Merg eu! zise Ana, nerăbdătoare să profite de şansa de libertate.

— Nu te grăbi. Deşertul este foarte periculos…

— Ştiu, domnule profesor. Am crescut în Negev.

Se uită de jur-împrejur la ceilalţi studenţi, dar nimeni nu se mai oferi.

— Bine, Ana. Vino să îţi fac cunoştinţă cu noul tău coleg. Bineînţeles că inginerul era Iacov. Ben probabil că îi spusese că ea se va oferi prima pe post de voluntar. Zâmbetul aprobator al lui Jake o înfurie.

— Luaţi apă şi mâncare din cortul cantinei şi două rucsacuri, zise profesorul Evanari. Nu vă avântaţi prea departe, Ana, şi asiguraţi-vă că staţi tot timpul împreună. Vă aşteptăm să vă întoarceţi înainte de cină.

Râsul chicotit al celorlalţi băieţi o înfurie. O, era hotărâtă să reziste farmecului lui Iacov, oricât de ispititoare erau buzele lui cărnoase!

Ana o porni prima la pas grăbit pe drumul care urca valea cu livezi şi ferme în restaurare. Nu deosebea un pom de altul, dar etichetele puieţilor pe care Ben şi echipa lui le plantaseră fluturau în vânt ca steagurile: migdali, piersici, smochini, caişi, pruni.

— Ar fi bine ca echipa ta de ingineri să producă apă în curând, îi zise lui Jake peste umăr, altfel bieţii pomi vor arde ca o friptură aici.

Găsi rămăşiţele unei conducte de canal şi începu să urce pe urmele lui, pe dealul care se înălţa abrupt deasupra câmpiei.

— Totuşi cine sunt aceşti nabateeni misterioşi? o întrebă după o vreme de mers. Şi dacă au fost atât de sclipitori, cum de voi, arheologii, sunteţi singurii care au auzit de ei?

— Mulţi au auzit de ei. A fost un trib arab care a cucerit aceste teritorii de la edomiţi prin secolul 4 î.Hr. Ai auzit de regele Irod cel Mare? Tatăl său a fost edomit şi mama sa, nabateeană.

— Cine ar vrea să locuiască în pustia aceasta?

— În afară de nabateeni? *Eu.* Cred că deşertul are o frumuseţe aparte, rară.

— Cred că frumuseţea este în ochii celui care o vede, zise el, râzând. Deci, ce altceva mai făceau aici pe lângă contemplarea frumuseţii rare a deşertului şi cultivarea fructelor?

Atitudinea sa cinică o enerva pe Ana, dar se străduia să rămână rece şi distantă.

— Au monopolizat ruta comercială principală care făcea legătura între sudul Arabiei şi Mediterană, printre altele. Caravanele lor treceau prin toate aşezările în drum spre portul Gaza. Făceau comerţ cu tămâie.

— Tămâie? Mult zgomot pentru nimic! Jake abia mai respira de la urcuş.

Şi Ana respira greu, dar refuza să fie ea prima care cerea pauză de odihnă. Ceea ce din tabără părea doar un deal neted, arămiu, se dovedise a fi un traseu dur, pietros şi plin de obstacole.

— O, a meritat tot zgomotul, zise ea. Romanii foloseau multă tămâie în religia lor. O trimiteau în toată lumea, oriunde era o aşezare romană. Nabateenii s-au îmbogăţit de pe urma ei.

— Poate la asta s-au referit când au spus că nabateenii au transformat deşertul într-o zonă verde. Stai o clipă, zise Jake. Am nevoie de odihnă.

Mulţumită că obosise primul, Ana se aşează pe o piatră şi luă o înghiţitură de apă.

— Am senzaţia că te îndoieşti de acest proiect, zise ea.

— Deloc, sper să funcţioneze. Mai mult de o treime din suprafaţa pământului la nivel mondial este deşert ca acesta. Dacă reuşim să creştem pomii pe care îi propune vărul tău aici, va fi o veste extraordinară pentru milioane de oameni.

Continuară să urce mai bine de o oră, pe urmele a ceea ce Ana spera să fie conductele de apă ale poporului

nabateean. Jake stătea chiar în spatele ei, fără să se oprească măcar o dată să examineze conductele sau să ia notiţe. Dacă studia atent bazinul hidrografic, cu siguranţă nu lăsa să se vadă. Ana nu ar fi recunoscut niciodată, dar nu mai era atât de sigură că acele canale de scurgere erau făcute de mâini omeneşti. Nici drumul înapoi spre tabără nu îl mai ştia, dispăruse din văzul lor cu o oră în urmă. Pentru că soarele deja se înălţa direct deasupra lor, erau nevoiţi să aştepte până la apus ca să vadă în ce direcţie este vestul. Mai bine ar fi murit decât să îl întrebe pe Jake dacă se gândise să ia cu el o busolă.

— Am putea să luăm prânzul, zise ea, furând timp. Este un petic de umbră în vale.

Îl duse pe cheile abrupte şi îşi scoase pachetul de prânz din rucsac, pâine umplută cu salată înăbuşită, roşii calde şi brânză topită. Caisele se făcuseră compot, dar le mâncă oricum. Apa din bidon era stătută. Ana mânca încet, aşteptând ca soarele să se mişte. Niciunul nu vorbi până când nu terminară de mâncat.

— Deci… ai locuit în Negev toată viaţa? întrebă Jake învelind sâmburii de caise şi vârându-i din nou în rucsac. Felul în care îi puse întrebarea suna ca o provocare.

— De la zece ani. De ce? Ridică din umăr nonşalant.

— Sunt doar puţin surprins că ai supravieţuit atât de mult, deşi nu te fereşti să stai în albia râurilor.

Ana îşi dădu seama de greşeala pe care o făcuse imediat ce o rostise. Normal. Zeci de oameni mureau în fiecare an pentru că uedurile[3] ca acesta se transformau într-o secundă în torente învolburate şi îi măturau în calea lor. Iacov deja urca înapoi pe chei, deci nu putea să-i vadă faţa triumfătoare. Nici el, slavă cerului, nu putea să vadă stânjeneala ei.

— Dacă erai aşa îngrijorat, de ce nu ai zis mai devreme?

---

3 Uedul este o albie a unui râu în anumite regiuni din sud-vestul Asiei şi din Africa de Nord, care de obicei este uscată, cu excepţia anotimpului ploios, când poate fi inundată de ape torenţiale (n.tr.).

îi zise străduindu-se să ţină pasul.

— M-am gândit că mi-ar prinde bine un pic de aventură. Se dădu galant la o parte, făcându-i semn Anei să conducă drumul.

— După tine…

— Încotro? Ai terminat de explorat aici?

— Am văzut ce voiam să văd.

Orice ar fi însemnat *acest lucru!* Trăsăturile feţei lui nu-i ofereau niciun indiciu despre intenţiile cuvintelor lui. Ana ridică scurt privirea spre soare, care părea lipit de bolta cerului, apoi o luă orbeşte pe deal în jos, pe poteca pe care uedul o făcuse sub ei. Avea o senzaţie neplăcută că râde de ea pe la spate. Se hotărî să conducă atât drumul, cât şi discuţia.

— Deci, te-ai convins că arheologia poate avea o contribuţie validă pentru omenire la fel ca celelalte ştiinţe?

— Dar tu?

— Absolut! Uite ce realizări au deja arheologii! Nelson Glueck a descoperit depozite de cupru foarte valoroase după ce a excavat aşezări miniere antice. Şi Yigael Yadin, în timpul războiului, a condus un atac asupra egiptenilor care i-a luat prin surprindere, folosind un drum roman descoperit de el.

Ana se aştepta la o dispută sau măcar la un comentariu sarcastic că nu este o ştiinţă în adevăratul sens al cuvântului. În schimb, Jake scoase un ţipăt brusc în spatele ei. Se întoarse şi îl găsi întins la pământ, ţinându-se strâns de gleznă.

— Ce s-a întâmplat? zise ea agitată.

— Stai un pic… am călcat într-o gaură şi mi-am scrântit glezna. *O, frate!* Cred că am luxat-o!

Era un actor foarte bun, mimând rostogoliri la pământ, mişcarea balansată a piciorului şi plânsul de durere. S-ar fi lăsat convinsă dacă nu ar mai fi văzut în armată acest rol jucat de atâtea ori. Îşi puse mâinile în şolduri şi se uită la el dispreţuitor.

— Este cel mai vechi truc posibil, ţi-ai luxat glezna. Nu pun botul.

— Au!… *Au!* Despre ce vorbeşti?

— Ar trebui acum să mă aşez lângă tine şi să te compătimesc, nu? Şi, imediat m-ai prinde şi ai încerca să te giugiuleşti cu mine. Scuze, nu pun botul. Te-ai pus cu cine nu trebuie de data aceasta. În armată, unde m-am pregătit ca medic, am văzut băieţi ca tine prefăcându-se bolnavi de nenumărate ori.

— Băieţi ca *mine?* Nici nu mă cunoşti!

— Dar îi ştiu pe cei de teapa ta, prea arătos, din fericire pentru tine, convins că fiecare fată pe care o întâlneşti arde să fie singură cu tine. Ei bine, recunosc o luxaţie *adevărată* când o văd. Poate ţi-ai sucit capul, dar pun pariu că nu şi piciorul.

Jake făcu ochii mari multă vreme, ţinându-se de gleznă, nemaizicând niciun cuvânt. Privirea din ochii lui îi amintea de fitilul cu efect întârziat pe care îl văzuse într-o demonstraţie de demolare, care ardea încet de tot înainte să explodeze. Normal că era nervos, îi demascase planul. Va trebui să se ridice acum şi să meargă din nou. Sigur, probabil că va şchiopăta o vreme, dar ştiau prea bine amândoi că e un prefăcut.

Dar Jake se aşeză şi începu să-şi dezlege gheata, foarte încet, trăgând de şireturi şi slăbind bine limba. Se schimonosea destul de convingător încercând să îşi scoată gheata. Apoi, cu grijă, îşi rulă şoseta şi o scoase de pe picior. De unde stătea Ana, cam la trei metri de el, se vedea conturul osului gleznei acoperit de carnea umflată. Urmele adânci dezvăluiau urmele cusăturilor ghetei. Pentru că pielea începea deja să îşi piardă culoarea, ştiu atunci că în curând se va învineţi. Jake îşi chiti şoseta şi o vârî în gheata goală înainte să ridice din nou privirea spre Ana.

— Deci… care este diagnosticul, domnişoara Doctor? Nu, aşteaptă! Nu veni prea aproape! S-ar putea să fie un truc. S-ar putea să-mi fi umflat glezna intenţionat ca să te pot

săruta.

Ana simţi cum roşeşte.

— Îmi pare rău, şopti ea.

— Ce ai spus? strigă el. Nu aud bine. Capul meu sucit îmi afectează auzul câteodată.

— Am spus că îmi pare rău.

— Rău pentru ce? Că nu a fost un truc? Că nu ne-am giugiulit? Că te-ai înşelat? Sigur nu îţi pare rău că m-ai judecat greşit! Sau că mă doare!

— Îmi pare rău că nu te-am crezut.

Dădu să se aplece ca să îl consulte, apoi se opri şi îl întrebă:

— Pot să mă uit…?

— Nu mă legi mai întâi să nu sar pe tine?

Ana nu îl luă în seamă, îi examina cu atenţie piciorul ca să vadă dacă are fractură. Pentru că nu văzu niciun os ieşind în afară, întrebă:

— Doare rău?

— Da, chiar mă doare, chiar foarte rău. Te-ai gândit cumva să iei o trusă de prim ajutor?

Nu îi plăcea tonul acuzator din vocea lui.

— Nu, tu? ripostă ea.

— Nu… dar de ce m-aş fi gândit? în armată m-am antrenat să alerg şi să şmecheresc femeile, nu să fiu medic. Dacă tu ai presupus că mi-am adus trusa cu şmecherii, şi eu am presupus că ţi-ai adus trusa de prim ajutor.

— Uite ce e, îmi pare rău că am zis ce am zis…

— Sigur că da. Mai mult îţi este jenă decât îţi pare rău.

— Ce ai vrea să zic?

— Ei bine, ai putea să începi prin a-mi spune pe nume. Mă cheamă Jake. Nu mi-ai spus pe nume nici măcar o dată toată ziua. Apoi, ai putea să nu îmi mai porţi atâta pică şi să îmi spui cum pot să-mi pun la loc glezna asta idioată ca să ajungem înapoi în tabără.

— Nu prea am ce să fac… Jake. S-ar putea să fie fractură. Dacă te doare şi când stai jos, nu ai voie să pui nicio

presiune pe picior.

— Voi sări într-un picior. Vrei să mă ajuţi să mă ridic?

— Nu poţi să cobori muntele sărind într-un picior! Ai înnebunit? Este destul de periculos şi să mergi pe două picioare sănătoase, din cauza pietrelor care alunecă. Aşa ai căzut.

— Cu riscul că voi fi acuzat că mă dau la tine... nu mă poţi sprijini tu?

Ana dezaprobă din cap.

— Atunci ne vom prăvăli de pe stâncă amândoi. Şi ce rezolvăm?

— Deci ce sugerezi? Nu se vede niciun băţ pe aici din care să faci o pereche de cârje sau o atelă.

— Voi încerca să îţi improvizez un pic de umbră, apoi voi coborî în tabără şi voi chema ajutor.

— În niciun caz! Prima regulă a supravieţuirii în deşert este să stăm împreună.

— Nu, prima regulă a supravieţuirii în deşert este să supravieţuieşti! Mă duc după ajutor.

— Nu te las să pleci singură, Ana. Este prea periculos. Dacă te pierzi sau te răneşti? Profesorul Evanari a spus să stăm împreună. Vor veni după noi, mai devreme sau mai târziu.

— Pierdem timpul, spuse ea, fixându-şi curelele rucsacului. Plec.

Dar înainte să apuce să facă doi paşi, Jake întinse mâna şi o apucă de gleznă, trăgând-o de picior. Ana ateriza pe o movilă de nisip, într-un nor de praf.

— Prostule! zise ea, scuipând nisip. Puteam să îmi frâng gâtul!

— Îmi pare rău, dar sunt mai mare în rang. Dacă mai încerci o dată, o să îţi fac plângere.

Ana se aşează cu picioarele strânse şi îşi cuprinse genunchii cu mâinile, fumegând. Soarele era încă fierbinte şi chiar deasupra capului. Vor trece ore bune până când îşi vor da seama că nu au ajuns în tabără.

— Bine, acum ce facem?

— Ai zis că ai putea să faci un pic de umbră? îşi scoase pălăria şi începu să îşi facă vânt.

— Ar fi o idee bună pentru început.

Ana scana deşertul pustiu. Numai pietre şi iarbă pârjolită cât vedea cu ochii.

— Am zis doar aşa. Studiez arheologie, nu tehnici de supravieţuire în deşert. Dacă nu cumva vrei să coborâm din nou în albia râului, nu ştiu o altă cale de a găsi umbră.

— Aş putea probabil să mă târăsc până acolo jos, dar n-aş putea niciodată să urc înapoi la timp.

— Nu e niciun nor pe cer! zise ea, arătând cu mâna.

— Niciodată nu e. Apa vine din senin. Ai văzut cât de mare este iazul de acumulare pe care l-au construit prietenii tăi nabateeni? Se aşteptau să vină *multă* apă. Nu aş vrea să fiu în calea ei.

— Ai văzut vreodată un ued plin cu apă? îl provocă ea.

— Până în buză. A şters un autobuz în calea lui. Şi cerul era la fel de albastru ca acum.

Culoarea ochilor lui era verde închis, nu căprui. Ana îl privi direct în ochi pentru prima dată, apoi îşi mută repede privirea în altă parte.

— Nu pot să-ţi pun glezna la loc, nu pot să plec după ajutor, nu pot să fac umbră… Ce mai vrei de la mine?

Îşi ridică mâinile în aer apoi le puse în poală a frustrare.

— Vorbeşte cu mine. Ajută-mă să nu mă mai gândesc la durere.

— Bine!

Ana vorbi mai bine de o oră, un monolog lung, incoerent, despre copilăria ei în Irak, pregătirea ca paramedic, pasiunea pentru arheologie. Toate acestea duseră la un discurs lung, unilateral, despre importanţa manuscriselor de la Marea Moartă şi faptul că aparţineau muzeului israelian, nu celui iordanian. Povesti vrute şi nevrute până când în sfârşit se opri şi se uită la ceas.

— Este două şi jumătate. Ar fi trebuit să fi ajuns înapoi în

tabără până acum.

Oftă şi apoi adăugă absentă:

— Cum te mai simţi?

— Mă întrebam când o să îţi aminteşti să mă întrebi.

Ana avea pe limbă un răspuns sarcastic, dar îl înghiţi când îşi ridică privirea şi văzu cât de palid era. Şiroaie de sudoare îi curgeau pe faţă şi pe gât, udându-i cămaşa pe piept. Se vedea că are dureri mari.

— Cred că eşti cea mai egoistă persoană pe care o cunosc, zise el. Ai făcut numai presupuneri despre mine, dar nu te-ai deranjat să încerci să mă cunoşti deloc. În schimb, eşti foarte hotărâtă să dovedeşti ceva, nu ştiu de ce. Să dovedeşti că nu ai nevoie de nimeni şi de nimic, cu atât mai puţin de un afemeiat lasciv ca mine.

Cuvintele lui o usturau rău, dar se străduia să nu îl lase să vadă cât de mult.

— Tu ai zis să vorbesc, zise ea. Dacă ţi-ai aşteptat rândul, de ce nu ai zis nimic?

Râse scurt, clătinând neîncrezător din cap. Ana aşteptă până când termină de luat o gură din bidon înainte să zică, cu cele mai dulci cuvinte de care era capabilă:

— Te rog, spune-mi despre tine, Jake.

Păru că se gândeşte puţin înainte să răspundă.

— Nu sunt un afemeiat. Am crescut într-un kibuţ[4] din Galileea, făcând baloturi de fân şi mulgând vaci. Am prietenă de mai mult timp. Sunt un om religios, practicant chiar. Cred că ceea ce spune Tora este adevărat. Şi nu cred că este în conflict cu ştiinţa. Cred că ştiinţa poate să realizeze multe, dar, de asemenea, cred că omul este limitat. Cel Sfânt ştie acest lucru. Atunci când ajungem la limită, ne amintim de obicei să strigăm la El după ajutor. De aceea ne lasă să ajungem la capătul puterilor. Nu mi-ai spus ce crezi despre Dumnezeu, Ana. Te gândeşti vreodată la El?

---

4 Organizaţie cooperatistă lucrativă autonomă (mai ales agricolă) în Israel. Primele kibuţuri au apărut în 1948 (n.tr.).

Nu răspunse, stânjenită până la tăcere. Jake se opri să mai ia un strop de apă din bidon înainte să continue.

— Pari fascinată de manuscrisele de la Marea Moartă şi evident ştii multe despre semnificaţia artefactelor. Dar ştii ce spune de fapt manuscrisul lui Isaia? Ştii care este mesajul Celui Sfânt pentru noi? Pe lângă faptul că ne promite să ne adune de la marginile pământului pentru a doua oară şi să dea naştere naţiunii noastre într-o singură zi, ne promite de asemenea să ne răscumpere şi să ne facă ai Lui. Gândeşte-te la acest lucru! Cel Sfânt suflă din propria sa suflare peste noi şi ne dă cel mai preţios dar pe care ni l-ar putea da, *viaţa!* Şi ne pune într-o lume care abundă de lucruri minunate de văzut şi de făcut... de oameni minunaţi pe care să îi cunoaştem şi să îi iubim. Şi apoi spune: „Iată! Bucuraţi-vă de ele! *L'Chaim!*[5]

„Şi tot ce ne cere în schimb este să nu risipim acest dar pe propria noastră persoană, ci să îl dăm mai departe. Să le arătăm celorlalţi că este un Dumnezeu al răscumpărării şi al dragostei.

Ana nu încercă să oprească lacrimile care îi umpleau ochii.

— Mă simt aşa de prost, Jake. Îmi pare rău că te-am judecat greşit. Vrei să te răzbuni? Să mă pui la punct? Spune-mi ce crezi de fapt despre mine.

El zâmbi.

— Ben mi-a spus atât de multe despre tine, încât simţeam că te cunosc înainte să ne întâlnim. Este foarte mândru de tine, să ştii.

— Îmi imaginez ce ţi-a spus. Dar poţi să îmi zici.

— Eşti cea mai mică din familie, singura fată. Destul de răsfăţată, dar foarte deşteaptă. Ai opinii puternice, eşti încăpăţânată, hotărâtă şi de neclintit. Tare ca oţelul în clipa asta, îţi pui inima pe tavă în secunda doi. Te-a descris foarte fidel, mai puţin un lucru. Ana ridică privirea,

5 O urare pe care o fac evreii la toasturi, însemnând „Pentru viaţă!” (n.tr.).

aşteptând.

— A uitat să spună cât eşti de frumoasă.

Cuvintele lui o buimăciră. Cum putea să mai vadă ceva frumos la ea după felul în care se purtase cu el?

— Mă vei putea ierta? zise ea în şoaptă.

— Te-am iertat deja.

Tot sistemul de autoapărare al Anei se prăbuşi în ruine. Vorbiră ore în şir despre Dumnezeu şi despre viaţă, vrute şi nevrute. Cu cât afla mai multe despre Jake, cu atât se simţea mai atrasă de el, din alte motive decât pentru că era chipeş. Până când soarele începu să apună, era deja sub vraja personalităţii lui liniştite şi a umorului său blând. O invidia pe femeia care îi câştigase inima.

— Povesteşte-mi despre prietena ta, zise ea încet. El ridică sprâncenele surprins.

— Debora? Ei bine, ieşim împreună de când aveam fiecare cincisprezece ani. Am crescut în acelaşi kibuţ, am fost la aceeaşi creşă, am dormit pătuţ lângă pătuţ. Acum ea se ocupă de creşă. Adoră copiii. Şi caii. Face hipism de câte ori are ocazia.

— Şi te vei căsători cu ea?

— Tot timpul am presupus că ne vom căsători într-o zi… după terminarea armatei şi a facultăţii. Apropo, să ştii că nu am alergat după nicio fată în armată. Întreabă-l pe Ben. A alergat el după destule pentru amândoi.

— Din cauza Deborei?

— Pentru că nu mă pricep.

— Probabil că o iubeşti foarte mult.

— Da, probabil.

Avea faţa inexpresivă şi în voce nu se simţea niciun entuziasm.

— Şi de ce o spui aşa? Nu îmi dau seama dacă eşti cinic sau serios.

— Nici eu. Eu şi Dev suntem împreună de atâta timp… avem atâtea în comun în familie, atâtea aşteptări în ceea ce ne priveşte. Nu mai pot deosebi ceea ce simt de ceea ce

e… obişnuinţă. Nu am sărutat nicio altă fată în afară de Debora.

— Ai fost tentat?

Se opri, atingând uşor glezna.

— Sincer? Da. Jake roşise.

— Ştii, e ciudat, nu am fost niciodată atras de o altă femeie… până de curând.

— Şi…? îl îndemnă Ana.

— Am întâlnit pe cineva şi… sunt derutat. Dacă sunt îndrăgostit de Debora, dacă mă voi căsători cu ea…

— Te vei căsători cu ea?

— … dacă mă voi căsători cu Debora nu ar trebui să mă simt atât de… *captivat* de altcineva, nu-i aşa? Nu ar trebui să stau noaptea treaz gândindu-mă cum ar fi să îmi îngrop degetele în părul ei şi să o ţin în braţe… sau să îi simt buzele pe buzele mele.

Fără să vrea, privirea Anei se rătăci pe gura lui Jake.

Îşi imagină buzele sale pline peste ale ei şi înghiţi în sec.

— Asta-i tot ce simţi pentru cealaltă femeie? Atracţie fizică?

— Nu ştiu… poate, numai că o tot compar cu Debora şi în alte aspecte şi Dev pierde de fiecare dată. Ştiu că sună groaznic, dar Dev este de modă veche: „Cum spui tu, Jake… Tu ştii mai bine, Jake”. Nu mă pot abţine să nu mă întreb dacă are vreodată o opinie personală.

— Cei mai mulţi bărbaţi adoră acest gen de femeie. Credeam că urăsc femeile ca mine care de fapt îşi folosesc propriul creier.

— Cu Debora nu am avut niciodată o discuţie precum cea pe care am avut-o noi acum. Ştim tot ce se poate şti unul despre celălalt. Nu are ce să ne mai surprindă.

— Şi cealaltă femeie de care eşti atras?

Când Jake se uită în altă parte, roşind iarăşi, inima Anei începu să-i bată tare.

— Cred că aş putea petrece o viaţă cu ea şi totuşi să fiu luat prin surprindere, zise el blajin.

Ana îşi dori să aibă o ţigară cu care să se joace, deşi rareori fuma. Ceva, orice care să detensioneze atmosfera insuportabilă care se instala încet între ei. Sau doar ea simţea aşa? Luă o mână de pietricele şi începu să le arunce, una câte una, pe povârniş în jos.

— Deci, ce ai de gând, Jake?

Păru surprins, ca şi când ar fi zis cu voce tare un cuvânt interzis.

— Ce vrei să spui?

— Ce vei face cu Debora? Şi cu cealaltă femeie de care eşti atras?

— Voi face exact ceea ce se aşteaptă toată lumea să fac… s-o uit pe cealaltă, să mă căsătoresc cu Debora, să mă duc înapoi în kibuţ şi să-mi întemeiez o familie.

— O, ce nobil din partea ta.

— Ei bine, ce altceva aş putea să fac? zise el plictisit. Tu ce ai face?

— Adică, dacă aş fi cu un tip pe care nu îl iubesc de zece ani?

— Nu am spus că nu o iubesc…

— A, dar nici că o iubeşti.

Lui Jake îi scăpă un suspin şi se apucă din nou să îşi maseze glezna, care era de două ori mai umflată decât mărimea ei normală.

— Tu *ce* ai face? întrebă el într-un final.

— Nu întrebi persoana potrivită, Jake. Eu sunt doar un copil răsfăţat, cum spune Ben. Nu am făcut în viaţa mea lucruri onorabile. De fapt, de obicei sunt foarte egoistă. Dar, dacă aş fi în locul tău, aş vrea să trăiesc puţin… să zbor din floare în floare… să sărut câteva fete să văd cum e. Apoi, dacă nimeni nu se compară cu Debora şi ea încă mă aşteaptă răbdătoare…

— Nu pot să fac asta. Aş răni-o prea rău.

— Ascultă, Jake, dacă acum eşti deja plictisit de ea, nu se va întâmpla nimic diferit după ce te căsătoreşti cu ea. Acum sincer, îţi imaginezi că stai la masă cu ea faţă în faţă

următorii patruzeci de ani fără să ai nimic să-i spui? O vei răni mai mult dacă începi să săruţi alte femei *după* ce te căsătoreşti cu ea.

Pentru că Jake nu zise nimic mult timp, Ana fu surprinsă să descopere că era geloasă pe Debora, pe loialitatea lui faţă de ea, pe temerea lui de a nu o răni. Şi mai era geloasă şi pe cealaltă femeie care era atât de atractivă, încât îl făcuse pe Jake să îşi pună la îndoială sentimentele pe care le avea faţă de Debora. Şi-ar fi dorit să fie ea cealaltă femeie.

— Deci cum arată Debora? Ai o fotografie cu ea în portofel?

— Opreşte-te, Ana. Nu mai vreau să vorbesc despre ea.

Ana nu putea să-şi explice, dar îi veni dintr-odată să plângă.

— Pot să beau puţin din apa ta, te rog? zise ea. Eu nu mai am deloc.

Jake luă bidonul şi îl agită.

— Ia puţin, şi a mea e aproape goală.

— Grozav! Şi acum ce facem, domnule Inginer Hidrograf? Ne rugăm să se umple uedul cu apă? Am stat toată ziua aici. Ies deja stelele. Dacă m-ai fi lăsat să plec să caut ajutoare acum şase ore, m-aş fi întors până acum.

— Nu, te-ai fi rătăcit pe acolo pe undeva, mâncată de şacali.

— Nu m-aş fi rătăcit, zise ea semeaţă.

Jake râse cu poftă. Râse mult şi tare, tăvălindu-se pe spate în nisip.

— Pe cine păcăleşti? zise el, ştergându-şi ochii în timp ce se ridica. Deja ne-am rătăcit! Am pierdut de mult drumul, deja ne-am rătăcit!

— Dacă ai văzut că ne-am rătăcit, de ce nu ai zis până acum?

— Pentru că…

Se opri şi se uită în altă parte, muşcându-şi buzele. Ana îl apucă de bărbie şi îi trase capul înapoi, obligându-l să se

uite la ea.

— Spune-mi de ce, Jake, sau recunoaşte că minţi!

O prinse de încheietura mâinii şi i-o dădu la o parte cu blândeţe, ca şi când i-ar fi fost teamă de atingerea ei.

— Dacă îţi spun, o să te înfurii.

— Sunt deja furioasă! Spune-mi de ce nu ai zis nimic, dacă ai văzut că ne-am rătăcit!

Jake se uită fix la gleznă pentru un moment, apoi privirile li se întâlniră.

— Fiindcă rătăciţi, puteam să stau mai mult cu tine. Ana abia îşi reţinu un zâmbet.

— Şi ai călcat în groapa aia ca să poţi să stai mai mult cu mine?

— Nu, a fost din cauza neatenţiei.

Jake afişă un zâmbet larg, iar ea nu mai putu să facă pe dura. Râdeau până la lacrimi. Apoi, fără să cugete prea mult, Ana îşi aruncă braţele după gâtul lui şi îl sărută. La început, fu buimăcit. Nu o sărută înapoi. Anei îi fu teamă că se făcuse iar de râs. Apoi, simţi cum îi cuprinde spatele cu mâinile şi începe să o sărute şi el.

— Îmi pare rău, zise ea când în sfârşit se desprinseră unul de celălalt. Sper că nu vei fi măcinat de remuşcări din cauza mea.

— Ar trebui?

— Nu ştiu… i-ai dat Deborei un inel de logodnă?

— Nu…

— Aţi fixat data nunţii?

— Nu…

— Aţi ales numele copiilor?

— Ei bine, de fapt, dacă e fetiţă ne-am gândit să îi punem numele Ana, după al tău.

De data aceasta, Jake făcu prima mişcare, luându-i faţa în mâinile lui, sărutându-i fruntea, pleoapele şi apoi buzele. Săruturile lui erau mai plăcute decât îşi imaginase.

— Colegii tăi de armată au avut dreptate, şopti el când făcură pauză ca să poată respira. Vechiul truc cu glezna

scrântită e un miracol.

Râdeau din nou, când Jake îngheţă dintr-odată.

— Ascultă! Ai auzit?

— Ce să aud?

— Voci. Strigă cineva.

Se chinui să se ridice pe genunchi şi îşi făcu mâinile cupă la gură.

— Hei! Aici!

Ana aşteptă, ţinându-şi respiraţia, până când amândoi auziră un răspuns. Văzu lanternele licărind în depărtare.

— Aici! strigă Jake din nou. Ana lăsă umerii dezamăgită.

— Ce ghinion, murmură ea. Ne-au găsit.

***

Jake se întoarse de la spitalul din Beerşeba cu piciorul în ghips. Gata cu plimbările private pe munte împreună cu Ana. Şi, pentru că Jake nu se prea putea deplasa prin campus cu cârjele, Ana nu reuşi să găsească prea multe motive să rămână singură cu el. În vara aceea însă, avu ocazia să îl cunoască bine în timpul zilei, când lucrau împreună, apoi seara când se întâlneau cu restul echipei pentru discuţii sub cerul înstelat. Ieşise cu mulţi băieţi la viaţa ei, iar criteriul ei era: ori să arate bine, ori să se simtă bine împreună. Dar, pentru prima dată în viaţa ei, la Jake vedea dincolo de aparenţele exterioare şi descoperea caracter, inteligenţă şi o inimă atinsă de Dumnezeu.

Ceilalţi savanţi erau evrei necredincioşi, însă Jake era unul dintre puţinii care lua credinţa în serios. Odată ce depăşea reţinerea care îl caracteriza, intra în dezbateri foarte aprinse.

— Dacă universul este guvernat de un set de legi fizice, de ce să nu existe şi un set de legi morale? îi întreba el pe ceilalţi oameni de ştiinţă. Dacă primiţi cu ambele mâini dovezile incontestabile ale adevărurilor Scripturii, dezbătea el cu colegii Anei, cum puteţi să-i respingeţi revendicările

spirituale?

Fiecare discuţie nouă, fiecare descoperire pe care o făcea în inima lui Jake o îndemna pe Ana să îşi dorească să îl cunoască şi mai mult.

Proiectul la care lucrau, implementarea irigaţiilor în deşert, iniţiat de profesorul Evanari, era unul dintre cele mai grele în care se implicase Ana. Apoi, ploaia începu să cadă peste ferma reconstruită care aparţinuse populaţiei nabateene şi să se strângă în bazinul hidrografic, curgând prin canale şi conducte, hrănind câmpurile şi livezile din valea aridă şi bucuria îi copleşi pe toţi. În ultima seară a proiectului, râseră, dansară şi sărbătoriră până spre orele dimineţii. Dar, privindu-l pe Jake cum încerca să joace hora în cârje, bucuria ei era dulce-amară. Îl sărutase de două ori. Nu-l ţinuse de mână niciodată. Erau tot timpul zeci de oameni în jurul lor. Cum se putuse îndrăgosti atât de mult de el?

Când se termină cântecul, Jake căută un scaun să se odihnească. Ana îl urmă, aşezându-se pe pământ cu picioarele încrucişate în faţa piciorului lui întins. Îşi înghiţi nodul de durere pe care îl simţea în gât.

— O să te mai văd vreodată după ziua de mâine? întrebă ea.

— Israel nu este o ţară foarte mare. Şi sunt prietenul cel mai bun al vărului tău.

Aruncase comentariul uşor, dar zâmbea forţat.

— Vrei să spui că mă inviţi la nuntă când te vei căsători cu Debora? întrebă ea.

Jake închise ochii şi îşi mută privirea, incapabil să-şi ascundă durerea.

— Nu ar fi înţelept… nici pentru tine, nici pentru mine. După o clipă, se aplecă şi îi luă mâna în a lui, jucându-se cu degetele ei.

— Nu am cunoscut pe nimeni ca tine, Ana. Probabil că ai ghicit deja că eşti femeia care… Nu mai contează. Indiferent ce simt pentru tine, am făcut o promisiune…

— Opreşte-te. Nu mai trebuie să spui nimic. Ghinionul meu că m-am îndrăgostit atât de mult de un tip integru.

— Ana…

— Uite ce e, ca să fie uşor pentru amândoi. Adio, Jake.

Îi ridică mâna şi i-o sărută. Apoi repede îi dădu drumul şi plecă fără să se uite înapoi. El nu se duse după ea. A doua zi rămase în cort până când plecă jeepul lui.

Întorcându-se la facultate în toamna aceea, Ana încercă să iasă cu alţi băieţi. Apoi, încercă să *nu* se mai întâlnească deloc cu alţi băieţi, ci să înveţe ca şi când notele de 10 pe linie erau o problemă de viaţă şi de moarte. Dar nu putea să îl uite pe Jake. Era bolnavă de dragoste, pur şi simplu. Ori de câte ori vedea un bărbat înalt cu umerii laţi pe stradă, alerga în spatele lui şi îl striga:

— Jake! Aşteaptă!

Nu era el niciodată. Probabil deja se întorsese în kibuţ, în Galileea, la Debora.

În cele din urmă, într-o zi friguroasă de ianuarie, Ana îl sună pe Ben şi îl invită la prânz. Chinuiţi de vremea sumbră de afară, stăteau la masă unul în faţa celuilalt, bând ceai dulce arăbesc şi mâncând *shaorma.* După ce epuizară toate subiectele la care se putuseră gândi, ea puse în sfârşit întrebarea al cărei răspuns murea să îl afle.

— Deci, ce mai face prietenul tău Jake?

Încercă să pună întrebarea pe un ton normal, dar vocea tremurândă o trăda. Ben luă o gură de ceai înainte să mormăie un răspuns în ceaşcă.

— Nu l-am mai văzut.

— Dar credeam că sunteţi colegi de cameră.

— S-a mutat.

Cu siguranţă Ben ştia ce vrea de fapt Ana să întrebe. De ce îi făcea sarcina atât de grea?

— S-a căsătorit cu prietena lui stabilă?

— Nu încă.

Ben nu-şi lua ochii din farfurie şi o privire ciudată îi brăzda faţa în timp ce ciugulea din umplutura care i se

prelingea din lipie.

— Ce îmi ascunzi, Ben? Era cel mai bun prieten al tău, de ce eşti aşa de misterios dintr-odată? V-aţi certat?

Intenţionase să facă o glumă, dar Ben încuviinţă din cap.

— Jake nu vorbeşte cu mine.

— De ce? Nu răspunse.

— Spune odată, Ben… sau vrei să dau de urma lui Jake şi să smulg adevărul de la el?

Ben se prinse de marginile mesei, încercând să-şi facă putere, când în final ridică privirea.

— Sunt îndrăgostit de Debora.

— *Poftim?*

— Ai auzit bine. Sunt îndrăgostit de logodnica celui mai bun prieten al meu.

Ana ar fi vrut să râdă în hohote în faţa acestei situaţii absurde, dar pe chipul lui Ben era o suferinţă prea mare. Se întinse peste masă şi îl luă de mână.

— O, Ben! Cum de s-a întâmplat *aşa ceva?*

— Din cauza ta. Jake i-a mărturisit ca prostul că vara trecută a fost atras de tine şi că te-a sărutat…

— Şi ea s-a supărat pe el?

— S-a înfuriat! Iadul nu se înfurie atât de rău cum se înfurie o femeie care se simte dată la o parte. Jake a fost devastat când a văzut cât de rău a rănit-o pe Debora… şi, pentru că Debora nu a mai vrut să-i vorbească, m-a implorat să îl ajut să repare lucrurile între ei doi.

— Şi tu te-ai îndrăgostit de ea.

— Ana, nu îţi imaginezi ce femeie minunată e Debora. Nu am cunoscut pe nimeni ca ea. Este atât de dulce şi afectuoasă… Aş putea vorbi cu ea ore în şir.

Ana îşi aminti cum îi povestise Jake că ei doi nu mai aveau nimic să-şi spună. Ar fi vrut să urle la nedreptatea acestei situaţii.

— Şi Debora ce simte pentru tine?

— Nu ştiu. La început am fost doar umărul pe care a plâns. Apoi, amândoi am simţit că se întâmplă ceva între

noi. Aşa că, într-o seară, am sărutat-o şi acum… acum zice că e confuză.

Ana începu să râdă.

— Nu este de râs, Ana.

— O, bietul Ben. Ştiu că nu e, dar…

Ana îşi pierdu controlul, râdea de ciudă, apoi din râs dădu în plâns.

— Ştiu ce simţi, Ben. Eu sunt îndrăgostită de Jake!

— *Aoleu,* ce încurcătură, murmură el, strângându-i mâna. Eu o iubesc pe Debora… tu îl iubeşti pe Jake… dar Debora şi Jake nu se pot hotărî pe cine iubesc…

— Ce ne facem? întrebă ea, ştergându-şi lacrimile cu un şerveţel.

— Nu ştiu. Păcat că nu putem să ne duelăm ca pistolarii din filmele western americane. Să fim câştigătorii care pleacă împreună în galop la apusul soarelui.

Ana îşi imagină toată scena în gând cu ei patru îmbrăcaţi în costume western, cu zgomot de pistoale pe străzile prăfuite ale oraşului. Se aplecă spre Ben.

— Ştii ceva, nu e o idee atât de rea.

— Nu, Jake trage mult mai bine decât mine.

— Nu la pistoale mă gândeam, dragule. Hai să punem la cale o confruntare paşnică, toţi patru într-o singură cameră. Nu pleacă nimeni până când Debora şi Jake nu se hotărăsc pe cine iubesc.

Ben părea încântat de idee.

— Ştii ce, s-ar putea să meargă.

— Şi dacă nu merge, noi doi putem să ne împuşcăm reciproc şi să punem capăt nefericirii noastre.

Puseră la cale o întâlnire la un restaurant pescăresc în Tiberias duminica următoare, la ora două. Responsabilitatea lui Ben era să-i ademenească acolo cumva pe Jake şi pe Debora, iar Ana trebuia să se gândească ce le va spune când se vor întâlni.

Ajungând prima, Ana dădu pe gât două sticle de Coca-Cola, aşteptând. După ce trei femei se apropiară de

restaurant şi trecură mai departe pe lângă el, îşi dădu seama nu numai că avea emoţii din cauza adversarei ei, dar că nici măcar nu ştia cum arată Debora.

După cincisprezece minute, ajunse însoţită de Ben, o brunetă minionă cu nas delicat şi forme impresionante. S-ar fi potrivit perfect în rolul unei majorete americane autentice dintr-un film romantic cu Elvis Presley. O clipă mai târziu, Jake se apropie dintr-o altă direcţie, iar inima Anei începu să bubuie. Nu avea niciun fel de îndoială: era îndrăgostită de el, de fiecare părticică din el, din creştetul capului său superb până în vârful degetelor care nu mai şchiopătau.

Jake îi privi pe toţi trei confuz şi zise:

— Ce înseamnă asta, Ben? Ce se întâmplă?

— Ce-ar fi să luăm loc cu toţii, zise Ana, şi vă explic eu.

Se aşezară cu scârţâituri de scaune. Când ospătarul le luă comanda, atmosfera era atât de tensionată, încât n-ar fi fost de mirare să-şi arunce tava şi să fugă căutând adăpost. Fiecare comandă câte un suc şi Ana îşi drese glasul.

— În caz că nu ţi-ai dat seama, Debora, eu sunt Ana, verişoara lui Ben. *Cealaltă femeie* pe care Jake a cunoscut-o vara trecută. Vreau să lămuresc un aspect de la început, eu sunt cea care l-a sărutat prima, nu invers. El mi-a spus foarte clar că îţi este credincios.

Fiecare îşi studia paharul ca şi când atunci s-ar fi inventat sucul acidulat. Ana îşi drese din nou glasul.

— Îmi pare rău că l-ai găsit prima, Debora. E greu să îl uiţi. Ştiu, pentru că eu tot încerc de luni de zile şi n-am reuşit. Pe lângă că este cel mai chipeş tip pe care l-am cunoscut, dar este şi un om corect şi… *au!* Ana îşi frecă fluierul piciorului unde o pocnise Ben.

— Şi, tot ca să fie clar, verişorul meu, Ben, te iubeşte. Şi el este un om minunat, Debora, atent, sensibil, haios, afectuos. M-aş îndrăgosti de el dacă nu ar fi vărul meu. Mare noroc pentru femeia cu care se va căsători. Aşa că înţeleg că e greu să alegi între ei doi.

Dar asta este ideea, Debora. Nu pleci de aici până când

nu te hotărăşti pe cine vrei. Şi e valabil şi pentru tine, Jake. E timpul să vă hotărâţi amândoi. Sunteţi sau nu sunteţi îndrăgostiţi unul de celălalt? Cred că eu şi Ben avem dreptul să ştim.

Vreme îndelungată, nimeni nu făcu nicio mişcare. Ana vedea maşinile care treceau pe lângă ei, oamenii care se grăbeau pe trotuar… dar, pentru ea, timpul parcă rămăsese suspendat. Ar fi vrut să urle. Apoi Debora îşi ridică în sfârşit privirea din pahar. Ochii ei oscilau între cei doi bărbaţi, încă o eternitate.

Când Debora îşi lăsă mâna pe braţul lui Jake, inima Anei se opri în loc.

— O, Jake, dragul meu… înţeleg de ce eşti atras… de ea. Poţi să mă ierţi? îmi pare rău. Eu… eu nu am vrut să mă îndrăgostesc de Ben.

Îşi strecură mâna pe sub braţul lui Ben şi se rezemă pe umărul lui. Ben închise ochii de bucurie.

Ana nu îşi lua privirea de la Jake, în aşteptare… A ce? Lacrimi? O izbucnire de mânie? O luptă cu pumnii? Dar, după încă o veşnicie de aşteptare, pe faţa lui apăru uşor-uşor un zâmbet. Începu să râdă ca atunci când se rătăciseră pe munte. Nimeni nu îl urmă. Ben era palid.

— Este absolut incredibil! zise Jake într-un târziu. Îmi mănânc ficaţii de cinci luni încoace, necăjit că am rănit-o pe Debora, supărat că o să-mi pierd cel mai bun prieten, bolnav de dragoste după tine, Ana… şi toate degeaba!

Bolnav de dragoste.

Ana nu avu nevoie să audă mai mult. Scaunul se prăbuşi sub ea când sări în picioare.

— Uite, Debora. Am să-ţi arăt exact cum am făcut.

Se aruncă după gâtul lui Jake şi îl sărută pe buze, în mijlocul restaurantului pescăresc de pe strada principală din Tiberias, în lumina zilei.

Patru luni mai târziu, devenea doamna Iacov Rahov.

Capitolul 7

Ierusalimul de Vest, Israel – 16 mai 1967

— Închide radioul, Ana, zise Jake încet. Am auzit destule ştiri proaste pe seara asta. Stătea în poziţie turcească pe podeaua apartamentului lor cu Rahela, fiica lor de doi ani în poală; două capete brunete, perfecte, aplecate asupra unei cărţi cu imagini. Arătau atât de bine împreună, atât de împliniţi, încât simţi un fior la cuvintele crainicului radio.

— Îl închid într-o clipă. Vreau să aud ce intenţii au Naţiunile Unite.

— Vom afla în curând. Te rog, Ana.

Îl închise. Vocea calmă a lui Jake înlocui bâzâitul neîntrerupt şi urgent al buletinelor de ştiri. Întreba despre diversele obiecte din carte:

— Ce este asta, Rahela?

— Pisi, răspundea ea.

— Foarte bine. Şi ce sunt astea?

— Păsărele!

Păsărelele erau preferatele ei. Jake o ducea în parc în fiecare zi să le hrănească. Dar Ana ştia că, dacă Naţiunile Unite cedau în faţa ameninţărilor Egiptului, dacă îşi retrăgeau forţele care menţineau pacea în Sinai, în trei zile nu vor mai putea ieşi la aceste plimbări prin parc. Va fi în schimb război.

— Jake... mi-e frică.

— Vino aici, iubito. Îi întinse mâna şi o trase jos pe podea lângă el.

— Ştiu ce vrei să îmi spui, zise ea, lăsându-şi capul pe umărul lui. Trebuie să mă încred în dragostea şi în bunătatea lui Dumnezeu. Jake mereu îi reamintea aceste cuvinte de când se născuse Rahela, cu doi ani în urmă. Ana ar fi vrut să-şi strângă tare nou-născutul, să o protejeze de orice ameninţare, să nu o slăbească niciodată din priviri.

— Viaţa ei este un dar de la Dumnezeu, îi spusese Jake.

Orice s-ar întâmpla, putem să ne încredem în El fiindcă dragostea Lui ajunge până la ceruri, iar credincioşia Lui, până la nori. E cale lungă până acolo.

Jake o învăţase rugăciunile de dimineaţă. Le spuneau împreună înainte să înceapă ziua, în fiecare zi: „Cât de scumpă este bunătatea Ta, Dumnezeule! La umbra aripilor Tale găsesc fiii oamenilor adăpost”. Dar nu-i fusese uşor să renunţe la încăpăţânarea şi auto-suficienţa care o caracterizau şi să lase totul în controlul lui Dumnezeu. Îi luase şase ani de căsnicie să învingă teama de a nu-l pierde pe Jake când pleca la serviciu sau la instrucţiile militare ale celor în rezervă. Criza asta îi amintea cât de fragil era tot ce preţuia.

— Este mult mai uşor să te încrezi în Dumnezeu pe timp de pace, îi spunea ea. Dar dacă va fi să fie război… Jake, suntem înconjuraţi de inamici care sunt hotărâţi să ne distrugă. Nu cred că de data asta Nasser bălmăjeşte nişte ameninţări neînsemnate. Chiar şi-a propus să distrugă Israelul. Până acum, nu am mai fost în situaţia să caut adăpost sub aripile lui Dumnezeu, fiind înconjurată de bombardamente.

— Avem ziua de azi, îi spunea Jake. Avea ochii foarte verzi. O avem pe Rahela şi ne avem unul pe celălalt. Hai să nu stricăm ziua de azi îngrijorându-ne pentru ce se va întâmpla mâine.

Întoarse pagina cărţii şi continuă calm să-i citească Rahelei. Privindu-i, Ana văzu cât de dependentă era şi câtă încredere avea fiica lor în tatăl ei, în odihna pe care i-o ofereau braţele lui. Trebuia să facă acelaşi lucru, să-şi găsească odihna în Tatăl ei ceresc, pe măsură ce întorcea o nouă pagină în viaţa ei.

Dar trei zile mai târziu, ghemuită pe canapea lângă Jake, asculta cu groază şi neîncredere ştirile. Forţele de menţinere a păcii ale Naţiunilor Unite cedaseră în faţa cererilor Egiptului, renunţând la poziţiile pe care le deţineau în Sinai din 1956. Prim-ministrul Levi Eshkol numise actul o

declaraţie de război. Jake părea la fel de îngrijorat ca şi ea.

— Este doar o chestiune de timp acum, zise el, până ce Egiptul va bloca toate transporturile către Eilat şi vom pierde singurul port pe care îl avem în sud.

Ana cerceta apartamentul modest şi mic, întrebându-se ce lipsuri va mai aduce embargoul, ce metode noi va trebui să găsească ca să se adapteze. Pe raftul bibliotecii de partea cealaltă a camerei, cioburi de ceramică antică şi mânere de ulcioare, stivuite printre fotografiile de nuntă şi cu Rahela când era bebeluş, parcă stăteau mărturie ciclului nesfârşit al distrugerii şi renaşterii Israelului.

— De ce sunt oamenii atât de hotărâţi să ne distrugă? întrebă ea. În fiecare generaţie este cineva care încearcă o cruciadă, o inchiziţie sau un program de exterminare a evreilor. De ce noi?

— Fiindcă suntem martori ai planului Celui Sfânt de răscumpărare a omenirii. De fapt, răscumpărarea Lui vine din neamul nostru, din sămânţa lui Avraam. Distrugându-ne, Satana crede că poate distruge omenirea lui Dumnezeu, ţinând astfel omenirea sub blestem. Dar planul lui Satana nu va izbuti.

— Crezi că va fi război? întrebă ea încet. Spune-mi adevărul, Jake. Nu-mi spune că n-are sens să mă încarc cu grija zilei de mâine. Înainte să o ia în braţe, se întinse spre radio peste umărul ei şi îl stinse.

— Da, aşa cred. Dar, în aceeaşi măsură cred că, deşi duşmanii noştri vor să ne facă rău, Dumnezeu va transforma totul în bine pentru noi.

— *Bine* pentru noi? Cum?

— Holocaustul a ras şase milioane de evrei, dar Dumnezeu a folosit sacrificiul lor pentru a ne reîntoarce pe acest pământ. Duşmanii ne-au declarat război în ziua în care noi ne-am proclamat independenţa, dar Dumnezeu a folosit acest lucru pentru a lărgi teritoriul Israelului. Cine ştie ce bine va ieşi de aici?

— Dacă supravieţuim, murmură Ana.

A doua zi, unitatea lui Jake de rezervişti fu chemată la datorie. Fusese desemnată să meargă pe înălţimile Golan pentru a apăra graniţa Israelului cu Siria. Ana ştia prea bine, fără să îi spună nimeni că armata Siriei avea susţinerea puternică a Uniunii Sovietice. Întinsă în pat, urmărindu-l cum îşi pune uniforma şi îşi leagă şireturile la bocanci, cedă şi începu să plângă.

— Ana… nu, te rog. Se întinse din nou lângă ea şi o ţinu aproape de el. Femeia de care m-am îndrăgostit era puternică şi fără frică. Urca munţii fără hartă şi fără busolă şi lua prânzul în albia secată a râurilor fără să îi pese de nimeni şi nimic în lume. Ce s-a întâmplat cu ea?

— S-a îndrăgostit de tine. Am devenit una, cum spune Scriptura, şi acum, ruptura asta doare mai rău decât orice.

— Ştiu, iubito, ştiu. Imaginează-ţi că mă duc la instrucţie şi că voi fi acasă în două săptămâni.

— Nu pot, Jake. Ştiu exact unde te duci.

— Ascultă-mă, când ieşim pe uşa aceea, nu avem nicio garanţie că ne vom mai vedea vreodată. Viaţa nu este veşnică, Ana. Dar dragostea noastră este, şi la fel dragostea lui Dumnezeu.

O sărută şi îi şterse lacrimile.

— „Iată că nu dormitează, nici nu doarme Cel ce păzeşte pe Israel”, îi recită el. Nu ştiu ce face Dumnezeu, dar ştiu că mă pot încrede în El. O sărută din nou, apoi se ridică. Vino la fereastră, îţi voi face cu mâna.

Merse către pătuţul unde dormea Rahela şi se aplecă să o sărute pe frunte. Ana se ridică şi-şi îmbrăţişa soţul încă o dată. Simţind puterea îmbrăţişării lui, se agăţă de el cu toată tăria. Dragostea şi frica înecau orice cuvânt pe care ar fi vrut să îl spună.

— Pe curând, şopti Jake. Apoi o pişcă uşor de nas, îşi luă repede raniţa şi plecă grăbit ca Ana să nu îi vadă lacrimile.

Le simţise, totuşi, căzându-i uşor în păr. Cum se închise uşa la intrare, fugi la fereastra sufrageriei şi trase perdeaua. După câteva minute, Jake ieşi din bloc. Se uită în

sus şi îi făcu cu mâna. Apoi dispăru după colţ, ieşind din câmpul ei vizual. Ana se întreba dacă îl va mai vedea vreodată.

Ierusalimul de Vest, Israel – 30 mai 1967

Ana bătu la uşa apartamentului lui Ben şi Debora şi aşteptă. Fiul lui Ben de cinci ani deschise uşa.

— Este mătuşa Ana! strigă el.

— Bună, Itzak. Unde e mami? întrebă Ana.

— În bucătărie. Pot să mă joc cu Rahela?

— Sigur că da.

Ana o aşează pe Rahela pe podea unde Itzak şi Samuel, care avea trei ani, se jucau cu o minge şi un set de popice de jucărie. Sunetul neuniform al unei transmisii radio o duse în bucătărie. Ben şi Jake erau plecaţi de zece zile. Ana promisese să aibă grijă de Debora, care era însărcinată în luna a opta. O găsi stând pe scaun, la masa din bucătărie, cu ochii plini de lacrimi. Ana opri radioul.

— Nu, Ana, aşteaptă…

— Asta face Jake întotdeauna când ştirile mă tulbură. La început mă scotea din sărite, dar încep să cred că are dreptate.

— Dar vreau să aud ştirile.

— Draga mea, nu sunt doar ştiri. Comentatorii nu se pot abţine, toate presupunerile şi ipotezele lor – *dar dacă* nu ştiu ce, *poate că* nu ştiu ce – s-ar putea să nu se adeverească niciodată.

Se duse la chiuvetă şi îi umplu Deborei un pahar cu apă. În ciuda condiţiei în care se afla, bucătăria ei sclipea de curăţenie, nu tu mormane de vase nespălate pe blat, nu tu pete lipicioase de suc vărsat pe podea, nu tu miros misterios care să iasă din frigiderul mititel de fiecare dată când deschidea uşa. Spre deosebire de apartamentul Anei, o ruină arheologică, al Deborei era tot timpul lună şi bec. Ana se întreba adeseori dacă Jake regreta alegerea pe care

o făcuse.

— Iată, zise ea, dându-i paharul Deborei, ai nevoie de el să recuperezi apa din lacrimi.

Debora nu îi întoarse zâmbetul.

— Ai auzit ultimele ştiri? întrebă ea. Egiptul a semnat un pact de apărare cu Iordania. În urmă cu câteva luni erau duşmani, dar acum sunt dintr-odată aliaţi, hotărâţi să ne distrugă.

Ana nu auzise, dar ştirile o tulburară. Graniţa dintre Israel şi Iordania trecea exact prin mijlocul Ierusalimului, doar câţiva kilometri mai la est. Dar respinse ştirile cu un gest de parcă ar fi lovit o muscă, prefăcându-se indiferentă, şi-şi trase un scaun pe care se aşează.

— Ei, şi ce! Egiptul a semnat şi unul cu Siria. Nu înseamnă nimic. Netrebnicii ăştia îşi încalcă cuvântul mai uşor decât calci tu un ou în picioare.

Debora reuşi să schiţeze un zâmbet.

— Poate că ai dreptate legat de radio, Ana. Vorbesc întruna că Irakul va trimite trupe ca să îi ajute pe egipteni. Şi tot reiau mesajul pe care l-a transmis Nasser acum câteva zile.

— Adică cel în care a zis: „Obiectivul nostru major este să distrugem Israelul”? Astea nu sunt ştiri. Este obiectivul lui de ani de zile, ca o placă zgâriată.

Dar când auzise prima dată discursul în urmă cu patru zile, când aflase că unităţi egiptene înarmate trecuseră Suezul cu 100.000 de trupe şi că luaseră poziţii în Sinai, Ana îşi îngropase faţa în plâns. Imagini ale Holocaustului îi treceau rapid prin faţa ochilor, cuibărindu-se în inima ei ca păsările de pradă, gata să-i smulgă liniştea. Nu le putea ţine în frâu decât dacă mergea înainte, îşi vedea de treabă şi se ruga.

— Ai veşti de la Ben? întrebă ea.

— Da, mi-a spus să mă pregătesc de război.

Debora se ridică, puse paharul gol în chiuvetă, se postă în pragul uşii sufrageriei de unde se uita la copiii care se

jucau. Masându-şi uşor pântecele, zise:

— Ben spune că odată ce războiul a început, Israel nu are decât o alternativă: să câştige. Spune că dacă pierdem, ne vor ucide până la ultimul.

Ana ştia că Ben are dreptate, dar zise:

— Se înşală. Englezii şi americanii nu vor permite niciodată să se ajungă aici.

— Ei bine, până acum, americanii nu au făcut nimic ca să ne ajute.

Promisiunea că vor trimite marina multinaţională să spargă blocada egipteană fusese în van. Israel va trebui să lupte de unul singur.

— Debora, ascultă-mă. Am venit să-ţi cer o favoare.

Ana trebuia cumva să curme gândul înfricoşător înainte să înnebunească amândouă de disperare.

— Ai fi dispusă să ai grijă de Rahela câteva ore pe zi ca eu să pot merge la lucru? Ştiu că e greu în condiţia ta, cu doi copii de care trebuie să ai grijă, dar aproape toţi bărbaţii sunt în război şi dacă femeile nu le preiau slujba, la un moment dat ne vom împotmoli.

Debora se îndreptă de spate. Părea că alternativă pe care i-o oferea de a se face de folos îi dădea puteri noi, în locul aşteptării inutile.

— Sigur că da, Ana. Mi-ar face plăcere. Unde o să munceşti?

— Anumite hoteluri se transformă în unităţi de acordarea de prim ajutor. Pentru că am pregătire de medic, m-am gândit să mă ofer voluntar. Am încercat să o iau pe Rahela cu mine când am pregătit adăpost antiaerian în subsolul blocului, dar mi-a stat tot timpul în picioare. Acum vreo două zile am luat-o cu mine la umplut de saci cu nisip şi încă încerc să-i scot nisipul din păr.

Ana râdea, dar nu şi Debora.

— Au făcut un adăpost şi în blocul nostru, zise ea. Ar trebui să fie bun, rezistent. Rahela va fi în siguranţă aici, Ana. Şi am bagajele pregătite să coborâm dacă e nevoie.

Îi arătă o geantă mică de urgenţă, lângă uşa din spate. Ana avea una la fel, lângă a ei. Ana se temea cel mai mult de bombardamente. Egiptenii aveau o aviaţie militară uriaşă care putea lansa bombe în spaţiul aerian aproape înainte ca sirenele să poată trimite vreo avertizare. Pentru că aveau o ţară foarte mică, civilii erau chiar în calea inamicului, prin urmare erau nevoiţi să stea în adăposturile antiaeriene mult timp. Ana încercă să nu se gândească ce s-ar putea întâmpla dacă Debora nu reuşea să ajungă în adăpost la timp, cu trei copii mici după ea.

Rahela veni clătinându-se spre bucătărie, cu un zâmbet larg pe faţă, ţinând în mână un jalon de popice de plastic.

— Ce este? întrebă ea.

Ana îşi aminti de Jake, cum răsfoia cărţile ore în şir şi o întrebă: *„Ce este asta, Rahela?”* Oare fiica lor şi-ar mai aduce aminte de tatăl ei dacă i s-ar întâmpla ceva?

— Este un jalon de popice, scumpo.

Ana o mângâie pe Rahela pe buclele negre înainte să îşi reia drumul legănat.

— Îţi admir curajul, zise Debora. Ştiu, ce greu îţi este să o laşi aici.

— Nu sunt deloc curajoasă. Cum spune Ben mereu: „n-am de ales”. Jake mi-ar spune să o las pe Rahela pe mâna dragostei infailibile a lui Dumnezeu.

Se ridică şi o îmbrăţişa stângaci.

— Dar ai dreptate, îmi va fi greu. Cred că ştiu cam ce au simţit Jake şi Ben când au fost nevoiţi să ne lase.

Peste două zile, Ana primi un telefon de la directorul Muzeului Israelian.

— Poţi să ne ajuţi? Trebuie să mutăm toate antichităţile în subsol pentru protecţie în caz că vor începe bombardamentele.

Ana o lăsă pe Rahela la Debora şi ajunse la muzeu cu ce găsi, dar merse mult şi pe jos. Soldaţi înarmaţi, maşini de armată şi chiar tancuri împânzeau străzile, în timp ce avioanele de luptă israeliene vuiau deasupra lor, patrulând

cerurile, însoţite de bârâitul enervant al elicopterelor. Tensiunea care împânzea Ierusalimul de Vest era atât de apăsătoare, ca un nor uriaş de tunete dezlănţuite care aduce ropote de ploaie şi spintecă pământul cu fulgere, când nici nu te aştepţi.

Străbătând holurile muzeului, Ana se simţea ca acasă. Nu mai lucrase de când se născuse Rahela şi nici nu realizase cât de mult îi lipsea urzeala prăfuită a vaselor de lut, luciul cald al bronzului antic. Responsabilitatea de a împacheta mii de artefacte preţioase şi de a le depozita în siguranţa subsolului era aproape la fel de epuizantă ca excavarea lor iniţială, dar însemna protecţia moştenirii pe care i-o lăsa fiicei ei, dovada că Israel aparţine atât strămoşilor Rahelei, cât şi urmaşilor ei.

Cu naţiunile arabe pornite să şteargă orice evreu de pe suprafaţa acestui pământ, responsabilitatea pe care Ana o avea era la fel de importantă ca asumarea răspunderii armate.

La jumătatea dimineţii, luă pauza de prânz cu Rivka, prietena ei, care lucra la muzeu cu jumătate de normă. Şedeau afară într-un petic de umbră, delectându-se în căldura începutului de vară sau, mai bine zis, în huruitul ameninţător al avioanelor şi al vehiculelor, al mirosului greu de motorină.

— Aşteptarea aceasta nesfârşită mă înnebuneşte, zise Rivka. Parcă o bombă gigantică ar ticăi sub pământ, ştii sigur că va exploda, doar că nu ştii exact când.

— Ştiu ce vrei să spui. Dacă senzaţia asta este atât de intensă pentru civili, oare cum se simt soldaţii? Jake aşteaptă într-un tanc pe înălţimile Golan tirul mitralierelor siriene. Au avut la dispoziţie douăzeci de ani să fortifice înălţimile şi ajutorul ranchiunos al prietenilor lor sovietici.

— Soţul meu aşteaptă înfruntarea cu egiptenii sub o plasă de camuflaj în deşertul Negev. Zice că aşteaptă cât e ziua de lungă, se antrenează şi iar aşteaptă. Aproape că nu mai pot suporta.

Rivka fu întreruptă de huruitul unui avion de luptă al Forţelor de apărare israeliene. Amândouă îşi acoperiră urechile.

— Acum că Iordania este iubita lui Nasser, va trebui să ducem un război pe trei fronturi. Aseară, la radio, spuneau că mulţimi impresionante de oameni au demonstrat în Cairo, în Damasc şi în Bagdad, cerând distrugerea Israelului.

— Încerc să nu ascult foarte mult radioul, zise Ana.

— Suntem aşa de mici, vulnerabili şi efectiv depăşiţi numeric! zise Rivka cu glas tremurând. Crezi că este vreo posibilitate cât de mică pentru Israel să supravieţuiască acestui război? Naţiunea noastră nu are nici măcar douăzeci de ani, să fie oare acesta deja sfârşitul ei?

Teama pe care o simţea Rivka era contagioasă. Ana simţi panica înălţându-se din culcuş, umbrindu-i inima precum un stol de vulturi care înnegresc cerurile. Nu ştia decât un singur mod să o trimită înapoi în culcuşul ei.

— Rivka, tu te rogi vreodată? întrebă ea, luând-o de mână. Rivka râse nervos.

— Doar mă ştii, Ana. N-aş şti ce să fac într-o sinagogă, nici dacă m-ar însoţi cineva.

— Nici eu n-am crescut într-o casă de oameni religioşi, dar particip la serviciile de Sabat cu Jake de când ne-am căsătorit…

— Jake, Rabinul! zise Rivka, râzând. Aşa îi ziceau toţi în vara aceea când am lucrat la proiectul de irigaţii din deşert, îţi aminteşti? Dar o ziceau în sensul bun. Toţi îl respectau, chiar dacă nu îi dădeau tot timpul dreptate.

— Ei bine, să nu fii surprinsă dacă afli că, după şase ani de căsnicie, m-a molipsit şi pe mine cu credinţa lui. Nici eu nu ştiam să mă rog, aşa că am început cu psalmii. Încearcă. În criza asta, chiar te ajută să îţi stăpâneşti frica.

— Mulţumesc, spuse Rivka.

Înainte să îi dea drumul, o strânse tare de mână.

— Aşa voi face.

— Ştii, zise Ana, de multe ori în trecut, când Israel a fost, ca şi acum, depăşit numeric de inamici, dacă îl chemau pe Dumnezeu, câştigau bătălia.

— Crezi că putem câştiga şi acest război?

— Aşa încerc să cred. Cu o săptămână înainte să plece, Jake citea profeţiile din Ezechiel. Probabil că ştii şi tu partea celebră despre oasele uscate care prind viaţă, nu?

— Am auzit oameni care spun că acolo este vorba despre Israel, care îşi revine la viaţă din cenuşa Holocaustului.

— Ei bine, capitolul imediat următor vorbeşte despre o armată uriaşă care vine împotriva Israelului, după ce evreii se adună aici de la marginile pământului, zise Ana. Pare a fi vorba exact despre criza aceasta, cu trupe inamice care avansează furtunos, acoperind pământul ca un nor, complotând să invadeze sate paşnice, fără apărare. Şi mai spune că Dumnezeu le va permite să se ridice împotriva noastră ca să îşi arate măreţia şi sfinţenia înaintea ochilor întregii lumi.

— Uau! Chiar aş vrea să cred acest lucru!

— Da, şi eu.

Îşi strânseră pacheţelul de prânz şi se întoarseră la lucru înăuntru. Aerul în muzeu era primitor şi răcoros, o bine-venită alinare după zgomotul şi căldura de afară.

— Ştii, zise Rivka în timp ce încercau să împacheteze un exponat de ceramică din Epoca Fierului, ar fi chiar culmea ca aceste artefacte să fi supravieţuit trei mii de ani de războaie şi haos doar ca să fie distruse într-un bombardament aerian, după ce am avut atâta grijă să le protejăm.

— Dar au supravieţuit trei mii de ani, Rivka. Aşa va supravieţui şi Israelul. Chiar dacă pierdem acest război, dovezile vor fi aici, îngropate cu grijă pentru generaţia următoare de evrei, care vor trebui să le dezgroape, dovedind încă o dată că acest pământ ne aparţine.

***

Două zile mai târziu, Ana participa la serviciul de Sabat împreună cu Debora. O mângâia imaginea lui Jake şi a lui Ben în mijlocul unui *minyan*[6] de zece bărbaţi citind pasaje din Tora şi recitând rugăciuni la adăpostul tancurilor. Ducând copiii în parc în după-amiaza aceea, fură surprinse că era plin de oameni care veniseră la picnic, pentru că sute de ofiţeri veniseră de pe front într-o scurtă permisie. Rahela arătă cu mâna spre un bărbat îmbrăcat în uniformă şi începu să strige:

— Abba… Abba!

— N-ai zice că suntem în prag de război, nu-i aşa? zise Debora. Parcă ar fi o după-amiază normală de Sabat. Poate că nu va fi totuşi război.

Aflară câteva zile mai târziu că tocmai aceasta fusese intenţia guvernului israelian, să-i inducă pe egipteni în eroare. Trimiţând atâţia ofiţeri acasă în permisie, îi păcăliseră pe egipteni că Israelul nu se pregăteşte de atac. Dar, la ora 7:45 a.m., pe data de 5 iunie, avioanele de luptă israeliene lansară un atac surpriză peste unsprezece baze aeriene egiptene, distrugând sau desfiinţând 90% din aviaţia militară a acestora. Asumându-şi un risc imens, Israelul lăsă la vatră doar douăsprezece avioane care să patruleze spaţiul aerian israelian, concentrându-le pe toate celelalte în distrugerea aviaţiei militare egiptene. Sărind în ajutorul Egiptului, Siria şi Iordania avură exact aceeaşi soartă, pierzându-şi în curând aviaţia militară.

— Slavă Cerului, nu va trebui să mai trăim cu spaima bombardamentelor aeriene, zise Ana, ascultând uimită ştirile împreună cu Debora.

— Da, dar acum chiar suntem în război. Ştii ce înseamnă toate acestea? Dacă pierdem, murim. Asta a spus Itzak Rabin în discursul lui: fie victoria, fie anihilarea.

---

6 Un cvorum de zece persoane de gen masculin, cu vârsta de peste treisprezece ani, necesar în închinarea tradiţională evreiască, în spaţiul public (n.tr.).

— Atunci Dumnezeu să ne ajute să câştigăm.

Zilele următoare, Ana lucră până la epuizare ca medic de urgenţă. Lupta la sol fu crâncenă în Ierusalim, iar zgomotul de foc de artilerie răsuna pe dealurile din jur ca tunetul. Aerul mirosea aşa cum îşi imagina că miroase iadul, a fum, a ars şi a distrugere. Deşi nu fuseseră încă lupte în înălţimile Golan, unde se afla unitatea lui Jake şi a lui Ben, îi era teamă să se uite la feţele celor răniţi, ca nu cumva să vadă pe cineva cunoscut. În fiecare noapte, după lucru, se întorcea la apartamentul Deborei şi asculta uimită rapoartele despre victoriile Israelului din Sinai, Cisiordania şi Oraşul Vechi al Ierusalimului. Având supremaţia aeriană, Israel putuse captura pământuri uriaşe. După numai patru zile de lupte, Forţele de Apărare Israeliene îşi învinseseră inamicii în mod miraculos.

Când Debora îi spuse că ONU încerca deja să negocieze încetarea focurilor, speranţa Anei prinse aripi.

— Poate Ben şi Jake nu vor fi nevoiţi să lupte până la urmă! zise ea.

Războiul era pe sfârşite. Dumnezeu îi răspunsese la rugăciuni. Avusese grijă de Jake.

În cea de-a cincea zi de război, în timp ce schimba pansamentul unui soldat rănit la picior, unul dintre medici veni la ea.

— Eşti supărată din cauza ştirilor, Ana? Soţul tău este în Golan, nu-i aşa?

Rola de pansament aproape că îi scăpă din mâini.

— Ce ştiri?

— N-ai auzit? Moshe Dayan a ordonat FPI să atace înălţimile Golan.

Genunchii îi cedară şi Ana se prăbuşi pe pat. Toate rezervele de credinţă în Dumnezeu se scurgeau din inima ei ca şi când ştirile i-ar fi perforat o arteră. Abia dacă mai auzea discuţia dintre medic şi soldatul rănit, care nici nu remarcară îngrijorarea ei.

— Cred că e o decizie proastă, zise medicul. Războiul s-a

terminat, de ce să-l mai prelungească?

— Dayan trebuia să ia această decizie, insistă soldatul. Atât timp cât sirienii stau pe acele înălţimi fortificate, cu armele îndreptate spre noi, niciun israelian nu va putea trăi în Galileea, în bătaia gloanţelor. Trăim în teroare din cauza lor de mult timp. Dacă nu câştigăm Golan în acest război, va trebui să o facem în următorul.

— Dar sirienii ne depăşesc numeric. Şi înălţimile au mii de metri înălţime deasupra mării, în anumite locuri. Cum vom putea lansa un asalt victorios în urcare? Chiar dacă reuşim, pierderile vor fi dureroase.

În faţa cuvintelor medicului, o premoniţie teribilă încolţi în inima Anei: Jake era pe moarte. Imaginea era atât de clară, atât de vie, de parcă ar fi urmărit un film. Jake era prins în capcană în tancul dezafectat, pe înălţimile Golan, sub atacul nemilos al artileriei siriene. Tancul exploda izbucnind în flăcări înfiorătoare. Jake şi toţi cei aflaţi la bord mureau arşi. Nu îl va mai vedea niciodată; nu-l va mai îmbrăţişa niciodată. Ana leşină şi se prăbuşi pe marginea patului.

Când îşi reveni, doctorii o trimiseră acasă. Văzu pe faţa lividă a Deborei că şi ea aflase ştirile. Ana nu îi spuse despre premoniţia pe care o avusese. Ben şi Jake erau de multe ori în acelaşi tanc. Se agăţară una de cealaltă ascultând ştirile toată ziua, până noaptea târziu. Nici nu se punea problema să închidă radioul acum, chiar dacă în Golan erau raportate lupte feroce, corp la corp chiar, şi pierderi uriaşe din ambele părţi. Împotriva voinţei ei, aceeaşi imagine rula în mintea Anei din nou şi din nou: un tanc în flăcări, cu iubitul ei Jake blocat înăuntru.

A doua zi, primiră în sfârşit ştiri noi. Contrar aşteptărilor, Israelul capturase înălţimile Golan din mâna Siriei. Urma acum semnarea tratatului de încetare a focului. La şase zile de când începuse, războiul deja se terminase. Conform prezentatorului de ştiri care era în culmea fericirii, FAI ar fi putut cu uşurinţă invada Cairo, Amman şi Damascul.

Epuizată, Ana închise radioul, o sărută pe Debora şi se întoarse cu Rahela acasă în aşteptarea veştilor despre Jake.

Apartamentul mirosea a cocină, închis de două zile. Ana se hotărî să-l cureţe, umplu găleţile cu apă caldă şi săpun, frecă pereţi, podele şi chiuvete până mâinile i se transformară în carne vie. În dormitor, luă cartea de rugăciuni de pe noptiera de lângă pat şi o puse în sertar. Era inutil să se roage.

Când telefonul sună în sfârşit, se uită la el cu ochii mari. Inima îi bătea să-i sară din piept. Nu putu să răspundă. Sigur apelul era de la ofiţerul comandant, care voia să îi dea vestea morţii lui Jake. Îl lăsă să sune şi iar să sune. Când în sfârşit se opri, smulse receptorul din furcă şi îl puse repede jos. Cât timp putea să amâne teribilele cuvinte despre moartea lui Jake, el rămânea încă viu.

Pe parcursul zilei, îi dădu Rahelei să mănânce, dar ea nu putu înghiţi nimic. În loc să doarmă, îşi petrecu noaptea nesfârşită retrăind fiecare moment al celor şase ani împreună cu Jake. A doua zi dimineaţă, în timp ce îi dădea Rahelei să mănânce, auzi soneria. Ana îngheţă cu lingura în aer, lăsându-şi copila cu gura larg deschisă, ca a unui pui de pasăre. Bineînţeles că FAI nu dădeau telefon văduvelor. Veneau personal cu veştile rele. O înşfacă pe Rahela din scaun şi fugi în dormitor, izbindu-şi palmele de urechi pentru a scăpa de bâzâitul insistent. Crezând că era un joc, Rahela făcu la fel. În sfârşit, bâzâitul se opri.

În după-amiaza aceleiaşi zile, când Ana era întinsă în pat încercând să doarmă cu Rahela, cineva începu să bată tare în uşă.

— Deschide, Ana! o auzi ea pe Debora strigând. Sau iau cheia de la administrator!

Când în sfârşit Ana deschise uşa, Debora năvăli înăuntru cu cei doi prunci după ea şi se întinse pe canapeaua din sufragerie, respirând opintit.

— Ai merita… să intru în travaliu… chiar aici şi chiar acum!

— Dev, îmi pare rău.

Vocea Anei abia se auzea.

— De două zile te căutăm! Ştii că nu-ţi merge telefonul? îndreptă mâna spre el, încruntându-se când văzu că receptorul nu era în furcă.

— Ana! Ce ai? Ce se întâmplă?

— Jake…

Fu tot ce putu să spună înainte ca lacrimile să îi înece cuvintele.

— Jake este îngrijorat de moarte din cauză că nu poate să dea de tine!

Ana se holbă la ea.

— Te-a… te-a sunat?

— Nu, Ben m-a sunat şi m-a întrebat dacă eşti la mine. Zicea că Jake îşi pierde minţile pentru că nu poate să dea de tine.

— Jake este… bine…?

Avea glasul stins. Debora începu în sfârşit să înţeleagă.

— O, Ana, da! Da, amândoi sunt bine! Sunt epuizaţi şi aproape surzi de la atâtea obuze, dar bine. În curând vor fi acasă.

Jake era bine. Nu era mort. Venea acasă. Ana se prăbuşi pe cel mai apropiat scaun şi începu să plângă.

Debora începu să râdă şi să plângă în acelaşi timp, chinuindu-se să se ridice în picioare şi să ajungă la telefon.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Ana, pune nenorocitul de receptor înapoi în furcă şi vorbeşte cu bietul om!

***

— Mă rog să nu mai merg niciodată la război, zise Jake când el şi Ana erau în sfârşit unul în braţele celuilalt. Credeam că săptămânile de aşteptare sunt groaznice, dar bătălia a fost şi mai groaznică, mult mai groaznică decât aş putea descrie vreodată.

— Lumea se miră că am câştigat în *doar* şase zile, dar ei

nu au fost aici, Jake. Ei nu ştiu că aceste şase zile au fost o eternitate. Fiecare zi a avut nu 24 de *ore,* ci 24 de *ani!* Mă întrebam câteodată dacă nu ne confruntăm cu un nou holocaust.

— Ştiu. Braţele i se lăsară moi în jos, iar el se prăvăli pe spate, uitându-se în gol la tavanul negru. Se vorbea despre decernarea de medalii pentru curaj, dar eu i-am spus comandantului că nu vreau. N-am dat dovadă de curaj, Ana. Am fost tot timpul îngrozit, înainte de lupte, glumeam şi făceam pe durul, dar în interior tremuram cu toţii. Când au dat ordinul şi a început asaltul, am făcut ceea ce fusesem instruit să fac, dar am ştiut că nu este un exerciţiu sau un antrenament. Gloanţele au fost adevărate, focul mitralierelor a fost adevărat... iar acolo era un duşman care voia să mă vadă mort.

Ana se trase lângă el, îl strânse tare, lăsând căldura trupului lui să o asigure încă o dată că este cât se poate de viu.

— Când lucram la spital şi veneau toţi răniţii, mi-am amintit cuvintele pe care mi le citeai din Isaia despre promisiunea pe care o face Dumnezeu să înghită moartea pentru totdeauna. Mă tot gândeam: „Acum ar fi un moment bun, Doamne”.

— Da. Ar fi fost. Au murit bărbaţi pe care îi cunosc, Ana. Foarte mulţi.

Aşteptă până când putu să continue din nou.

— M-am întrebat întotdeauna dacă mi-ar fi greu să ucid duşmani. La instrucţie ni s-a spus că motivul pentru care trebuie să facem atâtea exerciţii este ca să fim pregătiţi să tragem fără să gândim. Dar tot a fost greu. Am vorbit despre asta cu Ben în timp ce aşteptam începutul asaltului. Mi-a spus să mă gândesc la tine şi la Rahela, să îmi imaginez că sirienii străpung apărarea noastră, că urcă pe scări în viteză spre apartamentul nostru şi că trântesc uşa la pământ, precum Gestapo...

Vocea i se stinse. Se opri din nou.

— Când a venit momentul, am tras de mine să lupt pentru ca tu şi Rahela să nu înfruntaţi groaza. Dar mă rog la Dumnezeu să nu mai fiu nevoit să lupt niciodată.

— N-ai avut de ales, Jake. Nu ne-au dat de ales.

— Ştii, lumea vuieşte de mituri legate de armata militară israeliană şi cum am câştigat deşi nu aveam nicio şansă, dar ei nu înţeleg că noi am luptat ca să supravieţuim.

— Îi urăsc pe arabi pentru că ne-au făcut aşa ceva.

Jake se întoarse într-o parte şi o luă în braţe din nou. Sprâncenele negre luară forma încruntării.

— Nu trebuie să îi urăşti, Ana. Dacă tu îi urăşti, ei câştigă. Cel Sfânt este Dumnezeul răscumpărării, iar treaba noastră este să arătăm răscumpărarea Sa lumii întregi. Nu putem să facem acest lucru dacă urâm.

Ceea ce îi cerea Jake era imposibil. Ana se întreba dacă ar fi simţit la fel în cazul în care Israelul ar fi fost învins. Dacă ei ar fi prizonieri de război în teritoriile ocupate în locul palestinienilor.

— Victoria noastră a fost un miracol, nu-i aşa? zise ea în schimb. Toate pământurile istoriei antice ale Israelului sunt ale noastre acum: Sinai, Fâşia Gaza, Cisiordania, înălţimile! Şi Ierusalimul! Gândeşte-te! Oraşul Vechi, Zidul Plângerii, putem să ne rugăm în faţa zidului pentru prima dată în viaţa noastră, Jake! Muzeul Rockefeller şi sulurile de la Marea Moartă sunt tot ale noastre. Şi toate acele şiruri antice care aşteaptă să fie excavate.

— Trebuie să te implici, Ana. Trebuie să te întorci la muncă. Am câştigat oraşul, dar bătălia pentru Ierusalim nu este nici pe departe încheiată. Trebuie să ajuţi la excavări şi să dovedeşti că sunt ale noastre. Ierusalimul este moştenirea cea mai importantă pe care ne-au lăsat-o strămoşii noştri.

— Şi Rahela?

— Dă-i o lopăţică şi las-o să sape împreună cu tine. Ce copil nu s-ar bucura de o cutie uriaşă cu nisip?

Ana îl îmbrăţişa şi mai tare, în timp ce lacrimile îi

umpleau ochii de bucurie.

— Ei s-au gândit să ne facă rău, şopti Jake, dar Dumnezeu a schimbat răul în bine.

Sărutându-l, Ana ştia că paharul ei este plin până la refuz. Nu numai că îl ţinea pe Jake în braţe, dar şi tot Ierusalimul era la picioarele sale.

Capitolul 8

Ierusalim, Israel – 1999

— Ce oraş incredibil! Zise Abby în timp ce autocarul străbătea străzile Ierusalimului. Nu îmi vine să cred că sunt aici.

— Să înţeleg că nu eşti dezamăgită? întrebă Ana. Alţi oameni sunt. Spun că e mult mai mic decât şi-au imaginat sau se plâng că este prea modern.

Ari se aplecă spre culoarul autobuzului şi adăugă:

— Iar unii nu pot să nu observe câtă mizerie şi tensiune este în anumite locuri.

— Eu cred că este frumos, zise Abby. Înţeleg de ce oamenii încă se luptă pentru el.

Autocarul făcuse turul Văii Iordanului într-o singură zi, cu oprire la oaza Ierihonului, înainte să urce înapoi peste dealurile pustii ale Iudeei, spre Ierusalim. Ana le explicase cum lanţul muntos diviza regiunea, cu ţinuturi verzi şi productive pe versanţii de vest şi ţinuturi uscate şi pustii pe versanţii de est, până jos la Marea Moartă.

— Se poate observa de unde s-a inspirat regele David pentru unii psalmi, zise ea. „Îmi însetează sufletul după Tine, îmi tânjeşte trupul după Tine, într-un pământ sec, uscat şi fără apă. Aşa Te privesc eu în Locaşul cel Sfânt”.

— Cred că, dacă locuieşti în pustie prea mult timp, nu îţi dai seama ce pierzi, zise Abby. Ştiu că eu am avut nevoie să trec prin criza asta cu Mark ca să realizez cât de însetată sunt.

Se gândea cât de pustie va fi viaţa ei când se va întoarce acasă, cu soţul ei plecat şi copiii deja mari. Se întreba dacă o relaţie mai apropiată de Dumnezeu va schimba ceva. Viaţa în Israel fusese extrem de dificilă pentru Ana; cu toate acestea credinţa îi dăduse energie şi putere, care lui Abby îi lipseau, ştia prea bine. Pe măsură ce autocarul urca dealurile răcoroase de un verde crud, contrastul între

peisaje era la fel de puternic precum contrastul dintre credinţa lui Abby şi a prietenei ei.

— Marea Moartă este cel mai jos loc de pe pământ, zise Ana. Cred că a fost parte din planul lui Dumnezeu pentru israeliţi, un plan prin care le cerea să *urce* din vale la închinare, de la moarte la viaţă. Când pelerinii ajungeau în sfârşit la locuinţa Lui din Ierusalim, înţelegeau că a meritat toată călătoria lungă şi anevoioasă. Este o lecţie pe care şi eu a trebuit să o învăţ: credinţa în Dumnezeu vine de multe ori în urma urcuşului unui drum ascendent dificil.

Abby nu se aşteptase ca Ierusalimul să fie înconjurat de dealuri atât de abrupte şi frumoase. Oraşul era cocoţat pe vârful muntelui precum o corabie de aur, semeaţă pe valurile verzi şi unduioase. De la distanţă, părea din aur, toate clădirile sculptate din acelaşi calcar catifelat adus din cariere şi folosit pentru construcţie din vremea regelui David. Ana le arătă un dom auriu al unei moschei musulmane, care se înălţa pe locul unde fusese cândva Templul lui Solomon.

— Conform tradiţiei, şi Templul a avut un acoperiş aurit. Pelerinii îl puteau vedea din depărtare când urcau spre oraş.

Unele zone ale Ierusalimului arătau precum orice alt oraş modern, cu clădiri înalte, pieţe de cumpărături şi aglomeraţia de trafic şi autobuze. Alte zone, precum bazarul arab de lângă Poarta Damascului, candidau uşor pentru o scenă din timpurile biblice, cu oi care behăiau şi comercianţi care se tocmeau, saci de mirodenii aromatice şi grămezi de fructe. Abby nu putea să le vadă pe toate. O mare de pietoni se grăbeau să traverseze intersecţia când autocarul se opri la semafor, preoţi ortodocşi în sutane negre şi cruci strălucitoare, bărbaţi evrei cu barbă, în costume negre şi căciuli de blană, femei musulmane cu straie lungi până la glezne şi capul învelit. Rugăciuni arabe răsunau de pe vârful unui minaret, concurând cu chemarea gălăgioasă a unui clopot bisericesc.

— Cred că este cel mai religios oraş pe care l-am văzut în viaţa mea! zise Abby.

Ari se încruntă aplecându-se din nou spre ele.

— Probabil că este cel mai religios oraş din lume. Poetul evreu Yehuda Amichai spune că văzduhul de deasupra Ierusalimului este atât de sătul de rugăciuni şi vise, încât este aproape irespirabil.

La fiecare punct turistic pe care îl vizitau, Abby asculta ghizii prezentându-şi discursurile în mai multe limbi străine. Recunoscu spaniola, italiana, engleza, germana şi franceza.

— N-am realizat niciodată că aici vin turişti din toată lumea, zise ea, întorcându-se spre autocar.

Ana zâmbi.

— Unul dintre versetele preferate ale lui Jake din Isaia spune că, în zilele din urmă, toate popoarele se vor închina pe muntele Domnului, un fel de Turn Babel în sens invers, cu oameni din toate popoarele reuniţi aici.

— Greşeşti dacă crezi că vor fi vreodată în unitate, zise Ari, cu vocea tăioasă. Este adevărat că aici vin oameni din toate popoarele, dar zidurile care îi despart sunt atât de groase şi de înalte precum zidurile Oraşului Vechi. Chiar şi numele „Ierusalim” este greşit. Nu este un oraş al păcii.

— Dar Isaia este un profet *evreu,* Ari, zise Ana cu blândeţe. Acest verset se găseşte în scripturile evreieşti. *Se va împlini.*

Ari ridică din umeri şi clătină sceptic din cap. Aproape în fiecare zi găsea un motiv de dispută cu Ana. Pentru că erau de obicei în ebraică, de cele mai multe ori Abby nu ştia pe ce se certau, dar se minuna de răbdarea pe care o avea cu el.

Autocarul parcă la intrarea Porţii Jaffa, care dădea în curtea interioară a Oraşului Vechi. Deşi cei mai mulţi studenţi se grăbeau să o ia înainte, Ari şi Abby zăboveau pe lângă Ana care se străduia să înainteze pe aleile accidentate şi încurcate. Ana părea nerăbdătoare să continue discuţia pe care o începuseră în autocar.

— Ari, crezi că e o coincidenţă că milioane de urmaşi ai celor trei mari religii ale lumii vin toate să se închine lui Dumnezeu în spatele acestor ziduri antice?

— Cred că e regretabil, zise el, încruntându-se din nou.

— Trei dintre cele mai sfinte locuri din lume se găsesc în această mică fortăreaţă, pe nume Oraşul Vechi, zise Ana, întorcându-se către Abby. Musulmanii vin la Domul de Piatră, care a fost construit peste locul unde Mahomed a plecat la cer. Este cel de-al doilea sanctuar sfânt, după Meca. Mahomed a spus că o singură rugăciune în Ierusalim cântăreşte cât o mie de rugăciuni în alt loc. Creştinii se închină la Biserica Sfântului Mormânt, construit peste locul sfânt al Calvarului şi al mormântului gol al lui Iisus. Evreii se închină la Zidul Plângerii, singura rămăşiţă a Templului. Solomon a construit Templul peste locul unde Avraam l-a oferit pe Isaac lui Dumnezeu ca jertfă.

— Rugăciunile rostite peste acelaşi petic de pământ nu prea au cum să unească cele trei grupări, zise Ari. De fapt, este cauza multor probleme.

— Dar sunt unite şi de un strămoş comun, zise Ana. Toate cele trei religii îşi au rădăcinile credinţei în Avraam, evreii şi creştinii prin fiul său, Isaac, iar arabii, prin Ismael.

— Dacă suntem o familie aşa de mare şi fericită, de ce trebuie ca cel mai sfânt loc evreiesc să fie apărat cu arme şi baricade? zise Ari arătând spre punctul armat de care se apropiau.

Soldaţi îmbrăcaţi în uniformă verde, cu arme prinse sub umeri, controlau rucsacurile şi gentile. Toţi erau rugaţi să treacă prin detectorul de metale înainte să intre în piaţa care dădea direct la Zidul Plângerii.

— Oamenii care se aşteaptă ca în Ierusalim să fie o atmosferă sfântă sunt probabil foarte dezamăgiţi când văd toate aceste elemente care le amintesc constant de ura noastră, zise Ari.

— Nu era cu nimic mai diferit nici atunci când aici se înălţa Templul evreiesc, zise Ana. Închinătorii care veneau

la Ierusalim pe vremea Domnului Iisus vedeau soldaţi romani patrulând străzile şi Fortăreaţa Antonia care domină piaţa din partea de nord a Templului. Da, este „pământ sfânt” într-un fel, dar, în acelaşi timp, Dumnezeu doreşte să ne trăim credinţa în lumea reală, a durerii şi a conflictelor, până când răscumpărarea Sa va fi completă.

Ari ridică din nou din umeri, fără să răspundă.

Ana strânse grupul în jurul ei şi le spuse că au timp să vadă Zidul Plângerii şi să se roage dacă doresc acest lucru, bărbaţii la stânga şi femeile la dreapta.

— Mulţi oameni preferă să îşi scrie rugăciunea şi să o lase între crăpăturile din pietre, zise ea dând din mână în mână un carneţel. Dar, mai întâi, ascultaţi rugăciunea pe care a făcut-o Solomon la inaugurarea Templului lui Dumnezeu acum trei mii de ani.

Deschise o Biblie de buzunar şi începu să citească.

— „Când străinul care nu este din poporul Tău, Israel, va veni dintr-o ţară depărtată, din pricina Numelui Tău celui mare… când va veni să se roage în Casa aceasta – ascultă-l din ceruri, din locul locuinţei Tale, şi dă străinului aceluia tot ce-ţi va cere, pentru ca toate popoarele pământului să cunoască Numele Tău, să se teamă de Tine ca poporul Tău, Israel…”. Vedeţi, Templul lui Dumnezeu este un loc de refugiu pentru toţi cei care îl caută. Iisus a alungat schimbătorii de bani din curtea Templului unde se rugau neamurile, reamintindu-le evreilor că toate popoarele ar trebui să aibă un loc de rugăciune în Casa lui Dumnezeu.

După ce intră în zona împrejmuită şi se apropie uşor de Zid, Abby se întreba pentru ce ar putea să se roage. Nu putea uita ceea ce îi povestise Ana despre Războiul de Şase Zile şi felul în care israeliţii câştigaseră miraculos Oraşul Vechi şi libertatea de a se închina în acest loc. Dar cuvintele lui Jake încă îi răsunau în inimă, provocându-i conştiinţa: *„Nu-i urî… dacă îi urăşti, ei câştigă”.*

Abby recunoscu că o ura pe Lindsey Cook pentru că îi distrusese căsnicia. Şi pe Mark, pentru că îi trădase

încrederea şi încălcase jurământul căsniciei. Ştia că e greşit, dar cum să scape de toată duşmănia asta? Ce să facă? Era imposibil să uite ce făcuse Mark. Ceea ce simţea nu putea fi şters ca un fişier din calculator printr-o simplă apăsare a unui buton. Aici, în Israel, măcar timp de câteva ore, din când în când, nu trebuia să se gândească la el; dar până la urmă va trebui să se întoarcă acasă. Va trebui să înfrunte realitatea dulapurilor goale, a cinelor solitare, a locului gol din patul ei. Iar ura ei va fi tot acolo, ca un foc mocnit care aşteaptă să fie reaprins.

— Arată-mi ce să fac, Doamne, se rugă ea cu ochii în lacrimi. Arată-mi ce să fac cu toată durerea mea. Am obosit s-o tot port în inimă.

Ştergându-şi lacrimile, îşi aminti din senin cuvintele pe care le spusese Jake după război: *„Ei, negreşit, s-au gândit să ne facă rău: dar Dumnezeu a schimbat răul în bine”.* Dacă este Dumnezeul răscumpărării, aşa cum zisese Jake, poate oare El să folosească ceea ce mai rămăsese din căsnicia ei să scoată ceva bun? Abby se întreba dacă va avea ocazia să îl cunoască pe Jake până la sfârşitul verii să îi poată pune această întrebare.

Până la urmă, scoase o bucată de hârtie din buzunar şi scrise simplu: *Doamne, Te rog arată-mi ce să fac.* Apoi, pentru că în toate crăpăturile erau deja alte rugăciuni, se ridică în vârful picioarelor şi o vârî în singurul loc gol pe care îl mai găsi între pietrele masive. Când dădu să plece, îl văzu pe Ari exact unde îl lăsase, lângă zidul scund care străjuia incinta femeilor. Nu se dusese în curtea bărbaţilor să se roage cu ceilalţi. În schimb, avea sentimentul neliniştit că o urmărise.

***

— Casa asta arată foarte diferit de casa Leei din Degania, nu-i aşa? îi întrebă Ana pe studenţii care se adunaseră în jurul ei.

Vizitaseră cu toţii ruinele a ceea ce fusese cândva Cartierul Bogat al Evreilor, pe vremea lui Cristos. Era acum vizibil în subteran, sub o clădire nouă din Oraşul Vechi.

— Arată ca vilele pe care le-am văzut în cărţile despre Roma antică sau Pompeii, zise unul dintre studenţi. Curţi pavate, podele cu mozaicuri, pereţi tencuiţi… sunteţi sigură că o astfel de viaţă era legitimă pentru evrei?

Ana râse.

— Ai dreptate în ceea ce priveşte influenţa romană în arhitectură, dar ce avem aici este specific evreiesc… mikva, băile ritualice. Acum două mii de ani, aceste case erau aşezate pe deal, vizavi de Templu, deasupra Văii Tyropoeon, având parte de o privelişte superbă. Credem că locuitorii erau preoţi la Templu, ceea ce duce la discuţia noastră despre saduchei.

— Cei mai mulţi saduchei erau preoţi, iar răspunsul lor la criza ocupaţiei romane a fost cooperarea. În replică, romanii i-au lăsat pe saduchei să controleze ritualurile şi jertfele de la Templu, transformând astfel preoţimea într-o aristocraţie înstărită. Saducheii controlau şi corpul diplomatic evreiesc, Sanhedrinul. E inutil să mai amintim că saducheii nu erau foarte populari printre oamenii obişnuiţi, care respingeau conducerea romană şi taxele împovărătoare pe care erau forţaţi să le plătească. Fariseii aveau mult mai mulţi adepţi decât ei, pentru că se opuneau oricărei guvernări străine peste poporul lui Dumnezeu.

— Saducheii acceptau doar primele cinci cărţi ale Bibliei ca fiind revelaţia directă a lui Dumnezeu şi nu credeau în înviere. Ei învăţau că neprihănirea nu poate fi atinsă decât prin respectarea strictă a ritualurilor Templului, pe care îl controlau, desigur.

— Ce convenabil, îl auzi Abby pe Ari bombănind.

— Fariseii, pe de altă parte, continuă Ana, credeau că Dumnezeu se descoperea poporului Său şi prin profeţi, scrierile şi învăţăturile marilor rabini şi învăţaţi. Ei credeau că neprihănirea se obţine respectând atent detaliile stricte

de zi cu zi ale modului de viaţă *koşer,* mai mult de şase sute de legi care trebuiau respectate cu stricteţe.

Ari scoase un sunet dispreţuitor:

— Ce înseamnă să laşi liderii religioşi să schimbe zece porunci în şase sute de reguli!

— Creştinii uită de multe ori că Ieşua, Iisus, a fost evreu, continuă Ana. El nu a venit să pună bazele unei noi religii radicale, ci să împlinească revelaţia răscumpărării care le fusese deja dată evreilor. Toată viaţa, Iisus a respectat cu mare atenţie legea ebraică. Ştim că a călătorit spre Ierusalim ca să participe la toate sărbătorile şi jertfele pe care le ţineau saducheii, plătindu-şi cu responsabilitate taxele la Templu. Probabil că i-a înfuriat pe saduchei când a citat din autoritatea profeţilor şi a predicat despre înviere aşa cum predicau şi fariseii, însă ceea ce au respins cel mai mult a fost probabil revendicarea pe care a făcut-o:

„Dar Eu vă spun că aici este Unul mai mare decât Templul”. Cu alte cuvinte, autoritatea pe care Dumnezeu I-a dat-o Lui o înlocuia pe a lor.

În timp ce Ana vorbea, Abby aruncă o privire spre Ari, curioasă de reacţia acestuia la discuţia despre Iisus. După cum se aştepta, încruntarea sa arăta scepticism şi dispreţ. Se întreba de ce venise până la urmă într-un astfel de tur al Ierusalimului, de vreme ce ştiuse tema seminarului: „Viaţa şi timpurile lui Iisus”. Nu putea fi doar dorinţa de a o ajuta pe Ana; era în stare să se descurce singură în cele mai multe situaţii şi nu îi era ei teamă să ceară ajutorul studenţilor când avea nevoie. Poate pentru că, gândi Abby cu răutate, Ari nu putea rezista o zi fără să se certe cu ea.

Când Ana termină discursul şi porniră cu toţii spre un alt obiectiv, Abby nu fu surprinsă că Ari punea la îndoială concluziile Anei.

— Ai zis că Ieşua i-a stârnit pe preoţii cei mai de seamă, pretinzând că El este mai mare. Mie îmi sună a luptă pentru putere, tipic politică. De ce să o spiritualizăm? Şi ce dacă au avut convingeri diferite, aşa au şi celelalte religii de aici.

— Fiindcă lupta pentru putere *a fost* spirituală, iar Dumnezeu a avut ultimul cuvânt. Tu ştii istorie, Ari. Ştii ce s-a întâmplat cu Ierusalimul la patruzeci de ani după ce preoţii au răstignit un om nevinovat ca ei să rămână la putere. Romanii l-au distrus. Au distrus Templul şi întregul mod de viaţă preoţesc. „Pietrele vor striga”, Ari. Saducheii au dispărut din istorie, dar Ieşua este viu. Împărăţia Lui rămâne.

— Scuză-mă, zise Abby, cuvintele acestea, „Pietrele vor striga”, îmi sună cunoscute, dar nu ştiu de unde.

— Iisus a citat aceste cuvinte în ziua de Florii, zise Ana. Fariseii I-au cerut să reducă oamenii la tăcere după ce L-au proclamat Mesia, dar Iisus a spus că dacă ei vor tăcea, pietrele vor striga. Apoi a plâns pentru Ierusalim pentru că a ştiut că va fi distrus. Iisus cita din profetul evreu Habacuc.

Se opri în mijlocul străzii şi îşi scoase Biblia din buzunar, răsfoind-o până găsi pasajul.

— Habacuc a scris: „Vai de cel ce strânge câştiguri nelegiuite pentru casa lui... Căci piatra din mijlocul zidului strigă, şi lemnul care leagă grinda îi răspunde... Iată, când Domnul oştirilor a hotărât lucrul acesta, popoarele se ostenesc pentru foc, şi neamurile se trudesc degeaba. Căci pământul va fi plin de cunoştinţa slavei Domnului ca fundul mării de apele care-l acoperă”. Şi exact acest lucru s-a întâmplat, Ari. Casa nelegiuită pe care au construit-o liderii evrei a fost distrusă, dar împărăţia lui Dumnezeu, pe care Iisus a proclamat-o, s-a răspândit în fiecare colţ al lumii.

Grupul ajunse la colţul din partea de sud-vest a ceea ce fusese cândva Muntele Templului.

— Tot ce a rămas din el, explică Ana, sunt porţiuni ale zidurilor uriaşe de susţinere pe care regele Irod le-a construit când a extins platforma naturală pe care stătea cândva Templul. Zidul Plângerii a fost doar o parte a acestui zid, nu parte a Templului în sine. Irod a sperat că reconstrucţia Templului îi va asigura o moştenire durabilă, dar lucrările au durat mai mult decât a trăit el, le explică

Ana. Începute în anul 20 î.Hr., Templul încă nu era terminat patruzeci şi şase de ani mai târziu când Iisus a fost întrebat despre frumuseţea acestuia. Lucrările au fost într-un târziu terminate în anul 64 d.Hr., dar Templul terminat a stat în picioare doar şase ani înainte ca romanii să-l demoleze în anul 70 d.Hr.

„Ce tragic”, gândea Abby trecând pe lângă mormanele de ruine. Admira pietrele uriaşe care fuseseră azvârlite din înaltul zidului, uimită de furia distrugerii romane. Pietrele vor striga.

— O piatră pe care am găsit-o printre ruinele de aici poartă o inscripţie, zise Ari dintr-odată.

Era prima contribuţie la discursul Anei pe ziua respectivă.

— Piatra a fost iniţial amplasată aici sus, pe zidul acela, identificată cu denumirea „locul trompetelor”. Acolo stăteau preoţii şi suflau în şofar, anunţând începutul Sabatului sau al unei zile sfinte.

Mai multe studente se strânseră în jurul lui, sorbindu-i fiecare cuvânt cu o obrăznicie adolescentină. Abby ştia de ce. Chiar şi ea trebuia să admită că Ari arăta foarte bine, ca soţul ei, Mark. Făcu eforturi să nu le zică fetelor că Ari este însurat.

— Strada care trece pe lângă zidul de vest era înţesată de prăvălii în primul secol, continuă el. Probabil erau puse în vânzare tot felul de mărunţişuri la suprapreţ pentru toţi turiştii, la fel ca magazinele cu nimicuri din piaţa arabă.

Ari fu cât pe-aci să scape un zâmbet!

— Chiar şi atunci veneau turişti la Ierusalim, dr. Bazak? întrebă o fată.

— Erau… ăă, cum le spuneţi? Pelerini, nu turişti. Tora le cerea tuturor bărbaţilor evrei să vină la Ierusalim de trei ori pe an, la sărbătorile religioase: Pesah, căruia voi îi spuneţi Paşte, Şavuot şi Sucot. Cum se numesc în engleză cele două, Ana?

— Sărbătoarea Secerişului şi Sărbătoarea Corturilor.

— Da, mulţumesc. Evreii credincioşi veneau aici în

călătorie din tot Imperiul Roman de trei ori pe an. Sute de mii de oameni. Aici, zise el arătând cu mâna, am găsit ruinele a patruzeci şi opt de mikva. Oamenilor li se cerea să se cureţe înainte de închinare. Scările acestea, aici pe partea de sud, datează din perioada aceea. Cândva, duceau către uşi, care acum sunt blocate, după cum puteţi vedea. Înăuntru sunt pasaje în formă de tunele care duc la Muntele Templului. Îmi place să îmi imaginez construcţia imensă a lui Irod în vârful muntelui aşteptând valuri de oameni care urcau spre ea cu coşuri pline cu daruri şi jertfe.

Aproape că şi Abby îşi putea imagina şi se minuna cu câtă dedicare călătoreau oamenii atât de departe ca să se închine lui Dumnezeu. Acasă la ea, abia găsea energie să se scoale din pat din când în când duminica dimineaţa şi să se urce în maşina cu care mergea la biserică. Se gândi la Lea şi la ceilalţi locuitori ai Deganiei, la drumul lung, zgrunţuros pe care îl făcuseră la Ierusalim, probabil pe jos. Se întreba cum li s-o fi părut oraşul şi Templul când ajunseseră aici… dacă găsiseră călătoria un câştig.

Ierusalim – anul 47 d.Hr.

— N-am văzut în viaţa mea atâţia oameni! zise Lea.

Îl strânse tare de mână pe fratele ei mai mic, Matei, ca să nu se piardă, iar cu cealaltă mână se agăţă de partea din spate a curelei fratelui ei Ghedeon, croindu-şi drum prin piaţa de sub Muntele Templului.

— Este prea aglomerat, se smiorcăi Matei. Nu văd nimic!

— Este o binecuvântare, zise Abba, întorcându-se spre ei. Avea faţa aspră, bătută de vânt.

— Cel Sfânt i-a promis lui Avraam urmaşi atât de mulţi câte stele sunt pe cer. Nu ar trebui să ne plângem când Cel Sfânt ne binecuvântează.

Lea nu se simţea binecuvântată. Era udă şi tremura de la scufundarea pe care o făcuse în mikva înainte să urce spre Muntele Templului. Admirând vrăjită expoziţia minunată de

produse aflate la vânzare pe Strada Negustorilor, ştia că familia ei era prea săracă pentru a-şi permite chiar şi cel mai ieftin mărunţiş. Ierusalimul era un oraş al marilor contraste, cu oameni bogaţi căraţi de sclavi în lectici acoperite, în timp ce schilozi în zdrenţe se târau spre colţurile străzilor aglomerate să cerşească. Dar majoritatea erau pelerini ca familia Leei. Bărbaţii cărau miei în spate sau pe umeri, iar femeile duceau coşuri cu zeciuială pe cap. Unii pelerini cântau psalmul de Paşte în timp ce urcau scările Templului: „Piatra pe care au lepădat-o zidarii a ajuns să fie pusă în capul unghiului clădirii… Binecuvântat să fie cel ce vine în Numele Domnului!” La fel ca Lea, mulţi pelerini căscau gura uimiţi la ansamblul uriaş de clădiri care formau Templul. Numai zidul de susţinere părea înalt cât un munte, iar curtea părea mai mare decât un sat întreg.

Abba se opri dintr-odată şi strânse familia la marginea străzii în timp ce un escadron de soldaţi romani trecură în goană pe lângă ei. Sandalele şi platoşele din piele rigidă pe care le purtau peste tunică scârţâiau ca harnaşamentul nou al unei căruţe în timpul mersului. Soldaţii romani erau peste tot în Ierusalim, dominau străzile, păzeau gloata de lângă Muntele Templului, patrulau în faţa palatului regal şi a Fortăreţei Antonia, cu suliţele strâns în mână. Lui Lea îi era cam teamă de ei. Mersul ţanţoş cu coamele roşii fluturând în urma lor, săbiile legănându-se la brâu, dispreţul pentru evrei pe care nu prea îl ascundeau, îi aminteau de cocoşii încrezuţi ai lui Reb Naum care mergeau ţanţoş ca nişte huligani prin curtea hambarului, lovind cu ciocul găinile singuratice. Soldaţii îi aminteau fără să vrea că este captivă în mijlocul unui popor aflat în sclavie.

— Dacă Cel Sfânt ne-a eliberat din sclavia Egiptului, se întrebă cu voce tare, în timp ce soldaţii treceau pe lângă ea, de ce nu ne eliberează şi de romani?

— Poate că vrea, zise Ghedeon cu mânie, dar liderii noştri nu iau atitudine. Tora spune să nu pui niciodată un străin în fruntea ta, pe cineva care nu este frate israelit, dar…

— Nu spune tot Tora să îi respecţi pe mama şi pe tatăl tău? Vocea tăioasă a lui Abba scotea scântei ca o cremene care ascute altă cremene. Privirea sa întunecată scotea fulgere de la Ghedeon la Lea şi înapoi.

— Ba da, Abba, zise Ghedeon.

— Atunci, vă rog pe amândoi să-mi arătaţi respect ţinându-vă limba şi părerile pentru voi.

Mulţimea se mai rarefie puţin după ce Lea şi familia ei începură să urce scările imense în formă de arcadă care duceau în vârful muntelui. Când luară pauză, la primul popas, Lea aruncă o privire peste valea îngustă la vilele în stil roman de pe dealul din direcţia opusă, cu acoperiş de ţiglă roşie, susţinute de şiruri de stâlpi albi. Erau mai mari şi mai luxoase decât vila de la ei de acasă, din Degania, unde locuia Ruben ben Iohanan, vameşul ţinutului lor. Matei observă şi el conacele.

— Cred că sunt foarte mulţi vameşi în Ierusalim, zise el.

— Nu, acolo locuiesc preoţii, zise Ghedeon, abia ascunzându-şi dispreţul. Şi membrii Sanhedrinului.

Lea compara conacele cu casa în care poposiseră ei în Ierusalim. Vărul lui Abba, Samuel, era pietrar şi se mutase din Degania cu familia lui pentru a găsi de lucru în oraş. Casa lui din ţinutul mizer al muncitorilor, aflată în afara oraşului, era sumbră şi înghesuită. Soţia lui Samuel făcuse curat într-o cămară ca să facă loc oaspeţilor să doarmă peste noapte.

În momentul în care ajunseră în capătul scărilor, pe Lea începuseră să o doară picioarele, dar priveliştea care se întindea în faţa ei merita efortul. Platoul pavat aflat în vârful muntelui era de zece ori mai mare decât tot satul Degania, iar Templul în sine, imens şi maiestuos, o făcea să se simtă neînsemnată. Erau atât de multe în desfăşurare peste tot în curtea exterioară, încât era sigură că niciun an întreg de ar fi stat aici, tot nu le-ar fi văzut pe toate. Îl urmă pe Abba aproape plutind, trecând pe lângă un portic acoperit unde un rabin îşi învăţa ucenicii, pe lângă mulţi cerşetori şi

şchiopi în zdrenţele lor vrednice de milă, pe lângă o ceată de bărbaţi evrei în port străin făcând negoţ la masa schimbătorilor de bani. Ghedeon îi explicase că era împotriva legii ebraice să plăteşti taxa la Templu cu monede străine, care aveau chipuri păgâne.

La cele mai lungi cozi erau familii ca a ei, în aşteptarea unui preot care să le verifice mielul adus de acasă. Azi, cu cinci zile înaintea sărbătorii, era ziua în care fiecare familie îşi alegea mielul şi îl aducea ca jertfă pentru Paşte. Familiile care nu aveau miei aşteptau să cumpere unul „curat” de la preoţi. Tatăl şi fraţii Leei stăteau la coadă cu un miel din turma lui Abba, pe care Lea îl numise în secret Micuţul. Aşezându-se la coadă, îşi propusese să nu devină sentimentală. Ştia că Micuţul era jertfa lor de Paşte de când Saul îl separase de turmă şi îl priponise în curte, unde Lea trebuia să îl hrănească. Încercase să nu se ataşeze de el prea mult, dar nu luase niciodată în calcul că mielul se va ataşa atât de mult de ea. O urmărea, peste tot prin curtea micuţă, ca o umbră, behăind a milă cu bâlbâitul său răguşit şi caraghios de câte ori dispărea din vizor şi lingând-o cu limba aspră, rozalie de câte ori se punea în genunchi să-i dea de mâncare.

Venindu-le rândul la verificarea pe care o făceau preoţii, pe Lea o năpădiră lacrimile când Saul îl aduse pe Micuţ la înaintare, legănându-l mândru în braţele sale puternice. Şi ea era mândră de mielul lor. Era perfect, curat, sănătos, fără nicio rană, fără cusur. Cu greu se abţinu, neîndrăznind să plângă. Abba ar mustra-o pentru o asemenea prostie.

Când preotul îl puse pe masă pentru verificare, îi luă cu stângăcie capul Micuţului în mâna masivă şi îi vârî neîndemânatic degetul mare în ochi. Lui Lea i se păru înadins gestul. Era să ţipe şi ea deodată cu mielul. Preotul se încruntă nemulţumit de verificarea Micuţului, afişând o mină de parcă ar fi înghiţit struguri acri. Purta o robă albă din in ţesut, foarte fin şi un turban alb asortat peste părul stufos şi negru. Când se încrunta, sprâncenele negre,

hapsâne se atingeau la mijloc, iar nasul ascuţit ca un cioc îi amintea Leei de cel al unui corb. Când deschise gura să vorbească, aproape că se aştepta să croncănească.

— Mielul ăsta are ceva, zise el, trecându-şi mâinile negricioase peste capul Micuţului. Uite... vezi? îi curge ochiul.

— Pentru că l-aţi lovit cu degetul! strigă Lea.

Abba se întoarse cu faţa la ea, îngrozit că îndrăznise să vorbească. Mama o apucă pe Lea de braţ şi o trase deoparte, scuturând-o.

— Lea! Ne faci de râs! zise ea cu glas şoptit şi aspru. Oricum ne faci de ruşine că nu poţi să îţi ţii gura în Degania. Acest om este preotul sfânt al lui Dumnezeu!

— Dar ne-a lovit mielul în ochi intenţionat! L-am văzut...

— Linişte! Sau nu mai vii niciodată aici!

Lea îşi muşcă buza întorcându-şi ochii către preotul care arăta arogant cu bărbia spre micuţ.

— Nu pot ignora urdorile din ochiul acestui animal. Mielul are cusur.

Abba lăsă umerii dezamăgit. Părea mic şi neînsemnat pe lângă preotul umflat.

— Dar... este tot ce avem, Sfinţia Voastră, zise el.

Preotul avea ochii pe jumătate închişi, ca şi când tot ritualul îl plictisea.

— Animalul v-ar putea aduce câţiva şecheli în măcelăriile romane, dar nu este bun pentru Paşte. V-aş putea scuti de vânzare, să vi-l schimb cu un miel curat, dar trebuie să plătiţi diferenţa de preţ.

— Cât este diferenţa? zise Abba cu glas sfârşit.

— Mielul şi un şechel de argint în schimbul animalului pe care-l vedeţi acolo.

Arătă spre unul dintre mieii priponiţi în spatele lui. Este la fel de mare ca al vostru.

Lea fierbea de furie în faţa acestei nedreptăţi, fără să scoată un cuvânt. Celălalt miel era mult mai mic decât Micuţul şi nici măcar n-avea grăsime pe el. Oasele care

aproape că nici nu aveau carne pe ele erau insuficiente pentru familia ei şi a vărului Samuel la o masă, ce să mai vorbim despre o a doua porţie. Clocotea de revoltă, dar mama o strânse de braţ atât de tare, încât o duru.

Abba îşi scoase săculeţul cu bani şi începu încet să pună bucăţile de argint pe cântarul preotului. Ghedeon întoarse spatele, nedorind să fie martor la aşa ceva. Venind lângă Lea, îşi dădu seama după pumnii şi buzele strânse că era la fel de furios ca ea.

— Nu e drept, îi zise Lea în şoaptă. Suntem înşelaţi.

— Ştiu, zise el.

— Nu putem face nimic? Nu e niciun judecător…?

— Preoţii *sunt* judecătorii.

Grămada de argint pe care Abba era obligat să o pună pe cântar îi lăsă aproape gol săculeţul cu bani. Ceea ce câştigaseră din vânzarea primelor culturi de cereale era aproape dus, şi încă mai avea de plătit taxele la Templu, jumătate de şechel de fiecare, pentru el, Sâul şi Ghedeon. Când ajungeau acasă, nu va mai rămânea nimic pentru plata taxelor romane.

— Abba ar trebui să păstreze tot orzul pe care l-am adus, zise Lea în şoaptă. Escrocul ăsta nu merită zeciuiala noastră. Îi venea rău numai când se gândea la preotul cu faţa de corb stând în conacul său din deal şi mâncând grânele lui Abba, în timp ce ei erau pieritori de foame.

— Hai, zise Abba, când târgul se încheie. Vom duce mielul înapoi acasă la Samuel.

Lea îi simţi dezamăgirea.

— Dacă nu te deranjează, zise Ghedeon, aş vrea să mai stau, să mă mai uit şi eu pe aici. Ştiu să ajung acasă.

— Pot să rămân şi eu? întrebă Lea. Te rog! Abba încuviinţă obosit.

— Dar să staţi împreună şi să nu vă îndepărtaţi prea mult.

Lea şi Ghedeon explorară mai întâi curtea imensă a neamurilor, kilometri întregi de caldarâm din piatră,

înconjurată de pridvoare străjuite de stâlpi.

— Vreau să mergem mai aproape, zise Lea, admirând sanctuarul de aur aproape de centrul pieţei.

Un firicel de fum se înălţa din altarul sfânt.

— Nu poţi să mergi decât până în curtea femeilor, o avertiză Ghedeon.

— Ştiu. Mă duci până acolo?

— Bine.

Palpita uşor de încântare pe măsură ce se apropia de locaşul lui Dumnezeu pe pământ. Dar, odată ajunsă înăuntru, priveliştea din curtea femeilor o dezamăgi. Se străduia să vadă peste celelalte femei şi să întrevadă printr-un şir de deschizături înguste până în curtea israeliţilor unde mersese Ghedeon, dar priveliştea dinăuntru era blocată de bărbaţii care stăteau cu spatele la ea. Era aceeaşi situaţie ca la lecţiile de Tora din sinagoga de acasă, exclusă pentru că era femeie. În timp ce aroma dulce de tămâie se răspândea dinspre curte, se întreba cum ar fi oare să te poţi apropia de altarul lui Dumnezeu, să te poţi închina de aproape, nu de la depărtare.

— Nu prea e nimic de văzut, îi zise Ghedeon, intrând pe Poarta Nicanor câteva minute mai târziu. E prea târziu pentru jertfa de dimineaţă şi prea devreme pentru cea de seară.

Străbătând pridvorul lui Solomon pe margine, atenţia Leei se îndreptă spre o mulţime care se adunase în faţa unui vorbitor. Nu era un scrib sau un învăţător al legii, nici măcar un rabin al fariseilor, ci un om obişnuit, ca Abba, zvelt şi puternic, cu pielea arsă de soare. Avea faţa senină, barbă, nas ascuţit şi urechi mici, rotunde care îi aminteau Leei de iepuraşii cu blană brună care trăiau pe dealurile stâncoase de acasă. Vorbea în dialectul clar, simplu, galileean al ţinutului lor. Dar, faptul că la picioarele lui stăteau să asculte atât femei, cât şi bărbaţi o îndemnă pe Lea să se oprească.

— Ghedeon, stai! îl trase lângă ea, oprindu-l. Putem şi noi

să ascultăm?

Ghedeon ridică din umeri indiferent, se sprijini pe unul dintre stâlpi, cu braţele încrucişate şi începu să asculte ce avea de spus omul.

— Profetul Ieremia a profeţit despre aceste vremuri, zicea propovăduitorul, deschizând larg mâinile muncite. În Ieremia scrie: „Vai de păstorii care nimicesc şi risipesc turma păşunii Mele!” Profetul vorbea despre liderii şi preoţii care ar trebui să păstorească poporul Lui, Israel. El spune că păstorii cei răi vor fi pedepsiţi, dar că Dumnezeu însuşi îşi va aduna rămăşiţa turmei Lui. Dumnezeu a trimis acelaşi mesaj prin profetul Ezechiel: „Eu însumi îmi voi paşte oile, Eu le voi duce la odihnă… O voi căuta pe cea pierdută, o voi aduce înapoi pe cea rătăcită, voi lega pe cea rănită şi voi întări pe cea slabă. Dar le voi păzi pe cele grase şi pline de vlagă: vreau să le pasc cum se cade”.

Lea îi aruncă o privire lui Ghedeon să vadă dacă şi el se gândeşte la preotul corupt care tocmai îl înşelase pe tatăl lor. Fratele ei stătea în picioare, drept, ascultând vrăjit.

— Nu e de ajuns, continuă predicatorul, că aceşti păstori răi mănâncă roadele cele bune? Trebuie să mai şi calce în picioare ce mai rămâne? Nu este de ajuns că beau apa limpede? Trebuie să mai şi arunce noroi cu picioarele în cea care rămâne? De ce trebuie ca turma lui Dumnezeu să se hrănească şi să bea din ceea ce au călcat ei în picioare şi au murdărit cu noroi? Dumnezeu zice: „Voi veni în ajutorul oilor Mele, ca să nu mai fie de jaf… Voi pune peste ele un singur păstor care le va paşte, şi anume pe Robul Meu David; El le va paşte, El va fi păstorul lor. Eu, Domnul, voi fi Dumnezeul lor, şi Robul Meu David va fi voievod în mijlocul lor”. De aceea Ieşua şi-a dat viaţa ca jertfă de Paşte, pentru a da la o parte baierele dintre noi şi Dumnezeu.

Lea se întreba cine era acest Ieşua. Ar urma cu drag un lider blând şi afectuos, cum era fratele ei, Saul, cu oile lui Abba. Mai ales dacă acel păstor ar distruge zidurile pe care preoţii şi fariseii le construiseră şi i-ar fi dat voie să se

apropie de Dumnezeu.

Se uita înfricoşată de jur-împrejur, încă nesigură dacă are voie să asculte şi văzu o femeie care se apropia de ea.

— Văd că eşti interesată, zise femeia cu blândeţe. O, nu, e în regulă, adăugă ea repede când văzu că Lea dădu să fugă. Poţi să stai. Ieşua, Mesia are multe ucenice femei. Duhul lui Dumnezeu s-a revărsat peste bărbaţi şi femei deopotrivă, aşa cum a profeţit profetul Ioel. În împărăţia Lui nu există separare între bogaţi şi săraci, sclavi şi oameni liberi, bărbaţi şi femei.

Lea îşi aminti cuvintele din lecţia lui Matei din Tora, pe care le auzise sub fereastra sinagogii.

— „Toţi Mă vor cunoaşte, de la cel mai mic până la cel mai mare”, zise ea cu voce tare.

— Da, aşa e. Ieşua a venit…

— Trebuie să mergem, zise Ghedeon. O apucă pe Lea de mână şi o trase de acolo.

— Ghedeon, stai! Vreau să ascult…

— Abba ne-ar interzice.

Ghedeon traversă curtea spre scări, împingând-o uşor pe Lea.

— Dar vorbeau despre Mesia.

— Ştiu. Toţi vor să vină Mesia pentru că viaţa a devenit greu de suportat. Oamenii sunt dispuşi să creadă orice. Dar dacă a venit într-adevăr, atunci de ce suntem încă sub stăpânire romană? De ce ne este atât de foame? Adevăratul Mesia va lupta cu armatele romane. Când va veni, ne va hrăni cu mană şi nu ne va mai fi foame.

Lea se întreba cum era oare să fii mereu sătul, ca de sărbători sau după o nuntă. Acasă, Abba şi fraţii ei mâncau tot timpul primii. Aveau nevoie de mai multă mâncare, pentru că munceau din greu. Lui Lea îi era foame tot timpul, chiar şi după ce mâncau.

Apropiindu-se de scările care dădeau spre Muntele Templului, auzi dintr-odată un sunet cunoscut. Era un miel care behăia, un bâlbâit răguşit, aparte, pe care îl recunoscu

imediat. Se întoarse şi văzu un om bine îmbrăcat venind înspre ea cu Micuţul sub braţ.

— Micuţule! strigă ea.

Micuţul behăi tare, răspunzând la vocea ei, zbătându-se să scape.

— Ghedeon, e Micuţul, e mielul nostru!

Lea alergă la el. Codiţa durdulie a Micuţului începu să se învârtă în cercuri de fericire, la vederea ei. Omul îl strunea cu greu.

— Ce faceţi? strigă el nervos. Este mielul meu. L-am cumpărat pentru Paşte.

— Pentru Paşte? strigă ea. Preoţii v-au spus că mielul poate fi primit ca jertfă?

— Sigur că poate fi primit. Acum dă-te la o parte, fetiţo!

— Preoţii ne-au înşelat! strigă Ghedeon, grăbindu-se să ajungă lângă Lea. Am adus acest miel din satul nostru, din Galileea şi preoţii ne-au spus că are cusur.

— Vă înşelaţi.

Bărbatul încercă să îl depăşească pe Ghedeon, dar acesta îl bloca.

— Nu mă înşel! Sora mea l-a crescut, ea îl cunoaşte şi mielul o cunoaşte!

Behăiturile Micuţului erau din ce în ce mai tari, zbătându-se să scape şi să meargă la Lea.

— Preoţii ne-au furat mielul, insistă Ghedeon şi i-au furat şi lui Abba banii! Trebuie să îl duceţi înapoi şi să le spuneţi mai-marilor ce au făcut mincinoşii şi escrocii de preoţi!

Ghedeon începu să se lupte cu omul, încercând să-l smulgă pe Micuţul din braţele lui.

— Hei, opreşte-te! Dă-i drumul! Este mielul meu! Hoţule! Dintr-odată, doi soldaţi romani apărură de nicăieri. Feţele proaspăt bărbierite păreau despuiate şi urâte, capul grotesc de mic sub coifurile bine strânse.

— Ghedeon, ai grijă! strigă Lea. Se dădu în spate îngrozită.

— Ia-ţi mâinile împuţite de pe mine! strigă Ghedeon. Îţi

spun că am fost înşelaţi! Ne-au furat mielul…

Rămase fără suflare, grohăind puternic, când unul dintre soldaţi îl lovi în burtă. Ghedeon se îndoi de durere, suflând greu, dar cel de-al doilea soldat îl smuci de braţ şi i-l forţă la spate, silindu-l să se ridice în picioare. Omul care îl ţinea în braţe pe Micuţ le mulţumi soldaţilor şi dispăru repede pe scări în jos.

— Nu… staţi! Fratele meu nu este hoţ! strigă Lea când soldaţii începură să îl târască pe Ghedeon prin curte spre Fortăreaţa Antonia.

O ignorară, ca şi când nici nu ar fi fost acolo.

Lea nu ştia ce să facă. Prea îngrozită ca să meargă după ei, stătea în picioare, singură, năucă. Totul se întâmplase atât de repede. *Te rog, Doamne, fă să fie doar un coşmar!* Dar nu era un coşmar. Ghedeon fusese arestat.

Era conştientă că oamenii se uită la ea, ocolind-o, pe o parte şi pe alta. Stătea acolo singură şi plângea, dar nimeni nu se opri să o ajute. Era în pragul disperării, când simţi o mână mângâind-o pe umăr şi auzi un glas blând care o întrebă:

— Ce s-a întâmplat, draga mea? Pot să te ajut cu ceva?

Lea fu surprinsă să o vadă pe femeia cu care vorbise în pridvorul lui Solomon. Avea o privire atât de blândă, atât de miloasă, încât se aruncă direct în braţele ei.

— Soldaţii romani tocmai l-au luat pe fratele meu şi e numai vina mea! Nu ştiu ce să fac!

Femeia o ţinu pe Lea în braţe şi o lăsă să plângă, mângâind-o uşor pe spate.

Când rămase fără lacrimi, străina îi zise:

— Cum te cheamă, scumpo?

— Sunt Lea, fiica lui Iese din Degania, Galileea.

— Ceilalţi din familia ta sunt cu tine aici, în Ierusalim, Lea?

— Da, dar Ghedeon ştie cum să ajungem înapoi acolo unde stăm. Eu nu îmi amintesc!

— Spune-mi tot ce îţi aminteşti şi voi încerca să te ajut.

Glasul său o calmă, putând astfel să îi spună despre casa vărului Samuel din ţinutul lucrătorilor, aflat dincolo de zidurile oraşului.

— Ştiu unde este, zise femeia. Este un cartier mare, dar cineva trebuie să îl ştie pe Samuel, galileeanul, dacă întrebăm.

O conduse pe Lea pe scări în jos, pe străzile aglomerate, spre o poartă care dădea la ieşirea din oraş. Lea recunoscu poarta prin care intrase mai devreme cu familia ei. La gândul că va da faţă cu cu tatăl său, începu să plângă din nou.

— Este vina mea… e numai vina mea!

— De ce este vina ta, Lea?

Îi povesti femeii ce se întâmplase şi, când termină, femeia spuse:

— Cel Sfânt se va ocupa de cei răi la vremea Lui. Dar ceea ce s-a întâmplat cu fratele tău nu este vina ta. Scriptura spune: „Cel încet la mânie preţuieşte mai mult decât un viteaz, şi cine este stăpân pe sine preţuieşte mai mult decât cel ce cucereşte cetăţi”.

Lea ştia că este adevărat.

— Ghedeon a avut tot timpul un caracter mai aprins, zise ea. Cum intrară în cartierul vărului Samuel, Lea îl văzu pe fratele ei mai mic jucându-se pe pajişte cu fiii lui Samuel.

— Matei! strigă ea alergând spre el. Unde e Abba? Spune-i să vină repede!

În panica şi confuzia care urmară, Lea uitase cu totul de femeia care o ajutase. Când îşi aminti şi se întoarse să îi mulţumească, femeia dispăruse.

Toată vlaga dispăru de pe faţa lui Abba când Lea îi explică printre lacrimi cum fusese arestat Ghedeon.

— Rămâi acasă, îi porunci. Mă întorc cu Saul la fortăreaţă să îl căutăm.

Lea încercă să se roage în timp ce aştepta, dar nu ştiu ce să îi spună lui Dumnezeu. Nu trebuia cumva să aducă o jertfă sau un dar înainte să aibă dreptul să ceară ceva de la

El? O auzi pe mama suspinând în cealaltă cameră.

Soarele apunea când Abba şi Saul se întoarseră în sfârşit cărându-l pe Ghedeon între ei.

— Romanii l-au bătut cu nuiaua, zise Saul, pedeapsa pentru atac şi tentativă de furt.

Ghedeon gemea când îl întinseră pe burtă, pe jos, în cămara întunecată a lui Samuel.

— Aduceţi nişte apă şi îngrijiţi-i rănile, zise Abba cu glas ursuz.

— Îmi pare rău, plângea Lea, îngenunchind lângă el. O, Ghedeon, îmi pare foarte rău…

Capitolul 9

Tellul Degania – anul 1999

Abby îşi scoase Biblia şi cartea de meditaţii din rucsac şi se aşeză pe un petic de umbră pe durata pauzei de dimineaţă. Pe partea aceasta a sitului, era un loc retras şi liniştit, cu păsări cântătoare, iar livada de pomi fructiferi de sub tell şi apele lacului de un albastru strălucitor erau abia vizibile în depărtare. Deschise Biblia şi citi pasajul zilei din Psalmul 66: *Căci Tu ne-ai încercat, Dumnezeule, ne-ai trecut prin cuptorul cu foc, ca argintul... Ai lăsat pe oameni să încalece pe capetele noastre, am trecut prin foc şi prin apă: dar Tu ne-ai scos şi ne-ai dat belşug...*

Meditaţia încerca să lămurească felul în care Dumnezeu foloseşte uneori circumstanţele dificile pentru a-şi duce la îndeplinire scopul: ca oamenii să se apropie de El. Era acelaşi lucru pe care îl spusese soţul Anei, că, deşi alţii încearcă să îţi facă rău, Dumnezeu poate să schimbe răul în bine. Abby încă se întreba ce bine putea să iasă din adulter şi divorţ. Şi se întreba, ca în fiecare zi, ce să facă atunci când se va întoarce acasă.

Să adopte abordarea legalistă a fariseilor divorţând de Mark pentru că îşi încălcase jurământul căsătoriei, retrăgându-se apoi din preajma duşmanului şi începând viaţa de la capăt, în alt loc? Undeva unde nu ar fi nevoită să audă şuşotelile celor miraţi sau să îndure privirile compătimitoare.

Sau ar trebui să ajungă la un compromis cu inamicul ca saducheii, să împartă amiabil bunurile cu Mark şi să găsească un alt bărbat care să îl înlocuiască? În momentul acesta, pentru Abby, gândul de a avea încredere într-un alt bărbat era prea copleşitor ca să îl ia în considerare. Nu fusese o fată populară în liceu, cu zeci de iubiţi şi întâlniri. Studioasă şi timidă în liceu, descoperise că avea multe în comun cu Mark MacLeod, un om liniştit pe care îl cunoscuse

într-o vară, când lucraseră împreună în Turkey Run State Park. Înconjuraţi de pădurea pe care amândoi o iubeau, se îndrăgostiseră într-o clipă unul de celălalt, plimbându-se la pas pe potecile împădurite.

Zeloţii hotărâseră să lupte. Deşi Abby nu îşi dorea întoarcerea lui Mark şi nu era interesată să lupte cu Lindsey Cook pentru el, se întreba dacă ar putea să continue lupta cu Mark, tărăgănând divorţul, dându-l în judecată pentru casă şi fiecare cent pe care îl avea. Dar ce folos i-ar aduce banii sau casa în care fiecare scârţâit de parchet avea o amintire?

Şi mai era soluţia oferită de Iisus. Ana încă nu îi spusese care este aceasta.

Când să închidă Biblia, observă pe pagină un şir ciudat de însemnări, ca şi când anumite litere sau grup de litere fuseseră subliniate. Mai văzuse acum câteva zile nişte însemnări asemănătoare, dar crezuse că sunt greşeli de tipărire. Aşeză pagina în lumină să vadă dacă sunt însemne de tipograf, dar cerneala era albastru închis, nu negru. Când întoarse pagina, văzu urma pe care o lăsase presiunea exercitată de stilou. Ce ciudat! Biblia era nouă-nouţă, un cadou de la Emily. Fiica ei făcuse însemnele? Dacă da, ce înţeles aveau? Nu subliniase versete sau cuvinte, doar litere la întâmplare. Se hotărî să o întrebe pe Emily în următorul e-mail.

Întorcându-se spre situl de săpături pentru a-şi relua munca, Abby se gândea la ultima scrisoare a lui Emily. *Tati a venit cu mine la biserică duminică,* scrisese ea. *I-am făcut cunoştinţă cu pastorul meu. Se vor întâlni la cafea mâine seară să stea de vorbă...*

Mark îşi făcea timp să stea de vorbă la cafea? El nu vorbea niciodată. Nu avea timp. În ultimul lor an de căsnicie, se strecura în casă să se schimbe, să doarmă sau să îşi verifice e-mailul. În restul timpului, era mereu ocupat cu munca, cincizeci sau şaizeci de ore pe săptămână, cel puţin asta spunea el. Abby simţea cum o cuprinde din nou

mânia, fierbându-i stomacul ca marea învolburată. Cum ar putea Dumnezeu să scoată ceva bun din toate acestea?

Când se întoarse, o găsi pe Ana la punctul ei de lucru, discutând ceva cu Ari. Microbuzele plecaseră în dimineaţa aceea de la hotel fără dr. Voss şi Ana, ceea ce lui Abby i se păruse ciudat. Când o văzu, Ana îi făcu semn lui Abby să se apropie.

— Tocmai îi spuneam lui Ari vestea proastă. Dr. Voss nu s-a simţit prea bine în ultimele zile, motiv pentru care nici nu a venit cu noi la Ierusalim. Ieri, când a început să acuze dureri în piept, eu şi Ramona l-am convins în sfârşit să meargă la spital pentru analize. Concluzia este că are nevoie de o operaţie bypass. El şi Ramona zboară azi înapoi acasă, în Colorado.

— Şi se va face bine? întrebă Abby.

— În urma operaţiei, doctorii se aşteaptă să îşi revină complet. Dar acum am nevoie de cineva care să îi preia responsabilităţile. Se întoarse spre Ari, dar înainte să poată scoate un cuvânt, Ari îşi ridică mâinile în semn de protest.

— Nu, Ana. Nu eu.

— Dar lucrările la vila romană abia au început şi…

Ari izbucni rapid în ebraică, dar îi era clar lui Abby după expresia feţei şi din tonul vocii că o refuza. I se părea ciudat că nu vrea să ajute, mai ales că epoca romană era specialitatea lui. Poate avea reţineri să nu intre pe teritoriul lui dr. Voss.

— Te rog, Ari. De dragul meu, îl implora Ana. Ştii cât de importante sunt aceste săpături pentru mine. Nu mai pot găsi pe altcineva atât de târziu… îmi voi pierde finanţarea.

— Ţi-am spus că nu pot.

— Dar nimeni altcineva nu este calificat nici măcar pe jumătate din cât eşti tu. Te rog.

Ari întoarse capul, trecându-şi degetele prin părul plin de praf cu ochii aţintiţi îndelung în depărtare.

— Ştii în ce poziţie dificilă mă pui? întrebă el într-un final.

— Da, ştiu. Şi ştii că nu te-aş ruga dacă aş avea

posibilitatea să aleg. Uite, nu va trebui să scrii niciun raport. Îmi dai notiţele la sfârşitul sezonului şi le voi scrie eu.

Când Ari se întoarse, avea pe faţă o expresie dureroasă.

— Ana…

— *Te rog,* Ari. Se ridică şi îi puse mâna pe umăr, făcând un schimb tacit de afecţiune şi respect.

— Bine, zise el încet.

Ari îi aruncă o privire lui Abby.

— Dar aş vrea ca echipa mea de aici să se mute acolo cu mine. Cererea lui Ari o surprinse. Împreună cu cei patru studenţi, îşi adună uneltele şi echipamentul şi le transportară cu roaba peste colină, în partea opusă a satului. Între Ari şi echipa lui era o legătură destul de fragilă, ce să mai vorbim despre prietenie. Din ce motiv ceruse oare să se mute toţi împreună cu el? Dar, ca studenţii, luată pe sus de entuziasm, hotărî că nu conta până la urmă. Ştiau cu toţii că şansele de a găsi artefacte semnificative, chiar şi comori îngropate, erau mai mari în vila spaţioasă în stil roman decât în casa Leei. Toţi erau nerăbdători să înceapă.

— Presupun că deja fiecare vă ştiţi între voi, în echipa de voluntari, zise Ana, când Abby şi ceilalţi ajunseră la noul sit, dar aş vrea să vă prezint un bun prieten palestinian, Marwan Ashrawi. L-am angajat să ne ajute cu munca fizică mai grea.

Îi făcu cu mâna, zâmbind uşor. Era un bărbat drăguţ, care avea cam treizeci de ani, cu faţa pătrată, proaspăt bărbierită şi fruntea înaltă, netedă. Abby observă bicepşii specifici bărbaţilor care ridicau greutăţi, sub tricoul îmbibat de sudoare, şi se întreba dacă era de la ridicatul de roci şi greutăţi.

— Marwan este timid, adăugă Ana, dar după ce îl vei cunoaşte, vei vedea că îi place să îşi exerseze engleza.

***

În următoarele câteva săptămâni, voluntarii începură să facă descoperiri spectaculoase sub supravegherea lui Ari, urme de ziduri tencuite şi zugrăvite; o oglindă de buzunar, un pieptăn şi alte articole delicate de toaletă; cioburi de fildeş şi de sticlă romană provenite din mobilier şi articole de sticlă. Diferenţa dintre casa aceasta elegantă, spaţioasă şi micuţa cocioabă a Leei era dramatică. La fel şi schimbarea din viaţa lui Ari Bazak.

Entuziasmul lui devenise contagios, se cobora în groapă unde asuda şi muncea cot la cot cu muncitorii. Vara aceasta, pentru prima dată, începu să intre în discuţii şi să participe la veselia celorlalţi. Începu chiar să contribuie la cursurile zilnice pe care le ţinea Ana, adăugând câte ceva din cunoştinţele lui. Devenise prietenos şi abordabil cu toţi cei din sit, mai puţin cu muncitorul palestinian, Marwan. Când Ari şi Marwan se apropiau la mai puţin de câţiva metri unul de celălalt, tensiunea dintre ei devenea apăsătoare.

— Cui crezi că a aparţinut casă, Ari? întrebă Abby într-o dimineaţă când lucrau unul lângă altul.

O învăţase cum să recupereze şi cum să restaureze resturile delicate de tencuială vopsită care decorase cândva holul principal.

— S-ar putea să fi fost a unui latifundiar bogat sau a unui negustor, zise el, alungând un roi enervant de ţânţari, sau casa vameşului local. Degania se afla lângă o rută principală pentru caravane, un loc convenabil pentru… mm, cum spuneţi… pentru vamă?

— De ce ura toată lumea vameşii pe vremea aceea? întrebă Abby. Noul Testament vorbeşte despre ei ca şi când ar fi fost scursura societăţii. Adică, nici mie nu îmi place să plătesc taxe, dar nu mă răzbun pe bietul funcţionar care lucrează la Finanţe.

— Pentru că mulţi vameşi înşelau oamenii. Oricum din start era o insultă pentru un evreu să plătească taxe duşmanilor, dar vameşii le cereau şi mai mulţi bani decât pretindeau romanii, îmbogăţindu-se astfel. Îţi aminteşti

când fariseii L-au întrebat pe Iisus dacă este bine să plătească dări cezarului?

— Cred că da… atunci când Iisus a întrebat al cui este chipul celui de pe monedă şi a zis să-i dea cezarului ce este al cezarului şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu?

— Da. Duşmanii încercau să îl prindă în cursă, iar el ştia acest lucru. Dacă ar fi spus că trebuie să plătească dări romanilor, i-ar fi mâniat pe urmaşii Săi, dacă ar fi spus să nu plătească, ar fi fost denunţat de duşmanii Săi romanilor pentru că îi învăţa pe oameni să se răzvrătească. Răspunsul lui Iisus a fost la fel de înţelept ca răspunsul lui Solomon când le-a spus celor două femei să taie copilul în jumătate. Duşmanii au fost atât de surprinşi că pur şi simplu au plecat.

Abby se obişnuise să o asculte pe Ana vorbind despre Iisus, aşa că îi luă ceva timp să realizeze cât de neobişnuit i se părea ca Ari să pomenească numele lui Iisus. Înainte să poată reacţiona, un strigăt al unuia dintre studenţii care săpau într-o cămară din apropiere îi întrerupse.

— Dr. Bazak, veniţi aici! Am mai găsit ceramică pictată!

— Să mergem să vedem.

Ari îi întinse mâna şi o ajută să se ridice. Petele de murdărie de pe faţă îl făceau drăgălaş ca un şcolar.

Studenţii îi arătară entuziasmaţi bucăţi fărâmiţate de farfurii şi castroane, toate pictate splendid. Mai multe rămăşiţe erau încă pe jumătate îngropate într-un morman, ca şi când magazia ar fi avut cândva un dulap de porţelan. Ari îi înmâna lui Abby un ciob de ceramică. Spre deosebire de bucăţile grosolane pe care le găsiseră în casa Leei, acesta era uşor şi delicat, cu frunze şi motive geometrice vopsite în negru pe argila roşie-maronie.

— Este ceramică nabateeană, zise Ari, potrivind cu atenţie două bucăţi mari. Este faimoasă pentru frumuseţea şi măiestria ei. Nu se prea poate descoperi nespartă, pentru că este foarte fragilă. Lăsaţi totul la locul lui şi chemaţi-o pe dr. Rahov, zise el studenţilor. Spuneţi-i să aducă aparatul

de fotografiat.

— O, Doamne! E superbă, nu crezi? zise Ana când ajunse la sit. Faţa îi strălucea.

— Domnul să le arate bunătate acestor nabateeni inteligenţi! Abby îşi aminti că Ana îşi cunoscuse soţul în timp ce excavau ruinele nabateene. Uita mereu să o întrebe dacă va avea ocazia să îl cunoască pe Jake în vara aceea, iar acum nu era momentul. Ana era ocupată să facă zeci de fotografii, din toate unghiurile posibile, necesare la documentarea descoperirii.

Două zile mai târziu, veni rândul lui Abby să facă o descoperire, în timpul săpăturilor în holul principal, găsi o lespede de lemn îngropată sub zidul prăbuşit pe care Marwan o ajuta să îl dea la o parte. Scândura era de mărimea şi forma unei cărţi, cu o margine îngustă, ridicată de jur-împrejur, ca o ramă. Rămăşiţe fărâmiţate căptuşeau o parte laterală. Curăţa cu grijă rama cu ajutorul unei periuţe, când observă ceva cioplit în lemn. Abby o studie îndeaproape, apoi o privi îndelung, neîncrezătoare. Arăta exact ca cele trei litere evreieşti pe care le găsise pe suveica războiului de ţesut din casa cealaltă. Îl strigă repede pe Ari.

— Am vedenii? întrebă ea. Scrie ce cred eu că scrie?

Ari îşi scoase ochelarii din buzunar şi o studie cu atenţie.

— Da… oftă el. Scrie *Lea…* incredibil!

— Dar ce este asta? întrebă ea, aşteptând-o pe Ana. Ce am găsit?

— Arată ca o tăbliţă de scris. Probabil că a fost căptuşită cu ceară, de aici nuanţa aceasta galbenă. Cine voia să scrie ceva, scrijelea în ceară, apoi curăţa surplusul. Copiii o foloseau ca… cum spuneţi voi…?

— Tăbliţă?

— Da, ca tăbliţă pentru exersarea literelor.

— Crezi că este aceeaşi Lea? o întrebă ea pe Ana care venise să o examineze.

— Ei bine, numele era destul de cunoscut, dar

capacitatea de a-l scrie, sigur nu.

— Dar de ce şi-ar lăsa lucrurile personale în două case diferite?

— Este o întrebare foarte bună, zise Ana. Idei, Ari? Părea foarte gânditor, răsfirându-şi barba cu degetele.

— Ei bine... dacă este aceeaşi Lea, singurul lucru la care mă gândesc este că prima locuinţă era casa ei, iar aici lucra ca sclavă. Copiii erau uneori vânduţi ca sclavi dacă tatăl lor nu mai putea plăti taxele.

— Vânduţi? zise Abby. Îngrozitor!

— Asta era realitatea atunci, zise Ari dând din umeri. Ştim din istorie că aici, în primul secol, a fost o foamete, în jurul anului 46 sau 47 d.Hr.

— Da, bună idee, zise Ana. Abby, adu-ţi aminte de apostolul Pavel care menţionează acest aspect în mai multe dintre scrisorile sale. El strângea fonduri printre creştinii dintre neamuri pentru a-i ajuta pe fraţii lor evrei din Israel.

— Evreii erau un popor înrobit, zise Ari. Pe lângă taxele romane, fiecare bărbat plătea preoţilor la Templu o taxă anuală şi o zeciuială, zece la sută din toată recolta lor. Din cauza aceasta, toţi fermierii erau foarte săraci.

— Iar o foamete precum cea din anul 47 probabil i-a ruinat, încheie Ana.

— Ce îngrozitor! zise Abby, înfiorându-se. Să fii nevoit să îţi vinzi propriii copii!

În seara aceea când se întinse în pat se gândi la Lea, întrebându-se cum reuşise să facă faţă vieţii ei prăbuşite în haos. Oricât de tulburată ar fi fost viaţa ei în prezent, cel puţin nu se confrunta cu datorii copleşitoare şi sclavie. Oare Lea fusese vreodată fericită sau doar săracă şi dezamăgită?

Satul Degania – anul 48 d.Hr.

— Nu ai idee de ce vrea Abba să mă vadă? întrebă Ghedeon gonind spre casă împreună cu Lea pe străzile uscate şi prăfuite ale satului Degania.

— Nu, spuse ea. Ţi-am spus deja. Reb Naum şi Rabbi Eliezer au venit la noi acasă cu Ruben ben Iohanan, porcul ăla de vameş. Abba m-a trimis înăuntru cât au stat de vorbă, apoi Mama a intrat în casă şi mi-a spus să fug după tine pe câmp.

— Bietul Abba, zise Ghedeon, suspinând. Numai dacă ar ploua! Nu mai creşte nimic pe câmp. Turma lui Saul nu găseşte păşune... strugurii sunt toţi uscaţi. Ruben ben Iohanan nu se aşteaptă să îi plătim taxe în plină foamete, nu?

— Ţi-am spus că nu ştiu ce vrea.

Când ajunseră acasă, Ruben şi ceilalţi doi bărbaţi aşteptau cu Abba în curte. Vameşul purta o robă de in albastru deschis, cu broderie pe tivul bogat, din fir roşu şi auriu. Lea ştia că nu trebuie să se holbeze, dar nu se putea abţine. Erau cele mai frumoase straie pe care le văzuse vreodată. Haina pe care i-o dăduse Iacov fiului său favorit, Iosif, nu avea cum să fi fost mai spectaculoasă decât asta.

— El este fiul meu, Ghedeon... fiica mea, Lea, zise Abba. Vorbea cu glasul stins. Lea se întreba dacă Reb Ruben auzise ceva.

Simţi privirea vameşului care îi cerceta din cap până în picioare pe amândoi. Dădu scurt din cap spre Abba şi plecă împreună cu ceilalţi doi bărbaţi. În urma lui rămase un miros de ulei parfumat.

— Abba, ce se întâmplă? întrebă Ghedeon.

Tatăl lor nu răspunse. În schimb, se întoarse brusc şi dispăru în casă. Ghedeon şi Lea îl urmară.

— De ce au venit, Abba? Ce voiau? Şi de ce m-ai chemat? Lui Ghedeon îi tremura vocea de frică.

Abba măsura la pas camera îngustă, răsfirându-şi barba, ca şi când ar fi vrut să-şi smulgă tot părul.

— Nu pot... am nevoie... de Saul. El poate să facă o normă de bărbat. Împreună putem să creştem destul pentru... şi Matei este prea mic... el... Abba aproape îşi pierduse vocea, ca şi când el ar fi alergat până la păşune şi

înapoi, nu Lea.

— Dacă seceta nu se termină… dacă am putea creşte suficient pentru anul viitor, atunci te întorci, Ghedeon, te voi răscumpăra…

— M-ai *vândut?* strigă Ghedeon.

Clătina din cap ca şi când nu i-ar fi venit să creadă, ca şi când ar fi încercat să se trezească din somn.

— Cui… cui m-ai vândut?

Un nod i se plimba în gât lui Abba, de sus până jos.

— Lui Ruben ben Iohanan. A fost de acord să vă ia… şi pe Lea…

— *Pe mine?* strigă Lea. M-ai vândut şi *pe mine?*

Se sprijini de zidul de piatră, ameţită. Inima îi bătea sălbatic, ca aripile unei păsări prinse în cursă, pentru că aşa se şi simţea. Vameşul ţinutului lor va fi stăpânul ei. Dacă ardea pâinea sau vărsa supa, nu va fi la fel de răbdător şi indulgent cu ea ca Mama. Lea va mânca bătaie pentru greşelile ei. Puţina libertate pe care o avea se dusese. Viaţa ei se terminase la paisprezece ani.

— Nu-l poţi lăsa să ne ia! strigă Ghedeon. E destul că m-ai vândut pe mine acelui… acelui *păcătos,* dar şi pe Lea? Probabil că îşi foloseşte femeile pe post de ţiitoare!

— Gata! strigă Abba, oprindu-se din mers.

Teroarea o cuprinse pe Lea ca un stol de vrăbii speriate de cuvintele lui Ghedeon. Fusese îngrozită de ideea de a se căsători cu un băiat din sat şi de a împărţi patul cu el, dar să devină ţiitoarea unui bărbat ca Ruben ben Iohanan, pe care îl ura şi de care se temea, era inimaginabil!

— Nu am avut de ales, zise Abba, cu privirea aspră. Am datorii la romani. Ori asta… ori pământul; şi din ce mai trăiam dacă vindeam pământul?

— Cum ai putut să faci aşa ceva? gemea Ghedeon. Te rog, Abba… hai să găsim altă soluţie.

Dintr-odată, toată înfăţişarea lui aspră, pe care o purta întotdeauna, pică precum o mască. Îşi ascunse faţa.

— Îmi pare rău… nu am avut de ales… O, Doamne, iartă-

mă! Abba îşi ţinuse întotdeauna copiii la distanţă cu asprimea lui, dar Lea văzu brusc ceea ce bănuise mereu: în felul său de a fi se ascundea o dragoste profundă, neclintită pentru copiii lui. Se întreba dacă Dumnezeu era la fel, dacă legea şi regulile dure ale fariseilor ascundeau inima de tată a lui Dumnezeu? Se duse la Abba şi îi puse tandru mâna pe umăr.

— Nu sunt supărată pe tine, Abba, zise ea blând. Nu mi-e teamă să muncesc pentru el. Foametea nu este vina ta.

Pentru prima dată de când îşi amintea Lea, tatăl ei o luă în braţe şi o ţinu strâns. Dar când îşi ridică privirea, Ghedeon plecase.

***

Lea şi Ghedeon părăsiră căminul a doua zi, la mijirea zorilor, luând-o încet prin cetate spre vila vameşului. Lea îşi căra sărăcăcioasele posesiuni legate în şal, dar Ghedeon nu îşi luase nimic, decât hainele de pe el. Lea îşi dădu seama că umblau deja vorbe prin sat că vor fi sclavi, pentru că sătenii se dădeau repede la o parte când îi vedeau apropiindu-se. Nimeni nu se uita în ochii ei. Acum aparţinea omului pe care toată lumea din cetate îl ura.

— Cel puţin vom avea ce să mâncăm, zise Lea, încercând să se încurajeze. Chiar dacă foametea va continua, nu vom muri de foame. Trebuie să ne dea să mâncăm.

— Nu ai de unde să ştii.

Ghedeon lovi cu piciorul într-o piatră şi o azvârli în aer.

— Servitorii lui Ruben nu se amestecă niciodată cu ceilalţi săteni. Nu ştim ce se întâmplă în casa aia.

Lea stătuse trează toată noaptea, fără să poată adormi, gândindu-se la situaţia prin care trecea. În zori, credea că rămăsese fără lacrimi, dar încă îi curgeau pe obraji, în ciuda eforturilor pe care le făcea de a le opri.

— Crezi că vom mai fi vreodată liberi? întrebă ea, ştergându-şi ochii.

Ghedeon ridică din umeri.

— Rabinul mi-a spus că, după Tora, chiar dacă Abba nu ne poate răscumpăra, un sclav trebuie eliberat după şapte ani.

— Un sclav… dar o sclavă?

Lea citi pe faţa lui Ghedeon o supărare apăsătoare, îi venea greu să-i răspundă.

— A zis că Ruben are dreptul să… să te *ia de ţiitoare.* Dar dacă nu e mulţumit, trebuie să te dea spre răscumpărare.

Pe Lea o trecu un fior, trase adânc aer în piept şi încercă să îşi vină în fire.

— Poate Abba ne va răscumpăra pe amândoi. Şi, cine ştie, nu prea e nimic de văzut la mine, poate Reb Ruben nu va…

Frica îi înecă cuvintele înainte să apuce să le termine. Ghedeon se opri.

— Vezi? îi arătă un cuţit mic într-o traistă de piele, pe care o ascunsese în cuta tunicii. Te voi proteja eu, Lea. Dacă porcul ăla încearcă să se apropie de tine, îl…

— Nu, Ghedeon, zise ea, punându-i mâna pe braţ. Nu e bine. În plus, Abba ar fi trebuit să mă mărite oricum într-un an sau doi, probabil cu cineva la fel de sărac ca şi noi. Cel puţin aşa, cineva chiar va avea grijă de mine.

Ghedeon oftă, vârându-şi cuţitul înapoi.

— Rabinul a mai zis că atunci când va veni vremea să ne elibereze, Ruben nu ne poate trimite cu mâna goală.

— Chiar crezi că Ruben ben Iohanan va asculta de Tora? zise Lea. Toţi ştiu că este un păcătos notoriu. Am auzit că mănâncă împreună cu păgânii.

— Am putea fugi, zise Ghedeon.

Dar Lea se gândise deja la această opţiune în timpul nopţii şi hotărâse că ar fi în zadar să fugă.

— Unde? încotro am putea fugi? Probabil ar trimite soldaţii romani după noi. Fie aşa, fie i-ar lua pe Matei şi Saul în locul nostru.

Îl îndemnă să pornească din nou la drum.

După câteva minute, vila cu acoperiş de ţiglă roşie se ivi în depărtare, dincolo de copaci. Lui Lea începu să îi clocotească stomacul. Era o structură imensă, impunătoare, mare aproape cât sinagoga satului, dar foarte simplă pe dinafară. Ştiau că nu era bine să intre pe poarta principală, cu stâlpi, sau pe uşa vămii, pe partea laterală a vilei care dădea spre una dintre străzile comerciale ale Deganiei. În schimb, ocoliră şi intrară pe poarta servitorilor din spate. Poarta dădea spre o curte împrejmuită cu ziduri, care avea un cuptor de vară, grajduri şi şoproane. Îi izbi mirosul înţepător de vite. O femeie mai în vârstă, care scutura o faţă de masă plină cu resturi pentru găini, îi văzu intrând pe poartă şi le făcu semn cu mâna, chemându-i.

— Ehud, au ajuns, strigă spre unul dintre şoproane. Lea îşi şterse toate lacrimile şi trase adânc în piept tot curajul care îi mai rămăsese.

Femeia zâmbea, deşi îşi dăduse seama probabil că Lea plânsese. Părea de vârsta mamei sau poate un pic mai în vârstă, cu părul şaten grizonant, bine pieptănat într-un coc, faţa rotundă, rotofeie, dar plăcută, trupul scund şi neuniform.

— Cred că sunteţi Lea şi Ghedeon, zise ea. Bine aţi venit. Stăpânul Ruben ne-a spus că veniţi azi. Numele meu este Miriam, iar el este soţul meu, Ehud. Un bărbat musculos, cu pieptul de oţel apăru din şopron şi îi salută dând din cap. Faţa arsă de soare era robustă şi impunătoare.

— Ghedeon, primul lucru, zise Miriam, este să îţi arăt unde vei locui, chiar dacă nu vei sta acolo încă. Au nevoie de tine imediat să ajuţi la păscut. Ehud te va duce acolo în dimineaţa asta. Aţi mâncat?

Lea tocmai voia să răspundă că mâncaseră, deşi foarte puţin, dar Ghedeon vorbi primul.

— Nu, doamnă. Nu prea este de mâncare la noi acasă în împrejurările date.

— Mm, se gândi ea. Intraţi atunci să mâncaţi ceva înainte să plecaţi. Este mult de mers. Ehud spune că, din cauza

secetei, păstorii sunt nevoiţi să meargă din ce în ce mai departe, spre dealuri, ca să găsească păşune.

Lea se temu că Ghedeon va merge în iad din cauza minciunii, dar când Miriam îi conduse într-o cameră mică, alăturată şi începu să le pună pe masă pâine, fructe uscate şi chiar o bucată mare de brânză, Lea fu foarte recunoscătoare că Ghedeon minţise. Se înfipseră în mâncare ca şi când nu ar fi mâncat de un an. Când terminară, Lea simţi că se săturase pentru prima dată de la Paşte.

— Vă era foame, bieţii de voi, murmură Miriam. Lea simţi că roşeşte.

— Am făcut curăţenie aici, să dormi cu celelalte servitoare, Lea. Ghedeon, tu poţi să îţi pui lucrurile…

— Nu am lucruri.

— Înţeleg. Ei bine, atunci sus în codru va trebui să îţi iei un sac de dormit. Se face frig noaptea.

Pentru că Miriam se agita să îi pregătească lui Ghedeon o pătură caldă şi alte provizii, Lea aruncă o privire pe furiş la noile împrejurimi. Zona de lucru era mare şi curată, iar celelalte două servitoare, care frământau aluat şi umpleau tava cu mâncare, îi zâmbiră prietenos. Când fata ieşi în grabă cu tava pe uşă, Lea surprinse un pic din curtea pavată care se afla în mijlocul domeniului, delimitată de rânduri de stâlpi, până când se închise la loc.

— Este gata băiatul?

Ehud stătea în pragul uşii pe care urmau să iasă, cu toiagul în mână.

— Da, răspunse Miriam. Uite, v-am pus la pachet nişte provizii pentru călătorie.

Pe Lea o podidiră lacrimile. Fratele ei nu o putea lăsa atât de repede. Ar fi vrut să îi implore pe Ehud şi pe Miriam să îl lase pe Ghedeon să rămână cu ea, dar nu îndrăznea. Viaţa nu le mai aparţinea.

— Pace, Ghedeon, şopti ea.

— Pace!

Avea vocea gâtuită de emoţie. Lea ar fi vrut să alerge la el, să se agaţe de el, dar nu putea nici să se mişte. Într-o clipă, era deja plecat. Pentru prima dată în viaţă, se simţi îngrozitor de singură.

Miriam şi celelalte servitoare îşi continuară munca, în timp ce Lea stătea în picioare în mijlocul camerei, luptându-se să îşi învingă tristeţea. Îşi pierduse familia şi casa peste noapte... dar nu îşi imaginase că şi Ghedeon va fi smuls de lângă ea.

— Lea, draga mea, îmi dai te rog platoul acela? întrebă Miriam. Arătă către un raft mai jos unde erau puse, unele peste altele, un rând de castroane şi farfurii frumos pictate.

Lea se întinse după platou. Pentru că lacrimile îi întunecau vederea, nu îi cântări bine greutatea. Era atât de uşor, că îi zbură imediat din mână şi se prefăcu în ţăndări pe podeaua pietruită.

— O, nu! îmi pare rău!

Lea se prăbuşi în genunchi, strângând bucăţile sparte şi încercând cu disperare să pună la loc împreună piesele mai mari, cu mâinile tremurânde. Era îngrozită de pedeapsa care va urma. Miriam îngenunche lângă ea şi o opri cu blândeţe, prinzând-o de încheietura mâinii.

— Este în regulă, scumpo. Este doar o farfurie veche. Stăpânul mai are destule.

Lea începu să suspine.

— Doamne mare, tremuri din toate încheieturile, zise Miriam. De ce ţi-e atât de frică, Lea? Nu trebuie să îţi fie frică de stăpân, nici de nimeni altcineva în casa aceasta. Dacă faci ceea ce ţi se spune şi nu furi, nici nu încerci să fugi, nimeni nu se va purta rău cu tine. A fost un accident. Nu ai de ce să te temi, bine?

Lea ştia că ar trebui să îşi ţină gura. De câte ori nu o certase Mama pentru că era prea slobodă la gură? Dar cuvintele se îngrămădiră să iasă din gura ei, înainte să le poată opri.

— Rabinul a zis că stăpânul poate să mă facă ţiitoarea

lui.

— Nu. O, scumpo, nu! Nu stăpânul Ruben. O iubeşte pe domniţa Rut foarte, foarte mult. Nu ar răni-o niciodată luându-şi o ţiitoare.

Tristeţea, alinarea şi pierderea se amestecară toate într-un talaz de emoţii. Lea îşi îngropa faţa în palme şi plânse. Miriam o cuprinse în braţe şi o legănă cum îl legăna Mama pe Matei când era bebeluş.

— Mm… mm… mm, o mângâie ea. Poţi să plângi dacă vrei, scumpo. Ştiu cum te simţi. Şi eu am fost nevoită să plec de acasă şi să merg să muncesc pentru tatăl domniţei Rut când eram chiar mai mică decât tine. Ştiu foarte bine cât eşti de speriată. Dar îţi promit, nimeni aici nu se va atinge de tine.

— Toată lumea vorbeşte despre Reb Ruben… că este un păcătos îngrozitor… aşa că am crezut…

— Nu este adevărat, scumpo. Nu este mai păcătos decât mine sau decât tine. Este doar un tânăr retras căruia i s-a încredinţat o slujbă mârşavă. Lucrez pentru stăpânul Ruben de mai bine de şapte ani, de când s-a căsătorit cu stăpâna mea. Am fi putut să fim liberi, şi eu şi Ehud. Dar vezi aici? îi arătă cu degetul o buclă de aur care îi atârna de ureche, semnul robiei. Am ales să rămânem.

— Îmi pare rău… pentru farfurie.

— Nu este nicio problemă. Sunt sigură că nu ţi-a fost uşor să îţi părăseşti familia şi fratele. Trăim vremuri grele cu seceta asta, aşa-i? Dar trebuie să ne încredem în Cel Atotputernic, orice ar fi.

— Şi cum facem acest lucru?

— Vai de mine, odată ce îl cunoşti e simplu, merită toată încrederea. Cum au spus profeţii: „Chiar dacă smochinul nu înfloreşte şi în vii nu mai este rod, chiar dacă lipseşte rodul din măslin şi ogoarele nu mai dau hrană… eu tot mă voi bucura în Domnul şi mă voi veseli în Dumnezeul mântuirii mele!” Putem să găsim bucurie în Domnul, chiar şi în vremuri grele.

În zilele următoare, Leei i se dădură numai treburi uşoare de făcut, să cureţe peşte, să măture podeaua în bucătărie, să menţină focul.

— Până te instalezi, zise Miriam, şi te acomodezi cu noua ta casă. Era foarte drăguţă cu Lea şi mult mai răbdătoare cu ea decât fusese Mama. Lea nu văzuse nimic din restul vilei decât atunci când aruncase câteva priviri spre curtea din mijloc prin uşa rabatabilă.

Într-o dimineaţă, stând afară în curtea servitorilor şi măcinând cereale cu o morişcă manuală, Lea îşi dădu seama că în acel moment era singură. Miriam şi celelalte servitoare erau plecate cu treburi. Puse de o parte piatra de măcinat şi netezi de praf un petic de pământ ca să scrie. Matei o învăţase toate literele alfabetului şi sunetele lor, dar ştia că dacă nu le exersează, va pierde în curând toată noua ei învăţătură. Fredonând cântecul alfabetului pe care îl învăţase de la Matei, scria cu atenţie în colb fiecare literă cu degetul până când ajunse la *ayin.* Nu îşi amintea cum se scrie litera ayin.

Lacrimi de frustrare şi de dor de casă îi umplură ochii. Nu mai avea speranţă. Fără ajutorul lui Matei sau al lui Ghedeon, va uita până la urmă tot ce învăţase. Lea lăsă capul în jos, în poală şi plânse, încercând să-şi amintească. Dintr-odată, auzi poarta de la ieşire deschizându-se, apoi închizându-se. Nu ştia ce să şteargă mai întâi, scrisul sau lacrimile. Încercă să le facă pe amândouă, îşi şterse lacrimile cu mâinile pline de praf şi se murdări pe faţă. Când se uită în sus, fu îngrozită să-l vadă pe Reb Ruben în frumoasa robă albastru deschis, stând în picioare, în faţa ei. De ce intrase pe poarta servitorilor? Prea zăpăcită şi confuză, uită că trebuie să se încline.

— Te cheamă Lea, aşa-i? întrebă el. Fata cea nouă?

— Da… domnul meu.

Lea se uită bine la Ruben ben Iohanan pentru prima dată în viaţa ei şi fu surprinsă să vadă că nu era nici pe departe atât de in vârstă precum şi-l imaginase. Datorită funcţiei de

vameş al ţinutului, Lea îşi imaginase că este la fel de in vârstă ca Abba, poate chiar mai în vârstă. Dar, de aproape, văzu că avea cam treizeci de ani. Părul negru închis era strălucitor şi îngrijit, precum coama unui leu. Nu avea barba lungă, aşa cum o purtau bătrânii satului, ci proaspăt tunsă, în jurul curburii bărbiei puternice. Avea ochi mari şi privirea adâncă, de un căprui închis, cald, cum sunt stafidele dulci. Privind-o adânc şi insistent, Lea fu uimită să vadă că emanau compasiune.

— Plângeai, zise el. Nu eşti fericită aici?

— Nu, domnul meu. N-am nimic… îşi şterse ochii cu pumnii.

— Atunci de ce? Aştepta răspunsul.

— Doar că… nu îmi aminteam ceva şi fratele meu nu este aici să îmi arate.

— Ţi-e dor de fratele tău?

— Da, domnul meu.

Îşi plecă privirea, cu ochii pironiţi în pământ, când îşi dădu seama că nu ştersese complet toate literele.

Sigur le văzuse şi stăpânul Ruben pentru că, după o clipă, zise:

— Tu ai scris aceste litere, Lea?

Dădu din cap, prea speriată să vorbească, temându-se că va blestema o asemenea prostie, aşa cum ar fi făcut Abba.

— Te interesează să înveţi? întrebă el.

Avea un glas adânc, blând, necritic. Miriam îi spusese că e amabil. Lea îşi asumă riscul.

— Da, domnul meu. Fratele meu m-a învăţat alfabetul, dar acum nu îmi amintesc cum se scrie ayin.

Îşi ridică privirea ca să îi vadă reacţia. Îşi netezea barba cu o mână. Avea mâini netede, unghii curate şi tăiate în formă ovală. Purta un inel frumos pe degetul inelar, care avea o piatră de un albastru intens, de culoarea mării.

— Vino cu mine, Lea, zise el neaşteptat.

Îi tremurau genunchii, dar îl urmă în bucătărie, apoi dincolo de uşa rabatabilă. Avea în sfârşit ocazia să vadă

curtea frumos pavată. Dar stăpânul Ruben mergea atât de hotărât şi de rapid, încât abia avu timp să se uite în jur; trebuia să ţină pasul cu el. Trecură printre doi stâlpi, printr-o altă uşă, într-o cameră laterală. Era un fel de cameră de lucru, cu bănci şi mese pătate de cerneală, suporţi cu condeie, instrumente de scris şi maldăre de suluri, mai multe decât văzuse vreodată, în toată viaţa ei. Mirosul de mosc din pergament umplea camera. Doi scribi lucrau cot la cot la mese, sub sfeşnice de bronz. Lea fu surprinsă să vadă lămpile cu ulei aprinse în timpul zilei.

Înainte ca Lea să poată cuprinde totul cu privirea, stăpânul Ruben ridică o tăbliţă de lemn acoperită cu ceară. Văzuse tăbliţele pe care Matei şi ceilalţi băieţi le foloseau în sinagogă pentru exersarea scrisului, dar erau doar nişte pietroaie brute în comparaţie cu aceasta, frumos meşteşugită. Ruben căută prin grămada de obiecte de pe una dintre mese, găsi unealta de scris pe care o dorea şi ciopli ceva în ceară.

— Poftim, zise, întinzându-i tăbliţa. Aceasta este litera ayin. Lea era atât de buimacă, încât abia putea vorbi.

— Da. Mulţumesc, domnul meu! făcu o plecăciune din nou şi începu să dea în spate.

— Lea…

Îngheţă!

— Poţi să o păstrezi.

Ridică uluită privirea spre el. Îi întinsese tăbliţa şi băţul de scris.

— Da, e în regulă. Poţi să le păstrezi, zise el, dacă nu preferi să scrii în praf şi să te murdăreşti pe faţă.

Avea un zâmbet atât de amabil, atât de cald, încât nu se putu abţine să nu-i întoarcă zâmbetul, acceptând darul.

— Da… adică nu, domnul meu… adică mulţumesc mult de tot!

— Cu plăcere.

Îi făcu semn din cap că totul e în regulă şi că poate să plece, iar Lea fugi în sectorul servitorilor cu capul în nori de

fericire, ţinând strâns darul. Îl ascunse cu grijă sub rogojina pe care dormea, înainte să se întoarcă la măcinat. Apoi, în timp ce freca ritmat pietrele, Leei îi crescu inima amintindu-şi cuvintele pe care i le spusese Miriam: *„Chiar dacă smochinul nu înfloreşte şi în vii nu mai este rod... eu tot mă voi bucura în Domnul...”*

Capitolul 10

Satul Degania – anul 48 d.Hr.

— Ghedeon, hai puţin! Aş vrea să îţi arăt ceva. Lea îl conduse prin trecătoarea lungă, întunecată, spre odaia micuţă unde dormeau ea şi celelalte fete servitoare. În ziua aceea se întorsese de la pază, după ce fusese plecat toată primăvara şi vara. Lea abia îl recunoscu la început. Era foarte bronzat, părul cârlionţat devenise auriu de la soare. Hainele îi miroseau a ulei de lanolină şi a oi. Dar atitudinea lui Ghedeon era cea mai schimbată; părea agitat, furios şi foarte nefericit. Îşi scoase tăbliţa de scris de sub rogojină şi i-o arătă mândră, sperând că îl va mai înveseli să vadă că fusese tratată bine cât timp lipsise el.

— De unde ai luat-o? Ai furat-o?

— Bineînţeles că nu! Nu aş face niciodată aşa ceva. Mi-a dat-o stăpânul Ruben.

— Minţi!

Simţi învinuirea ca o palmă peste faţă. Se uită lung la el, cu ochii mari.

— Ce ai păţit?

— Ce ai păţit şi tu, am fost vânduţi. Acum suntem servitori, în stăpânirea celui mai mare păcătos din Galileea.

— Nu avem niciun motiv să îl urâm pe stăpânul Ruben. Este amabil cu servitorii, ne hrăneşte mai bine decât am mâncat vreodată acasă, nu ne trudeşte, nici nu abuzează... şi mi-a dăruit tăbliţa asta, chiar dacă tu nu mă crezi!

— S-a îmbogăţit lucrând pentru duşmani. Pentru mine este un motiv suficient să îl urăsc.

— Ai dreptate, stăpânul este foarte bogat. Dar toţi banii din Galileea nu îi pot cumpăra fericirea. Este o casă tristă, Ghedeon. Miriam mi-a spus. A lucrat pentru familia domniţei Rut de când era de vârsta mea şi a venit aici când Rut s-a căsătorit cu stăpânul nostru. O iubeşte foarte mult, dar îi tot mor bebeluşii înainte să se nască.

— Este pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatul său. Lea îl înghionti furioasă pe fratele ei.

— Ce ai păţit? Parcă ai fi fariseu. Nu eşti fratele pe care îl ştiu. Se întoarse gata să fugă din cameră, dar el o opri.

— Stai, Lea… îmi pare rău.

Îşi şterse faţa cu mâna de parcă ar fi vrut să scape de toată mânia, apoi oftă.

— Doar că… este foarte greu să ai grijă toată ziua de turma altuia de oi, ştiind că nu vei avea niciun folos de pe urma lor, dacă se îngraşă şi le merge bine, pentru că nu vor fi niciodată ale tale. Cel puţin când lucram cu Abba şi Saul, ştiam că într-o zi voi avea şi eu partea mea de moştenire din toată truda. Dar acum totul este al lui Ruben ben Iohanan, lâna este a lui, profitul este al lui. Nici măcar pentru o soţie sau un viitor nu pot să economisesc. Şi nimic nu se va schimba în următorii şapte ani. Până atunci îmbătrânesc.

Lea îşi odihni mâna pe braţul lui.

— Miriam şi Ehud sunt amândoi servitori şi s-au căsătorit. A fost alegerea lor să rămână aici.

Zâmbi firav.

— Crezi că vreuna dintre servitoarele de aici ar vrea să se mărite cu mine?

— Ei bine… nu până nu îţi faci o baie.

Ghedeon râse, redevenind fratele pe care Lea îl iubea. Îi luă tăbliţa din mână şi îi mângâie marginile netede cu degetele.

— Arată bine. Chiar a spus că poţi să o păstrezi?

— Da.

Lea îi spuse cum se întâmplase totul, cum stăpânul o văzuse scriind alfabetul şi îi arătase cum se scrie ayin.

— Vreau să învăţ, Ghedeon, zise ea entuziasmată. Mă înveţi?

— De ce? Ce folos pentru o fată să ştie să citească, mai ales o slujnică?

— Nu ştiu. Dar vreau să învăţ. Te rog! Aşa vom face ceva

împreună şi va trece timpul mai uşor.

Până la urmă, Ghedeon fu de acord. Când terminau treaba, în fiecare seară, stătea lângă ea câteva minute şi scria cuvinte noi pe tăbliţă pe care ea să le exerseze. Lea păstra cu grijă fiecare strat de ceară ori de câte ori o curăţa, pe care apoi o topea şi cu care o acoperea din nou şi din nou. Până veni din nou primăvara şi Ghedeon fu nevoit să se întoarcă pe câmpul stăpânului, o învăţase să citească toate cuvintele pe care şi le putuse aminti.

— Crezi că ştiu destul încât să pot citi un sul întreg? îl întrebă înainte să plece.

— Nu văd de ce nu. Cuvintele sunt cuvinte, fie pe sul, fie pe tăbliţă. Dar unde ai putea găsi un sul, Lea? Ţi-o fi dat stăpânul o tăbliţă, dar nu o să te lase niciodată să te apropii de sulurile lui.

Lea ştia că Ghedeon avea dreptate. Lucra la bucătărie, nu avea voie nici măcar să intre în camerele unde erau ţinute sulurile. În afară de ziua în care stăpânul îi dăduse tăbliţa, nu mai fusese niciodată dincolo de curtea din mijloc. Uneori, Miriam o ruga să o mături, iar Lea arunca câte o privire în celelalte camere, dacă erau deschise uşile. Camera de oaspeţi era preferata ei, zidurile tencuite frumos zugrăvite, cu pânze ornate şi panouri de imitaţie de marmură.

Într-o zi caldă de vară, Lea măturа curtea pavată, când observă că uşa de la odaia unde fusese cu stăpânul Ruben era deschisă. Îşi făcu drum cu mătura pe marginea curţii pătrate, apoi aruncă o privire înăuntru în timp ce măturа. Camera era întunecată, lămpile stinse, scribii erau acasă pentru că aveau o zi liberă. Lea scrută toată curtea cu privirea şi pentru că nu văzu nicio altă servitoare prin jur, trase din nou cu ochiul. Pe masă era un sul deschis.

Ispita era prea mare să-i poată rezista. Lăsându-şi mătura lângă uşă, Lea se uită din nou împrejur, apoi se strecură înăuntru. Atentă să nu atingă nimic, se aplecă peste sulul deschis şi începu să citească. *Şi veţi aduce*

Domnului o jertfă mistuită de foc... Se opri necunoscând cuvântul următor, apoi continuă... *de un miros plăcut Domnului, fie o ardere-de-tot, fie o jertfă adusă pentru împlinirea unei juruinţe, sau ca dar de bunăvoie „sau...* Din nou sări peste un cuvânt necunoscut*... de bunăvoie, cel ce îşi va aduce darul său Domnului, să aducă Domnului ca dar de mâncare a zecea parte dintr-o efă de floare de făină frământată într-un sfert de hin, de untdelemn...*

Putea să citească! Nu fiecare cuvânt, dar destul de multe încât să simtă un impuls de victorie, de-i venea să strige! Se cuprinse singură cu braţele, de bucurie.

Dintr-odată, se deschise uşa de la stradă. Lea se aruncă la pământ, ca o piatră care cade în apă. Se ascunse sub masă. Auzi cum se închide uşa, apoi urme de paşi care traversau camera. Se făcu cât un ghem când stăpânul Ruben trecu uşor pe lângă ea. Îi văzu sandalele din picioare şi îi recunoscu mirosul loţiunii parfumate pe care o folosea întotdeauna. Când să iasă pe uşa care dădea în curte, se opri.

Mătura! O lăsase la uşă. Se întoarse brusc şi o văzu.

— Ridică-te! zise el nervos.

Făcu întocmai, încercând să se încline în acelaşi timp.

— Ce faci aici?

— Citesc, domnul meu.

— Poftim? întinde mâinile. Ce ai luat?

— Ni... mic, domnul meu.

Întinse mâinile, cu palmele în sus, ca să îi arate că erau goale.

— Dă-ţi jos cingătoarea. Şi roba.

Îngrozită, Lea făcu exact cum îi zise până când rămase în faţa lui doar în cămaşa de corp. Îşi scuturâ roba ca orice ar fi putut ascunde ea să cadă la pământ. Era foarte furios, nu mai era amabil cum fusese data trecută.

— Spune-mi ce făceai aici, zise din nou.

— Fratele meu m-a învăţat să citesc cuvinte... pe tăbliţa pe care mi-aţi dat-o. Am vrut să văd dacă pot să le citesc

scrise pe sul. Numai la acesta m-am uitat, domnul meu. Îmi cer iertare. Tremura din toate încheieturile, sigură că tocmai se pricopsise cu o bătaie.

— Şi poţi? întrebă după o vreme. Ridică privirea spre el, neînţelegând.

— Ştii să citeşti? întrebă el din nou, ridicând sulul şi întinzându-i-l.

— Da, domnul meu… cele mai multe cuvinte.

— Ia să văd.

Sulul foşnea în mâinile ei tremurânde. Lea începu să citească unde începuse înainte şi se opri când el îi zise:

— Destul.

Puse repede sulul jos şi se holbă în pământ, temându-se să îl privească. Tăcerea din jurul lor se întindea şi se prelungea ca o funie foarte lungă. La fel se întindeau şi nervii Leei, din ce în ce mai mult, până îi simţi gata să cedeze. Ochii i se umplură de lacrimi. În cameră era cald, dar ea tremura în picioare, în cămaşa de corp.

Dintr-odată, stăpânul Ruben se duse în cealaltă parte a camerei. Îl auzi scotocind după ceva şi se întreba dacă nu cumva căuta după o nuia ca să o bată. Apoi se întoarse şi se opri în faţa ei. Îi vedea doar picioarele, neîndrăznind să îşi ridice privirea.

— Lea!

— Da, domnul meu!

— Ia-l la tine şi vezi dacă reuşeşti să îl citeşti.

Ridicând privirea, fu uimită să constate că îi întindea un sul. Nu mai putea scoate un cuvânt.

— Doctorii i-au spus soţiei mele că trebuie să stea în pat până se naşte copilul. I-ar trece timpul mai repede, dacă i-ai putea citi.

Îi strecură sulul în mână înainte să poată răspunde, apoi părăsi în linişte camera.

***

Cu încântare, dar şi cu teamă, Lea mergea în spatele lui Miriam spre camera stăpânei, strângând tare sulurile stăpânului Ruben. Cu o seară înainte, încercase să citească până când se întunecase de tot, ghicind cuvintele pe care nu le ştia şi încercând să îşi amintească intriga din ceea ce auzise la sinagogă. Era frumoasa poveste a lui Rut, străbuna regelui David.

Stăpâna Leei, pe care tot Rut o chema, stătea rezemată pe o canapea de dormit, frumos decorată, în faţa ferestrei deschise. Dincolo de ea, ţâşnea apă în curtea mică, plină cu flori. Parfumul stăpânei umplea camera şi simţurile. Leei i se păru că-l simte şi pe limbă.

Reţinută cu treburi în bucătărie, Lea nu o văzuse niciodată pe Rut atât de aproape. Era uimită de frumuseţea ei. Era machiată la ochi, iar părul castaniu era aranjat într-o coafură sofisticată, după moda neamurilor. Dar domniţa Rut era îngrijorător de slabă, chiar mai slabă decât Lea, care suferise de foame mai toată viaţa ei. Pântecele îi ieşea la iveală de sub roba de in brodată.

— Cine eşti? zise ea când o văzu pe Lea. Nu am cerut o altă cameristă.

— Este Lea, domniţă Rut, zise Miriam. Stăpânul Ruben a trimis-o aici ca să vă mai ţină de urât. A venit să vă citească, domniţă.

— Să-mi citească! Umbra asta de fetiţă ştie să citească? Doamne mare, cine a mai văzut aşa ceva!

Avea un zâmbet radios, care îi lumina faţa frumoasă ca o stea căzătoare care aprinde cerul întunecat. Lea nu se putu abţine să nu se holbeze. Nu-i de mirare că stăpânul Ruben nu avea concubină. Nicio altă femeie nu se putea compara cu soţia lui. Lea era atât de vrăjită de frumuseţea stăpânei, încât abia într-un târziu realiză că stăpâna o întrebase ceva.

— Mm… unde am învăţat să citesc, m-aţi întrebat, doamna mea? M-a învăţat fratele meu, doamna mea. A învăţat la şcoala sinagogii, doamna mea.

Se bâlbâia şi se simţea neînsemnată pe lângă stăpâna ei,

abia dacă mai putea să vorbească sau să gândească.

— Ei bine, abia aştept să aud cu urechile mele. Ia loc, Lea. Spune-mi ce ai adus pentru lectură.

Miriam îi strecură Leei un taburet mic tapiţat şi se cufundă în el recunoscătoare.

— Este povestea unei femei moabite, pe nume Rut. Este strămoaşa regelui David… Este o poveste de dragoste.

Lea deschise sulul emoţionată. Dându-şi seama că îl ţinea invers, îl întoarse roşind. Îşi drese glasul.

— „Pe vremea judecătorilor”, începu ea, „a fost o foamete în ţară. Un om din Betleemul lui Iuda a plecat cu nevasta şi cu cei doi fii ai lui să locuiască pentru o vreme în ţara Moabului…”

Lea puse mult suflet, încercând să nu citească pe un ton monoton şi plictisitor cum citea Rabbi Eliezer, ci să dea viaţă şi suflare cuvintelor. Când îşi ridica privirea din când în când, atât Rut, cât şi Miriam o ascultau vrăjite, parcă în transă. După-amiaza zburase deja când ajunse la ultimele cuvinte:

— „Domnul a făcut-o să zămislească, şi ea a născut un fiu. Femeile au zis lui Naomi: «Binecuvântat să fie Domnul, care nu te-a lăsat lipsită azi de un bărbat cu drept de răscumpărare şi al cărui nume va fi lăudat în Israel! Copilul acesta îţi va înviora sufletul şi va fi sprijinul bătrâneţilor tale; căci l-a născut nora ta, care te iubeşte şi care face pentru tine mai mult decât şapte fii.»”.

Stăpâna Rut avea lacrimi în ochi când Lea termină de citit.

— Ce poveste frumoasă. O uitasem… A trecut mult timp de când am auzit-o.

— Ce-ar fi să dormiţi puţin acum, zise Miriam, trăgând un şal peste stăpâna sa. Sunt sigură că Lea ar fi bucuroasă să vină din nou, într-o altă zi, să vă citească, nu?

Dragostea lui Miriam pentru Rut se vedea în atingerea blândă a mâinilor ei cu care netezea învelitoarea.

— Stăpâna Rut iese vreodată din casă? întrebă Lea când

se întorcea cu Miriam spre bucătărie. Nu am văzut-o niciodată în sat sau în sinagogă.

— Merge uneori la Cezareea sau la Seforis cu stăpânul Ruben, dar n-ai prinde-o în Degania.

— De ce?

— Din cauza fariseilor. A primit mai multe insulte decât merită, aşa că nu o condamn deloc. Imaginează-ţi, bărbaţi care pretind că sunt duhovniceşti, scuipând-o pe sărmana femeie!

— Dar de ce?

— În parte pentru că nu crede în respectarea regulilor lor stupide de curăţire şi altele... dar cel mai mult pentru că este soţia vameşului.

Când se întoarse în camera stăpânei, la câteva zile, să îi citească din cartea Esterei, Lea încă se gândea la cruzimea fariseilor. Închizând sulul, mulţumită că duşmanul reginei Estera primise ceea ce merita, toate frustrările pe care Lea le simţea din cauza fariseilor ieşiseră clocotind la suprafaţă, precum o oală cu supă pe un foc foarte încins. Fără să gândească, zise:

— Aţi văzut vreodată, domniţă Rut, că toţi fariseii din Degania seamănă cu animalele domestice?

Rut o privi uimită.

— Animale domestice?

— O, da. Satul este ca o curte cu animale! De exemplu, Rabbi Eliezer este întruchiparea unui ţap, cu faţa lui lungă, slabă şi cu barba lui gri, ponosită. Tot timpul se bagă în treburile altora, ca un ţap bătrân.

Rut râse foarte tare, iar râsul ei era ca o muzică plăcută, cu note care urcau şi coborau într-un sunet bogat şi melodios.

— Reb Naum este o găină pestriţă bătrână, cu pieptul mare, continuă ea. Ciuguleşte prin tot satul cu ciocul lui ascuţit, cercetând fiecare fir de praf sau gândac pe care crede că îl vede. Are până şi smocul acela pe care îl au găinile sub barbă, ce i se leagănă înainte şi înapoi, cu vocea

lui piţigăiată.

— Lea, eşti criminală! făcu Rut, prăpădindu-se de râs. Bucuria ei îi dădea Leei noi imbolduri. Se ridică în picioare şi se maimuţărea imitându-şi victimele.

— Reb Moshe este ca un taur: gras, încet şi prost. Nu citeşte Scripturile. Se încurcă în cuvinte, împleticindu-se sub picioarele greoaie. Am mers în spatele lui într-o zi pe stradă, iar fundul i se legăna înainte şi înapoi exact ca al unui taur în timpul mersului. Reb Iosef este un măgar, îl recunoşti după urechile lungi. Le foloseşte ca să asculte fiecare cuvânt care se şopteşte în Degania. L-aţi auzit vreodată râzând? Parcă rage un măgar!

Rut râdea cu lacrimi.

— Şi Reb…

Lea se opri când, ridicând privirea, îl văzu pe stăpânul Ruben. O urmărea pe Rut din pragul uşii. Nu avea ochi decât pentru ea, iar când ea îşi întinse mâna spre el, se duse direct lângă ea şi îngenunche lângă canapeaua unde stătea. Lea ştia că fusese atras de sunetul magic al râsului ei. Ochii îi străluceau de dragoste pentru ea.

Încercând să se strecoare uşor afară din cameră, o auzi pe Rut zicând:

— Mulţumesc, scumpul meu, pentru că mi-ai trimis-o pe Lea. Mă distrează!

Lea îi citi lui Rut aproape în fiecare zi, până la naşterea copilului, patru luni mai târziu. Travaliul lui Rut fusese lung şi greu, iar Lea se bucură că stăpânul Ruben plecase la Cezareea cu treburi pentru câteva zile şi nu auzise ţipetele soţiei lui.

— Domniţa Rut a născut o fetiţă, îi zise Miriam Leei când în sfârşit se terminase totul. I-a pus numele Elisabeta. Acum se odihnesc amândouă, dar stăpâna vrea să vii să o vezi mai târziu.

În seara aceea, Lea îi pregăti stăpânei o tavă cu cina şi i-o duse. Rut o ţinea în braţe pe Elisabeta, încercând să o liniştească, dar bebeluşul era agitat.

— Am hrănit-o... Nu ştiu ce nu îi e bine, zise Rut. Miriam luă bebeluşul din braţele ei.

— O iau eu, domniţă Rut, zise Miriam. Mâncaţi acum ceva din cina aceasta delicioasă pe care v-a adus-o Lea. O legănă, o mângâie şi îi vorbi, dar bebeluşul era şi mai agitat.

— Pot să încerc şi eu? zise Lea în cele din urmă.

O luă pe Elisabeta în braţe şi începu să îi vorbească încetişor. Spre surprinderea Leei, bebeluşul se opri din plâns şi curând adormi.

— Este vocea ta, Lea, zise Rut. Îţi recunoaşte vocea după toate lecturile tale din timpul sarcinii.

Lea era în camera lui Rut, legănând-o pe Elisabeta, când stăpânul Ruben ajunse acasă. Se duse direct lângă soţia lui, îmbrăcat încă în hainele de pe drum.

— Rut, slavă Domnului că eşti bine!

Lea fu surprinsă că, dintr-odată, Rut izbucni în lacrimi.

— Îmi pare rău, Ruben. Îmi pare rău... nu ţi-am dăruit un fiu. Se aşeză lângă ea pe pat şi o strânse în braţe.

— O, Rut... nu vezi că nu contează? Copila este sănătoasă şi puternică, nu? Când te vei face bine, voi fi cel mai fericit om de pe pământ.

Lea se simţea ca un intrus. În viaţa ei nu auzise un bărbat vorbind atât de blând cu o femeie cum vorbea stăpânul cu soţia lui. Stânjenită că trage cu urechea, vru să o pună jos repede pe Elisabeta fără să o trezească, încercând să se strecoare cât mai repede din cameră.

— Nu, adu-o aici, Lea, zise stăpânul Ruben. Aş vrea să îmi văd fiica.

Lea o puse pe Elisabeta pe marginea patului, îndoind păturica ca să îi poată vedea feţişoara. Lea îi cerceta faţa stăpânului Ruben. Admirându-şi copilul, îi luă obrăjorul în mâna lui uriaşă şi ochii îi străluciră de fericire.

— Este minunată, Rut... aproape la fel de minunată ca tine. Lea se aplecă şi puse copilul în braţele stăpânei Rut, apoi se îndreptă spre uşă în vârful picioarelor.

— Când va creşte Elisabeta, o auzi pe Rut zicând, poate Lea o va învăţa să citească, aşa cum citesc băieţii.

— Orice, Rut. Orice vrei. Doar să te faci bine, dragostea mea.

În timp ce Miriam avea grijă de stăpâna Rut, slujba permanentă a Leei era să aibă grijă de bebeluşul Elisabeta. Alăptată de o doică, Elisabeta crescu şi se făcu un bebeluş durduliu şi fericit cu faţa dulce ca un îngeraş şi părul castaniu ca al mamei ei. Dar Rut nu se făcea mai bine. În lunile care urmară, stăpânul Ruben angaja o legiune întreagă de medici care încercară toate remediile şi oblojelile posibile. O duse chiar şi la băile fierbinţi romane pentru tratament. Nimic nu o ajuta.

Pentru că Lea dormea acum în camera bebeluşului, lângă camera lui Rut, îl auzi pe stăpânul Ruben strigând la medici într-o dimineaţă.

— Nu-mi pasă ce presupune! Nu îmi pasă cât costă! S-o faceţi bine, m-aţi auzit?

Elisabeta creştea cu fiecare zi mai puternică şi mai rezistentă, pe când Rut slăbea şi se stingea din ce în ce mai mult. Când împlini un an, Elisabeta deja mergea, ţinându-se de degetele Leei, dar Rut era prea slăbită să se mai ridice din pat. Cea mai mică mişcare îi provoca dureri, parcă şi oasele o dureau.

— E pe moarte, nu-i aşa? îi zise Lea în şoaptă lui Miriam, ieşind din camera ei, într-una din zile.

— Nu spune aşa ceva! strigă Miriam. Nici măcar să nu te gândeşti!

Dar Lea ştia că e adevărat.

Înghiţindu-şi mândria, stăpânul Ruben se duse la liderii religioşi ai sinagogii.

— Vă rog… pot să vin la serviciile de Sabat la sinagogă? Mă ajutaţi, vă rugaţi cu mine… pentru soţia mea?

— Nu te putem opri să participi, dar nu poţi să stai lângă bărbaţii lui Israel. Tu şi cei din casa ta trebuie să staţi cu neamurile.

— Uite, aş vrea să donez bani pentru sinagogă sau… sau pentru săraci, zise Ruben, scoţând o punguţă de piele din robă. Orice e nevoie pentru a căpăta bunăvoinţa Celui Atotputernic…

Fariseii scuipară pe banii lui şi îi aruncară înapoi. Lea şi Miriam începură să meargă şi ele la sinagogă împreună cu stăpânul lor ca să se roage pentru iubita lor stăpână. Erau acolo când, într-o zi de Sabat, veni un vizitator. Aşa cum cerea obiceiul, fu invitat să citească din Scripturi. Pasajul profetic era din cartea Isaia.

— „Dar El era străpuns pentru păcatele noastre, zdrobit pentru fărădelegile noastre. Pedeapsa care ne dă pacea a căzut peste El, şi prin rănile Lui suntem tămăduiţi. Noi rătăceam cu toţii ca nişte oi, fiecare îşi vedea de drumul lui, dar Domnul a făcut să cadă asupra Lui nelegiuirea noastră a tuturor”.

Străinul îi părea cunoscut Leei, dar numai când aduse vorba despre oi, îşi dădu seama de ce. Era acelaşi bărbat care predicase cu câţiva ani în urmă despre păstorii cei răi la Templul din Ierusalim, bărbatul care semăna cu iepuraşul cu blana maro. Când începu să vorbească, asculta vrăjită.

— Mulţi vă amintiţi de Rabinul Ieşua, Nazarineanul, care a umblat printre noi, învăţându-ne despre împărăţia lui Dumnezeu şi care a făcut minuni şi miracole. Ieşua a fost Mesia cel promis despre care profetul Isaia a vorbit în acest pasaj pe care tocmai l-am citit. El ne-a adus tuturor promisiunea de răscumpărare a lui Dumnezeu, Mielul lui Dumnezeu, jertfit pentru păcatele noastre, ale tuturor.

Era foarte clar că bărbatul abia începuse discursul. Lea fu contrariată să vadă că Reb Naum se ridică în picioare fără nicio jenă şi îi mulţumeşte străinului de parcă ar fi terminat. Apoi îi făcu semn rabinului să continue cu restul serviciului.

Predicatorul ridică mâna cu calm şi zise:

— Un singur lucru, dacă se poate. Răscumpărarea pe care Ieşua ne-a adus-o nu este doar pentru evrei. Este pentru toţi oamenii.

Privirea îi alunecă spre secţiunea neamurilor unde fuseseră forţaţi să stea stăpânul Ruben şi cei din casa lui. Apoi nu mai zise nimic.

După serviciu, toţi locuitorii Deganiei zăboviră pe scările sinagogii să audă mai multe de la vizitator. Lea şi Miriam se adunară împreună cu ei, chiar şi stăpânul Ruben mai rămase, fără să se grăbească să plece, aşa cum făcea de obicei.

— L-am auzit odată pe Ieşua Nazarineanul predicând, îi şopti Miriam Leei. Şi l-am văzut scoţând un duh necurat dintr-un băiat. Am sperat aşa de mult să fie Mesia cel promis, dar pentru că nimic nu s-a schimbat… pentru că am rămas sub dominaţie romană…

Dădu din cap cu tristeţe.

Lea se apropie mai mult să audă disputa fariseilor cu străinul sub stâlpii sinagogii.

— Cum poţi să numeşti neprihănit un om care a murit de o moarte atât de ruşinoasă? striga Reb Naum. Scripturile spun că „cel spânzurat este blestemat înaintea lui Dumnezeu”.

— Ai perfectă dreptate, prietene. Ieşua a devenit blestem în ochii lui Dumnezeu pentru noi. El a îndurat mânia lui Dumnezeu pe care o meritam noi.

— Scripturile spun că Mesia va aduce eliberarea, adăugă Rabbi Eliezer. Dacă Ieşua a fost Mesia, atunci de ce mai îndurăm stăpânirea romană? Arătă cu degetul spre stăpânul Ruben, ca şi când ar fi fost un roman dispreţuit.

— Pentru că împărăţia lui Mesia nu este *acolo, afară,* zise vizitatorul întinzând braţul. Împărăţia Lui este în noi. Este chiar aici! Răscumpărarea pe care Dumnezeu a adus-o strămoşilor noştri prin Moise i-a eliberat din sclavie, însă Marea Roşie a trebuit s-o treacă singuri. Au fost nevoiţi să treacă prin deşert şi să lupte pentru cucerirea pământului până când împărăţia lui Dumnezeu a luat fiinţă în Israel. Însă Ieşua *chiar a adus* răscumpărarea. El a anulat toate păcatele noastre, care nu ne mai ţin sclavi, însă trebuie să

cucerim monstruozitatea păcatului şi a lipsei de iertare prin puterea Lui, pentru ca împărăţia Sa, pentru care a murit ca să o putem avea, să ia fiinţă.

Aruncându-şi privirea spre ceilalţi săteni, Lea văzu că ascultau la fel de atent şi însufleţiţi de speranţă ca ea. Rabbi Eliezer observase şi el, cu siguranţă.

— Nu ne interesează ereziile tale, strigă el. Poţi pleca! îndreptă capul îngust, ca de ţap, spre drumul principal care ieşea din cetate ca şi când ar fi vrut să îl împingă pe străin pe scări în jos.

— Poţi pleca! Nu eşti bine-venit aici!

— Sunteţi binevenit în casa mea.

Lea recunoscu vocea stăpânului Ruben. Îşi făcu loc prin mulţime, printre fariseii adunaţi, până când ajunse în faţa străinului.

— Sunt Ruben ben Iohanan. Aş vrea să vă invit la masa de Sabat la mine acasă. Aş vrea să aud mai multe.

— Da, mulţumesc, răspunse bărbatul. Eu sunt Natanael ben Iosef.

Îl urmă pe Ruben pe scări, în timp ce mulţimea se dădea la o parte, făcându-le loc să treacă.

— Nu ştii ce păcătos este acest om! strigă Reb Naum în spatele lor. Strânge dările pentru Roma! Mănâncă cu păgânii şi cu păcătoşii! Nici el, nici casa lui nu ţin Legea!

Străinul se opri, întorcându-se spre Reb Naum.

— Ieşua, Mesia, a spus cândva: „N-am venit să chem la pocăinţă pe cei neprihăniţi, ci pe cei păcătoşi”.

Ajungând înapoi la vilă, Miriam coordona toţi servitorii, care se grăbeau să pună masa pentru musafir. Lea mâncă în cameră cu Elisabeta, ca de obicei, dar după masă, Ruben adună toată casă, inclusiv servitorii, să asculte predica lui Natanael. Stăpânul Ruben o duse pe Rut în braţe în camera de oaspeţi. Lea se aşeză lângă Ghedeon, dar îşi dădu seama din poziţia înţepată şi trăsăturile piezişe că privea totul cu reţinere.

— Prin Fiul Său, Dumnezeu arată har tuturor, chiar şi

vameşilor, zise predicatorul zâmbind. De fapt, unul dintre ucenicii aleşi de Ieşua a fost vameş.

— Îl chema Matei? întrebă stăpânul Ruben încet.

— Da, exact. Ai avut ocazia să îl cunoşti? Ruben clătină din cap.

— Nu, dar l-a cunoscut tatăl meu. Matei i-a invitat pe Abba şi pe alţi câţiva vameşi la o sărbătoare împreună cu Ieşua, Nazarineanul. Tatăl meu nu a uitat niciodată câtă… câtă milă avea rabinul. Zicea că a fost pentru prima dată în viaţa lui, singura dată de fapt, când un rabin l-a tratat ca pe un om, cu demnitate. Mai târziu, am auzit că liderii religioşi au pus să fie executat.

— Da, dar Ieşua trăieşte! Dumnezeu L-a înviat a treia zi, cum este scris: „Căci nu vei lăsa sufletul meu în Locuinţa morţilor, nu vei îngădui ca preaiubitul Tău să vadă putrezirea”. Eu sunt martor, împreună cu mulţi alţii, că Ieşua a înviat din morţi.

Restul după-amiezii, Natanael împleti Scriptura în faţa lor, slovă cu slovă, ca un mare ţesător, realizând un goblen superb cu imaginea lui Mesia, în portretul lui Ieşua, Nazarineanul. Le vorbi despre noul legământ pe care Dumnezeu l-a promis poporului Său prin profetul Ieremia: „Voi pune Legea Mea înăuntrul lor, o voi scrie în inima lor…”, recita Lea cuvintele frumoase împreună cu el, „şi Eu voi fi Dumnezeul lor, iar ei vor fi poporul Meu. Niciunul nu va mai învăţa pe aproapele sau pe fratele său zicând: «Cunoaşte pe Domnul», ci toţi Mă vor cunoaşte, de la cel mai mic până la cel mai mare, zice Domnul; căci le voi ierta nelegiuirea şi nu-Mi voi mai aduce aminte de păcatul lor”.

— Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său, zise Natanael, născut din femeie, născut sub Lege, ca să ne elibereze pe toţi de Lege. În Cristos, avem o moştenire legitimă ca fii, privilegiul unei relaţii intime cu Dumnezeu, Tatăl nostru, aşa cum copiii îşi strigă tatăl, *Abba.* Promisiunea de răscumpărare făcută de Dumnezeu s-a împlinit, dar vine prin credinţă, nu prin Lege, la fel ca părintele nostru, Avraam.

În câteva ore, Natanael termină. Focul care ardea în inima lui rămase într-un final fără combustibil. Tăcerea care se lăsă în urma lui fu întreruptă de o voce fragilă, ca aripile unui fluture.

— Vreau să fiu botezată, zise domniţa Rut. Am nevoie de iertarea pe care mi-o oferă Ieşua. Sunt prea înverşunată faţă de duşmanii mei şi asta m-a îndepărtat de Dumnezeu. Ştiu că sunt pe moarte…

— Rut… nu!

— Este în regulă, Ruben. Am acceptat realitatea. Dar trebuie să îmi pun lucrurile în ordine cu Dumnezeu. Vreau să primesc darul lui Ieşua, jertfa Lui pentru păcatele mele.

Stăpânul Ruben se ridică şi o luă pe Rut în braţe. Lea merse în urma lui spre mikva pe care o aveau la ei acasă. Cu ochii ei, îl văzu intrând în apă, îmbrăcat în hainele de Sabat, purtându-şi pe braţe soţia muribundă. Dragostea pentru ea şi disperarea fără margini i se încrustaseră pe faţă ca urmele de ceară pe tăbliţa Leei.

Predicatorul intră în mikva, ridicând mâinile spre cer.

— Sora mea, Rut, te botez în numele Tatălui… al Fiului… şi al Duhului Sfânt. Amin.

O săptămână mai târziu, într-o după-amiază ploioasă de Sabat, Rut părăsi lumea aceasta.

***

Plânsul o trezi pe Lea în timpul nopţii. Sări de pe rogojina aşezată la picioarele pătuţului Elisabetei ca să o liniştească. La doar optsprezece luni, Elisabeta era prea mică să înţeleagă ce se întâmplase cu mama ei, de ce dintr-odată femeia minunată din camera de alături nu mai era, de ce întreaga casă se afundase într-o jale adâncă. Lea încă suferea după Rut. Se ataşase enorm de domniţă. Locul gol pe care Rut îl lăsase în inima ei era adânc şi sumbru ca cerul înnorat deasupra Galileei.

Îngenunchind lângă pătuţ, văzu că fetiţa dormea încă.

Ascultă în întuneric strigătele sfâşietoare şi îşi dădu seama că veneau din camera domniţei Rut. Păşi în vârful picioarelor spre uşa care dădea în odaia alăturată, gândind că este Miriam. Dar figura înecată în disperare nu era a bietei servitoare cu părul cărunt.

Era stăpânul Ruben, singur pe canapeaua unde dormise soţia lui, cu coatele pe genunchi şi faţa îngropată în mâini. Lea ştia că trebuie să se întoarcă şi să-l lase pe bietul om să jelească în linişte, dar durerea sufletului său zdrobit îi înecă ochii în lacrimi. Nu avea pe nimeni pe pământ care să îl mângâie.

Nu ridicase privirea când Lea intră în cameră. Stătu în picioare lângă el, îl învălui cu braţele ei firave, şi-şi odihni capul pe capul lui.

— Şi eu o iubesc, stăpâne Ruben, zise ea blând.

În clipa aceea, întinse mâinile, se lipi de ea şi plânseră împreună. Când rămase fără lacrimi, îi dădu drumul. Fără un singur cuvânt, se ridică şi părăsi camera.

***

Lea o privea pe micuţa Elisabeta care devora o felie de pepene şi care apoi întinse mânuţa dolofană pentru încă o bucată.

— Mai vreau! zise ea.

Era cuvântul ei preferat. Abia se întorseseră de la plimbarea zilnică. Elisabeta nu prea avusese tragere de inimă să intre în casă când îşi dăduse seama că plimbarea se încheiase.

— Mai vreau… mai vreau, zisese ea.

Lea o ademenise spre uşă promiţându-i o felie de pepene proaspăt, pe care acum Elisabeta o îndesa pe gât. Era un copil plin de viaţă, curios, bucuria vieţii Leei.

— Sunt atât de îngrijorată pentru stăpânul Ruben, îi zise Miriam în timp ce tăia alte bucăţele de fruct. Nu a mai ieşit din cameră de la înmormântarea domniţei Rut, nici măcar

ca să meargă la lucru. Îi lăsăm mâncare, dar abia o atinge, numai carafa de vin se goleşte.

Cu ochii la fiica stăpânului Ruben, Lea se întreba dacă Elisabeta ar putea să umple braţele goale ale tatălui său, dacă dragostea ei simplă, sinceră n-ar putea prinde rădăcini şi n-ar putea creşte în inima lui, aşa cum crescuse în inima ei, umplând golul pe care domniţa Rut îl lăsase în urmă. Îi dădu Elisabetei încă o bucată de pepene, apoi îi dezmierdă părul moale, castaniu.

— Miriam, cred că în seara aceasta, la cină, ar trebui să-i ducă Elisabeta tava cu mâncare, împreună cu mine.

Miriam fu iniţial surprinsă, apoi înţelese.

— Merită încercat, Lea. Sigur merită încercat. Copila este întruchiparea mamei ei când avea vârsta aceasta.

În seara aceea, Lea nu ştiu la ce să se aştepte când bătu la uşa odăii personale a stăpânului Ruben. Tava îi tremura în mână.

— Cina dumneavoastră, stăpâne Ruben, îl anunţă ea înainte să deschidă uşa.

Miriam o avertizase să nu se aştepte la un răspuns. Lea se aplecă şi îi şopti Elisabetei ce să facă, apoi cu blândeţe o îndemnă în cameră.

Când intrară, stăpânul Ruben zăcea pe un scaun în faţa ferestrei cu obloanele trase, fără să ridice privirea. Părea neîngrijit, privirea goală, frumoasele lui straie răvăşite de durere. Nicio lampă nu era aprinsă, iar în odaie mirosea puternic a vin. Lea puse jos tava şi îi dădu Elisabetei încă un imbold blând. Copila se opri în faţa scaunului tatălui ei şi se uită la el curioasă.

— Abba?

Vocea ei firavă sparse liniştea sumbră a odăii ca melodia unei păsărele. Privirea lui Ruben se opri asupra ei surprins.

— Abba… Abba… repetă ea.

Lea îi dădu o bucăţică de piersică, iar Elisabeta i-o întinse, aşa cum o învăţase Lea. Ruben nu răspunse, nemişcat ca o piesă de mobilier. Într-un final, Elisabeta se

satură să aştepte şi vârî piersica în guriţa ei, apoi râse la şmecheria pe care o făcuse.

— Mai vreau! ceru ea.

Îi stătu inima în gât, dar îi dădu încă o bucăţică. Încă o dată, copila i-o întinse tatălui ei.

De data aceasta, stăpânul Ruben îşi ridică încet braţul de pe scaun de parcă ar fi fost o piatră greu de ridicat şi întinse mâna acceptând darul. Dar, în loc să-l mănânce, se aplecă înainte şi i-o dădu ei. Elisabeta o înghiţi iute, apoi râse iar, evident încântată de joc. După câteva bucăţele, Ruben o ridică pe genunchi, iar ea se aşează confortabil în poala lui. Oferindu-i următoarea bucăţică, Elisabeta văzu lacrimile tatălui său care îi umpluseră obrajii nebărbieriţi.

— O! zise ea şi întinse mânuţele să i le şteargă. O, Abba! Stăpânul Ruben îi luă mânuţa şi i-o sărută.

***

În fiecare seară în care nu era plecat cu treburi, Ruben o chema pe Lea împreună cu fiica lui.

— Ce face? Ce a mai făcut cât am fost plecat? întreba el, dorind să ştie fiecare lucru neînsemnat pe care Elisabeta îl spusese, fiecare dinte, fiecare cuvânt, fiecare zâmbet, fiecare lacrimă, îşi surprindea fiica cu diverse mărunţişuri şi jucărioare pe care le cumpăra în călătoriile lui, apoi zâmbea privind-o cum se joacă. Râdea cu poftă la mersul ei şovăitor şi curios prin sala mare de oaspeţi, cu Lea alergând după ea ca să o ferească de sfeşnice.

Când se sătura de explorat, Elisabeta se strecura în poala stăpânului Ruben, care îi spunea poveşti despre locurile în care fusese şi lucrurile pe care le văzuse. Lea adora poveştile despre cursele de cai pe care le văzuse la hipodrom, despre piesele de teatru, pline de viaţă, pe care le văzuse în amfiteatrul din Cezareea sau despre stropii săraţi pe care îi gustase pe vasul care brăzda valurile Mării Mediteraneene. Când Elisabeta obosea, o săruta tandru,

ducând-o de multe ori el însuşi la culcare în braţele sale puternice.

Nu văzuse niciodată un tată care să îşi răsfeţe fiica cu atâta dragoste şi afecţiune. Aşa cum între ea şi domniţa Rut se înnodase o legătură puternică de dragoste şi prietenie în lunile pe care le petrecuseră, Lea se lăsa acum din ce în ce mai atrasă de stăpânul Ruben. Când le chema seara, era cel mai frumos moment din zi pentru ea şi pentru Elisabeta. Lea preţuia momentele petrecute împreună, când stăteau de vorbă şi îl urmărea cum se poartă cu fiica lui. Într-o seară, în graba de a ajunge în cameră să îşi vadă tatăl, Elisabeta se împiedică şi căzu. Se lovi la cap de piciorul scaunului. Fugi să caute mângâiere la Lea, nu la el. Alinându-i lacrimile copilei cu săruturile ei, îşi dădu seama că stăpânul Ruben le urmărea. Stătea aproape nemişcat, cu ochii ţintă la ele.

— Eşti mai mult decât o servitoare pentru ea, Lea, zise el în final. Te iubeşte ca pe mama ei.

Lea ştia că are dreptate. Ştia şi că încălcase limitele rolului de servitoare, lăsând lucrurile să ajungă aici. Desfăcu uşor mânuţele dolofane ale Elisabetei de după gâtul ei şi o întoarse spre tatăl ei, îndemnând-o uşor.

— Iertaţi-mă, domnul meu. Trebuie să facem ceva să schimbăm acest lucru, până nu e prea târziu. Trebuie să înveţe că eu sunt doar o servitoare pentru ea… şi pentru dumneavoastră.

Ruben era cufundat în gânduri când fata se caţără în poala lui şi i se cuibări în suflet. Inelul său albastru lucea în lumina sfeşnicului, jucându-se cu părul ei cârlionţat. Lea abia mai respira, privindu-l. Cum să îndure oare vreodată despărţirea de Elisabeta sau de stăpânul Ruben? Serile ei erau solitare când era plecat în călătorie; cum ar fi oare să nu-l poată vedea deloc? Dacă îi va da din nou responsabilităţi la bucătărie şi nu va mai putea să fi aline lacrimile micuţei cu sărutările ei sau să audă poveştile şi veselia stăpânului Ruben?

Privindu-l cum îşi îmbrăţişa fiica, Lea îşi aminti emoţia îmbrăţişării cu stăpânul Ruben, în noaptea în care plânseseră împreună durerea după Rut. Îşi amintea parfumul părului său mătăsos, umezeala lacrimilor rămase pe cămaşa ei, după ce plecase. Inima i se strânse în ea ca o cârpă stoarsă când realiză cât de mult tânjea să îl ţină din nou în braţe.

— Nu, zise el, după o îndelungă tăcere, nu vreau să se schimbe nimic. Se vede că te iubeşte, Lea… şi că tu o iubeşti. Nu vă pot lipsi de această dragoste.

Lea îşi plecă umil capul ca să-şi ascundă lacrimile de bucurie şi mângâiere.

— Mulţumesc, stăpâne Ruben, şopti ea.

În primăvara aceea, stăpânul plecă pentru două săptămâni într-o călătorie la Ierusalim, cu ocazia Sărbătorii Paştelui. La întoarcere, îl aduse cu el pe Natanael, predicatorul, împreună cu un grup mic de ucenici. Pentru că nu erau bine-veniţi în sinagoga din Degania, ţineau serviciile în fiecare Sabat în sala încăpătoare de oaspeţi. Natanael rămase până la Sărbătoarea Rusaliilor ca să o înveţe pe Lea şi pe cei care doreau despre Ieşua, Mesia. Ceea ce o uimea cel mai mult era faptul că urmaşii lui Ieşua acceptau ca femeile, bărbaţii, servitorii şi chiar stăpânul Ruben să stea unul lângă altul, la picioarele învăţătorului care le vorbea din Scriptură. Mai multe familii din Degania şi din satele de prin zonă începură să vină şi să fie botezate în mikva, la stăpânul Ruben acasă. Mulţi servitori, inclusiv Miriam şi Ehud, primiră şi ei botezul, dar Lea suferea că fratele ei, Ghedeon, nu voia să aibă nicio legătură cu întâlnirile din odaia stăpânului.

— Vino, te rog eu, îl ruga pe fratele ei. De ce nu vrei să vii? Ştiu că ţi-ar plăcea să auzi ce are de spus Natanael, numai dacă ai asculta.

— Ruben ben Iohanan lucrează pentru romani, zise Ghedeon. Avea o privire rece şi dură, ca atunci când îl bătuseră soldaţii romani.

— E destul de rău că este stăpân peste trupul meu. Nu vreau să fie stăpân şi peste mintea mea.

Stăpânul Ruben îl asculta pe Natanael cu mare atenţie, dar avea reţineri să se declare creştin sau să fie botezat. Cheltuise o sumă importantă de bani ca să cumpere un set de suluri ale Torei din comunitatea esenianã din Qumrân. Cumpărã, de asemenea, câte suluri ale profeţilor îşi putu permite. Într-o zi îi arătă Leei unde le ţinea.

— Vreau să i le citeşti Elisabetei când creşte mare, zise el. Vreau să ştie cum a fost promis Mesia în Cuvântul lui Dumnezeu.

Neputând să aştepte ca Elisabeta să crească, Lea începu să citească sulurile în fiecare seară, ca să poată vorbi despre ceea ce citea cu Natanael şi cu ceilalţi. Într-o zi, înţelese că Dumnezeu îi potolise foamea inimii. Ştia să citească şi să studieze Scripturile singură, savurându-le, aşa cum tânjise când stătea sub fereastra sinagogii. În Cuvânt, Dumnezeu i Se descoperise încet-încet, arătându-i plinătatea dragostei Lui. Lea se minuna la perfecţiunea cu care Ieşua împlinise toate profeţiile.

— Cu cinci zile înainte de Paşte, explica Natanael, în ziua în care sunt aleşi mieii, Ieşua şi-a făcut triumfătoarea intrare în Ierusalim, ca rege, aşa cum promisese profetul Zaharia. „Iată că împăratul tău vine la tine. El este neprihănit şi biruitor…” Oamenii L-au proclamat rege în ziua aceea, strigând: „Osana! Binecuvântat este Cel ce vine în Numele Domnului!”

Pe măsură ce Natanael îi explica Scripturile, de la căderea lui Adam şi a Evei, la moartea şi învierea lui Ieşua, planul lui Dumnezeu căpăta formă în ochii Leei, ca şi când, stând în faţa gherghefului, s-ar fi dat un pas în spate şi ar fi descoperit dintr-odată că modelul complicat cu dungi şi culori nu erau doar nişte fire individuale, ci o ţesătură integrală.

— Cred că Ieşua a fost Mesia cel promis, îi spuse ea lui Natanael într-o după-amiază de Sabat.

— Ai vrea să fii botezată? o întrebă el.

Lea îi evită privirea. Un fior rece o trecu prin tot corpul, ca şi când ar fi plonjat într-o baie cu gheaţă.

— Ce s-a întâmplat, Lea? o întrebă Natanael când văzu că nu îi răspunde.

— Nu vreau să am nimic de-a face cu băile ritualice. Am prea multe amintiri triste de când mergeam…

Se opri, ruşinându-se să menţioneze legea care cerea îmbăierea după necurăţia unei femei. Nu se mai întorsese la bazinele publice de când devenise slujnica lui Ruben.

— Da, ştiu că fariseii au făcut abuzuri cu aceste băi, zise Natanael blând. Ei ne cer fără niciun sens să ne curăţăm de necurăţiile noastre zilnice, reale sau imaginare. Dar curăţarea lor spală doar pe dinafară. Fariseii nu spun nimic despre curăţarea inimii.

— Reb Naum şi Rabbi Eliezer stau la pândă ca doi şacali gata să se năpustească, zise Lea. Îi condamnă pe alţii pentru încălcarea legii, deşi nici ei nu o ţin. Fac găuri în Lege ca să strecoare păcatele lor de parcă ar fi sită! Şi preoţii din Ierusalim sunt la fel de răi. Ne cer să împlinim un ritual de curăţare înainte să intrăm în Templu, dar ei se îmbogăţesc înşelând oamenii săraci care vor doar să se închine lui Dumnezeu!

Se opri, îngrozită să descopere că spusese ceea ce gândeşte atât de liber. Era încă unul dintre lucrurile de care o acuzaseră întotdeauna fariseii şi acum o comisese din nou, în faţa rabinului Natanael. Îşi privea insistent mâinile, pe care le făcuse pachet în poală, temându-se să-l privească în ochi.

— Ai dreptate. Dar botezul simbolizează curăţarea noastră de păcate, zise Natanael.

Nu era nicio urmă de şoc sau de furie în vocea lui.

— Şi Ieşua a fost botezat, deşi ştim că nu a avut păcat. Botezul simbolizează un nou început, lăsarea în urmă a căilor noastre vechi şi naşterea din nou la viaţa nouă pe care ne-o oferă Iisus Cristos. Strămoşii noştri au trecut prin

apele Mării Roşii, lăsând în urmă sclavia. Copiii lor au trecut prin fluviul Iordan ca să înceapă o nouă viaţă pe acest pământ. Credem într-un singur botez, în numele lui Ieşua, pentru cei care vor să se identifice cu lucrarea Sa, jertfa Sa şi iertarea Sa.

Lea nu răspunse. Ştia că nu este gata.

Două zile mai târziu, Natanael şi ceilalţi se întoarseră la Ierusalim pentru Sărbătoarea Secerişului. Stăpânul Ruben plecă împreună cu ei în pelerinaj. Pentru Lea, timpul trecea prea încet după plecarea lor, de parcă ar fi trebuit să urce o căruţă grea pe un deal înalt.

În seara în care Ruben se întoarse, Elisabeta alergă în braţele tatălui său, strigând:

— Abba, Abba!

Abba o ridică în aer, râzând de bucurie, apoi se aşeză cu ea în poală şi începu să îi descrie Ierusalimul şi sărbătoarea de la Templu. Deşi era prea mică să priceapă ceva, Elisabeta asculta vocea tatălui său cu mare plăcere. Auzind cuvintele sale, Lea îşi aminti de vizita pe care o făcuse la Templu, care o dezamăgise atât de mult şi de numeroasele bariere din curtea femeilor care o despărţiseră de Dumnezeu. Îşi aminti de mielul pe care îl crescuse şi felul în care preoţii îl respinseseră, aşa cum au respins şi Mielul perfect al lui Dumnezeu. Mielul ei îi recunoscuse glasul şi îi răspunsese. Aşa cum spunea şi Ieşua: „Oile Mele ascultă glasul Meu; Eu le cunosc şi ele vin după Mine”.

Urmărindu-l pe stăpânul Ruben, un om bogat şi puternic, cum se apleca până la pământ ca fiica sa se poată cuibări în braţele sale, şi L imaginã pe Tatăl ceresc aplecându-se spre pământ ca să o poată apropia de inima Lui. Era Dumnezeul din psalmii lui David, Dumnezeul care crease frumuseţea râsului unui copil, păstorul cel bun care îşi dăduse viaţa pentru turma Lui.

— Stăpâne Ruben, zise Lea, când acesta se ridică să îşi ducă fetiţa adormită la culcare, aş vrea să fiu şi eu botezată.

Capitolul 11

Hotel Golani, Israel – 1999

Ferice de cei ce-şi pun tăria în Tine, citea Abby, *în a căror* inimă *locuieşte încrederea. Când străbat aceştia valea* plângerii*, o prefac într-un loc plin de izvoare...*

Pentru că observă alte însemnări ciudate în Biblie, se opri. Era subliniată litera s din *străbat,* literele *p* şi l din cuvântul *plângerii, i* şi z din *izvoare.* Îşi notă repede cuvintele pe marginea jurnalului, le citi înainte şi înapoi, apoi încercă să le pună într-o anumită ordine ca într-un puzzle. Nu aveau niciun sens. Uitase să o întrebe pe Emily. Ultima ei scrisoare o scosese din sărite ca să-şi mai poată aminti ceva.

Te rog să nu te superi pentru că tati încă mai stă aici acasă, scrisese ea. *L-am auzit vorbind cu femeia aceea la telefon, cum îi spunea că relaţia lor s-a terminat. Sâmbătă, şi-a luat toate lucrurile din apartamentul ei, aşa că nu are unde să se ducă. Mami, s-a schimbat atât de mult în vara asta. Aşteaptă să vezi! Păstorul meu i-a invitat pe tati şi pe Greg la o întâlnire în Indianapolis la sfârşitul săptămânii viitoare cu tema „Cum să îţi ţii promisiunile”, iar tati a fost de acord să meargă...*

Cam târziu se gândea Mark să îşi păstreze promisiunile. Şi era mult prea târziu să se hotărască dintr-odată să vină înapoi acasă. Nu în casa ei! Cum ar mai putea Abby să aibă încredere în el după ceea ce făcuse?

Spune-i că trebuie să plece înainte să mă întorc eu acasă! scrisese ea în replică. Nu intenţiona să stea cu el sub acelaşi acoperiş nici măcar o zi.

Din scrisori, Abby înţelesese că Emily şi Greg se împăcaseră cu tatăl lor, în lipsa ei. Ar fi copilăresc şi greşit din partea ei să se aştepte ca cei doi copii să fie de partea ei, împotriva lui. Îl iubeau, era sigură că şi Mark încă îi iubea. Dar dacă vreunul dintre ei îl pomenea pe Mark, lua

foc. Sperase ca mânia să-i mai treacă, să dispară chiar, cât timp era în Israel, pe măsură ce începea uşor-uşor să-l scoată din viaţa ei, dar acum realizase că nu va putea niciodată să-l uite. Ea şi Mark rămâneau legaţi prin copiii lor. Fie că îi plăcea, fie că nu, va trebui să dea ochii cu el toată viaţa ei. Mânia pe care o simţea era ca un foc pe care nu-l va putea stinge niciodată. Dimpotrivă, fiecare întrevedere îl va aţâţa şi îl va întreţine: la absolvirea facultăţii copiilor, la nunţile lor, cu viitorii lor nepoţi. Soţul Anei, Jake, spusese „să nu urâţi”, dar Abby trebuia să îl întrebe cum poţi să nu urăşti când eşti nevoit să lupţi cu acelaşi duşman, la nesfârşit.

Abby închise Biblia şi se grăbi să îmbrace rochia, să îşi aranjeze părul scurt, castaniu cu un ondulator şi să se dea cu puţin ruj. La apus începea Sabatul, adică israeliţii sărbătoreau cu cină la lumina lumânărilor şi mâncăruri speciale, întâmpinând Sabatul ca pe un musafir de onoare.

Din întâmplare, părăsi cabana în acelaşi moment cu Ari şi merseră împreună spre sala de mese, vorbind despre descoperirile zilei de la sit. Schimbarea lui Ari continua să o uimească, pe măsură ce masca de gheaţă începea în sfârşit să se topească. Nu se mai temea să rămână singură cu el, găsind în schimb că pot să vorbească destul de confortabil. Când intrară în sala de mese, Ana le făcu semn să vină la masa ei.

— V-am păstrat câte un loc, zise ea. Abby, Ari, aş vrea să vi-l prezint pe Moshe Richman, pe soţia lui, Judith, şi cei trei copii ai lor, Dan, Gabriel şi Ivana. Moshe administrează acest hotel şi Judith ţine toată contabilitatea.

Erau un cuplu atrăgător, dar totuşi sobru, la treizeci şi ceva de ani, cu ochii de culoarea cafelei, gravi, păr ondulat, castaniu, pe care cei doi fii mai mari îl moşteniseră. Cea mai mică, Ivana, o fetiţă de vreo şase ani, avea un păr bogat de culoarea setterului irlandez.

— Mă bucur să vă cunosc, zise Abby. Eu şi Ivana ne-am cunoscut deja. Seara, uneori, vine cu mine la plimbare prin

împrejurimile hotelului.

— Sper că nu v-a deranjat, zise Judith, vădit îngrijorată.

— Deloc. Îmi face plăcere compania ei. Nu vorbim aceeaşi limbă, dar, chiar şi aşa, am devenit prietene.

Ana îi spuse ceva Ivanei în ebraică. Dădu din cap şi îi zâmbi sfios lui Abby. Cei doi băieţi, de vreo opt şi zece ani, erau la fel de solemni ca părinţii lor.

Familia Richman îi acordă Anei onoarea de a aprinde lumânările de Sabat. Abby asculta cu apreciere recitarea rugăciunilor şi a binecuvântărilor rostite în ebraică. O surprinse că Ari se ruga împreună cu ei, după comentariile sceptice pe care le făcuse la adresa religiei, când fuseseră în vizită la Ierusalim. După ritualul de spălare a mâinilor, Judith dezveli două pâini numite *hala*[7] şi începură să mănânce. Cu Ana ca traducător, copiii îi povestiră despre ei şi activităţile de la şcoală. Judith le povesti despre kibuţurile din apropiere, unde locuiau ei, cum conduceau hotelul împreună, în parteneriat.

— Moshe, spune-i lui Abby câte ceva despre tine, îi sugeră Ana când Judith termină de vorbit. Spune-i cum a venit familia ta în Israel.

Moshe începu să vorbească fără să ridice ochii din farfurie, preocupat intenţionat să taie carnea în bucăţi mici, cu trăsături din ce în ce mai serioase.

— Bunicul meu s-a născut în Berlin. Nu era cu mult mai mare decât fiul meu, Dan, când Hitler a venit la putere. Familia lui a încercat să scape, fugind din Germania la Amsterdam, dar bineînţeles că Holocaustul i-a prins până la urmă. Naziştii i-au arestat şi i-au deportat în lagăre de concentrare.

— Se opri din tăiat, strângând cuţitul şi furculiţa ca pe nişte arme, uitând parcă ce ţine în mână.

— Bunica şi bunicul meu au fost singurii din familiile lor care au supravieţuit lagărelor morţii. S-au cunoscut după

7 Specialitate evreiască din pâine împletită care se serveşte mai ales de Sabat sau de sărbători (n.tr.).

eliberare şi au fost aduşi ilegal în ţară, reuşind să treacă de britanici pe o plajă de lângă Netanya.

Abby se uită scurt spre Ari, amintindu-şi ce îi povestise noaptea, pe plajă. Greutăţile pe care poporul evreu le îndurase o îngrozeau, propriile ei încercări pălind prin comparaţie. Supravieţuirea lor în urma unor asemenea orori şi încrederea neabătută în dragostea infailibilă a lui Dumnezeu, cum ar spune Jake, vorbea despre credinţa lor mai mult decât un miliard de cuvinte.

— În lagărul morţii, Psalmul 102 a devenit mărturia bunicului meu, continuă Moshe: „Căci zilele mele pier ca fumul, şi oasele îmi ard ca un tăciune... mi se lipesc oasele de carne... în fiecare zi mă batjocoresc vrăjmaşii mei, şi potrivnicii mei jură pe mine în mânia lor. Mănânc ţărână în loc de pâine şi îmi amestec lacrimile cu băutura, din pricina mâniei şi urgiei Tale”. Asta a fost viaţa lui. Însă cea de-a doua jumătate a psalmului a fost speranţa lui, o speranţă care acum s-a împlinit: „Tu Te vei scula şi vei avea milă de Sion... Căci robii Tăi iubesc pietrele Sionului... Da, Domnul va zidi iarăşi Sionul... Fiii robilor Tăi îşi vor locui ţara, şi sămânţa lor va rămâne înaintea Ta”.

Moshe făcu o pauză, plimbându-şi privirea pe rând de la un copil la altul. Abby simţi dragostea lui pentru ei în blândeţea din privire. Apoi văzu în ea o flacără feroce, un foc care nu avea nevoie de cuvinte, în stare de orice pentru a le asigura protecţia.

— Tatăl meu s-a născut în Israel, continuă el, în anul în care s-a născut şi naţiunea noastră. Eu m-am născut aici, pe înălţimile Golan, după ce Israel a câştigat acest pământ, pe care stăm acum, în Războiul de Şase Zile. Israel s-a ridicat pe sângele şi cenuşa strămoşilor noştri. De aceea nu trebuie să renunţăm niciodată la niciun centimetru din teritoriul pe care alţii l-au câştigat cu sângele şi viaţa lor.

— Nici măcar de dragul păcii? întrebă Ana.

— Nu poate fi pace până ce Israel nu îşi împlineşte destinul de a-şi recupera teritoriile care au aparţinut cândva

regelui David şi regelui Solomon, de la Nil la Eufrat.

Ana rupse bucata de pâine pe jumătate şi începu să o ungă cu margarina.

— Şi cum rămâne cu toţi palestinienii, iordanienii şi sirienii care locuiesc în acele teritorii? întrebă ea.

— Guvernarea israeliană le va prinde bine crescându-le nivelul de trai, zise Moshe, arătând spre masa îmbelşugată din faţa lor.

— Cu ce preţ? întrebă Ana cu blândeţe. Ştii cu siguranţă că o astfel de cucerire ar cauza probleme insurmontabile. Nu putem ţine o întreagă populaţie captivă şi să ne aşteptăm să fie fericiţi cu acest statut, indiferent cât de multe lucruri bune le putem oferi. Palestinienii din Cisiordania ne-au învăţat această lecţie.

— Dacă nu le place, pot să se mute în altă parte, să-i primească fraţii lor din Irak sau din Arabia Saudită, aşa cum şi noi i-am adunat pe toţi evreii, din toată lumea. Acest pământ este *al nostru,* şi într-o zi îl vom deţine *în întregime.*

După faţa înflăcărată şi mâinile încleştate, Abby înţelese că Moshe credea în convingerile lui cu vehemenţă.

La masă se aşternu tăcerea, Moshe se întoarse spre Ari, care stătea între Ana şi Abby.

— Ştiu ce crede Ana, dar tu, Ari? Probabil ai luptat în ultimul război... eşti gata să negociezi pământul câştigat cu greu în schimbul păcii?

O clipă, Ari nu-şi ridică privirea din farfurie, ca şi când nu ar fi vrut să îşi dezvăluie gândurile. Împinse farfuria într-o parte, apoi zise:

— Ca tine, şi eu m-am născut în Israel, numai că sunt israelit de generaţia a treia. Strămoşii mei au fost primii sionişti care au venit aici din Rusia, la începutul secolului. Nu am cunoscut nici holocaustul, nici progromul. Nici pacea nu am cunoscut-o. Am crescut pe înălţimile Golan, sub ameninţarea permanentă a bombardamentelor Siriei şi am dormit într-un buncăr subteran noapte de noapte, până la vârsta de doisprezece ani. Când Israelul a câştigat

înălţimile, satul meu s-a odihnit noaptea în linişte pentru prima dată. Golanul nu-l putem da înapoi, nici măcar de dragul păcii!

Cuvintele sale erau din ce în ce mai pătimaşe. Se opri o secundă şi se uită la Ana, de teamă să nu o fi jignit. Apoi continuă.

— În 1973, la trei luni după ce am absolvit şcoala şi am plecat în armată, Israel a fost din nou atacat. Nu a contat că abia mă recrutaseră; în luptă, orice bărbat e bun, aşa că am luptat. Au urmat apoi războiul din Liban, Intifada şi Războiul din Golf. În tot acest timp, teroarea împotriva poporului nostru n-a încetat nicio secundă. M-am săturat de războaie. Este tragic că toţi copiii evrei din Israel trebuie să înveţe să folosească arma, îngrozitor că toţi copiii trebuie să trăiască sub ameninţarea constantă a terorii…

Se opri brusc. Rostise ultima propoziţie cu ochii la Ivana, dar acum îşi mută privirea în farfurie, muşcându-şi buza de jos. Când în sfârşit îşi ridică privirea, dădu ochi în ochi cu Moshe.

— Nu sunt de acord cu tine să mergem la război ca să cucerim mai mult pământ. Vreau doar să trăiesc pe pământul pe care strămoşii mei l-au cucerit, pentru care s-au luptat şi în care sunt înmormântaţi. Palestinienii nu vor însă pace, toţi duşmanii care ne înconjoară vor să fie stăpâni peste ceea ce noi am construit cu mare trudă. Toată copilăria mea au vrut să înece şi ultimul evreu în mare, să măture naţiunea Israel de pe faţa pământului. Au refuzat împărţirea, au refuzat să ne recunoască existenţa, ne-au terorizat prin toată lumea, chiar şi la evenimente paşnice, precum Olimpiada. Şi acum cer *pace.* Lumea nu ne poate învinui că suntem suspicioşi. Nu voi crede niciodată că duşmanii noştri vor pace.

Îşi încrucişa braţele pe piept şi rămase tot restul mesei tăcut şi retras. Sensibilizarea sa treptată care începuse odată cu plecarea lui dr. Voss luase brusc o altă întorsătură, dar acum Ari redevenise un munte de gheaţă. Abby îi

înţelegea furia şi înverşunarea, semăna atât de mult cu ea. Însă, în seara aceea, întorcându-se spre cabană cu Ari şi Ana, Abby nu reuşea să înţeleagă de ce inima lui Ari era de piatră faţă de duşmani, dar inima Anei nu fusese atinsă de ură.

Tellul Degania – 1999

Abby se puse în genunchi în pulbere şi începu să sape cu grijă şi să umple pe rând găleţile de plastic pe care Marwan le arunca.

Muncitorul palestinian stătea deasupra în buza răzorului, ştergându-şi sudoarea de pe faţă cu tricoul.

— Te mişti prea eficient pentru ritmul meu, Marwan, zise Abby, zâmbindu-i. Le arunci mai repede decât pot eu să sap.

— Probabil pentru că eu sunt plătit şi tu nu, zise el râzând.

— Da, poate. Sau pentru că eşti cu zece ani mai tânăr şi de zece ori mai în formă decât mine! râse ea.

Lucrând împreună de o săptămână, Abby legase o prietenie caldă cu Marwan Ashrawi, mai ales după ce descoperi că şi el era profesor la liceu în lunile de iarnă. Poveştile pe care i le spunea despre elevii lui erau incredibil de similare cu ale ei, în ciuda diferenţelor culturale. Marwan preda educaţie fizică, ceea ce explica trupul bine lucrat şi construcţia musculoasă, ca să nu mai pomenim de rezistenţa sa de fier. Ochii săi negri, adânci şi sprâncenele dese, păcurii ascundeau un spectru larg de expresii, de la râsul nepotolit la glumele pe care le făcea cu Abby pe seama elevilor săi, până la retragerea posacă ori de câte ori Ari apărea în preajmă.

— Ptiu! Voi femeile americance vă îngrijoraţi prea mult să nu vă îngrăşaţi, zise Marwan. Bărbaţii palestinieni îşi doresc ca femeia lor să aibă un dram de carne pe oase.

— Da? Ei bine, bărbaţii americani sigur nu îşi doresc aşa

ceva. Nu se putu abţine să nu se gândească la Lindsey Cook, blonda slăbănoagă. Respingerea din partea lui Mark o rănise cel mai mult pe Abby, ca pe o maşină uzată, dată uşor la schimb pentru un model mai nou. Abby spera că reuşise să scape de amărăciunea din tonul vocii.

— Hei, Marwan, dacă te-ai săturat de stat, poţi să cobori aici să mă ajuţi să sap, glumea ea.

Zâmbetul îi dispăru instant de pe faţă şi zise:

— Lui dr. Bazak nu i-ar plăcea ideea. Nu ar avea încredere că fac treabă bună.

Abby se întreba dacă animozitatea dintre Ari şi Marwan era personală sau rasială, dar îi era teamă să întrebe. Se ridică şi îi dădu găleata plină cu nisip, apoi îl urmări plecând agale cu încă o roabă plină de pământ. Abby se cam săturase de praf.

Îl simţea în fiecare cută şi por din piele, în păr, în ochi, în urechi şi în gât. Muncind fără umbră sub soarele arzător israelian, praful se amestecase cu sudoarea şi îi cădea în dâre murdare pe faţă. Ana avusese dreptate, cu siguranţă arheologia nu era atât de fascinantă precum o prezenta Hollywoodul.

— Luaţi o pauză, cu toţii, strigă Ari dintr-odată. Dr. Rahov vrea să vă arate ce am găsit aici.

Abby luă o gură plină de apă călâie din bidon înainte să se alăture Anei şi colegilor din cealaltă parte a vilei spaţioase. Când văzu odaia mică exterioară, scările înguste care duceau în jos spre o groapă tencuită, recunoscu forma de pe acum familiară.

— *Altă* mikva? zise ea tare. Asta este cultura care a inventat zicala „curăţenia e mama sănătăţii”?

Ana râdea.

— Aţi văzut destule băi ritualice, este adevărat, dar pariez că nu aţi văzut niciodată aşa ceva! Eu sigur nu am văzut!

Nu se ştie cum, dar reuşise să coboare până jos, în încăperea în care cândva se îmbăiau oamenii. Stătea pe o

margine, arătând spre o grămadă de metale ruginite, în formă triunghiulară, de aproximativ 5 – 7 centimetri lungime.

— Arată ca nişte vârfuri de săgeată, zise unul dintre studenţi.

— Foarte bine. Exact asta sunt. Un arsenal întreg, aş spune. Şi, după cum vedeţi, au multe forme şi mărimi. Pentru că romanii foloseau trupe de arcaşi din tot imperiul.

— De ce ar ascunde romanii săgeţi în baie? întrebă un alt student.

Ana îi făcu un semn lui Ari să răspundă.

— Nu romanii le-ar ascunde, zise el. Aceste arme au fost probabil furate de la romani şi ascunse aici de zeloţi.

— Erau ca teroriştii palestinieni, dr. Bazak? întrebă unul dintre studenţi.

Ari păru tulburat de întrebare. Pentru că nu avu replică, răspunse Ana repede:

— Nu, zeloţii au fost evrei din primul secol, luptători pentru libertate, care credeau că numai Dumnezeu ar trebui să conducă peste naţiunea ebraică. „Zelul” lor era pentru Domnul. Luptând să răstoarne stăpânirea romană, au considerat mişcarea lor de rezistenţă ca pe un război religios şi s-au aşteptat ca Mesia cel promis să fie un lider politic. Mişcarea a început în anul 6 d.Hr., după ce primul procuror roman a făcut un recensământ în vederea impozitării, care a dus la revoltă. Unul dintre ucenicii lui Iisus era zelot, dar Iisus nu era. El i-a zis lui Pilat: „Împărăţia Mea nu este din lumea aceasta”, şi i-a îndemnat pe adepţii săi să îşi iubească duşmanii.

În pauza de mic dejun, Abby o căută pe Ana şi se aşeză lângă ea, la umbra unei prelate. Ca de obicei, era înconjurată de studenţi de facultate, răspunzând răbdătoare la întrebările lor şi ascultând povestea lor de viaţă. Era clar că Anei îi plăcea mult compania tinerilor, iar când Ari li se alătură, Abby îşi aminti că fusese unul dintre primii ei studenţi, după cum îi povestise Ana.

— Serios, dr. Rahov, de ce tot descoperim atâtea băi? întrebă una dintre fete.

Ana zâmbi şi puse farfuria de hârtie în poală. Întotdeauna avea nevoie de mâini libere ca să poată vorbi.

— Conform Legii lui Moise, curăţarea ritualică era necesară ori de câte ori, dintr-un anumit motiv, cineva devenea „necurat”, fie prin atingerea unui trup mort, fie în urma anumitor boli şi aşa mai departe. Evreii conservatori de azi încă au băi ritualice. Curăţarea este necesară şi înainte de închinare. Vă amintiţi băile pe care le-am văzut sub Muntele Templului?

Abby înghiţi o bucată de roşie şi intră în discuţie.

— Ştii, în America avem un obicei vechi să facem baie sâmbătă seara, înainte de serviciul de biserică de duminică dimineaţa. Mă întreb dacă mikva stă la baza acestui obicei?

— Se poate, râse Ana.

Înainte să răspundă, ridică paharul cu iaurt, din care luă câteva guri.

— O altă lege cerea tuturor femeilor să facă o baie ritualică la o săptămână după menstruaţia lunară. Exact asta făcea Batşeba. Vă amintiţi că unele cartiere pe care le-am văzut în Ierusalim aveau case construite pe dealuri, unele deasupra altora? Evident că mikva în care se scălda Batşeba se vedea de pe acoperişul unde se afla regele David. Când aveţi timp, citiţi pasajul din Scriptură. Ni se spune acolo că tocmai se curăţea de necurăţia ei. Cu alte cuvinte, autorul vrea să ştim că Batşeba era după menstruaţie, soţul ei era plecat la război, aşa că bebeluşul era sigur al lui David.

Abby încă se gândea la adulterul regelui David când veni vremea să se întoarcă la lucru. Fără să vrea, se gândea şi la Mark. O înfuria să vadă toate studentele roind în jurul lui Ari la sit, în fiecare zi, chipurile punându-i întrebări din arheologie. Ari era amabil, dar nu flirta. O mânia priveliştea fetelor care flirtau în toată splendoarea cu un bărbat însurat. Nu purta verighetă, dar nici Marwan sau managerul

hotelului, Moshe Richman, nu purtau. Poate că nu era un obicei pentru bărbaţii din Israel. Dar soţul lui Abby, Mark, o purta întotdeauna, însă asta nu o împiedicase pe Lindsey Cook să încerce să pună mâna pe el.

Abby cioplea în colbul întărit, încercând să depăşească mânia pe care o simţea, când Ari coborî în groapă lângă ea.

— Eşti la câţiva centimetri de nivelul primului secol, zise el. Te rog să sapi foarte atent.

— Crezi că ar putea fi vreo podea din mozaic sub tot acest pământ?

Ari nu putu să îşi ascundă încântarea de copil.

— Sper să fie. Mă întorc să te ajut imediat ce termin de etichetat armele pe care le-am găsit la mikva.

După câteva minute, dalta lui Abby lovi ceva tare. O lăsă deoparte şi începu să mături cu grijă pământul cu o perie mică. Inima îi bătea ca a unui cal de curse. Strălucirea pietricelelor colorate se întrezărea chiar şi sub stratul de praf de două mii de ani. Mătura cu grabă, descoperind îndată o porţiune de bordură cam de treizeci de centimetri lungime, aranjate ca valurile înspumate ale unui ocean în nuanţe de verde, albastru şi alb.

— Ia te uită! zise Marwan întorcându-se cu roaba sa.

Sări în groapă să o ajute, scobind atent cu mâinile pământul pe care ea îl punea în găleată.

Când Abby văzu că bordura continua de-a lungul zidului, schimbă direcţia, măturând spre mijlocul camerei. După ce curăţă o altă porţiune, se trezi faţă în faţă cu un peşte, ingenios meşteşugit în galben, gri şi verde, cu solzi atât de fini, că ziceai că înoată. Dar cele cinci litere greceşti care îi tăiaseră respiraţia lui Abby se aflau deasupra peştelui. Le mai văzuse undeva, tot pe lângă un peşte, un abţibild pe care fiica ei îl lipise pe maşină. Erau simboluri creştine.

— Cred că ar trebui să o chemăm pe Ana, îi spuse ea lui Marwan. Abia mai respira, temându-se să îşi ia ochii de la descoperirea ei, ca nu cumva să dispară.

Ari şi Ana ajunseră în acelaşi timp. Se uitară în jos la

mozaic, apoi unul la celălalt, schimbând priviri fulgerătoare. Abby nu văzu cine făcuse primul pas, poate făcuseră amândoi în acelaşi timp, dar într-o clipă Ari şi Ana erau unul în braţele celuilalt. Faţa Anei nu se vedea, dar Ari avea ochii închişi încercând să îşi ţină emoţiile în frâu.

— Tu trebuie să fii cel care face public acest lucru, Ari! zise Ana. Trebuie!

Apoi se despărţiră, momentul trecu, dar Ana simţea nevoia să sărbătorească. În timp ce Ari făcea zeci de fotografii mozaicului, Ana coborî să o îmbrăţişeze pe Abby şi pe Marwan şi pe toţi cei care erau de faţă.

— Acest cuvânt grecesc, *ichthys,* înseamnă peşte, le explică Ana studenţilor adunaţi.

Avea glasul gâtuit de emoţie.

— Era unul dintre simbolurile folosite de biserica creştină din primul secol. Este un acronim al expresiei „Iisus Cristos, Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul”. Aveţi idee ce însemnătate are această descoperire? Ştim că Degania era un sat evreiesc. Mai mult de atât, o parte dintre locuitorii de aici au fost printre primii creştini!

Toţi voluntarii disponibili fură chemaţi să lucreze cu Abby şi Ari, la dezgroparea mozaicului. Chiar înaintea încheierii lucrărilor, un student care lucra într-unul din colţurile mozaicului, găsi scris ebraic.

— Este un nume, zise Ari, după ce îl examina. Ruben, fiul lui Iohanan. Probabil a fost cel care a comandat podeaua.

— Ari, numele îţi pare cunoscut? întrebă Ana.

Se gândi o clipă.

— Îmi pare rău… nu cred.

— Sunt absolut convinsă că l-am mai văzut undeva. Sigur, înţeleg că Ruben şi Iohanan sunt nume destul de cunoscute, dar combinaţia aceasta… pare cunoscută…

— Îţi aminteşti de unde? întrebă Ari. O carte de istorie? Un alt sit de săpături?

— Nu ştiu.

Întorcându-se la hotel într-unul din microbuze, Abby văzu

că Ana căzuse de tot pe gânduri. Ari se aplecă înspre ele din scaunul din spate şi o bătu uşor pe Ana pe umăr.

— Încă te gândeşti la numele din inscripţia aceea? întrebă cu un zâmbet forţat.

— Da. *Ştiu* că l-am mai văzut undeva. O să mă scoată din minţi până îmi dau seama unde!

Ari îi dădu un ghiont lui Abby, râzând.

— Va trebui să îi ducem mâncare, altfel uită să mănânce.

Satul Degania – anul 52 d.Hr.

— Ce se aude aşa ciudat? întrebă Elisabeta.

Lea se încruntă învelind păturica în jurul copilei, sigură că imaginaţia plodului de patru ani o ajuta să găsească o scuză ca să scape de somn.

— Nu aud nimic, începu ea, dar în scurt timp Lea auzi un sunet ca de apă năvălind în albia unui râu secat.

Chiar în timp ce asculta, sunetul se înteţea, apropiindu-se din ce în ce mai mult.

— Culcă-te, Elisabeta, zise ea. Mă duc să văd.

În curtea din mijloc se întâlni cu Miriam şi Ehud, care se grăbeau să ajungă la uşa principală a vilei împreună cu alţi servitori, îngrijorarea de pe feţele lor o înfricoşa.

— Ce se întâmplă? întrebă ea.

— Un frate creştin a alergat să ne avertizeze că o gloată de oameni scăpaţi de sub control se îndreaptă spre noi. Trebuie să blocăm poarta.

Dar când ajunseră acolo, fratele ei, Ghedeon, tocmai o deschidea larg.

— Ghedeon! Ce faci?

— Mă asigur că avem o şansă la libertate!

— Nu! Nu aşa!

Încercă să-l oprească, dar era prea puternic.

— Ajută-mă, Ehud! strigă ea. Gloata de afară era la doar câţiva metri depărtare. Nereuşind să îl tragă pe Ghedeon înapoi înăuntru, singura soluţie fu să îl împingă, cu ajutorul

lui Ehud, afară pe uşă. Apoi, ceilalţi servitori închiseră repede şi blocară poarta pe interior, lăsându-i pe cei trei pe scările de la intrare.

— Doamne ajută! şopti Ehud pe măsură ce mulţimea se grăbea înspre ei.

Mulţi bărbaţi ameninţau cu săbii şi cu bâte. Lea văzu printre ei mai multe feţe cunoscute, dar cei mai mulţi bărbaţi erau străini, nu erau din Degania. Se temea că îi vor călca pe toţi trei în picioare grăbiţi să spargă poarta, dar Ehud ridică mâinile.

— Opriţi-vă! Aşteptaţi... vă rog! Avântul lor încetă ca prin minune.

— Ce vreţi de la noi? întrebă el.

Deşi Ehud era bine făcut de la anii de muncă asiduă, iar faţa arsă de soare îi intimida pe cei care nu îl cunoşteau, Lea ştia că servitorul avea o inimă blândă, gata să îl slujească pe noul ei stăpân, Ieşua, Mesia. N-avea nimic în comun cu liderul gloatei, un om cu chip sălbatic, cu părul neîngrijit şi tunică aspră de lână.

— Daţi-ne pe mână duşmanul! strigă străinul, ameninţând cu sabia. Romanii şi toţi cei care lucrează pentru ei sunt duşmanii lui Dumnezeu!

— Nimeni din casa aceasta nu lucrează pentru romani decât stăpânul Ruben, zise Ehud încet, iar el e plecat la Ierusalim de două săptămâni, la Sărbătoarea Corturilor. În casa aceasta nu sunt decât servitori evrei şi sclavi.

— Aşa este, Ghedeon? întrebă liderul, întorcându-se spre el. Lea se întreba de unde ştia străinul cum îl cheamă pe fratele ei. Ghedeon dădu din cap, ezitând.

— Da, aşa este.

Ehud coborî scările pe lângă liderul corpolent, înclinându-se în faţa unuia dintre bătrânii satului, un fariseu.

— Reb Naum, sunt surprins să vă văd aici. Vreţi, vă rog, să îmi spuneţi ce se întâmplă?

— Samaritenii au atacat şi au ucis un evreu, zise Naum, un frate galileean care trecea prin ţinutul lor în drum spre

sărbătoare.

— Şi ce are a face cu Ruben ben Iohanan?

— Procurorul roman nu ne va face dreptate, zise Naum. Bărbaţii din faţa ta cred că Reb Ruben ar fi un bun schimb în negociere.

— Sunt surprins că un om cu integritatea dumneavoastră şi cu devotament faţă de Lege ar permite o astfel de răpire în satul nostru, zise Ehud. Până la urmă, stăpânul Ruben este tot un frate evreu, deşi nu este fariseu.

Reb Naum păru stânjenit. Se uită în mulţime ca şi când ar fi căutat după un alt bătrân care să îl susţină.

— Cine sunt aceşti bărbaţi? întrebă Ehud, arătând spre lider, pe care tărăgănarea îl deranja.

— Suntem urmaşi ai singurului Dumnezeu adevărat, strigă liderul.

Sări pe scări între Lea şi Ghedeon.

Mirosea a grotă de animal sălbatic, nespălat de mult timp. Dar cu gloata din faţa ei şi uşa blocată în spate, Lea nu avu de ales decât să rămână lângă el. Tremura de frică şi de frig. Începuseră ploile de toamnă, iar ea ieşise din casă într-un şal.

— Numai Dumnezeu ar trebui să conducă poporul evreu, strigă bărbatul. Tora spune: „Numai Lui să îi slujeşti”. Asta înseamnă că numai laşii plătesc tribut romanilor. Numai necredincioşii tolerează stăpâni muritori în loc să îl recunoască pe Dumnezeu ca Domnul lor. În spiritul strămoşilor noştri, macabeii, vă spun: „Cel care are râvna Legii şi ţine Legământul, să vină după mine!” Este vremea pentru războiul sfânt!

Un strigăt surd se ridică din mulţimea care ameninţa cu bâtele şi săbiile în aer. Lea se lipi de uşă fără să vrea. Auzise de hoarda asta sălbatică, luptătorii pentru libertate, aşa-zişii zeloţi. Zelul lor pentru Dumnezeu îi determinase să ridice fără să gândească armele împotriva romanilor.

— Aici este pământul promis de Dumnezeu strămoşilor noştri, strigă liderul zelot când răgetul mulţimii se stinse

într-un târziu. Nu este loc pentru nimeni altcineva. Numai lui Dumnezeu trebuie să îi dăm onoare. De ce să susţinem cu taxele noastre un împărat care se consideră zeu? De ce să plătim ca să ridicăm statui zeilor străini şi să construim temple păgâne? De ce să îi ajutăm pe păgâni să ducă vieţi imorale, care contrazic Legea lui Dumnezeu? Să nu uităm cu cât zel nepotul lui Aaron, Ţineas, a trecut idolatrii prin ascuţişul sabiei. Este timpul să îi alungăm pe păgâni de pe pământul nostru!

Alte urale se înălţară din mulţime. Lea era uimită să îl vadă pe fratele ei scandând: „Mai bine moarte decât sclavia!”, ameninţând cu pumnii în aer.

Ehud se întoarse şi începu din nou să urce încet scările, oprindu-se cu o treaptă mai jos decât liderul şi înclinându-se uşor. Numai Lea, Ghedeon şi liderul zelot puteau auzi cuvintele lui Ehud în vacarmul dat.

— Pentru că stăpânul Ruben nu este acasă, domnul meu, nu aveţi niciun motiv să îi speriaţi pe fraţii voştri evrei care sunt doar servitorii săi umili. Stăpânul nu ţine nici argint, nici aur aici şi, deşi are mobilier valoros, mă tem că nu v-ar folosi la nimic.

Cuvintele umile şi abordarea blândă ale lui Ehud erau menite a zădărnici ura liderului zelot, dar Lea văzu turbarea lui şi a mulţimii pe care trebuia să o descarce. Se temea pentru Elisabeta şi se ruga să nu îi amintească nimeni liderului că Ruben ben Iohanan avea o fiică.

— Ei bine, zise zelotul mârâind, dacă nu-l putem lua pe colaboratorul romanilor, ne mulţumim cu următorul lucru de pe listă: proviziile din magazie!

Ehud părea îngrijorat.

— E normal ca un om atât de plin de râvnă pentru Lege, cum este domnia voastră, să recurgă la furt, ca un hoţ sau ca un vameş ordinar?

La auzul acestor cuvinte, zelotul îşi pierdu răbdarea. Îl prinse pe Ehud de pieptul tunicii cu o mână şi îşi ridică sabia cu cealaltă.

— N-ar mai fi furt dacă un frate patriot ar decide să contribuie la cauza noastră, nu-i aşa?

Ehud renunţă înţelept.

— Nu, domnul meu.

Liderul îi dădu totuşi drumul şi se întoarse spre fratele Leei, odihnindu-şi mâna pe umărul acestuia, într-un gest camaraderesc.

— Ghedeon, ne conduci la magazia stăpânului tău, aşa-i?

— Pe aici! strigă Ghedeon.

Lea era îngrozită: fratele ei conducea bucuros gloata care ocoli clădirea spre magazia stăpânului, în spatele vilei.

— O, Doamne, iartă-l, murmură ea, trăgându-se spre Ehud, pe treptele din faţă.

Când în sfârşit se risipiră, Lea văzu dezastrul pe care îl provocaseră. Zeloţii spărseseră poarta spre curtea servitorilor şi nu numai că făcuseră razie prin toate magaziile, ci luaseră şi câţiva catâri care să ducă toate bunurile. Lea se duse în aripa servitorilor ca să îl caute pe fratele ei şi văzu că Ehud era deja acolo cu el. Ca administrator peste casa stăpânului Ruben, Ehud era responsabil pentru orice pierdere în absenţa stăpânului său. Dar, în ciuda furiei şi a angoasei pe care le citi pe faţa lui Ehud, vocea sa era surprinzător de blândă.

— *De ce,* Ghedeon? De ce îl trădezi pe stăpânul nostru? Ce rău ţi-a făcut sau cu ce ţi-a greşit?

— L-a scos dator pe tatăl meu! L-a obligat pe Abba să ne vândă pe mine şi pe sora mea ca pe… ca pe nişte animale!

— Te-ai gândit vreodată că stăpânul Ruben v-ar fi putut vinde şi pe tine şi pe Lea unui alt stăpân, oriunde în Imperiul Roman, pentru a-şi acoperi datoria? Ce nevoie avea de încă doi servitori, încă două guri de hrănit? Nu vedeţi că din bunătate sunteţi încă în Degania unde aveţi de slujit şapte ani?

Nici măcar Lea nu se gândise vreodată la acest aspect, ceea ce o şi luă prin surprindere peste măsură de mult. Ghedeon părea de neclintit.

— Aşa răsplăteşti bunătatea stăpânului tău? întrebă Ehud.

— Dumnezeu ne-a creat să fim liberi, zise Ghedeon. Dacă Ruben ben Iohanan ar fi un evreu adevărat, ar da de bunăvoie proviziile pe care le are bărbaţilor care ne vor scăpa de romani şi care ne vor reda libertatea.

Ehud dădu din cap trist.

— Nu absenţa cătuşelor îi face pe oameni liberi, ci iertarea. Suntem liberi să ne închinăm lui Dumnezeu numai după ce am găsit iertarea pentru păcatele noastre. Suntem liberi de sub puterea duşmanilor noştri numai când îi iertăm.

— Cum să îi iertăm pe romanii care ne-au pângărit pământul? strigă Ghedeon. Este de neconceput să ai alt conducător pe lângă Dumnezeu!

— Când romanii L-au răstignit, Fiul lui Dumnezeu a spus: „Tată, iartă-i”. El a ştiut că violenţa şi ura nu sunt calea prin care aducem împărăţia lui Dumnezeu în lume. Natura noastră păcătoasă are nevoie de răscumpărare, nu pământul pe care locuim. Ce folos avem să eliberăm Israelul de un tiran, când ştim sigur că va veni un altul? Chiar fiii regelui David şi ai lui Macabei au devenit până la urmă tirani, îţi aminteşti? Numai harul şi iertarea lui Dumnezeu pot schimba natura omului. Numai natura schimbată a omului îi oferă libertate.

— Vorbeşti fără noimă, murmură Ghedeon.

— Unul dintre urmaşii lui Mesia era zelot, continuă Ehud. Un altul era vameş. Ar fi trebuit să fie duşmani înverşunaţi, dar au devenit fraţi. Ieşua a spus să ne iubim duşmanii. A spus că dacă soldaţii romani ne obligă să mergem o milă de loc, să mergem două. Harul lui Dumnezeu, nu violenţa, schimbă oameni. Profeţii au spus că toate popoarele pământului vor veni într-o zi să-L caute pe Dumnezeu la Ierusalim după ce împărăţia lui va fi venit pe pământ. Crezi că vor veni să înveţe ceva de la noi dacă nu avem dragoste? Dacă tot ceea ce le arătăm sunt legi, reguli şi

ură?

— N-am idee despre ce vorbeşti, bătrâne, zise Ghedeon. Lea văzu că inima lui era închisă cu zăvoare ca poarta de la intrarea în vila lor.

— Ghedeon, ascultă-mă… zise ea.

— Nu! Nu ascult trădătorii, chiar dacă e vorba chiar de sora mea!

Ghedeon se îmbrânci pe lângă ei şi ieşi furtunos pe uşă. Nu se întoarse la cină, în vilă fu de negăsit când veni vremea să blocheze porţile peste noapte. Banda de zeloţi dispăruse şi ea din Degania, iar Lea stătu trează toată noaptea rugându-se pentru fratele ei, îngrozită la gândul că fugise cu ei. În legea romană, un sclav care fura de la stăpânul său şi fugea era executat.

Când stăpânul Ruben se întoarse de la Ierusalim, Lea îl imploră pe Ehud să îi dea voie să îi explice ce se întâmplase cu zeloţii şi cu Ghedeon. Voia să apeleze la mila stăpânului ei. Mergea în urma celor doi bărbaţi care făceau turul magaziilor şi a grajdurilor goale, întrebându-se cum să interpreteze tăcerea rece a stăpânului Ruben care cântărea pierderile.

— Domnul meu, încheie Ehud, nu am dispus de autoritatea dumneavoastră să anunţ garnizoana romană ca să îi dea în urmărire. Dar voi pleca imediat să îi înştiinţez, dacă doriţi.

Lea ridică privirea spre Ehud, încurcată de propunerea lui de a chema romanii. Nu stăruise de Ghedeon să aleagă iertarea în locul răzbunării, cu puţin timp în urmă? Nu se gândea să îl îndemne şi pe stăpân să facă la fel?

Ruben se uita în gol cu aceeaşi privire pustie de care Lea îşi amintea după moartea domniţei Rut. Temându-se pentru viaţa fratelui ei, Lea căzu în genunchi în faţa lui, pe podeaua prăfuită a magaziei.

— Domnul meu, vă rog să aveţi milă de Ghedeon. Voi sluji încă şapte ani pentru a plăti datoria lui sau restul vieţii mele dacă doriţi. Dar, vă rog, nu trimiteţi soldaţii după el.

Vă rog!

Ruben coborî ochii spre Lea. Privirile li se întâlniră, deşi ştia că nu se cădea ca un servitor să se uite în ochii stăpânului atât de direct. Înainte să întoarcă privirea, un licăr de milă se zări în ochii lui.

— Lasă băiatul să plece, îi spuse lui Ehud.

Lea îi apucă gleznele stăpânului şi îi sărută picioarele.

— O, mulţumesc…

Dar stăpânul Ruben o apucă de braţ şi o ridică în picioare.

— Nu! făcu el rece. Numai lui Dumnezeu să i te închini. Apoi se întoarse şi plecă grăbit.

Capitolul 12

Satul Degania – anul 53 d.Hr.

— Vezi, Abba? Lea m-a învăţat să scriu primele două litere ale numelui meu.

Lea o urmărea pe Elisabeta care îi dădea mândră tăbliţa de scris tatălui ei, arătându-i ce învăţase. De unde stătea, vedea faţa stăpânului, dragostea lui şi împlinirea pe care o găsea în fiica sa. Deşi Elisabeta nu mai era bebeluş, Lea încă stătea în sala de oaspeţi în fiecare seară când copila petrecea timp cu tatăl ei. Pentru că stăpânul Ruben nu îi ceruse niciodată să plece, stătea liniştită pe margine şi se bucura de prezenţa lui, la fel de mult ca Elisabeta.

— Şi mâine seară îţi voi arăta altă literă, Abba, zise Elisabeta.

— Ei bine, mă tem că nu. Mâine dimineaţă trebuie să plec la Cezareea, îţi aminteşti? Dar eşti o fetiţă atât de deşteaptă, încât sunt sigur că vei învăţa să îţi scrii tot numele până mă întorc.

— Pot să merg la Cezareea cu tine, Abba? Te rog?

— Merg acolo cu treburi, Elisabeta. Dar îţi aduc un cadou, dacă vrei. Ce ai vrea? Ce să îţi aduc de data aceasta?

Lea ştia ce efect avea farmecul Elisabetei mereu asupra tatălui ei. Stăpânul Ruben i-ar fi adus o caravană de cămile pline de bijuterii dacă ar fi cerut. Lea ştia că venise timpul să îl avertizeze că va fi în curând destul de mare să îi ceară şi aşa ceva. Dar de data aceasta, nu ceru jucării sau nimicuri.

— De ce nu pot să merg cu tine, Abba?

— Ei bine, poate când mai creşti…

Elisabeta îşi duse mâinile la gură.

— Cât de mare? Am deja cinci ani!

Ruben se uita surprins la ea, cu privirea uluită.

— Lea, crezi că Elisabeta este destul de mare să călătorească? tresări când stăpânul i se adresă dintr-odată

pe nume. Rareori vorbea acum că Elisabeta putea să stea singură de vorbă cu tatăl ei. Se întreba de multe ori dacă stăpânul Ruben realiza măcar că e acolo.

— Destul de mare? ezită Lea, nesigură ce voia să spună după expresia feţei.

Pentru că nu văzu nicio avertizare în ochii lui, se decise să spună adevărul.

— Da, stăpâne Ruben, aşa cred. Este foarte activă şi curioasă. Cred că s-a plictisit în Degania. O experienţă nouă i-ar face bine. Adică... dacă credeţi că este în siguranţă, domnul meu.

— Zeloţii au fugit la Negev, zise el încet.

— Deci pot să merg cu tine, Abba? Ruben zâmbea.

— Bine. Dar trebuie să vii şi tu cu noi, Lea. Elisabeta va avea nevoie de tine să ai grijă de ea cât timp eu mă ocup de treburile mele.

Lui Lea nu-i venea să creadă. Îi oferea şansa de a călători în afara Deganiei. Să meargă în capitală, la Cezareea, să vadă palatul regal şi Marea cea Mare. Singura călătorie în care fusese vreodată fusese la Ierusalim, de Paşte, care sfârşise groaznic. Sigur stăpânul Ruben îi văzuse surprinderea şi încântarea.

Îi făcu cu ochiul fiicei lui şi zise:

— Cred că Lea este la fel de emoţionată ca tine, Elisabeta.

Împreună cu Miriam, pregătiră la lumina lămpii toate lucrurile de care Elisabeta avea nevoie pentru călătorie. În seara aceea, Lea fu atât de emoţionată, încât abia reuşi să adoarmă şi se trezi înainte de ivirea zorilor. Dar când o aduse pe Elisabeta, îmbrăcată şi gata de plecare, stăpânul o examina din cap până în picioare pe Lea, nu pe fiica sa.

— Cerule! făcu el, încruntându-se. Asta-i tot ce ai de îmbrăcat?

I se strânse inima, sigură că va decide să o lase acasă. Era îmbrăcată în hainele ei obişnuite de servitoare, singurele veşminte de care avea nevoie în Degania.

— Miriam, nu mai avem şi altceva ce ar putea purta Lea? o întrebă Ruben pe bătrâna lui servitoare.

— Nu o putem lăsa la plimbare prin Cezareea arătând ca o bucătăreasă.

— Ei bine, domnul meu… zise Miriam şovăind, una din fostele rochii ale domniţei Rut ar merge?

— Da, ar merge foarte bine. Dar grăbeşte-te. Ne ia mai mult de două zile să ajungem acolo.

***

Ajunseră în Cezareea aproape la apus, deci Lea nu apucă să vadă prea mult din oraş la lumina difuză a zilei. Urmau să stea lângă palatul regal, într-o locaţie pentru slujbaşi romani. Stăpânul Ruben îi permise să doarmă în camera Elisabetei aşa cum făcea acasă, în loc să doarmă în căminul sclavilor, cu ceilalţi servitori. A doua zi după-amiază, după ce îşi încheie afacerile, trimise după fiica sa. Stând în stradă, afară, o întrebă pe Elisabeta:

— Ce-ar fi să facem un tur al oraşului? Să închiriem o litieră ca aceasta care să ne ducă?

Patru sclavi trecură la trap pe lângă ei, cărând de prăjini cutia, ca pe un vehicul, pe umerii lor.

— Este prea mică, Abba. Nu intrăm toţi.

— Toţi…?

— Trebuie să vină şi Lea.

Lea văzu din privirea surprinsă a stăpânului Ruben că se gândise să fie singur cu fiica sa în acest tur. Dar îşi reveni repede şi zise:

— Da, bineînţeles că trebuie. Să mergem mai bine pe jos? Lea era fascinată de oraşul păgân, dar şi şocată la fiecare pas. Aici, soldaţii romani patrulau pe străzi mai mult decât în Ierusalim. Dar, şi mai grav, peste tot se iveau sculpturi, printre fântâni şi case frumoase, cu chipuri de femei, bărbaţi, animale şi păsări. Dacă ar fi încercat să le evite cu privirea ori de câte ori zărea una, ar fi pierdut cele

mai multe obiective din oraş.

— Numai cele din altare sau din temple sunt adorate ca zei, preciza Ruben. Celelalte se numesc statui. Grecii cred că forma trupului este frumoasă, vrednică de admirat, ca un apus sau o privelişte frumoasă. Unele au fost sculptate în cinstea bărbaţilor care au făcut fapte măreţe pentru Roma. Şi, desigur, vulturul pe care îl vezi peste tot este simbolul imperiului, aşa cum este menora simbolul Templului din Ierusalim.

— Este atât de diferit de Ierusalim, zise Lea traversând bulevardul larg, cu colonade, care ducea spre palatul regal. Acolo, străzile erau foarte înguste, şerpuite ca furnicile pe o piatră fierbinte. Dar aici sunt atât… atât de drepte!

— Regele Irod le-a proiectat aşa. Străzile sunt la aceeaşi distanţă unele de altele. Vezi, pentru că în regatul său nu era niciun port natural, a proiectat şi a construit Cezareea, pe care a transformat-o în capitală. I-a luat mai mult de doisprezece ani ca să o finalizeze.

Zeci de întrebări izvorau din gura Leei, una după alta, în timp ce mergeau. Era doar o servitoare, dar se obişnuise să vorbească atât de liber cu Natanael, când era în Degania şi cu fraţii ei creştini, când se întâlneau să frângă pâinea în fiecare săptămână, încât în încântarea ei uită de ea. Stăpânul Ruben nu părea deranjat, îi răspunse la întrebări la fel de prietenos ca fiicei lui.

Lea văzu că era fascinat de cultura greacă care fusese adusă aici de romani. Vorbea cu entuziasm despre piesele de teatru pe care le văzuse în amfiteatrul îndreptat cu faţa spre mare şi despre evenimentele sportive la care participase pe hipodrom şi în arenă.

— Ai vrea să vezi o piesă sau o întrecere cât suntem aici? întrebă el.

Lea clătină repede din cap.

— Nu, mulţumesc, domnul meu. Nu m-aş simţi confortabil într-un astfel de loc niciodată. Mă tem că lucrurile interzise mi-au fost infuzate prea profund de

farisei.

Cum îi ieşiră cuvintele pe gură, se temu că îl jignise. Îi aruncă o privire, dar trăsăturile lui arătau indiferenţă.

— În Cezareea este un cartier evreiesc, zise el, cu vreo douăzeci de mii de locuitori. Acolo te-ai simţi mai mult ca acasă, cred. Sunt mult mai mulţi păgâni, bineînţeles. Din păcate, sunt mari tensiuni între cele două popoare.

— De ce nu pleacă evreii? Este clar că e un oraş păgân.

— Nu este atât de simplu, răspunse Ruben. Evreii cred că, de vreme ce Cezareea a fost înfiinţată de regele Irod, un rege evreu, oraşul este evreiesc. Este capitala patriei lor. Vor să demoleze statuile şi templele păgâne şi să îl facă precum Ierusalimul, unde asemenea lucruri nu sunt permise. Populaţia păgână spune că oraşul a fost proiectat ca oraş păgân, că regele Irod a pus statuile şi templele tocmai pentru că nu l-a proiectat pentru evrei. Până şi numele i l-a dat după împărat.

Lui Lea îi veni subit o idee.

— Sunteţi prins la mijloc, nu-i aşa? zise ea. Între două popoare. Stăpânul Ruben se uită la ea surprins.

— Da, bănuiesc că sunt.

Dincolo de palatul regal al lui Irod, unde locuia guvernatorul roman, pe marginea apei, se înălţa templul lui Augustus. Era o clădire impresionantă, cu piloni pe toate cele patru părţi, care domina piaţa, în inima oraşului. Lea nu voia să vadă statuia lui Cezar care era înăuntru. O interesa mai mult să admire apele albastre, adânci ale Mediteranei. Două diguri masive se întindeau ca două braţe care îmbrăţişau apa în forma unui port.

— O, uite! Am putea să mergem să ne plimbăm puţin pe cele două ziduri deasupra mării? întrebă ea.

— Da, dacă vrei, zise stăpânul Ruben.

În timpul plimbării, le povesti cum inginerii lui Irod cufundaseră bucăţi mari de stâncă în apă pentru a crea un tampon artificial împotriva valurilor ce se izbeau de ţărm. Pasarela era lată de vreo 70 de metri, cu turnuri dispuse de

o parte şi de alta, la o distanţă egală unul de celălalt. Cel mai frumos, zicea el, se numea Drusium, după fiul vitreg al lui Cezar. Clădiri mari de piatră albă, cu scobituri arcuite ca loc de depozitare, erau aşezate în linie în interiorul digurilor, în ale căror ziduri se reflecta soarele după-amiezii.

Când străbătuseră deja jumătate din drum, se opriră să admire marea, a cărei întindere se întâlnea cu cerul albastru de la orizont.

— N-am văzut niciodată o apă care să nu aibă mal pe partea cealaltă, murmură Lea.

Asculta vrăjită strigătul păsărilor marine şi plesnetele valurilor care se izbeau de zidul dedesubt. Urmărea cu privirea catargul unei corăbii care creştea dintr-o fărâmă albă, micuţă într-o velă uriaşă, ridicându-se şi coborând pe valuri în timp ce se apropia uşor de port. O altă navă făcea manevre în strâmtoarea dintre diguri.

În port, zeci de catarge se agitau pe valuri în timp ce corăbiile îşi lăsau ancorele, ale căror pânze se strângeau ca nişte suluri imense. Stăpânul Ruben o lăsă pe Elisabeta să rămână pe loc ca să vadă o gloată de hamali, îmbrăcaţi sumar, cu pânză peste coapse, care încărcau marfă spre toate porturile imperiului, tămâie nabateeană, baloturi de lână albă ca zăpada şi amfore uriaşe de lut pline cu vin şi fructe. Pasagerii care aşteptau să se îmbarce pălăvrăgeau în limbi străine. Lui Lea îi plăcea foarte mult combinaţia de mirosuri, de la cel înţepător, de peşte şi alge de mare, gustul de sare din aer şi apă, la mirosul fin de smoală folosit la etanşarea navelor.

— Ce este acolo, Abba? întrebă Elisabeta. Arată ca un pod foarte lung.

Le atrase atenţia înapoi spre oraş unde un şir de arcade perfect simetrice, unite în vârf, erau înşirate de-a lungul plajei, la nord de oraş, până când se pierdeau din vedere.

— Nu este un pod, este un apeduct, le explică el. Aduce apă potabilă în oraş dintr-un izvor din muntele Carmel, la multe mile depărtare.

În cele din urmă, se întoarseră în oraş. Stăpânul Ruben le duse să vadă zona opulentă a pieţei. În trecere, văzând straiele fine ale stăpânului, negustorii se grăbeau să îi prezinte mărfurile, vârându-se unul în faţa altuia şi insistând fiecare că numai ei, din toată Cezareea, aveau cele mai bune oferte pentru stăpânul Ruben. Ca să nu fie mai prejos, un negustor tânăr îi tăie lin calea stăpânului, ţinând în mână un set de lănţişoare de aur splendide, cu pietre semipreţioase.

— Domnule, nu doriţi să cumpăraţi un lănţişor pentru soţia dumneavoastră? întrebă el. Ar arăta foarte bine la gâtul ei graţios, zise el făcând un semn spre Lea.

Nu înţelegea de ce inima începuse brusc să îi bată cu putere. Cândva se temuse să nu devină concubina stăpânului Ruben, dar acum că îl cunoştea, ideea nu o mai speria deloc. Îşi aduse aminte de noaptea în care o ţinuse în braţe şi îşi dădu seama că încă îşi dorea acest lucru.

Stăpânul Ruben nu îl corectă pe negustor. Nu se uită la el cu ură sau dezgust şi nici nu îi spuse că Lea era *slujnica,* nu *soţia* lui. Dădu doar din cap, spunând:

— Nu, mulţumesc. Şi merse mai departe, întorcându-se la locuinţa lor. Lea era aproape la fel de epuizată ca micuţa Elisabeta.

— Las-o să doarmă cât de mult vrea mâine, zise stăpânul Ruben. Afacerile îmi vor lua aproape toată dimineaţa. Vom găsi ceva de făcut după-amiază.

Şi Lea îşi propusese să doarmă mai mult, dar cineva o scutură şi o trezi când abia se lumina de ziuă.

— Lea… Lea, trezeşte-te!

De cum deschise ochii îl văzu pe stăpânul Ruben deasupra ei, strigând-o. Abia respira, cu plămânii grei, ca şi când ar fi alergat la maraton. Văzu neliniştea de pe faţa lui şi se ridică.

— Ce s-a întâmplat?

— Trebuie… să o iei pe Elisabeta… de aici, spuse el, gâfâind. Grăbeşte-te!

Atunci Lea auzi acelaşi muget ca de apă dezlănţuită pe care şi-l amintea din ziua în care zeloţii jefuiseră vila din Degania. Dacă atunci zarva se auzise ca ropotul unui râu, acum aducea cu tumultul unui val furios. Se împletici dându-se jos din pat şi apucă rochia domniţei Rut.

— Nu, nu o mai poţi purta, Lea. Nu eşti în siguranţă în ea. Ia-ţi… rochia de servitoare. Trebuie să te amesteci printre ceilalţi.

Se uita fix la el şi frica îi creştea cu fiecare secundă care trecea.

— De ce? Ce se întâmplă?

— O gloată de evrei au profanat un altar păgân în dimineaţa aceasta. Chiar acum se adună afară în piaţă, pregătiţi să năvălească în clădirile guvernamentale, ca aceasta. În timp ce vorbea, stăpânul Ruben strângea lucruşoarele împrăştiate ale fetiţei, îndesându-le în sacoşă.

— Trebuie să o iei pe Elisabeta de aici! Scoate-o pe uşa din spate, prin aripa servitorilor. Ia-i şi pe restul servitorilor şi plecaţi…

— Dar dumneavoastră? Nu veniţi cu noi?

— Nu pot. Sunt vameş roman. V-aş pune în pericol pe toţi dacă m-ar recunoaşte cineva.

Găsi una dintre sandalele Elisabetei şi se ghemui să o caute şi pe cealaltă pe sub pat. Când se ridică, avea părul răvăşit peste ochi.

— Oamenii adunaţi sunt evrei, ca tine şi ca ceilalţi, Lea. Nu vă vor face niciun rău, odată ce ieşiţi de aici. Te rog… trebuie să te prefaci că Elisabeta este fiica ta…

— Dar, stăpâne Ruben, nu vă pot lăsa aici!

— Trebuie! Nu mă auzi? îţi… îţi *poruncesc* să te îmbraci şi să pleci de aici! Mulţimea vă va lăsa să treceţi, dar odată ce garnizoana romană ajunge aici, veţi fi măcelăriţi laolaltă cu ceilalţi evrei!

Strigătele o treziră pe Elisabeta.

— Abba? zise ea somnoroasă. Ce…?

— Trebuie să mergem, Elisabeta. Haide, te ajut să te

îmbraci. Încă se împleticea, abia trezită din somn.

Lea uitase de ea, incapabilă să mişte, cu ochii la Ruben, care îi vârî mâinile Elisabetei în mânecile rochiei şi îi puse apoi sandalele în picioare.

— Sunteţi prins la mijloc, zise Lea, amintindu-şi cuvintele stăpânului Ruben de ieri. Evreii v-ar ucide pentru că lucraţi pentru romani, dar pentru neamuri sunteţi doar un alt evreu care merită să fie ucis.

Se întoarse la ea brusc, nervos, strigând:

— De ce nu eşti îmbrăcată? Ţi-am spus să te îmbraci! Elisabeta începu să plângă.

Dintr-odată, Lea înţelese ce trebuia să facă. Când stăpânul Ruben se întoarse cu spatele, apucă rochia dichisită care fusese cândva a domniţei Rut şi o trase repede pe ea, apoi îşi strânse grăbită părul în coc, tremurând toată. Stăpânul Ruben o ridică pe Elisabeta în picioare şi se îndreptă spre uşă, încercând să o liniştească.

— Stăpâne Ruben, aşteptaţi! zise Lea, trăgând de el să îl oprească. Smulgându-i eşarfa, i-o rupse.

— Scoateţi-vă roba! îmbrăcaţi-o pe aceasta!

Îi vârî în mână tunica ei de servitoare. Portul din material aspru al clasei de mijloc arăta la fel şi pentru bărbaţi şi pentru femei.

— Lea! Ce faci?

Stăpânul Ruben o dădu la o parte când încerca să-i smulgă roba de pe el. Disperată, Lea se întoarse spre Elisabeta.

— Vrei ca Abba să vină cu noi, nu-i aşa?

— Da…

— Atunci trebuie să jucăm un joc. Eu mă voi preface că sunt mama ta, bine? Aşa trebuie să îmi spui pentru o vreme. Dar nu trebuie să îi spui tatălui tău „Abba”, înţelegi? Ne vom preface că e servitorul nostru. Se va îmbrăca exact ca unul dintre ei şi te va scoate de aici. Poţi să faci acest lucru pentru mine, Elisabeta?

— Nu! strigă Ruben. Nu vă pot lăsa să faceţi aşa ceva!

— Iar eu nu vă pot lăsa să vă sacrificaţi! ripostă Lea strigând. Ce ar face Elisabeta dacă vi s-ar întâmpla ceva? *Şi eu ce m-aş face fără tine?* se întreba în gând.

Ruben se uita la Lea şocat că cineva îndrăznea să-i vorbească aşa, mai ales servitoarea. Dar Leei nici că îi păsa ce se va întâmpla când toate acestea se vor fi sfârşit. Trebuia să salveze viaţa bărbatului pe care îl iubea. Se temuse să recunoască până acum, dar gândul că va fi sfâşiat în bucăţi de mulţime o ajută să admită în sinea ei adevărul. Îl iubea pe Ruben ben Iohanan.

— Planul meu va funcţiona, zise ea cu un glas blând. Aveţi încredere în mine.

Şocat de-a dreptul, îi trase roba de pe umeri, apoi îl ajută să îşi pună tunica. Era cam strâmtă, dar mergea.

— Daţi-vă jos sandalele, îi porunci ea. Arată prea bine. Va trebui să mergeţi în picioarele goale.

Aplecându-se să îi dezlege şireturile, Lea scurse nişte ulei din lampă în palme şi îl amestecă bine cu cenuşă din jăratic. Înainte să protesteze, frecă amestecul în părul mătăsos al lui Ruben.

— Este prea curat şi strălucitor, zise ea. Şi, daţi-mi punga. I-o luă şi o prinse în cingătoarea ei.

— Grăbeşte-te, Lea, zise el, ridicând-o pe Elisabeta în braţe. Nu mai avem timp.

Zgomotul de pe stradă ajunsese deja un răget furios.

Lea îi conduse prin labirintul de coridoare spre căminele servitorilor. Strânse repede toţi servitorii înspăimântaţi ai stăpânului Ruben. Faptul că nu îşi recunoscură la început stăpânul fu pentru Lea o încurajare. Le explică despre ce era vorba şi îi grăbi pe poarta din spate a complexului.

Străzile din spatele clădirii erau părăsite. Toţi cei care nu se alăturaseră mulţimii se baricadaseră în case. Dar, apropiindu-se de poarta oraşului, o ceată de luptători pentru libertate le ieşi în cale. Lea îngheţă şovăind; curajul o părăsea. Apoi, dându-şi seama că teama de propriii ei concetăţeni ar trezi suspiciuni, îşi reveni repede şi se

îndreptă spre ei.

— O, Doamne, mulţumesc! Sunteţi de-ai *noştri!* strigă ea. Se grăbi înainte, ca şi când ar fi găsit în sfârşit un refugiu.

— Vă rog, mă puteţi ajuta să ies cu fiica mea din oraş? Suntem din Galileea, încercăm să ajungem acasă.

— Din Galileea? Şi ce faceţi, mă rog frumos, în Cezareea? întrebă unul dintre bărbaţi.

Timp de o clipă groaznic de lungă, Leei i se bloca mintea. Nu îi trecuse prin cap că o vor întreba. Apoi, îşi aminti o imagine cu hamalii care încărcau marfa în corăbiile din port şi cu nodul de pasageri aşteptând sub prelată să se îmbarce.

— Am venit să îl petrecem pe soţul meu care a plecat într-o călătorie de afaceri, zise ea. A plecat ieri spre Creta cu corabia, spre cetatea Lasea.

Îşi amintise numele portului dintr-una din călătoriile în care fusese stăpânul Ruben. Încercă să citească reacţia omului la minciuna ei, dar văzu că nu se uita la ea. Cerceta feţele servitorilor din spatele ei. Se întoarse după privirea lui şi se îngrozi când văzu inelul albastru al stăpânului Ruben sclipind în toată splendoarea pe mâna lui, iar pe Elisabeta în braţele lui.

Lea se grăbi să ajungă la el şi întinse mâna să o mângâie pe copilă. Blocând vederea străinului cu propriul ei corp, apucă mâna lui Ruben şi trase de inel ca să îl facă atent, apoi i-o luă pe Elisabeta din braţe.

— Vă rog, fiica mea este foarte speriată, zise Lea.

Când rămase cu mâinile libere, Ruben le duse repede la spate şi-şi scoase inelul din deget.

— Aş putea să vă răsplătesc ajutorul dacă ne arătaţi drumul în siguranţă, le zise Lea străinilor. Soţul meu susţine cauza libertăţii. De fapt, fratele meu, Ghedeon, s-a înrolat într-o bandă de zeloţi acum câţiva ani. Poate aţi auzit de el, Ghedeon ben Iese, din Degania?

Liderul clătină din cap.

— De acolo sunteţi? Din Degania?

— Eu acolo m-am născut, dar m-am mutat în satul soţului meu când m-am căsătorit.

Lea ştia că va începe să se încurce în propriile ei minciuni dacă tortura nu se încheia cât mai curând. O mută pe Elisabeta pe celălalt şold şi desfăcu punga lui Ruben cu bani.

— Cât…?

— Păstraţi-vă banii, zise liderul bombănind. Îi arătă poarta.

— Mergeţi. Dar vă sfătuiesc să nu o luaţi pe drumurile principale. Lea se aplecă în semn de respect, luptându-se să nu îi dea lacrimile de la atâta tensiune.

— Mulţumesc, domnul meu. Domnul să fie cu voi.

***

După două zile, seara târziu, ajunseră acasă. Lea tocmai ce o pusese pe Elisabeta la somn şi se pregătea să meargă şi ea la culcare, când Miriam veni la ea în cameră.

— Stăpânul Ruben te roagă să mergi în sala de oaspeţi, zise ea.

— Acum? Dar Elisabeta deja doarme şi…

— A zis să vii doar tu… fără Elisabeta.

Lea îşi desprinsese deja părul pentru noapte, dar îl strânse repede la loc şi se îmbrăcă. Ce voia oare? Nu mai trimisese niciodată doar după ea. Gândul că va avea întreaga lui atenţie, fără Elisabeta, o făcea să îi bată inima atât de tare, de parcă alerga într-o cursă. Apoi, îşi aminti cât de nerespectuos îi vorbise în Cezareea, cum îi împărţise la porunci, strigând la el, şi i se făcu brusc frică. Ieşi pe uşă, realizând că este desculţă şi se întoarse să îşi lege sandalele.

Stăpânul Ruben stătea ca de obicei pe scaun, cu mâncarea pregătită de servitori pe masa de fildeş de lângă el. Lui Lea i se păru că nici nu se atinsese de mâncare. Purta una dintre robele lui scumpe, iar părul îi era încă

umed de la baie. Când intră, îşi ridică privirea urmărind-o cum înaintează în cameră. Se înclină în faţa lui, apoi aşteptă în picioare.

— Te rog să iei loc, Lea.

Îi făcu semn spre scaunul de piele unde stătea de obicei când venea cu Elisabeta. Preţ de o clipă sau două, nu zise nimic, ci bătea uşor cu degetele pe gură şi bărbie. Avea din nou inelul albastru pe deget, care sclipea la lumina lămpii ca nişte picături de soare pe suprafaţa unui pârâu.

— Încerc de două zile, zise el, să găsesc cuvintele potrivite cu care să îţi mulţumesc pentru ceea ce ai făcut în Cezareea. Încă nu le-am găsit. Îţi sunt dator cu viaţa. Lăsă o mână în jos şi inconştient începu să îşi răsucească inelul cu cealaltă mână în timp ce vorbea.

Amintindu-şi de căldura mâinii moi pe care i-o luase în mâna ei, întoarse privirea ca să nu roşească.

— Pentru că nu pot să îţi spun cât de recunoscător sunt, continuă el, va trebui să îţi arăt. Vreau să te eliberez, Lea.

La auzul cuvintelor lui, Lea îşi ridică brusc capul. Rămase cu privirea la el, neîncrezătoare, care la rândul lui o fixase cu ochii de culoarea prunei.

— Îmi dau seama că cei şapte ani nu s-au terminat încă, zise el, dar dimineaţă vom merge în faţa a doi martori şi vom încheia slujirea ta în mod oficial. Vei putea pleca.

Lea era atât de răvăşită, încât abia dacă auzi restul.

— L-am rugat pe Ehud să pregătească un dar de argint şi două seturi de îmbrăcăminte pentru tine ca să nu pleci de aici cu mâinile goale.

Să plece? Nu putea să-l lase pe stăpânul Ruben! îl iubea! Cum ar putea să plece şi să nu îl mai vadă niciodată? continuă să se uite fix la el, cu gura deschisă, incapabilă să vorbească.

— Lea? S-a întâmplat ceva? întrebă el.

Lea ştia că este nepoliticoasă. El îi oferea libertatea şi daruri odată cu ea, iar ea nici măcar nu îi mulţumise pentru generozitate.

Se prăbuşi de pe scaun la picioarele lui, încercând să găsească cele mai potrivite cuvinte de recunoştinţă. Dar, atunci când deschise gura să-i vorbească, nu-i ieşi decât:

— Nu vreau să plec, stăpâne Ruben. Vreau să îmi puneţi semnul de sclavă în ureche, ca lui Miriam şi lui Ehud. Vreau să fiu sclava dumneavoastră.

Dădu din cap nemulţumit, neconcepând o asemenea idee.

— Nu! Mi-ai salvat viaţa! zise el supărat. Cum aş putea să te fac sclava mea pentru toată viaţa? Nu! Te eliberez. Şi cu asta am încheiat. Poţi pleca.

Cum păşi în cameră, izbucni în lacrimi. Oare nu vedea că nu o răsplăteşte, ci că o pedepseşte? Ce să facă ea cu libertatea? La cei douăzeci de ani pe care îi avea, era prea în vârstă să mai fie cerută în căsătorie, decât poate de vreun văduv mai bătrâior. Ce alt bărbat, în afară de stăpânul Ruben, ar aprecia că ştie să scrie şi să citească, în caz că i-ar da voie? Şi Elisabeta? Lea o iubea ca pe propria ei fiică. Oare stăpânul Ruben chiar nu vedea asta? De ce nu se căsătoreau ca să fie o familie, ca în Cezareea? Dar Lea ştia că nu avea rost să spere la un bărbat ca stăpânul Ruben care să ia de soţie o slujitoare. Chiar dacă ar fi fost o femeie liberă, era cu mult sub condiţia lui. Frumoasa domniţă Rut provenea dintr-o familie bogată de aristocraţi, ca a lui.

Lea îşi dezlegă din nou părul şi se întinse pe saltea, în vreme ce groaznicul adevăr începea uşor-uşor să devină realitate. Mâine va trebui să părăsească vila care îi fusese casă timp de şase ani. Era ultima seară pe care o petrecea ca servitoare a stăpânului Ruben. Se gândea la toate temerile pe care le avusese în noaptea pe care o petrecuse cu Mama şi cu Abba înainte să vină aici şi cât de mult se înşelase în legătură cu viaţa pe care urma să o aibă în casa aceasta. Cel mai teamă îi fusese să nu devină ţiitoarea stăpânului Ruben şi acum… acum îşi aminti că în Cezareea cineva o luase drept soţia lui şi realiză cât de mult îşi dorea

exact acest lucru. Dintr-odată, un alt gând îi trecu prin minte. Atâta timp cât încă era sub stăpânirea lui, putea să devină ţiitoarea lui, conform Legii lui Moise. Şi, dacă se întâmpla acest lucru, dacă devenea ţiitoarea lui, atunci amândoi şi-ar fi văzut dorinţa îndeplinită. El avea dreptul să îşi elibereze concubina, dar Lea putea alege să rămână cu el pentru totdeauna.

O vreme stătu trează, până când casa adormi. Apoi, gândindu-se la Rut şi la Boaz, se furişă din camera ei, prin curtea întunecată, spre camera unde dormea stăpânul Ruben. Lămpile erau stinse în toate camerele, inclusiv în a lui. Se strecură înăuntru şi îl văzu dormind pe patul de fildeş de sub fereastră. Lea traversă tiptil camera şi se întinse la picioarele lui cum făcuse Rut, moabita. Tresări în somn, şi într-o secundă se ridică, uimit.

— Cine...? Lea...? Ce faci aici?

Tremura atât de tare încât abia mai putea vorbi.

— Încă sunt servitoarea dumneavoastră, stăpâne Ruben. După Lege, aveţi tot dreptul să mă luaţi ca ţiitoare.

Se uita fix la ea, clipind, în camera întunecată, întrebându-se dacă e un vis. Pentru că nu zise nimic, adăugă:

— Am venit să mă ofer, aşa cum s-a oferit moabita Rut lui Boaz. Aveţi dreptul să mă răscumpăraţi. Ştiu că nu sunt frumoasă ca domniţa Rut...

Întinse mâna şi îi puse degetele la gură, oprind-o:

— Ai crescut, Lea, ai ajuns o femeie încântătoare... Câţi ani ai?

— Douăzeci... aproape douăzeci şi unu.

— Iar eu am aproape încă pe atât.

— Stăpâne Ruben, vă iubesc.

Nu putu să îşi reţină cuvintele. Se uită la ea uimit.

— Ce?

— Vă rog, nu mă alungaţi. Nu suport gândul că nu vă voi mai vedea niciodată. De asta v-am salvat viaţa, nu vedeţi? Vă iubesc.

Ochii i se umeziră de emoţie.

— Cum poţi să mă iubeşti? Te-am luat de la tatăl tău şi din căminul tău, toţi din acest ţinut mă urăsc… poate chiar din ţară, evrei şi neamuri deopotrivă.

— Dar eu vă cunosc, vă cunosc inima. Nu sunteţi omul pe care îl văd oamenii. Vă rog să mă iertaţi pentru îndrăzneala de a veni la dumneavoastră, dar sunteţi atât de trist, atât de singur. Aş face orice pentru dumneavoastră, stăpâne Ruben.

— Mâine te eliberez. De ce…?

— Nu vreau să fiu liberă. Vreau să vă fiu ţiitoare, aşa cum spune Legea. Vreau să stau aici… cu dumneavoastră.

Când în sfârşit se întoarse şi se dădu jos din pat, Lea simţi că îi fuge pământul de sub picioare. Ştia că ar fi trebuit să plece acum pentru că o respinsese, dar în schimb, se ridică şi se duse la el.

— Stăpâne Ruben… ce s-a întâmplat?

— Nu sunt bărbatul care crezi tu că sunt. Nu ştii nimic despre afacerile mele, Lea. Nu ştii câţi oameni am înşelat… toţi banii pe care i-am sustras, cum se ia crema din lapte, înainte de a trimite ceea ce cere Roma. Tot timpul am considerat că ipocriţii merită. Fariseii şi toţi ceilalţi din această cetate mizerabilă meritau să plătească pentru felul în care s-au purtat cu Rut. Cu cât mă urau mai mulţi oameni, cu atât luam mai mult de la ei şi găseam o justificare în mintea mea.

Lea îşi odihni mâna pe braţul lui.

— Nu-mi pasă…

— Îmi pasă mie, zise el, răsucindu-se. Meritam să mor în Cezareea. Dar dacă muream…

Se opri şi îşi apăsă ochii cu degetele.

— Îmi amintesc cum a cerut Rut iertare şi L-a primit pe Cristos când a înţeles că va muri… şi ştiu că nici eu nu sunt în regulă cu Dumnezeu. Cred că Ieşua este Mesia. Ştiu în mintea mea că e adevărat. Dar în inima mea nu este loc pentru El, din cauza urii.

Îşi lăsă mâna în jos şi se uită la ea.

— Şi tu ar trebui să mă urăşti, Lea. Te-am luat din familia ta când aveai doar paisprezece ani. Ţi-am furat şase ani din viaţă din cauza lăcomiei mele. Dar tu ţi-ai riscat viaţa pentru mine. Şi acum eşti gata să îţi sacrifici şi viitorul, oferindu-mi-te mie?

Clătină din cap.

— Nu pot lăsa să se întâmple aşa ceva.

— Vă iubesc, începu ea, dar el o luă de umeri aproape violent, tăindu-i cuvintele.

— Mă mai iubeşti dacă îţi spun că trebuia să îl iau doar pe fratele tău ca să acopăr datoria tatălui tău, nu şi pe tine? Mă mai iubeşti acum?

Lea închise ochii, dar nu putu opri lacrimile care îi curgeau şiroaie pe obraji. Îi luă un moment să înţeleagă mesajul. Stăpânul Ruben îi înşelase tatăl. O înşelase şi pe ea. Ar fi trebuit să fie liberă în toţi aceşti ani. Ar fi trebuit să se căsătorească, să aibă casa ei, copiii ei.

După o clipă, deschise ochii şi se uită din nou la el.

— Vă iert, şopti.

— Cum poţi? strigă el, dându-i din nou drumul.

— Pentru că Dumnezeu a schimbat totul în bine. Dacă nu plecam de acasă, probabil nu aş fi învăţat să scriu şi să citesc… nu aş fi iubit-o niciodată pe Rut sau pe Elisabeta… poate nu aş fi avut şansa să îl cunosc pe Natanael şi să aflu despre Ieşua. Nu aş fi ştiut că păcatele mele sunt iertate… Şi nu v-aş fi cunoscut niciodată, stăpâne Ruben.

Oftă şi îi mângâie obrajii.

— Văd ce diferenţă face Ieşua în vieţile oamenilor, în viaţa ta, în viaţa lui Ehud, chiar a lui Rut, atât cât a mai trăit. Aş vrea să pot crede că mă iartă şi pe mine, dar e prea mult de iertat. Nu merit până nu încerc să mă schimb…

— Nu merge aşa. Dacă ne-am putea schimba, atunci Ieşua nu ar fi trebuit să moară. Am putea să câştigăm favoarea lui Dumnezeu jertfind oi şi urmând toate legile

fariseilor şi făcând la nesfârşit băile lor stupide.

Ruben oftă adânc.

— Îmi este foarte greu să primesc ceva pentru care nu am plătit, ceva care nu mă costă nimic.

— Tu o pui pe Elisabeta să plătească darurile pe care i le faci? Nu ai fost gata să îţi dai viaţa pentru ea la Cezareea? Aşa face şi Dumnezeu Tatăl pentru copiii săi, pentru că ne iubeşte.

— Şi tu ţi-ai riscat viaţa pentru mine, şopti el. O trase lângă el şi o luă în braţe ca acum trei ani. Lipindu-se de el, inima aproape că îi sărea din piept. Apoi, brusc îi dădu drumul.

— Nu aşa, Lea. Vreau să fii o femeie liberă…

— Dar eu nu vreau…

— … şi apoi te voi lua de soţie.

Lea se întreba dacă nu înţelesese greşit. Când îşi dădu seama că nu, zise:

— Nu sunt vrednică să mă căsătoresc cu dumneavoastră, domnul meu.

Îi cuprinse umerii cu mâinile de data aceasta cu blândeţe.

— Nu, eu trebuie să îl rog pe Dumnezeu să mă facă vrednic de tine. Dar, înainte să fii de acord să te căsătoreşti cu mine, ar fi bine să iei în calcul povara pe care o vei purta ca soţie a mea. Vei fi ridiculizată ca soţia păcătosului, urâtă, scuipată. Ştii care este reputaţia mea în Degania.

— Nu îmi pasă. Vă iubesc, stăpâne Ruben.

Îşi întinse mâinile şi o mângâie pe părul despletit.

— Nu-mi spune stăpâne… doar Ruben.

— Te iubesc… Ruben.

Era mai uşor de spus decât crezuse.

— După moartea lui Rut, nu am crezut niciodată că voi mai găsi o femeie care să mă iubească.

— Eu te iubesc, şopti ea.

Se gândi că Ruben o va lua iar în braţe, dar în schimb el zise:

— Trebuie să pleci acum, Lea. Mâine dimineaţă, îi voi

oferi tatălui tău orice zestre doreşte.

Îşi ridică privirea spre el, tânjind după el, dar el o întoarse şi o îndemnă uşor spre uşă.

— Du-te, cât mai pot să rezist.

A doua zi, Reb Naum şi Rabbi Eliezer, aceiaşi oameni care fuseseră martori când Lea devenise slujnica stăpânului Ruben în urmă cu şase ani, îl urmară acasă la Lea, martori din nou când îi garanta libertatea. Apoi, priveau cu gura căscată de neîncredere când Ruben îi ceru tatălui să spună preţul pentru mireasa lui. Părinţii Leei erau la fel de uluiţi ca fariseii. Ruben era un om bogat. De ce nu o făcea pe Lea ţiitoarea lui? Dacă o voia, de ce nu o luase deja, cum avea dreptul legal? Nimeni nu înţelegea.

Lea ştia că părinţii ei îl urau pe Ruben, ca toţi cei din Degania. Când Ruben numără de două ori zestrea pe care o ceruse Abba, apoi turnă vinul de logodnă pe care îl adusese în frumoasa lui carafă nabateeană, Abba cântări între acceptarea banilor şi refuzul de a-şi da fiica unui asemenea păcătos. Luând o decizie care îi uimi pe toţi, Abba zise:

— Te las pe tine să decizi, Lea. Banii nu sunt importanţi. N-am să te mai vând a doua oară.

Ruben îi oferi carafa Leei. Când primi carafa, îi atinse mâna. Aplecă bine carafa înainte să bea ca să nu fie nicio îndoială că acceptă propunerea lui. Erau logodiţi.

Foarte puţini săteni participară la fericitul eveniment o săptămână mai târziu când Lea şi procesiunea ei de nuntă străbătură străzile Deganiei spre vila lui Ruben. Petrecerea de nuntă, pe care ea şi Ruben urmau să o celebreze cu prietenii lor creştini, era la el acasă, odată cu botezul lui în credinţa creştină. Într-o tăcere profundă, fariseii şi urmaşii lor petrecură cu privirea alaiul. Se măritase cu un om pe care toţi îl urau, considerat un păcătos, pentru că avea legături cu romanii. Unii chiar îl scuipară în faţă. Lea îşi aminti cum îi întorseseră spatele sătenii acum şase ani, când mersese pe acelaşi drum al ruşinii împreună cu fratele ei. Tremura atunci la gândul că va deveni concubina lui

Ruben. Acum mergea mândră lângă el, cu capul sus, fără să-i pese de insulte pentru că îl iubea. Va fi binecuvântată, se va putea trezi lângă Ruben ben Iohanan pentru tot restul vieţii ei, până când moartea îi va despărţi.

Capitolul 13

Satul Degania – anul 60 d.Hr.

Camera de lucru a lui Ruben era aproape goală, toate documentele vamale fiind împachetate în legături pentru expediere. Lea se uita la servitoarea care mătura ultimele fire de praf. Camera arăta atât de diferit, fără mesele şi băncile lungi, cu scribii aplecaţi deasupra lor, la lumina lămpii, copiind şirurile interminabile de cifre. Îi venea greu să creadă că trecuseră paisprezece ani de când Ruben o adusese în camera aceasta pentru prima dată şi îi dăduse tăbliţa de scris. Atunci, era o slujnică micuţă şi speriată, chiar mai mică decât cea care mătura acum podeaua.

— Camera arată a pustiu, suspină ea. Ce să facem cu ea? Ruben o trase aproape de el.

— Nu îmi pasă. Puteţi băga animale în ea, puteţi şi pune lacătul! Aş vrea să fi avut curajul şi să fi renunţat la vamă de mult timp.

Dar Lea ştia că îi luase mult achitarea obligaţiilor financiare către Roma şi înapoierea tuturor banilor pe care îi luase pe nedrept de la concetăţenii lui. Nu mai luase un ban în plus de la ei, în anii care urmaseră botezului şi dăduse foarte mulţi bani fraţilor săi credincioşi. Şi tot nu simţea că făcuse destul.

— Aş! zise ea, trecându-şi buzele peste ale lui. Trecutul nostru e uitat, îţi aminteşti? „Cât este de departe răsăritul de apus…”

Ruben plecă privirea spre ea, aceeaşi privire cu care o sorbise cu ani în urmă pe Rut. Lui Lea încă nu îi venea să creadă că Ruben ben Iohanan o iubea şi pe ea. Erau căsătoriţi de aproape şapte ani, mai mult timp decât fusese slujnica lui, dar totul trecuse foarte repede. Peste două săptămâni urma serbarea aniversării lor, odată cu aniversarea botezului lui Ruben.

— Podeaua e curată, îi spuse el slujnicei. Mulţumesc, poţi

pleca. După ce fata făcu o plecăciune şi se grăbi să plece, Ruben se întinse după un urcior rotund de lut care se afla pe un raft, singurul lucru care mai rămăsese acolo. Dădu capacul la o parte.

— Te-am adus aici să îţi arăt aceste documente, Lea. Le poţi citi mai târziu, dacă vrei. Sunt toate registrele şi documentele mele legale, cele mai importante, actele de proprietate ale pământului, inclusiv ale vilei… iar acesta este testamentul meu. Dacă mi se întâmplă ceva…

— Ruben, te rog, nu spune aşa ceva…

— Dacă mi se întâmplă ceva, zise el ferm, toate proprietăţile mele merg la tine şi la Elisabeta. Vreau să ştii, ca nimeni să nu profite de tine.

Puse capacul la loc peste vas şi i-l puse în mâini. Era surprinzător de greu.

— Nu vreau să iau în calcul că ţi s-ar putea întâmpla ceva, spuse ea.

— Ştiu, Lea.

Îi culese o şuviţă de păr de pe faţă.

— Este doar o măsură de precauţie. Să sperăm că aceasta este ultima călătorie pe care va trebui să o fac la Cezareea. De acum încolo, vom locui aici în linişte, doar noi trei.

La cuvintele lui, durerea îi străpunse inima ca o săgeată. Ruben îi văzu privirea.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el.

— Îmi pare rău că nu ţi-am dăruit un fiu… care să moştenească tot…

— Nu ţi-am spus de nenumărate ori că nu contează?

— Pentru mine contează. De ce nu mi-a răspuns Dumnezeu la rugăciune, Ruben? De ce nu am rămas niciodată însărcinată?

Ridică vasul din mâinile ei şi îl puse din nou pe raft în spatele lui, ca să o poată ţine strâns.

— Ascultă-mă, zise el. Trăim vremuri violente. *Sicarii* înarmaţi cu pumnale terorizează Iudeea, comit crime şi

asasinate, răpesc înalţi oficiali *şi* pe fiii lor. Nu aş putea îndura dacă ne-ar răpi copiii, şi nici tu. Cel Sfânt ştie ce e mai bine. Hai să avem încredere în El, bine? El ştie ce ne rezervă soarta, noi nu ştim.

Lea îşi puse capul pe pieptul lui, mângâindu-se cu tăria şi mirosul lui familiar.

— Natanael crede că trăim vremurile din urmă, zise ea.

— Cred că are dreptate. Ar trebui să fim pregătiţi, aşa cum ne-a avertizat Ieşua. A spus că, atunci când Ierusalimul va fi înconjurat de soldaţi, Templul va fi distrus, iar vremurile vor fi grele pentru femeile însărcinate şi pentru cele care alăptează, îţi aminteşti? Poate de asta nu…

— Ai dreptate, zise ea, îmi pare rău.

Apoi, amintindu-şi că mâine va pleca la Cezareea pentru două săptămâni, îl strânse şi mai tare.

— Aş vrea să mă laşi să merg cu tine.

— Ştii de ce este imposibil, Lea. Călătoriile sunt prea periculoase acum. În plus, nu ai vrea să fii aici când termină muncitorii podeaua?

Ruben comandase o nouă podea de mozaic pentru sala de oaspeţi ca dar aniversar, după ce Lea văzuse una similară în Seforis care îi plăcuse foarte mult. O fascinau artizanii care reuşeau să transforme mormane de pietre multicolore într-un design magnific. Marginea era valuri-valuri în nuanţe de verde şi albastru care îi aminteau de talazurile care măturau digurile din Cezareea. Deasupra, ca mărturie a credinţei lor, rugase artistul să pună simbolul credincioşilor, peştele şi literele greceşti pentru Ieşua, Mesia.

— Te vei întoarce la timp să frângem împreună pâinea de Sabat? întrebă ea.

— Absolut. Ştii că nu aş rata pentru nimic în lume.

Însă, două săptămâni mai târziu, soarele apusese, Sabatul începuse şi Ruben tot nu se întorsese din Cezareea. Oriunde ar fi fost, Lea ştia că va trebui să mai aştepte încă o zi, pentru că era interzis să călătoreşti în ziua de Sabat.

Fraţii lor credincioşi ajunseseră toţi la slujba care se ţinea la vilă în fiecare săptămână, dar Lea era tot în prag, aşteptându-şi soţul. Miriam îşi aşează mâna pe umărul Leei.

— Este timpul să aprindem lumânările de Sabat.

— Vin imediat.

Aruncă o ultimă privire în jos pe strada pustie, dar caravana de călătorie a lui Ruben nu se zărea nicăieri. Asta însemna încă o zi de aşteptare, încă o noapte petrecută singură. Lea ura nopţile în care rămânea singură, când Ruben era plecat. Dezamăgită, închise în sfârşit poarta şi se duse înăuntru.

Ceilalţi erau deja strânşi în jurul mesei, aşezaţi pe perne, pe podeaua cea nouă. Toţi admirau mozaicul, mai ales simbolul peştelui. Lea le arătă unde pusese numele lui Ruben, într-un colţ, surpriza ei pentru el. Abia aştepta să i-l arate.

Când veni timpul să citească din Cuvântul lui Dumnezeu, cineva îi rugă să le citească din scrisoarea pe care apostolul Petru o scrisese pentru a încuraja credincioşii în aceste vremuri dificile. De obicei Ruben era cel care citea din suluri, dar în seara aceasta se oferi Ehud. Dintr-odată, Lea simţi un imbold de la Duhul Sfânt să fie atentă. *Este important,* părea să îi spună El. *Este pentru tine.* I se făcu pielea de găină.

— „Apropiaţi-vă de El, Piatra vie lepădată de oameni, dar aleasă şi scumpă înaintea lui Dumnezeu. Şi voi, ca nişte pietre vii, sunteţi zidiţi ca să fiţi o casă duhovnicească, o preoţie sfântă şi să aduceţi jertfe duhovniceşti… Voi însă sunteţi o seminţie aleasă, o preoţie împărătească, un neam sfânt, un popor pe care Dumnezeu şi l-a câştigat ca să fie al Lui, ca să vestiţi puterile minunate ale Celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa minunată”.

Cuvintele păreau că vor să o pregătească pe Lea pentru ceva, dar nu îşi dădea seama pentru ce. Descriau noul templu pe care Dumnezeu îl va construi după ce va fi distrus cel vechi, o nouă preoţie din care şi ea va face

parte, care-i va aduce laude Lui.

Când credincioşii plecară capetele în rugăciune, Lea închise ochii. Încercă să se roage pentru Ruben, să fie undeva în siguranţă peste noapte, să se întoarcă a doua zi întreg şi nevătămat.

Dar pacea, pe care o simţea de obicei când se ruga, se lăsă aşteptată, în schimb, Lea simţi un gol imens şi o teamă pe care nu o putea stăpâni.

Hotel Golani, Israel – 1999

Într-una din seri, Abby îşi spăla rufele în chiuveta din baie când sună telefonul. Ridică receptorul cu mâinile ude şi recunoscu vocea încântată a Anei la capătul celălalt al firului.

— Abby, am găsit! îţi aminteşti că ţi-am spus că îmi sună cunoscut numele de pe podeaua de mozaic, Ruben ben Iohanan? Am desluşit de ce! Vino la mine dacă ai timp şi am să-ţi arăt. Este incredibil!

Abby lăsă la înmuiat hainele şi se grăbi spre cabana Anei. Zâmbi când văzu dezastrul pe care îl făcuse cu toate cutiile de depozitare, hârtiile şi rapoartele de pe teren legate în mănunchiuri, pe care le înşirase în toată camera. Ana părea oarbă la dezordinea din jurul ei, fluturând triumfătoare un teanc de hârtii.

— Ştiam că trebuie să fie în săpăturile din primul secol dacă este acelaşi Ruben, aşa că am redus căutările la documentele sau inscripţiile din primul secol. Tot au mai rămas destule, dar iată-l! Gamla! Am găsit mai multe documente secrete care aparţineau lui Ruben ben Iohanan în timpul săpăturilor de la Gamla în 1978! Şi stai să îţi spun! Unul dintre documente era un contract de căsătorie între Ruben şi o femeie numită Lea!

— Uau! exclamă Abby. Crezi că ar putea fi Lea *noastră?*

— Este de-a dreptul imposibil să fie doar o coincidenţă. Contractul spune că erau amândoi din Degania.

Uimită, Abby caută în van un scaun care nu era stivuit cu hârtii, dar se aşează până la urmă pe patul dezordonat al Anei.

— Unde e acest sit? Aici, aproape?

— Da. Gamla este aici, pe înălţimile Golan, la numai douăzeci de kilometri de Degania. O fostă fortăreaţă evreiască bine apărată în timpul invaziei romane din anul 67 d.Hr., aşa că cine a dus documentele lui Ruben ben Iohanan la Gamla a fugit probabil acolo ca să caute adăpost împotriva atacului roman. Josephus descrie Gamla în cartea sa, *Războiul iudeilor împotriva romanilor.* Am un exemplar. Ţi-l împrumut dacă îl găsesc.

Scotoci prin grămezile de cărţi, căutând în timp ce vorbea.

— Ah, iată-l!

Îi flutură un volum uzat bine.

— Josephus este un istoric evreu faimos, nu-i aşa? întrebă Abby primind cartea.

— Sau un faimos trădător evreu, zise Ana, râzând. Depinde pe cine întrebi. S-a născut sub numele de Iosef ben Matitiahu, fiul unui preot bogat. Când a izbucnit războiul cu romanii, a primit comanda tuturor armatelor evreieşti din Galileea. Bineînţeles că romanii i-au măcelărit trupele, dar Iosef a reuşit cumva să se predea în siguranţă şi să obţină graţierea generalului roman. Teoretic, era prizonier când a început să descrie faptele războiului ca martor ocular, inclusiv bătălia de la Gamla. Mai târziu şi-a schimbat numele în Josephus.

— Când ziceai că ai luat parte la săpături?

— Am fost acolo trei veri, din 1976 până în 1978.

Ana căuta şi ea un loc unde să stea. În cele din urmă, aruncă hârtiile de pe unul dintre scaune.

— Am lucrat la Gamla într-un moment foarte important din viaţa mea, zise ea, cu glasul stins şi melancolic. Situl acela va fi mereu foarte special pentru mine. Aproape renunţasem la arheologie, la viaţă, de fapt, când Gamla…

Ierusalim, Israel – 6 octombrie 1973

Ana şedea pe băncile sinagogii cu Rahela, care avea opt ani, încercând să recite rugăciunile care erau parte a ritualului de Iom Kipur. Ochii îi tot rătăceau de la cartea de rugăciuni la soţul ei, Jake, care stătea pe scena din faţă. Fusese ales unul dintre cei şase bărbaţi chemaţi să citească Tora în cea mai sfântă zi din an. Anei îi părea mai atrăgător la cei treizeci şi şase de ani pe care îi avea, decât când îl cunoscuse, cu doisprezece ani în urmă. Nu-şi putea lua ochii de la el. Când Jake ridică privirea şi o surprinse holbându-se la el, Ana îi făcu cu ochiul. Îi întoarse o privire serioasă.

Era scandalos să flirteze cu el în timpul unei ceremonii sfinte, însă, mutându-şi privirea în altă parte, îi surprinse un zâmbet; ridicase colţul buzelor.

Iom Kipur începuse cu o seară înainte, la apus. Ca Sabatul şi toate celelalte sărbători, Jake lua ceremonia foarte în serios. Era o zi de pocăinţă, douăzeci şi patru ore de post în care credincioşii îşi cercetau inima înainte să se apropie de Dumnezeu şi să-şi mărturisească păcatele. În ziua aceea sfântă, în timp ce toţi trei mergeau pe jos spre sinagogă, o linişte adâncă se aşternu peste oraş, o linişte pe care Ana o simţea până în măduva oaselor.

La prima întrerupere, adusă de un mesager în vârful picioarelor pe culoarul din mijloc, făcându-i semn unuia dintre bărbaţi, Ana nu prea realizase ce se întâmpla. Dar, după ce patru sau cinci bărbaţi primiseră bileţele şi fuseseră întrerupţi în timpul rugăciunii, începu să se întrebe ce se întâmpla. Toată atmosfera de solemnitate fusese afectată, apoi dispăruse cu totul pentru că tot mai mulţi bărbaţi, unul câte unul, începuseră să îşi adune familiile şi să plece. Când mesajul îi fu adus şi lui Daniel Ben-Ami, care stătea pe scenă lângă Jake, se ridică şi el în grabă şi le făcu semn de pe culoarul sinagogii Anei şi Rahelei să îl urmeze.

— Ce se întâmplă? întrebă Ana cum păşiră afară pe trotuar.

— Nu ştiu, dar cred că ar trebui să aflăm. Am văzut hârtiile pe care i le-au dat lui Daniel. Erau ordine de chemare.

Ana nu mai zise nimic, ştiind că Jake nu era încântat să vorbească despre temerile ei sau diverse speculaţii rostite în faţa Rahelei. Grăbindu-se spre casă, încercă să îşi amintească dacă auzise ceva la ştiri ieri care ar fi putut duce la toate astea. Nu îi veni nimic în minte decât un incident în care fuseseră implicaţi nişte evrei undeva în Europa, cu siguranţă nimic care ar fi putut cere mobilizarea trupelor de rezervişti din Israel.

— Abba, de ce sunt atâtea maşini pe stradă? întrebă Rahela. Nimeni nu conduce de Iom Kipur.

— Nu şti…

Cuvintele lui Jake fură acoperite dintr-odată de alarma gălăgioasă a unei sirene. Era atât de aproape, încât Rahela ţipă şi sări lângă tatăl ei de frică. Ana simţea cum îi bate inima în piept, paralizaţi de şoc pe trotuar.

— Crezi că cineva a apăsat butonul greşit din întâmplare? strigă ea prin vacarm. Nu ar face nimeni exerciţii de bombardament aerian de Iom Kipur, nu-i aşa?

Jake clătină din cap, confuz.

— Nu este o singură sirenă. Ascultă, au pornit în tot oraşul! O luă pe Ana de mână şi începură să alerge, Rahela agăţându-se cu toată puterea de el. Ana deschise uşa apartamentului tremurând din toţi rărunchii şi se grăbiră să intre pentru a porni radioul. Nimic. Posturile radio nu transmiteau de Iom Kipur.

— Ar trebui să coborâm în adăpost, zise Jake, în caz că este un raid adevărat.

— Abba, mi-e frică, începu Rahela să scâncească.

— Ştiu, dragostea mea.

Dar până să ajungă în buncăr, sirenele se opriră la fel de brusc cum începuseră. Ana simţea cum i se înmuiaseră

genunchii în timp ce urcau înapoi scările. Lăsase radioul pornit, transmisia şuiera ca un abur, iar ei aşteptau.

— Ne întoarcem la sinagogă? întrebă Rahela.

— Nu, cred că mai bine stăm aici până aflăm de ce au pornit sirenele. Dacă totul este în regulă, ne vom întoarce în seara aceasta pentru Neilah, slujba de încheiere. Se aşează pe canapea în aşteptare, iar Rahela se ghemui lângă el.

— Cred că eşti cel mai bun cititor din toată sinagoga, Abba, zise ea. Domnul Ben-Ami parcă mormăie.

Jake zâmbi aranjându-i părul negru, care i se ciufulise în timpul goanei nebune.

— O, ce drăguţ din partea ta, dar nu cumva eşti părtinitoare?

— Ce înseamnă acest lucru?

— Să ţii partea cuiva, zise Ana iritată.

Nu înţelegea cum putea Jake să fie atât de senin când era evident că ceva îngrozitor se întâmpla. Se ridică de pe scaun şi se îndreptă spre bucătărie, gândindu-se că ar fi bine să îşi facă de lucru cu pregătirea mesei, dar apoi îşi aminti că posteau. Jake îi aruncă o privire rugătoare când reuşi să îi întâlnească privirea, dezaprobând uşor din cap, ca şi când i-ar fi cerut să rămână calmă de dragul Rahelei. Ana se aşeză din nou.

— Ai înţeles ce voiau să spună pasajele pe care le-am citit? o întrebă Jake pe Rahela un moment mai târziu.

— Unele. Dar nu şi partea cu ţapii.

— Să-ţi explic.

Jake îşi trecu degetele prin păr, apoi se opri când realiză că încă mai purta *yarmulke*[8]*.*

— De fiecare dată, de Iom Kipur repetăm pentru ziua când ne vom înfăţişa în faţa lui Dumnezeu la judecată. Când postim, ne gândim la moarte, refuzându-ne orice plăcere cât de mică pentru douăzeci şi patru de ore. Apoi,

---

8 Tichie mică evreiască pe care o poartă unii bărbaţi evrei (n.tr.).

ne mărturisim păcatele şi ne pocăim, ceea ce înseamnă că renunţăm la ele şi promitem să trăim o viaţă mai bună prin puterea lui Dumnezeu. Pe vremea când aveam Templu, preoţii îşi puneau mâinile pe capul a doi ţapi, care purtau în acel moment, în mod simbolic, toate păcatele oamenilor. Era jertfit un ţap, iar sângele lui era adus înaintea tronului lui Dumnezeu pentru milă. Celălalt, ţapul ispăşitor, era eliberat în deşertul Iudeei. În harul Său, Dumnezeu permite oamenilor să dea toată vina păcatelor lor asupra unei astfel de jertfe, ca să poată fi iertaţi.

— De ce nu mai facem partea cu ţapii?

— Pentru că nu mai avem Templul.

— Ce s-a întâmplat cu el?

— Romanii l-au distrus în anul 70 d.Hr., îi spuse Ana, când au distrus Ierusalimul.

Se ridică din nou, prea neliniştită ca să stea jos şi se uită pe fereastră în stradă. Nu ar fi trebuit să fie trafic de Iom Kipur, dar era. Mai mult decât atunci când se întorseseră pe jos acasă de la sinagogă.

— Nu putem să construim un alt templu? întrebă Rahela.

— Nu pe vechiul lui loc, scumpo, zise Ana, aşezându-se din nou. Musulmanii au construit Cupola Stâncii pe Muntele Templului, care este al nostru. Nu îşi dăduse seama cât era de tensionată până când radioul nu începu dintr-odată să prindă viaţă, făcând-o să tresară.

— Acesta este un buletin special. Sirenele nu sunt alarme false. Dacă sună din nou, toată lumea trebuie să meargă neîntârziat în adăposturi.

Postul radio începu să difuzeze muzică clasică, acorduri încete, triste, de Beethoven.

— De ce? Spuneţi-ne ce se întâmplă! scutură Ana radioul ca şi când ar fi fost un om încăpăţânat care refuza să vorbească.

— Ana… zise Jake blând.

O auzi trăgând aer adânc în piept, apoi oftând apăsător.

— Abba, este vreo problemă dacă pierdem restul

serviciului de Iom Kipur? întrebă ea.

Ca tatăl ei, Rahela încerca să îşi ţină frica în frâu, vorbind despre alte lucruri.

— Noi vom fi totuşi iertaţi, chiar dacă am plecat mai devreme?

— Da, Dumnezeu ştie dacă ne pare rău cu adevărat pentru păcatele noastre şi ne iartă. Ai vrea să citesc partea din slujbă pe care am ratat-o? *Haftara* sau partea din profeţi pentru după-amiaza aceasta este din cartea Iona.

Anei îi venea să urle ascultându-l pe Jake care citea calm povestea profetului reticent înghiţit de un peşte uriaş. Dar avea efectul scontat pentru Rahela care simţea alinare şi pe care totodată o ţinea ocupată în timp ce aşteptau.

— Nu am înţeles niciodată pe deplin de ce întotdeauna de Iom Kipur se citeşte cartea lui Iona, zise Ana iritată când terminară.

— Pentru că pocăinţa şi iertarea nu sunt doar pentru evrei, ci şi pentru alte neamuri, îi explică Jake. Dumnezeu a spus că toate naţiunile pământului vor fi binecuvântate prin Avraam. Înţelegi că Iona a fost trimis să predice celui mai înverşunat inamic al lui Israel, Asiria? Povestea ne aminteşte că Dumnezeu şi-a stabilit împărăţia în poporul Său care duce răscumpărarea pe care El o oferă întregului pământ, chiar şi celor care ne urăsc.

— Imposibil, zise Ana. Inamicii noştri nici măcar nu vor să accepte că existăm, cu atât mai puţin să ne asculte.

Exact la ora 3:30, muzica se opri şi radioul trosni încă un buletin special. Ascultând, Ana nici nu mai respira.

— Doamnelor şi domnilor, Israel a fost atacat de Egipt şi Siria. Au fost ordonate mobilizări parţiale...

Atât apucaseră să audă când sirenele începură din nou să urle. Jake se ridică brusc în picioare, trăgând-o pe Rahela după el.

— Jos în adăpost! strigă el acoperind sunetul sirenei, care urca şi cobora precum ţipătul unei femei.

Ana înşfacă radioul, scoţându-l repede din priză. Nimeni

nu mai zicea nimic, în schimb se repeziră spre buncărul întunecat împreună cu vecinii lor care aveau faţa albă ca varul. După zece minute, apăru şi sunetul care îi anunţa că pericolul trecuse.

— Este groaznic de stresant! oftă bărbatul care stătea vizavi de ei la acelaşi etaj, în timp ce urcau obosiţi scările spre apartamentele lor. Când credeţi că vom afla ce se întâmplă?

— Mai bine ţineţi radioul pornit, îi spuse Jake. Cred că liniile noastre de comunicaţie sunt în haos din cauza sărbătorii.

De la fereastra sufrageriei, Ana văzu afară trei vehicule încărcate cu soldaţi care goneau pe străzi. Un nou buletin făcea apel ca vehiculele care nu erau constrânse de circumstanţe să nu circule pe drumurile principale. Un alt anunţ spunea că fusese deschis un spital de urgenţă pentru soldaţii care cad victime. Ana şi Jake schimbară priviri. Dacă erau victime soldaţi însemna că situaţia era foarte gravă. Ordine de mobilizare codificate erau difuzate din când în când, printre selecţiile muzicale. Toţi trei erau strânşi în jurul mesei din bucătărie într-o tăcere totală în aşteptarea următorului raport de ştiri, ascultând ordinul codificat al lui Jake.

După aproape o eternitate, apăru un alt buletin, la ora 4:20.

— Doamnelor şi domnilor, primim rapoarte că sunt lupte crâncene în Sinai. Egiptenii au trecut canalul în mai multe puncte şi au ajuns în Iordania. Se dau lupte la sol şi în aer.

Jake se holba la radio, nevenindu-i să creadă.

— Dacă este adevărat, atunci toată apărarea noastră a fost învinsă. Singura explicaţie pentru prezenţa egiptenilor în Iordania este căderea liniei noastre de apărare.

— Dar cum să cadă? Avem cel mai bun echipament…

— Ana, este sărbătoare. Aproape toţi erau acasă în permisie, mai puţin cei proaspăt luaţi în armată.

— Oh, Doamne, murmură ea. Inimaginabilul s-a

întâmplat. Egiptul şi Siria au declarat război în ziua cea mai sfântă a anului.

Jake se ridică de la masă şi dispăru în baie. Pentru că nu se întoarse imediat, Ana se duse după el. Deja îşi pusese uniforma şi îşi strângea restul echipamentului în raniţă. Ridică privirea. Ea se întoarse brusc ca să nu îi vadă lacrimile.

La ora şase în seara aceea, doamna prim-ministru Golda Meir intră în direct şi transmise un comunicat către ţară. Toţi trei se strânseră din nou în jurul mesei din bucătărie şi ascultară.

— *La ora două în această după-amiază,* începu doamna Meir, *atât Egiptul, cât şi Siria au încălcat liniile de încetare a focului şi au început atacul la sol şi în aer...*

Fu întreruptă de un semnal de avertizare, urmat de alte ordine de mobilizare codificate. Fiindcă Jake închisese ochii, Ana ştiu imediat că unul dintre ele era al său.

— Unde, Jake? întrebă ea.

Ridică mâna, rugând-o să aştepte pentru că prim-ministrul îşi reluase comunicatul.

— *Am încredere că nimeni nu va ceda în faţa panicii. Trebuie să fim pregătiţi pentru orice greutate şi sacrificiu ni s-ar cere pentru apărarea ţării, a propriei existenţe, a libertăţii şi a independenţei noastre.*

Ana îşi aminti ce îi spusese Jake după Războiul de Şase Zile, cât de îngrozitoare fusese pentru el lupta, cum sperase şi se rugase să nu mai fie nevoit să lupte niciodată. Dar era gata să se întoarcă la luptă, de bunăvoie făcea acest sacrificiu pentru ea şi Rahela.

— Cum am putut să nu ştim nimic? întrebă Jake, atunci când se încheie comunicatul. Cum am putut să fim luaţi prin surprindere în halul ăsta? Unde sunt serviciile noastre secrete?

Ana îi întinse mâna.

— Jake? Unde te trimit? Abia îi auzi răspunsul.

— Pe înălţimile Golan.

Trase adânc aer în piept încercând să-şi ascundă lacrimile şi vocea tremurândă.

— Să luptaţi împotriva sirienilor care au echipament sovietic? întrebă ea cu amărăciune.

— Tot sovieticii îi susţin şi îi aprovizionează şi pe egipteni, zise el. Au avut şase ani la dispoziţie ca să analizeze ultimul război şi să înveţe din el. Iar azi ei sunt cei care au folosit elementul surpriză.

Se aplecă să se încalţe, pregătindu-se să plece. Ştiau amândoi că era de o importanţă vitală ca orice om sănătos să se înroleze în luptă cât mai curând posibil, dar Ana tânjea să îl lipească de ea şi să îl implore să amâne plecarea încă puţin.

— Crezi că şi Iordania şi Irakul vor lupta împotriva noastră? întrebă ea.

— S-ar putea să nu mai conteze, zise el, legându-şi şireturile. Chiar dacă nicio altă ţară arabă nu declară război, trupele siriene şi egiptene ne depăşesc numeric cu şase la unu. Suntem depăşiţi şi în echipamente, cu patru la unu.

Ana şi Jake schimbară priviri între ei, apoi cu Rahela, ca şi când ar fi realizat în acelaşi timp că micuţa nu zisese nimic de mult timp, iar ei îşi vărsaseră toate temerile cu voce tare în faţa ei. Ochii Rahelei înotau în lacrimi.

— Mă voi ruga pentru tine în fiecare zi, Abba. Am să mă rog lui Dumnezeu să nu păţeşti nimic.

Jake o luă în braţe şi o lăsă să îşi îngroape capul în umărul lui.

— Dacă este voia Lui, Rahela… trebuie tot timpul să ne dorim voinţa lui. Altfel, îi luăm locul lui Dumnezeu, spunându-i cum să conducă universul. Nimeni nu trebuie să se pună în locul lui Dumnezeu.

— Dar de ce ar fi voia lui Dumnezeu ca tu… să mori? întrebă ea cu lacrimi dezlănţuite.

— Cine poate cunoaşte gândirea Celui Atotputernic? Mulţi oameni buni au murit în ultimul război, Rahela, şi nu ştim de ce. Noi nu putem să vedem planul Lui pentru că suntem

prea aproape de el.

— Ce vrei să spui, Abba?

— Uite, vino cu mine.

O duse spre biroul aglomerat din sufragerie unde artefactele Anei erau puse în stive, în dezordine. Ana îl urmărea din prag în timp ce căuta printre cioburi şi mânere de vase până când găsi ceea ce dorea. Ridică o piatră verde, pătrată, de mărimea unui bob de fasole.

— Ce este? întrebă el.

— O piatră de mozaic, răspunse Rahela.

— Da, da, dar ce este? Ochiul unui peşte? O bucată dintr-o margine? Parte dintr-o floare?

— Nu ştiu.

— Nimeni nu ştie pentru că nu putem să vedem tot mozaicul. Nu ştim care a fost designul artistului sau unde a fost locul acestei pietre. Dar ai văzut mozaicuri, Rahela. Ştii ce frumoase şi complicate pot fi, formând un tablou care arată întreg şi complet de la distanţă, deşi este făcut din pătrăţele mici de piatră.

Puse cu blândeţe piatra în palma pe care o cuprinse cu mâinile lui puternice.

— Noi suntem aceste pietre individuale în planul lui Dumnezeu, Rahela. Artistul Măreţ ne taie şi ne şlefuieşte astfel încât să ne putem potrivi perfect în locul în care ne-a pus. Imaginea finală este răscumpărarea oamenilor. Dumnezeu lucrează întotdeauna pentru răscumpărarea noastră. Eu vreau să am parte de ea şi ştiu că şi tu vrei. Trebuie să avem încredere, orice ni s-ar întâmpla, că Dumnezeu ne oferă răscumpărarea. Trebuie să avem încredere în dragostea Sa infailibilă şi în ea să ne adăpostim.

Jake plecă după câteva minute. Îşi luă repede la revedere, ştiind că le-ar fi mai greu tuturor dacă ar prelungi momentul. Ana îl strânse, îl sărută şi dus fu.

Decât să înfrunte golul pe care îl lăsase în urmă, se hotărî să meargă înapoi spre sinagogă împreună cu Rahela pentru

încheierea slujbei de Iom Kipur. Începuse la amurg şi se termina la ivirea stelelor. Nu fu surprinsă că sinagoga era înţesată de oameni.

Ana o luă pe Rahela de mână în timpul rugăciunilor şi auzi din nou cuvintele liniştitoare din Isaia: „Dar cei ce se încred în Domnul îşi înnoiesc puterea”. Împreună recitară *Sh’mă Yisrael,* crezul lor: „Ascultă, Israele! Domnul Dumnezeul nostru este singurul Domn. Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău şi cu toată puterea ta”. Dar Ana se înfiora la gândul cuvintelor lui Jake când rabinul spuse rugăciunea ca împărăţia lui Dumnezeu şi răscumpărarea Sa să fie cunoscute pe tot pământul. Nu o interesa voia lui Dumnezeu dacă asta însemna să îl ia pe Jake de lângă ea pentru totdeauna. Ea voia să se întâmple ceea ce îşi dorea, adică să câştige războiul repede pentru ca viaţa lor să meargă înainte aşa cum fusese până acum, ca Jake să se întoarcă la ea.

Serviciul se încheie cu strigătul credinţei: „Dumnezeu este Domn!” în timp ce cornul sună ultima strigare. Dar inima Anei refuza să pronunţe cuvintele.

***

Intrând în cea de-a doua săptămână de război, un nor întunecat, ameninţător se abătu asupra ţării. Nu avea să fie o victorie uşoară, ca în ultimul război. Fiecare centimetru de pământ era greu de câştigat, israeliţii reuşind cu greu să îi împingă pe invadatori înapoi, spre liniile de încetare a focului. Marea Britanie refuzase Israelului reaprovizionarea, în timp ce Uniunea Sovietică trimitea provizii uriaşe de tancuri, rachete antitanc şi avioane inamicilor lui Israel. Orice victorie a lui Israel era repede compensată de noile echipamente care ajungeau în Egipt şi în Siria ca să le înlocuiască pe cele pe care le pierduseră. Sfârşitul nu se zărea nicăieri.

Cetăţenii israelieni fuseseră rugaţi să folosească telefoanele doar pentru urgenţe, motiv pentru care Ana fu foarte surprinsă când sună telefonul. Debora abia dacă mai respira la capătul celălalt al firului.

— Cred că intru în travaliu, zise ea.

— Acum? Nu este prea devreme?

— Ba da, cu două săptămâni. Ai putea să vii la mine să ai grijă de copii? Mama nu poate să ajungă aici din Galileea.

Bagajele Anei aşteptau lângă uşă deja pregătite, în caz că avea nevoie să le ia repede în adăpostul antiaerian. Ea şi Rahela le luară repede şi fugiră la apartamentul lui Ben şi al Deborei. Itzak, care avea acum unsprezece ani, le deschise uşa. Mama lui zăcea pe canapea gâfâind.

— Îmi pare rău... ar fi trebuit să programez mai bine acest bebeluş... numai de aş fi ştiut că mai vine un război!

— Ascultă, Debora, ultimul bebeluş nu a venit foarte repede pe lume? Mai bine m-ai lăsa să te duc la spital. Itzak, Sam şi Rahela pot avea grijă de cei doi mititei timp de o oră şi ceva.

O ajută pe Debora să urce în maşina lui Ben şi goni pe străzi, rugându-se să nu fie nicio sirenă care să îi sperie pe copii până se întorcea ea. Contracţiile erau alarmant de apropiate una de cealaltă, aşa că Ana mai puse pe listă şi rugăciunea de a nu fi nevoită să tragă la marginea străzii şi să aducă singură copilul pe lume. În faţa camerei de urgenţă le întâmpină un infirmier care adusese un scaun cu rotile.

— Vin înăuntru imediat după ce parchez, îi promise Ana.

— Nu... mai bine du-te acasă la copii. Debora zâmbi firav şi adăugă:

— Am mai trecut prin aşa ceva.

Ana conduse un pic mai atent de data aceasta în drum spre apartament. În urmă cu patru ani, după ce-l născuse pe cel de-al patrulea copil al lor, pe Miriam, Debora şi Ben se mutaseră într-un apartament mai mare. Era imposibil ca micuţa Rebeca, pe care Debora o aşteptase în timpul

ultimului război, să aibă deja şase ani. Ana o invidia pe Debora pentru fertilitatea ei. Ea şi Jake nu aveau parte de familia mare după care tânjiseră.

Debora sună în timpul cinei să le spună că avea un băieţel.

— Are doar două kilograme şi jumătate, aşa că e la incubator. Dar în rest e bine.

— Pari obosită, Dev.

— Sunt, dar nu de la naştere. Stai să vezi cum e după o zi două de hrănit, îmbrăcat şi alergat prin tot apartamentul după progeniturile mele şi vei înţelege de ce abia aştept o odihnă lungă şi bine meritată în spital.

Ana râse.

— Mulţumesc mult, scumpo.

— O, încă un lucru, eu şi Ben nu am căzut de comun acord la un nume înainte să plece. Dacă reuşeşti să dai de el, spune-i să se hotărască. Trebuie să ştiu ce să scriu în certificatul de naştere.

Se dovedi a fi imposibil să dea de Ben în zona de război. Ana lăsă mesaje pe telefon la centrul comandamentului lui Ben, dar, pentru că nu era o urgenţă, i se spuse să nu se aştepte la un răspuns foarte curând. Între timp, ea şi copiii îl porecliseră pe bebe *Katan*[9] pentru că era mic.

Cu o zi înainte ca Debora şi bebeluşul să vină acasă de la spital, primi un telefon de la un anume sergent Givati. Gândindu-se că ar putea fi în sfârşit un mesaj de la Ben, Ana strigă la copii să facă linişte.

— Sunteţi doamna Beniamin Rosen? întrebă sergentul Givati.

— Nu, sunt verişoara lui Ben, Ana Rahov. Doamna Rosen este în spital. Am încercat să dau de Ben să îi spun că tocmai
i s-a născut un bebeluş.

Pauza îndelungată aproape o îngrozi pe Ana.

---

9 Nume biblic derivat din Hakkatan care înseamnă „mic” (n.tr.).

— Alo? Mai sunteţi acolo? strigă ea. Sergentul Givati îşi drese glasul.

— Puteţi să îi transmiteţi că şi căpitanul Rosen este internat?

— Ce s-a întâmplat? E bine Ben?

— Raportul pe care îl am îmi spune că rănile nu sunt grave. Ana se prăbuşi pe primul scaun, consolată.

— Unde este? Pot să îl văd?

— A fost transferat la spitalul militar de aici, din Ierusalim, în dimineaţa aceasta, dar va trebui să vorbiţi cu doctorul lui înainte să îl vizitaţi.

— Spuneţi-i că ajung acolo într-o jumătate de oră.

— Ana convinse un vecin să stea cu ochii pe copii în timp ce ea goni prin oraş să îl vadă pe Ben. Trebuia să vadă cu ochii ei înainte să îi dea vestea Deborei şi copiilor. Păru să dureze o veşnicie până să dea de doctorul lui Ben, dar, când în sfârşit ajunse şi el, Ana fu uimită să descopere că omul era psihiatru. O conduse în biroul lui ca să stea de vorbă.

— Rănile căpitanului Rosen nu sunt grave, începu el. Nu din cauza aceasta este internat. Mă tem că a suferit o cădere nervoasă gravă... din cauza stresului din timpul luptei.

— O cădere nervoasă?

Anei nu îi venea să creadă. Nu era el.

— Ben nu se teme de absolut nimic niciodată! Doctorul îşi scoase ochelarii şi îi puse pe birou.

— Cazul căpitanului Rosen este cam neobişnuit. Deşi sindromul lui este de obicei declanşat de frică sau poate de oroarea carnagiului războiului, căderea nervoasă a vărului dumneavoastră a fost declanşată de o furie extremă. Nu i-a fost teamă să se arunce în luptă, dimpotrivă. S-a aruncat cu capul înainte, ca şi când nu i-ar fi păsat dacă trăieşte sau moare. Mi s-a spus că a luptat foarte vitejeşte, chiar sălbatic. Dar s-a pus pe sine şi pe oamenii din subordinea sa în pericol asumându-şi riscuri iraţionale şi sfidând ordine.

Nu l-au putut opri decât când a rămas fără muniţie.

Din nou pe Ana o cuprinse frica.

— Cu ce pot să ajut?

— Aţi putea să o aduceţi pe soţia lui aici? L-am transferat la acest spital cu speranţa că dacă îşi vede familia îşi aminteşte toate motivele pentru care trebuie să trăiască.

— Ea este în alt spital. A născut de curând. Dar Ben şi cu mine suntem foarte apropiaţi, mai mult frate şi soră, decât veri. Aş vrea să îl văd.

— Bine, zise doctorul după un moment. Se ridică şi o luară în jos pe coridor.

— Căpitanul Rosen încă nu a vorbit despre cauza furiei lui. Ori nu poate, ori nu vrea să îmi spună mie.

Se opriră din nou în faţa uşii salonului lui Ben.

— Vă rog să nu vă ieşiţi din fire când îl vedeţi. Am fost nevoiţi să îl sedăm… şi să îl legăm.

Ana îl privi pe Ben o clipă din pragul uşii, înainte să intre. Avea un bandaj deasupra ochiului drept, iar faţa şi mâinile erau arse de soare cu arsuri de gradul întâi. Era treaz şi neliniştit în ciuda sedativelor, mâinile îi tremurau, corpul având spasme şi convulsii din cauza imobilizării. Trase adânc aer în piept, străduindu-se să nu izbucnească în plâns. Ben era în viaţă. Se va face bine.

— Şalom, Ben, zise ea aplecându-se să îl sărute pe frunte. Se holbă la ea îndelung până când să o recunoască.

— Ana!

Dar în loc să se bucure că o vede, avu o privire sălbatică, înspăimântată.

— Ce faci, dragul meu?

Pentru că el pur şi simplu se holba la ea, se hotărî să vorbească numai ea.

— Uite, am venit cu veşti bune. Eşti din nou tată. Debora a născut un băieţel. Sunt bine amândoi, dar vrea să ştie cum să îi pună numele.

Ben păli de tot sub arsurile lui livide ca şi când vestea l-ar fi descurajat de tot. Reacţia lui era total nepotrivită. Îşi

iubea copiii. Abia aşteptase să fie tată din nou.

— Ben? Ce e cu tine?

— Când?

— Acum trei zile. Dar nu îţi face griji, bebeluşul este bine, are doar un pic de icter. Şi Dev e bine. Probabil că mâine vin acasă. Eu şi Rahela am stat la voi acasă ca să avem grijă de ceilalţi copii. Frate, nu ştiu cum se descurcă femeia asta cu ei toată ziua. Merită o medalie. Mă tem că eu am reuşit să fac praf apartamentul vostru drăguţ şi curat…

— Stai la noi în apartament?

Glasul său prevedea o groază iminentă, ca şi când concluzia la care ajungea îl înspăimânta mai mult decât îl bucura. Ana nu înţelegea. Se hotărî să vorbească întruna sperând ca veştile ei vesele să îşi facă în curând efectul.

— Da, aşa a fost mai uşor pentru toţi. Apartamentul vostru este mai mare decât al meu. I-am promis Deborei că stau cu ea încă o săptămână şi că o ajut cu bebeluşul când se întoarce mâine. Mama ei nu poate ajunge aici. Dar Dev vrea să ştie cum să îi pună numele bebeluşului. A zis că nu aţi reuşit să alegeţi un nume, iar bietul copilaş are nevoie de unul. I-am zis că eu i-aş spune Ben Junior pentru că micuţul seamănă perfect cu tine. Are chiar şi chelia ta din vârful capului şi…

— Nu ai mai fost acasă la tine de luni dimineaţă? Cuvintele îi ieşeau de parcă era gata să se înece, gâfâind după aer. Ana îngheţă de frică.

— Nu, nu avea sens să fug înainte şi înapoi…

— Deci nu ştii… nu ţi s-a spus!

Ben înghiţi un suspin de parcă cineva l-ar fi strâns de gât.

Ana se lăsă pe marginea patului simţind cum i se înmuiau genunchii. Holbându-se la vărul ei ştiu imediat ce provocase furia lui. *O, Doamne. Nu spune, Ben. Te rog nu-mi spune.*

Ben încercă să îşi acopere faţa ca să nu citească adevărul din ochii lui, dar încheieturile mâinilor erau legate de drevele patului, închise ochii şi întoarse capul. Ana îl luă de

umeri, scuturându-l.

— Nu mi s-a spus ce? Despre Jake? Spune-mi!

— Te rog… nu mă forţa…

— Spune-mi, Ben, sau jur că te bat măr! Ce s-a întâmplat? Frica şi furia pe care le simţea o copleşiseră atât de rău, încât nu mai dădea doi bani pe ale lui.

Ben povesti încet, bâlbâindu-se, fiecare cuvânt îi ieşea ca o tortură.

— A fost o încăierare. Eu am fost lovit de un şrapnel… deasupra ochiului. Jake credea… a zis că e nevoie de cusături.

Ana nu mai voia să audă nimic, dar ştia că trebuie, de la Ben dacă fusese martor, nu de la un fals mesager guvernamental plin de compasiune trimis să îi dea vestea.

— Când s-au retras tancurile siriene şi a fost o perioadă de linişte, Jake m-a forţat să plec la staţia de prim ajutor. Nu am vrut să plec. I-am spus că sunt bine. Voiam să rămân cu echipa.

Nu… nu… nu… Cuvintele răsunau în inima Anei ca o prevestire rea.

— Erau foarte mulţi la salvare… toţi mult mai rău decât mine. Nu am putut să mă întorc mai repede… m-am întors prea târziu…

Îi atinse bandajul de deasupra ochiului, ca şi când degetele i-ar fi putut vindeca rana ca prin magie şi ar fi putut schimba rezultatul a ceea ce încerca Ben să îi spună.

— A fost dat ordinul să avanseze în timp ce eu eram plecat… şase tancuri centurion din divizia noastră au fost trimise să atace.

— Şi al lui Jake? şopti ea. Ben încuviinţă.

— Am ajuns prea târziu… Am fost nevoit să stau într-unul dintre tancurile care trebuiau să le acopere… deşi nu i-am ajutat cu nimic. Nu i-am ajutat cu absolut nimic!

Ben descria exact ce presimţise. Ana vedea ce se întâmplase ca şi când ar fi stat lângă el pe înălţimile Golan.

— Pe măsură ce se apropiau de vârful dealului, o divizie

antitanc ascunsă a deschis focul. Sirienii au avut rachete antitanc ruseşti Sagger destul de puternice să pătrundă prin placa de blindaj… Nu am putut face nimic… Au lovit în plin… toate cele şase tancuri… au explodat…

— Nu! ţipă Ana ca şi când ar fi simţit impactul, căldura, şrapnelul mistuitor.

— I-am văzut murind… şi nu am putut face nimic! se zvârcoli Ben, luptându-se în strânsoare şi cu sedativele care îi potoleau mânia reaprinsă.

— Dar îi arunc direct în iad, Ana! îi prind pe monştrii care i-au făcut asta lui Jake! I-aş ucide pe toţi dacă mi-ar da drumul din pat! Lăsaţi-mă să mă duc înapoi!

Cuvintele lui Ben păleau în fundal, în timp ce camera se umplea de smoală din cauza exploziei. Ultima dată Ana îşi imaginase doar. Ultima dată nu fusese real. Jake venise acasă la ea, o luase în braţe, o iubise.

Te rog fă să nu fie adevărat. Te rog fă să fie un vis, o greşeală. Jake să fie bine, să vină acasă…

Dar auzi strigătele disperate ale lui Ben şi Ana ştiu că e adevărat.

— Oh, Doamne, *nu!* Jake!

Ana nu realiză că strigase tare până când toate asistentele năvăliră în cameră, pregătite să îi dea un sedativ. Se luptă şi le făcu semn să o lase în pace.

— Nu, nu, nu vreau nimic, am copii de care trebuie să am grijă, trebuie să conduc, insistă ea. Nu-mi daţi nimic. Voi fi… voi fi bine.

Nu putea să se prăbuşească acum. Trebuia să fie tare pentru Ben. Pentru Rahela. Pentru Debora şi copii. Cine avea grijă de toţi dacă ea ceda?

Ana îi dezlegă lui Ben o mână ca să o poată strânge. Îl plânseră pe Jake unul în braţele celuilalt.

***

Cumva, Ana ajunse acasă. Făcu faţă zilei. Şi următoarei,

şi următoarei. Se gândea numai la ceea ce avea de făcut imediat, nelăsând adevărul să găsească un culcuş în inima ei. *Ai grijă de bebeluş, ai grijă de Debora, de copii.*

Războiul se termină după o săptămână, pe 24 octombrie, când ambele părţi se retraseră pe liniile de încetare a focului. Rezerviştii se întoarseră acasă. Viaţa de zi cu zi îşi reluă uşor cursul.

La început, Ana nu putu înţelege că Jake nu mai era, nici când se mută înapoi în apartamentul ei, nici după ce primi anunţul oficial al morţii lui. *Când se va întoarce Jake...* se trezea gândind de zeci de ori pe zi. *Lui Jake i-ar plăcea asta sau trebuie să nu uit să îi spun lui...* încă primea corespondenţă pe numele lui.

Apoi, într-o zi, raniţa îi fu adusă acasă de o femeie soldat. Ana o duse în dormitor şi o deschise. Scoase Tora, şalul de rugăciune, o scrisoare neterminată pe care începuse să o scrie. Era datată în ziua când murise. Singurele cuvinte pe care le aşternuse cu scrisul său apăsat erau: *Draga mea Ana...*

— N-ai dus-o la capăt, Jake! strigă ea tare. N-ai dus la capăt viaţa noastră împreună! Eram la început! Trebuia să îmbătrânim, să ne răsfăţăm nepoţii... de ce n-ai dus-o la capăt?

În mod hotărât pierderea ei era definitivă. Jake murise. Dus pentru totdeauna. Ana voia să urle şi să strige la nedreptatea lui Dumnezeu, dar auzi un sunet moale, rănit, ca al unui pisicuţ abandonat şi ridică privirea la Rahela, care stătea în pragul uşii. Fiica ei căuta putere la ea.

— Vino aici, scumpo, zise ea, deschizându-şi braţele.

— Mi-e dor de Abba foarte mult, plângea ea. Vreau să vină acasă.

— Ştiu, scumpo, ştiu. Dar, dacă Abba ar putea vorbi cu tine acum, ce crezi că ţi-ar spune să faci?

— Să... să am încredere în dragostea infailibilă a lui Dumnezeu.

— Atunci exact asta trebuie să facem, Rahela. Exact aşa

trebuie să facem.

Chiar dacă spusese cuvintele cu voce tare, Ana ştia că sunt minciuni. Nu mai avea încredere în Dumnezeu, pentru că o trădase. Cum putea un Dumnezeu plin de dragoste să îl ia pe Jake de lângă ele? Cum putea un Dumnezeu plin de dragoste să permită ca un om bun ca Jake să moară? Un om care îl iubea, care avea încredere în El?

Ana se trezi în noaptea aceea ca să asculte sunetul calm al respiraţiei lui Jake de lângă ea. În cameră era o linişte mormântală. Dacă întindea mâna, nu ar fi găsit căldura reconfortantă a trupului său, numai răceala cearşafului gol. Iadul trebuia să fie la fel de tăcut şi la fel de rece.

Nemaiputând să îndure, Ana se dădu jos din pat şi o luă spre camera Rahelei. Îi culese părul de pe faţă şi văzu că încă era ud de la lacrimi. Aşternuturile erau mototolite din cauza somnului neliniştit. Le întinse şi o înveli din nou, observând că avea pumnul încleştat, ca şi când ar fi apucat ceva. Îi desprinse uşor degetele şi văzu pietricica de mozaic verde.

Ana ştiu că nu putea să îi spună niciodată fetei că Jake o minţise, că Dumnezeul în care crezuse făcea lucruri crude care nu aveau niciun sens. Nu era niciun plan, niciun model. De dragul Rahelei, va trebui să pretindă că totul este adevărat, îngropându-şi îndoielile şi durerea adânc în sufletul ei, unde nu le vedea nimeni. Era mult mai bine pentru toţi ca viaţa ei să fie o minciună, nu a lui Jake.

Capitolul 14

Ierusalim, Israel – 1973

La trei luni după încetarea focului, Ben veni neanunţat la biroul Anei de la Institutul Arheologic. Ea îl tot evitase de la ieşirea lui din spital, ştiind că sentimentul de vinovăţie care îl devastase se va vindeca mai repede dacă nu era obligat să o vadă, reamintindu-i astfel de Jake. Şi totodată, îi era greu să îşi ascundă durerea de necurmat de Ben, mai greu decât de oricine altcineva. O cunoştea prea bine. El putea să vadă prin masca pe care o purta. Îi primi vizita neaşteptată cu un zâmbet forţat şi o îmbrăţişare.

— I-ai pus numele bietului copil Mardoheu? Ce-a fost în mintea ta, Ben?

Nu îi întoarse zâmbetul.

— Este numele tatălui meu.

— Ei bine, ştiu, dar sincer, Beniamin! Cum să faci aşa ceva unui copil nevinovat?

— Eşti prea slabă, îi zise el.

— Tu vorbeşti! Tu cât ai slăbit, zece, cincisprezece kilograme? în calitate de tătic mândru a şase copii, ai putea să îţi permiţi o burtică, ştii. O meriţi.

Era foarte serios. Ana se întreba dacă mai ia medicamente, dacă îşi revenise din şoc.

— Mai bine spune-mi de ce ai venit, zise ea, când îşi dădu seama că nu reuşise să îl înveselească.

Închise uşa în spatele ei şi luară loc amândoi, masa de lucru dezordonată fiind parcă o zonă de tampon între cei doi.

— Debora a insistat să vin să îţi spun personal, zise el după o pauză lungă.

Era neobişnuit de calm.

— Am acceptat un post nou în guvernul israelian. M-am înscris în agenţie.

— În *agenţie?* Ce agenţie?

Scotoci prin minte, încercând să se gândească la agenţiile agricole despre care i-a vorbit în trecut sau despre care a citit prin presă. Era un gol imens în mintea ei.

— Sunt agent sub acoperire, Ana.

Se holba la el, cu greu abţinându-se să nu moară de râs. Aştepta să schiţeze un zâmbet, să îi spună că e totul o glumă. Ben, tatăl a şase copii, spion? Dar expresia lui sobră nu se schimba deloc.

— Ai înnebunit?

O zise fără să gândească, apoi îi veni să-şi muşte limba când îşi aduse aminte că fusese internat la spitalul de psihiatrie.

— De ce, Ben?

— Ca să mă asigur că nu mai suntem niciodată luaţi prin surprindere.

— Dar… dar tu eşti om de ştiinţă, nu spion!

— Agenţia m-a abordat acum câţiva ani. Spuneau că rolul meu ca expert în agricultură îmi va facilita accesul în diferite locuri ale lumii. Ar fi o acoperire ideală pentru strângerea de informaţii şi stabilirea de contacte. Am acceptat în sfârşit.

Se holba la el, încercând să înţeleagă.

— Este periculoasă slujba aceasta?

Pentru că nu răspunse, înţelese că este. Trecu multă vreme până să îngaime ceva.

— Te rog nu face acest lucru, Ben. Nu vreau să te pierd şi pe tine. Se uita fix pe birou, cu privirea pierdută.

— Ar fi trebuit să mă pierzi deja. Ar fi trebuit să mor împreună cu ceilalţi.

În sfârşit îşi ridică privirea, dar vocea lui era la fel de bântuită şi de goală.

— Cei care au asigurat apărarea în Suez erau cei mai proaspeţi recruţi, copii abia veniţi din instrucţie. Toţi cei cu experienţă primiseră permisii să plece acasă de sărbători. Egiptenii i-au măcelărit, Ana. S-au năpustit peste ei cu sute de avalanşe de muniţie, preţ de câteva minute! Copiii ăia

din tranşee nu au avut nicio şansă!

Când nu mai avu voce, Ben se opri.

— Unde erau serviciile noastre secrete? De ce nu ştiau? Cum să adune atâtea trupe la două graniţe şi noi să nu ştim că plănuiau un atac?

Ana închise ochii, amintindu-şi că Jake pusese aceeaşi întrebare în noaptea în care plecase pe înălţimile Golan.

— Fiul meu Itzak va fi în curând destul de mare, în câţiva ani, zise Ben. Trebuie să mă asigur că nu se mai întâmplă aşa ceva.

Ana ar fi vrut din tot sufletul să îl convingă că nu era responsabilitatea lui, să îl implore să se gândească la familie. Dar ştia sigur că Debora îi spusese deja toate acele lucruri. Îi văzu faţa albă ca varul şi ştiu că şi-ar fi bătut gura degeaba.

— Promite-mi că vei fi atent, zis ea inutil. Ben nu schiţa niciun gest.

— Sigur, Ana.

Ierusalim, Israel – 1976

Necazul ei o cuprinsese fără milă şi fără încetare, devorând-o tacit şi lăsându-i un gol imens în suflet. Când se trezea dimineaţa, un dram de clipă uita de moartea lui Jake, apoi îşi amintea că nu va mai veni niciodată acasă, lăsându-se târâtă de domolul vârtej al disperării de dimineaţa până seara. Deşi durerea gemea în sufletul ei, Ana continua să poarte masca unei vieţi normale, de dragul Rahelei. Ca o marionetă de lemn, cu zâmbetul pictat, îşi juca rolul foarte serios. *Trebuie să înduri ziua de azi, noaptea, apoi următoarea zi.*

Pentru că Rahela voia să meargă în continuare la sinagogă, Ana respecta toate ritualurile împreună cu ea, cu sfinţenie. În fiecare an de Iom Kipur, când rabinul amintea promisiunea:

„Cei ce se încred în Domnul îşi înnoiesc puterea”, ar fi

vrut să strige în gura mare că totul este o minciună, că Dumnezeu este un tiran crud. Spunea rugăciuni cu Rahela în fiecare dimineaţă, ca atunci când Jake era în viaţă: *„Cât de scumpă este bunătatea Ta, Dumnezeule! La umbra aripilor Tale găsesc fiii oamenilor adăpost”.* Erau simple cuvinte goale, fără sens.

Rahela nu se despărţea de pietricica de mozaic pe care i-o dăduse Jake, fiindcă nu voia să uite, ci voia să creadă că moartea lui avea un rost. Ca nu cumva să o piardă, Ana o montase într-un pandantiv, pe care îl prinsese într-un lănţişor la gâtul Rahelei. De dragul fiicei ei, repeta cuvintele lui Jake despre planul lui Dumnezeu, însă nu voia să aibă nimic de a face cu scopul Lui. Jake murise. Chiar dacă i-ar fi demonstrat vreodată că moartea lui Jake se potrivea în marele Lui plan, nu ar fi convins-o niciodată că meritase un preţ atât de cumplit.

La cea de-a treia comemorare a morţii lui Jake, fiind cu Rahela la mormântul lui, tânjea să se întindă lângă el şi să îşi aştepte moartea. Nu mai avea nimic în suflet, era o cochilie goală. Ajunsese la capătul puterilor. Pentru că păpuşarul întinsese sforile la maxim, gata să plesnească, ştia că spectacolul nu mai putea continua prea mult timp. Dar, în acel moment, Rahela îi căută privirea, cu ochii ei negri, plini de încredere şi de speranţă.

— Abba nu este de fapt în mormântul acesta, aşa e, Mama? Este în paradis, se odihneşte în sânul lui Avraam.

— Da, aşa este, scumpo.

Ana îşi dădu seama că nu poate ieşi din horă, că trebuie să îşi joace rolul, de dragul Rahelei.

***

Într-o zi de iarnă târzie, când lua singură prânzul în birou, Ana admira de la fereastră cerul arămiu. Când ploua în Ierusalim, era mereu foarte frig şi deprimant de trist. Ar fi putut să mănânce cu colegii, în holul facultăţii, dar îi evita,

cu nesfârşitele discuţii despre planurile pentru săpăturile din vară şi cu poveştile umflate despre descoperirile din vara trecută.

Ţinea cursuri pentru că avea nevoie de un venit din care să trăiască. Însă, pentru săpăturile care aveau loc vara, nu mai avea nici energie, nici voinţă, doar teamă că i-ar aminti cu durere de vara în care îl cunoscuse pe Jake. După căsătorie, Jake jucase un rol foarte important în cariera ei; de dragul lui făcuse săpături, nu ca să îşi construiască o carieră sau faimă. Jake era încântat de fiecare descoperire care dovedea din nou şi din nou adevărul Scripturii. Când dădea de greu, el o încuraja. Fără Jake, toată încântarea pentru arheologie dispăruse.

Oftă şi se întoarse de la fereastră reluând notiţele de curs. Pentru că cineva bătu în geamul din uşa biroului, ridică privirea. Şeful departamentului, Jonas Zimmerman, crăpă uşa şi îşi vârî capul înăuntru.

— Pot să intru?

— Sigur, Jonas. Ce este?

Când omul se rezemă de tocul uşii, zâmbetul ei rigid, de marionetă, îşi luă locul binemeritat.

— Tocmai am încheiat o discuţie la telefon cu unul dintre vechii mei prieteni din America. Universitatea lui a strâns suficiente fonduri pentru a începe săpăturile la Tel Batash vara viitoare. Caută un coleg israelian cu care să ducă la capăt proiectul. Te interesează?

— Nu. Îmi pare rău.

Coborî din nou repede privirea în notiţe, prea ocupată parcă pentru o asemenea idee. Expresia feţei luă imediat înfăţişarea omului indiferent.

— Aşa, pur şi simplu? zise Jonas. Nici măcar nu îţi iei un timp de gândire?

Ana clătină din cap. El intră în birou, închise uşa şi se instala în scaunul din faţa ei.

— Ana, nu crezi că este timpul…?

— Te rog, Jonas, nu insista. Nu sunt gata să mă întorc pe

teren.

— Când vei fi gata?

— Nu ştiu, poate când mai creşte Rahela. Fetiţa mea are doar unsprezece ani.

— Iar la anul va avea „doar doisprezece” ani, şi apoi „doar treisprezece”…

Ana simţi frustrarea din vocea lui şi ştiu că nu mai avea răbdare cu ea. Îşi ridică privirea, se uită în ochii lui, dar nu zise nimic.

— Măcar poţi să te mai gândeşti… şi să mă anunţi dacă te răzgândeşti? o întrebă el.

— Sigur.

Jonas oftă şi îi aruncă un dosar cu documente pe birou.

— Între timp, îţi repartizez un student. A terminat recent cei trei ani de armată şi vrea să studieze arheologie.

Ana ridică mâinile în protest.

— Uite ce este, nu cred că am ce să ofer…

— Nu, Ana, uite tu ce este.

Se aplecă spre ea, controlându-şi chibzuit cuvintele.

— Trebuie să începi să îţi asumi şi tu partea ta din munca de teren. În ultimii trei ani, ne-am străduit cu toţii să fim înţelegători cu situaţia din viaţa ta şi să nu punem prea mult pe umerii tăi, dar suntem cu toţii foarte încărcaţi. Nu faci săpături, nu publici nimic, să pregăteşti câţiva studenţi este un minim pe care îl poţi face.

— Îmi pare rău.

Pentru că îi venea să plângă, nu mai putu scoate un cuvânt.

— Şi mie îmi pare rău, Ana. Sincer îmi pare rău. Am ţinut foarte mult la Jake.

Jonas se aplecă din nou, îndulcindu-se.

— L-am cunoscut pe studentul cel nou. Este un băiat inteligent. I-am spus că are programare la tine astăzi la ora 14:00.

Sforile uzate se încordară la maxim; Ana strânse toată energia de care avea nevoie pentru încă un dans obositor.

— Sigur că da, Jonas.

Cu puţin timp înainte ca studentul cel nou să îşi facă apariţia, Ana îşi puse deoparte notiţele pentru curs şi citi dosarul acestuia. Avea 21 de ani, un *sabra,* adică israelit nativ, dintr-un oraş din nordul Israelului, inteligent, conform foii sale matricole şi recomandărilor profesorilor lui, un şcolar desăvârşit şi harnic. Era şi foarte popular în rândul sexului opus, conform unui postscriptum amuzant care apărea la finalul uneia dintre scrisorile de recomandare.

— Şalom, dr. Rahov.

Ana îşi ridică privirea din dosar ca să vadă în faţa ei un tânăr foarte chipeş, care tocmai îi întinsese mâna.

— Îmi pare rău, am venit puţin mai devreme. Sunt Ari Bazak.

— Mă bucur să te cunosc, Ari. Citeam dosarul tău. Te rog, ia loc.

Deşi nu semăna deloc cu Jake, îi amintea de el, cu trăsături superbe, clasice pe chipul său perfect armonizat. Spre deosebire de Jake, avea părul şi barba într-o nuanţă mai închisă, ochii ca ciocolata neagră, în niciun caz verzi, dar aveau aceeaşi înălţime şi construcţie şi emanau aceeaşi încredere în sine. Pe Jake îl judecase greşit, acuzându-l că este un afemeiat, dar în privinţa lui Ari nu avea cum să se înşele. Nu-i era greu să-şi imagineze cum roiau fetele în jurul lui.

Zâmbetul său larg îi smulse şi ei un zâmbet sincer şi începură să vorbească. Tânărul Ari era chipeş şi foarte articulat. Ana întrezări o minte ascuţită, dar neprelucrată, care aştepta să fie şlefuită şi turnată în matrice. Îi păru foarte tânăr, cu câţiva ani mai tânăr decât Jake, atunci când se cunoscuseră.

De ce îl compara cu Jake? Nu avea nici putere, nici chef să se abţină, ceea ce o neliniştea. Pentru că discuţia se lungea, se trezi că îl supune la teste, provocându-l aşa cum îl provocaseră oamenii de ştiinţă, colegii lui Jake, în vara aceea de mult apusă, în deşertul Negev. Voia să vadă dacă,

la foc automat, Ari avea aceeaşi tărie de caracter şi integritate ca Jake. Îl aclamă tacit pentru că, la fel ca Jake, rămase pe poziţii, fără să se supere sau să bată în retragere. Împotriva voinţei ei, simţi că între ea şi noul ei student se leagă o prietenie nevinovată.

— De ce te-ai hotărât să studiezi arheologie? întrebă ea într-un final.

— Din mai multe motive, dar în vizita pe care am făcut-o la situl din Masada m-am hotărât definitiv. Unitatea noastră a fost dusă acolo pentru jurământ.

— Da, Masada este un loc impresionant.

Se aplecă spre ea, cu privirea înfierbântată.

— Dar nu doar pentru importanţa istorică a acelui loc, ca ultimă fortăreaţă evreiască înaintea exilului şi toate astea. Am fost cucerit de designul ei pe de-a întregul, de detaliile atât de fin lucrate.

— Ca de exemplu…? îl provocă ea să continue.

— Mozaicurile romane, spuse el cu pasiune. Ce artă! Toate nuanţele acelea fine! Fiecare piesă minusculă în parte o minune, şlefuită cu atenţie incredibilă şi potrivită printre celelalte, ca să formeze imaginea de ansamblu…

Când văzu privirea Anei, Ari se opri.

— Dr. Rahov? Ce este, ce s-a întâmplat?

— Iartă-mă…

Abia ajunsă la baie, ultima sfoară plesni în sfârşit. Se prăbuşi la pământ, jelind, ştiind că fusese ultima ei reprezentaţie. Tânărul chipeş, care îi amintea de Jake aşa de mult, care vorbea ca Jake, dar nu era Jake, rupsese sforile cu vorbele sale devastatoare. Zăcând pe podeaua din imitaţie de mozaic, cu forme hexagonale micuţe, albe, reci, fără personalitate şi fără să facă parte dintr-un ansamblu, strigă în sfârşit la Dumnezeu.

— Cum ai putut să îl iei de lângă mine? Cum ai putut să îl laşi pe Jake să moară? Ce fel de Dumnezeu eşti?

Jake murise. Dumnezeu îl smulsese cu cruzime de lângă ea. Ana ascunsese rana căscată pe care Jake o lăsase în

urmă ca şi când ai pune un covor peste o podea defectă, ocolind-o cu graţie, ignorând-o trei ani de zile. Numai Dumnezeu putea să-i vindece rana, dar ea îi întorsese spatele cu furie, în loc să caute la El adăpost. Acum, spectacolul se terminase, iar rana infectată ieşise la suprafaţă, demascată de un tânăr student chipeş, pe nume Ari Bazak şi de ecoul bântuitor al ultimelor cuvinte ale lui Jake.

— Nu pot să merg înainte, Doamne, plângea ea conştientă că ar fi trebuit să facă acest lucru cu trei ani în urmă. Te rog… Te implor, ajută-mă!

În aceeaşi seară, Ana îi dădu telefon Deborei.

— Ştiu că te rogi de mine de secole să vin în vizită, zise ea. Mă întrebam dacă în weekendul acesta este o idee bună?

— Da, desigur! Te rog, vino!

Vocea Deborei trăda atât surprindere, cât şi încântare. Pentru că Ben călătorea atât de des în interes de serviciu, Debora şi copiii se mutaseră înapoi în kibuţ, în Galileea, ca să fie mai aproape de familia ei.

— Din întâmplare este şi Ben acasă tot weekendul. Va fi încântat. Iar Rahela se poate juca cu verişorii ei… o să fie minunat!

Odată ajunsă, din primele clipe, Ana se lăsă învăluită de căldura familiei şi a amintirilor, de mângâierea adusă de zâmbetele şi lacrimile lor. Renunţă la alura falsă a unei credinţe şi tării de neclintit, dezlănţuindu-şi toată mânia şi durerea, pentru ca procesul vindecării să poată începe în sfârşit. În seara aceea, sub cerul umed al iernii, Ben nu avu răspunsuri la întrebările ei, dar faptul că le rostise cu voce tare o ajuta. Dormi foarte bine, mai bine decât dormise de mult timp.

— Vino cu mine la o plimbare, îi zise Ben a doua zi, după micul dejun. Aş vrea să cunoşti pe cineva.

Împrumutase din kibuţ o maşină cu remorcă şi porniră pe marginea lacului deasupra căruia se străduia să răsară

soarele palid de iarnă, printre norii pufoşi ca aripile unui porumbel. Vântul mirosea a primăvară, cu aromă de miei şi iarbă proaspătă. Galileea era frumoasă în perioada aceasta a anului, cu migdali înfloriţi şi coastele dealurilor presărate cu anemone stacojii. Ana era fericită că lăsase în urmă oraşul trist şi rece.

Dar, când în final îşi dădu seama unde o ducea Ben, îi îngheţă inima în piept. Mergeau spre malul opus al Galileei, spre înălţimile Golan.

— Nu pot să fac asta, Ben, zise ea. Nu sunt pregătită.

O privi cu ochii lui blânzi pe care apoi îi îndreptă la drum.

— Ai încredere în mine.

Urcând dealurile, nu mai scoase niciun cuvânt. Însă, în loc să o ia pe drumul principal, care ducea direct pe muntele Hermon, Ben o luă spre sud, apoi din nou spre est, pe un drum îngust, şănţuit, care şerpuia spre ţinutul pustiu. După câteva minute de hopuri, văzu un jeep parcat la marginea drumului din faţa lor şi un bărbat care stătea lângă maşină. Ben opri camionul şi se dădu jos să îl salute.

— Ana, aş vrea să ţi-l prezint pe Shmarya Gutmann… Ea este verişoara mea, dr. Ana Rahov.

— Arheologul, da, zise Gutmann, strângându-i mâna. V-am citit lucrările.

Era un bărbat bine făcut, musculos, pe la şaizeci şi cinci de ani, cu un nor alb de păr în jurul capului pleşuv. Muşchii braţelor bine lucraţi şi faţa arsă stăteau mărturie anilor de muncă fizică, iar energia sa neobosită trăda curiozitate şi o minte ascuţită.

— Sunt ceea ce voi numiţi un arheolog independent, zise el, deşi în viaţa reală sunt un simplu fermier din kibuţul Na an.

— Un simplu fermier? repetă Ben, râzând. Înainte să lucreze pe cont propriu, Shmarya a lucrat în serviciile secrete militare. A condus o unitate secretă în Haganah.

Ana ştia că Haganah era predecesoarea agenţiei lui Ben.

— Aşa v-aţi cunoscut? întrebă ea. Bărbatul cărunt clipi

scurt.

— L-am cunoscut pe vărul tău, celebrul consultant pe probleme de agricultură cunoscut în întreaga lume, când a venit la noi în kibuţ ca să ne arate cum se face agricultura adevărată.

Ben râse din nou.

— Datorită lui Shmarya noi doi suntem acum aici, în loc să fim captivi în Irak. A dat o mână de ajutor în negocierile diplomatice care i-au adus pe toţi evreii irakieni în Israel acum douăzeci şi cinci de ani. Deşi, adăugă el pentru Gutmann, mai mult ca sigur Ana nu v-ar fi mulţumit atunci pentru acest lucru!

Zâmbi, amintindu-şi cât de mult plânsese de dor de casă.

— E adevărat, nu v-aş fi mulţumit. Dar vă sunt recunoscătoare acum. Aţi zis că sunteţi interesat de arheologie, domnule Gutmann? Aţi făcut vreodată săpături?

— De câteva ori, zise el, dând modest din umeri. Am avut norocul să fac parte din echipa lui Yigael Yadin la Masada…

— Da! Ştiam eu că îmi este cunoscut numele, zise Ana.

— Dumneavoastră sunteţi cel care a găsit faimoasele cioburi de ceramică inscripţionate, cele despre care se crede că au fost extrase din pactul suicidal. Nu v-aş prea numi amator, domnule Gutmann! Aţi lucrat cu oameni mai celebri mai mult timp decât am lucrat eu, Sukenik, Avigad, Mazar…

— Spuneţi-i despre ultimul proiect, zise Ben. Ana remarcă încântarea din ochii lui Gutmann.

— După ce am câştigat dreptul asupra înălţimilor Golan în 1967, m-am hotărât să descopăr Gamla, Masada nordului.

— Da, bineînţeles, din relatările lui Josephus. Şi aţi găsit-o? zâmbi triumfător.

— Iat-o! zise el, arătând spre locul din spatele ei, Gamla, cămila! Ana se întoarse şi privi marginea de pământ îngust şi plin de hopuri care se ivea printre dealurile din jur ca spatele unei cămile care se odihneşte.

— Vedeţi râpele inaccesibile pe toate cele trei laturi, aşa cum a descris-o Josephus? zise Gutmann cu mândrie. Faceţi o plimbare până acolo jos şi convingeţi-vă singură. Veţi găsi vârfurile de săgeată şi catapultele de piatră romane, fără să vă străduiţi prea tare.

— Uimitor! într-adevăr arată ca locul pe care l-a descris istoricul Josephus.

— Vreau să îl ridic din ruine, zise el. De şase ani strângem fondurile necesare, dar în sfârşit am suficientă susţinere financiară să începem săpăturile în vara aceasta. Mi-ar plăcea foarte mult dacă aţi veni cu noi, dr. Rahov.

Ana nu răspunse. Continuă să se uite în linişte la dealul cu cocoaşă şi la Marea Galileei din depărtare, abia vizibilă sub norii apăsători.

— Puteţi să ne duceţi acolo, să ne arătaţi? întrebă Ben.

— Îmi pare rău, aş vrea să pot, răspunse Gutmann, uitându-se la ceas, dar nu am timp azi. Mergeţi pe cărarea aceea. N-aveţi cum să rataţi. Gâtul acesta îngust de pământ este singurul care duce acolo, după cum au aflat destul de repede şi romanii.

Mai vorbiră câteva minute, înainte ca Gutmann să se scuze din nou, nevoit fiind să plece.

— Sper să vă văd în vara aceasta, zise el urcând în jeep. După ce Gutmann plecă, Ana simţi primele picături de ploaie.

Se întoarse spre camionul lui Ben.

— Stai, zise Ben, oprind-o. Să mergem pe jos.

— Dar începe să plouă.

— Ne udăm. Şi ce dacă? Te rog, Ana.

Îşi închise nasturii hainei de ploaie şi îşi strânse cureaua înainte să îl urmeze pe cărarea îngustă. Gutmann avea dreptate, zeci de catapulte de piatră rotunde se vedeau destul de uşor printre ruinele răvăşite ale fundaţiei şi ale coloanelor prăbuşite. Fără să vrea, simţi un fior cunoscut de încântare, la amintirea relatărilor lui Josephus despre bătălia care se dăduse aici. Cu ochii minţii văzu scena

dezolantă prinzând viaţă. Ben o duse până în vârful cocoaşei cămilei, unde se termina poteca, la marginea unei râpe adânci.

— Mulţi şi-au găsit moartea căzând de aici, zise Ana, amintindu-şi povestea. Exact ca la Masada, au preferat moartea decât să fie prinşi de romani.

O trecu un fior. Picăturile de ploaie se transformară într-o ploaie blândă, ai cărei stropi străluceau în părul şi barba lui Ben.

— Nu m-ai pus să vin până aici doar ca să văd ruinele, nu-i aşa? zise ea.

Clătinând din cap, apoi cuprinzând-o cu braţul, o trase mai aproape de el.

— Acolo a murit Jake, zise el blând, arătându-i cu degetul. Pe marginea de pământ de acolo. Nu se vedea valea unde îi aştepta ambuscada. Şi nici el nu a văzut-o… până când a fost prea târziu.

Privind nemişcaţi, ochii Anei se umplură de lacrimi, care îi curgeau şiroaie, deodată cu ploaia. Îşi linse buzele şi le simţi sarea.

— Ştii, Ana, comunitatea internaţională presează guvernul să dea înălţimile Golan înapoi Siriei.

Îşi frecă ochii cu pumnii.

— Jake a murit ca să apere acest pământ, iar ei vor să ni-l ia. Săpăturile de la Gamla ar putea dovedi că Golanul ne aparţine, că a fost mereu al nostru. Celelalte săpături au dovedit că Ierusalimul şi Negevul au fost cândva ale evreilor, fă la fel acum cu înălţimile Golan.

Îi cuprinse umerii şi o întoarse spre el, forţând-o să îl privească în ochi.

— Găseşte dovada, Ana… de dragul lui Jake.

***

Ana se înscrise pentru excavările de la Gamla, care începură pe 27 iunie 1976, unde se întoarse a doua oară în

1977 şi a treia oară în 1978. Studentul ei asistent, Ari Bazak, o însoţea, atrăgând cu vraja lui, în situl îndepărtat, hoarde de fete voluntare.

— Hei, anul viitor vreau să fie asistentul meu, glumea o colegă. Nu trebuie decât să îl trimiţi pe Ari să recruteze voluntari şi ai oameni cât cuprinde.

— Te rog, ia-l, zise Ana râzând. Băiatul va fi atât de ocupat să alerge după fete, încât va fi prea obosit să mai şi muncească. Până şi fiica mea, Rahela, este topită după el.

— O, mamă, este superb! scâncea Rahela când îl văzu pe Ari pentru prima dată. Arată ca un star de cinema! Şi ai văzut cum mi-a sărutat mâna când ne-ai făcut cunoştinţă, ca o alteţă regală, nu altceva. E un adevărat gentleman!

— Da, domnul Bazak ştie cu siguranţă să fie fermecător, dar trebuie să te avertizez…

— A zis că sunt frumoasă!

— L-am auzit. Pentru că eşti.

La cei treisprezece ani, Rahela se pregătea să lase în urmă anii copilăriei cu graţie şi siguranţă, copia tatălui ei în formă feminină. Cu toate acestea, avea o personalitate blândă şi dulce şi nu se lăsase amăgită de frumuseţea sa naturală, la fel ca Jake.

Rahela făcu o piruetă de fericire, înainte să se prăbuşească pe canapea.

— Sunt îndrăgostită, mamă!

— Stai la coadă, scumpo, murmură Ana.

— Ce ai zis, mamă?

— E mult mai mare decât tine. Ai doar treisprezece ani, iar Ari este adult în toată firea.

— Nu mai sunt copil! zise Rahela indignată. Şi Abba era mai mare decât tine.

— Nu cu zece ani. Doar cu patru.

Toată vara anului 1978, Ana fu nevoită să asiste neajutorată la avansurile pe care Rahela i le făcea lui Ari Bazak, cum îl urmărea prin tot situl de săpături de la Gamla, ca un căţeluş amorezat, printre picioarele lui, la

fiecare pas. Îndrăzneala cu care Rahela îl vâna îi aminti de goana ei după Jake, dar Ari era un om cu totul altfel decât soţul ei. Jake fusese un timid, Ari era exact opusul, un vorbăreţ fermecător, care flirta fără milă. Nu îl ofensa deloc Rahela, micuţa împătimită admiratoare. Ba dimpotrivă îl distra, deşi multe prietene ale sale nu o agreau deloc.

— Este foarte răbdător cu ea, îi zise o colegă Anei, văzând cum îi făcea Rahela umbră toată ziua.

— Da, este, oftă Ana. Mă tem că se poartă aşa pentru că este fiica mea, iar Ari îşi doreşte note mari. Dacă totuşi s-ar sătura şi i-ar face vânt o dată sau de două ori, am avea cu toţii un pic de linişte şi pace.

La fel îi zise şi lui Ari a doua zi, după ce fusese nevoită să o pedepsească pe Rahela care aproape că i se aşezase în poală şi la masă.

— Ai permisiunea mea să faci orice crezi că ajută ca să scapi de ea, Ari.

— O, este doar un copil, Ana. Nu mă deranjează. Cred că se simte singură, izolată aici toată vara, fără copii de vârsta ei.

— Crede-mă, ea nu se consideră copil. În mintea ei, are aceeaşi vârstă ca toate studentele de aici.

Câteva zile mai târziu, după lăsarea serii, în loc să stea cu Ari şi cu ceilalţi, Rahela făcu un întreg spectacol cum că i-ar fi somn şi se duse la culcare mai devreme. Ana lucră la rapoarte în birou încă o oră, înainte să o urmeze în cortul în care stăteau.

Când intră şi-şi scoase ghetele, Ana observă că Rahela se învelise bine de tot în sacul de dormit şi nu mişca deloc. Tocmai se pregătea să îşi pună ghetele la intrarea în cort, lângă ale Rahelei, când îşi dădu seama că ale ei lipseau. Se uită din nou la forma fiicei ei din sacul de dormit. Era ceva ciudat, se ghemuise în pat ca o minge. Trase cu ochiul în sacul de dormit şi găsi pernele.

Ana îşi trase iute ghetele înapoi în picioare şi luă repede lanterna. Trebuia să îl caute în primul rând pe Ari. Se grăbi

să traverseze complexul, unde stăteau studenţii, în jurul unei mese pliante, unde jucau un joc de cărţi la lumina lanternei.

— Îl caut pe Ari. L-aţi văzut?

— Ari? Ei, comedie, a fost aici mai înainte, dr. Rahov, dar cred că a plecat.

— Ştiţi unde s-a dus?

— Pot ghici cu uşurinţă unde ar putea fi, răspunse unul dintre ei maliţios. Ia să vedem cine mai lipseşte?

Toţi râdeau, mai puţin Ana. I se făcu rău. Sigur Ari avea mai multă minte decât să se joace cu o fetiţă de treisprezece ani!

— Hei, lipseşte Deanna, zise dintr-odată una dintre fete.

— Cine?

— Fata cea nouă. O ştiţi, Miss America de la New York University? Ari a flirtat cu ea toată ziua.

Ana se simţi doar pe jumătate liniştită.

— Scuzaţi ignoranţa unei băbuţe, dar unde ar putea să îşi dea doi oameni „întâlnire” aici?

— O, Ari are mai multe locuri preferate, zise o altă fată, aruncând cărţile pe masa pliantă.

Ana ghici din tonul ei sarcastic că Ari o părăsise cândva pe parcursul verii.

— Încercaţi întâi la ruinele sinagogii, adăugă ea.

— Glumeşti.

— Deloc.

Îşi îndepărtă părul de pe umeri, scuturând din cap.

— Oo, sacrilegiu! murmură cineva.

— Are probleme, dr. Rahov?

— Nu, dragă, trebuie doar să îl întreb ceva.

— Vreţi să vă ajutăm să îl căutaţi? întrebă cea căruia îi dăduse papucii.

Avea o voce dulce-amară.

— Da, vă ajutăm, dr. Rahov.

— Ar fi bine să facem zgomot ca să ştie că venim. Comentariile lor erau presărate cu chicote şi râsete.

Ana nu avea chef deloc de perfida plimbare prin întuneric, pe cărarea care ducea spre ruinele sinagogii. Încă nehotărâtă dacă făcuse bine acceptând ajutorul studenţilor, văzu luminiţe apropiindu-se de pe deal şi auzi o voce tare, cu accent clar american, care certa întruna pe cineva.

— Pe doi cenţi, ce ţi-aş suci capul în gâtul tău sfrijit! Ai mult tupeu, trădătoare mică ce eşti! Sper să fii pedepsită o săptămână, toată vara… nu, tot restul vieţii!

Pe măsură ce luminile se apropiau, simţi un sentiment de uşurare la priveliştea americancei care o îndemna pe Rahela de ceafă în sus pe deal. Ari le urma la câţiva paşi în spate.

— Stai să îi spun mamei tale ce ai făcut, băgăcioasă amărâtă ce eşti! continuă ea. Sper să te bată măr.

Când îi văzu pe Ana şi pe ceilalţi, o împinse pe Rahela în lumină. Ana se holba la fiica ei şi nu-i venea să-şi creadă ochilor. Rahela râdea pe înfundate!

— Ce se întâmplă? întrebă Ana.

Ari nu putu răspunde. Îşi muşca întruna buzele, încercând să nu râdă şi să o supere pe Miss America mai mult. Dar nu fu nevoit să răspundă. Pentru că răspunse Miss America în locul lui.

— Ar fi bine să îi daţi fiicei dumneavoastră băgăcioase o lecţie despre intimitate, dr. Rahov. Ridică aparatul de fotografiat al Rahelei, fluturându-l.

— Cred că a tras cu urechea când vorbeam cu Ari azi după-amiază şi s-a hotărât să vină după noi! Am crezut că suntem singuri! N-am ştiut că ascultă şi că este cu ochii pe fiecare mişcare pe care o facem, până când deodată ne trezim cu ea sărind de nicăieri cu lanterna, tocmai când…

Se opri, descoperind şocată că în furia ei se pregătea să dezvăluie prea multe detalii.

— Tocmai când ce? întrebă cu glas dulce fosta fată a visurilor lui Ari.

Pentru că toţi izbucniră în râs, Ari se roşi până în vârful urechilor. Îngrozită, Miss America îi împinse camera în

mână şi o zori spre cort.

— Ei bine, zise Rahela făcând pe deşteaptă, scuturându-şi mâinile de praf, gata şi cu ea.

Anei îi pică faţa.

— Rahela! În cortul tău! Acum!

Rămase uluită de mersul sprinten, dar vioi al fiicei sale înspre cort. Ana se întoarse spre Ari, care ieşise din lumina rotundă a lanternei, pregătindu-se să se retragă.

— Poftim. Îi dădu camera Anei ca pe un cartof fierbinte.

— Ari, îmi pare rău.

— Nu e absolut nicio problemă.

— Aş vrea să îţi promit că nu se va mai întâmpla, dar…

— E în regulă, Ana. O să îndrept eu lucrurile cu Deanna. Nu-ţi face griji.

— Crede-mă, nu pentru tine sau Deanna îmi fac griji. Dădu să plece, dar se răzgândi.

— O, şi Ari?

— Da?

— Pe viitor, te rog… nu în sinagogă.

Când Ana se întoarse la cort, Rahela aruncase toate pernele pe jos şi se băgase bine sub învelişuri. Ana oftă.

— Ştiu că nu dormi, Rahela. Trebuie să vorbim despre comportamentul tău.

Rahela se întoarse cu faţa în sus. Se uită la mama ei, cu inocenţă prefăcută, ochii negri strălucindu-i în lumina lunii.

— Da, mamă?

Ana se rugă să aibă răbdare.

— Ştiu că dl Bazak nu a luat în serios…

— Mă lasă să îi spun Ari.

— … dar eu iau totul în serios, Rahela. Stai la *distanţă,* te rog. Lasă-l în *pace.* Înţelegi? Dacă nu te potoleşti, dacă se mai întâmplă, va trebui să te trimit la mătuşa Debora, la kibuţ, să stai cu verişorii tăi tot restul verii.

— Nu, mamă! *Te rog,* nu mă trimite acolo!

— Atunci va trebui să îmi promiţi că te porţi frumos de acum încolo! Că îi laşi în pace pe Ari şi iubitele lui?

— Nu înţelegi, mamă!

Rahela se ridică afişând o faţă foarte serioasă. Cu toată pasiunea unei fetiţe îndrăgostite la treisprezece ani, zise:

— Sunt îndrăgostită de Ari! într-o zi mă voi căsători cu el!

— Ascultă, Rahela…

— Dar *sunt* îndrăgostită, mamă!

— Scumpo…

Ana se opri, recunoscând în privirea Rahelei propria ei încăpăţânare din tinereţe. Nu putea să spună nimic ca fiica ei să se răzgândească. Doar timpul şi ceilalţi peşti din mare puteau să vindece înamorarea ei de căţeluş.

— Scumpo, trebuie să te culci, zise ea obosită.

Dar, când se vârî în pat, sub învelitoare îşi dori, nici pentru prima, nici pentru ultima oară, ca Jake să fi fost în viaţă şi să o ajute să-i ţină piept fiicei lor.

A doua zi dimineaţă, Ana decise să mai sape câteva gropi de probă în podeaua sinagogii, nu numai pentru noi descoperiri, ci şi ca să pună suficiente obstacole menite să descurajeze alte posibile întâlniri ale voluntarilor. Dintr-un motiv sau altul, podeaua sinagogii nu fusese turnată acum două mii de ani. Mânuia singură târnăcopul, sperând ca munca grea să îi îndepărteze gândurile de la problemele pe care le avea cu Rahela, când dintr-odată lovi şi sparse un vas de pământ, îngropat doar la câţiva centimetri de suprafaţă. Se puse în genunchi ca să vadă mai bine.

— Vă rog, cineva să îmi aducă un petesh, repede!

După ce Ari îi dădu ceea ce ceruse, începu să manevreze micul târnăcop cu grijă, dând la o parte pământul tare. Dând la o parte cioburile sfărâmate, de încântare inima începu să îi bată cu putere la vederea documentelor de pergament pe care vasul le ascundea înăuntru, unele fiind sigilate cu ceară. Înainte să înceapă să le citească, Ana înţelese că erau cele mai importante descoperiri pe care le făcuse vreodată.

Ari era în genunchi lângă ea, curăţând atent cu o măturică noroiul. Când văzu ce era în vas, se opri.

— Uau! zise el cu respiraţia tăiată.
Ana se uită la el. Faţa îi strălucea printre lacrimi.
— Da. Uau!

Capitolul 15

Satul Degania – anul 66 d.H.

— Ştii ce zi e azi, Miriam? întrebă Lea turnând vin şi pregătind împreună cu Miriam coşul cu pâine nedospită pentru serviciul de Cina Domnului.

— Desigur, copila mea. Este aniversarea căsătoriei tale cu stăpânul Ruben.

Lea se opri şi se uită la buna sa prietenă. Miriam nu mai avea părul gri, ci alb ca zăpada şi degete noduroase din pricina vârstei şi a anilor de muncă.

— Îmi amintesc că este şi aniversarea botezului său, zise Lea. Niciuna nu vru să spună că în aceeaşi noapte asasinii sicari îl uciseseră pe Ruben cu şase ani în urmă, când se întorcea de la Cezareea.

— Cum este posibil ca cei şapte ani de căsnicie să zboare atât de repede, întrebă Lea, când ultimii şase ani fără el au trecut atât de greu şi de încet?

Miriam nu răspunse. Doar se întoarse spre Lea şchiopătând şi o îmbrăţişa, aşa cum făcuse din prima zi în care se cunoscuseră, alinând-o cu blândeţea ei pe acordurile unui cântec de leagăn.

Durerea Leei se mai îmblânzise în timp, dar nu dispăruse niciodată cu desăvârşire, hrănită de realitatea obsedantă că ucigaşii lui Ruben nu fuseseră niciodată prinşi. Un sătean îi găsise trupul după Sabat. Ruben zăcea măcelărit în mijlocul drumului, la jumătate de milă de Degania. Nu mai avea soldaţi romani care să-l păzească, de vreme ce nu mai lucra pentru Roma, iar servitorii lui loiali fuseseră ucişi deodată cu el, încercând să îl apere. Apoi, asasinii îi tăiaseră fără milă degetul ca să îi fure inelul. Timp de şase ani, Lea studiase degetele străinilor în căutarea inelului, întrebându-se ce ar face dacă l-ar găsi pe cel ce îl purta, pe cel ce îi ucisese soţul.

Îşi şterse repede lacrimile, ceilalţi credincioşi începând

deja să sosească la slujbă. Micuţa adunare care se întâlnea în vila din Degania crescuse la peste optzeci de oameni, atât de mulţi încât abia încăpeau în sala de oaspeţi. Dar Lea era aproape sigură că se întâlneau acolo pentru ultima dată ca să aibă părtăşie. Natanael venise în sat cu veşti îngrijorătoare.

— Ne întâlnim în seara aceasta să ne rugăm pentru călăuzirea Domnului în ceea ce priveşte viitorul nostru, anunţă el după ce se strânse toată lumea. Suntem martori că situaţia din ţinutul nostru s-a agravat din ce în ce mai mult, mai ales de când noul procurator, Gessius Florus, a fost trimis de Roma aici.

Murmure ofensatoare străbătură încăperea la pomenirea numelui procuratorului atât de displăcut tuturor.

— Acum câteva săptămâni, Florus a luat bani din vistieria Templului, continuă Natanael. În Ierusalim au izbucnit revolte, uneori cu lupte din casă în casă. S-a ajuns la nenumărate crucificări şi la masacrarea a mai mult de 3.600 de bărbaţi, femei şi copii evrei. Revolta pe care zeloţii şi-au dorit-o dintotdeauna a început până la urmă.

Lea se cutremură, o linişte mormântală cuprinse încăperea. Se uită la Elisabeta, care stătea lângă ea şi văzu lacrimi în ochii fiicei ei de şaptesprezece ani. Lea o luă de mână. Elisabeta se logodise cu un credincios din adunarea lor, un tânăr pe nume Iuda, fiul unui fariseu. Tatăl lui Iuda îl dezmoştenise pentru că devenise credincios, forţând tânărul cuplu să mai aştepte până se puteau căsători. Acum timpurile incerte ameninţau amânarea căsătoriei şi mai mult.

— Apostolii cred că a venit timpul ca toţi credincioşii rămaşi să plece din ţară, zise Natanael. Ascultaţi avertizarea pe care ne-o face Domnul: „Când veţi vedea Ierusalimul înconjurat de oşti, să ştiţi că atunci pustiirea lui este aproape. Atunci, cei din Iudeea să fugă la munţi, cei din mijlocul Ierusalimului să iasă afară din el, şi cei de prin ogoare să nu intre în el. Căci zilele acelea vor fi zile de

răzbunare, ca să se împlinească tot ce este scris. Vai de femeile care vor fi însărcinate şi de cele ce vor da ţâţă în acele zile! Pentru că va fi o strâmtorare mare în ţară şi mânie împotriva norodului acestuia. Vor cădea sub ascuţişul sabiei, vor fi luaţi robi printre toate neamurile; şi Ierusalimul va fi călcat în picioare de neamuri, până se vor împlini vremurile neamurilor”.

— Natanael, întrebă Lea, ce înseamnă „până se vor împlini vremurile neamurilor”?

Natanael zâmbi, alungând pentru o clipă durerea de pe chipul său.

— S-a întâmplat un lucru extraordinar în zilele noastre, zise el. A început când apostolul Petru a fost trimis de Dumnezeu să predice Vestea Bună unui păgân din Cezareea, tocmai unui centurion roman. Omul, pe care îl cheamă Corneliu, a crezut şi a fost botezat.

— Când credincioşii au început să fie persecutaţi şi să se împrăştie, am avut din ce în ce mai multe ocazii să ducem vestea bună şi neamurilor. Câţiva fraţi de-ai noştri, Saul, Barnaba şi Sila, au predicat în provinciile din Asia. Mulţi evrei au crezut, dar şi mai mulţi păgâni au devenit credincioşi. Au primit Duhul Sfânt, ca noi la Rusalii. Ştiţi că la Sărbătoarea de Rusalii se aduc lui Dumnezeu două pâini egale, primele roade ale muncii noastre. Cred că a fost planul lui Dumnezeu să ne arate astfel că primele roade ale împărăţiei Sale vor fi împărţite în mod egal de evrei şi de păgâni. Acum trebuie să părăsim Ierusalimul, dar ştim că oriunde ne trimite Dumnezeu vom duce Evanghelia cu noi „până când vremurile neamurilor se vor împlini”.

— Armatele au înconjurat oraşul, aşa cum a zis Ieşua? întrebă Ehud.

— Nu încă, dar vor veni, răspunse Natanael. Trei legiuni romane trimise de împăratul Nero au ajuns la Acco. Generalul Vespasian este la comanda a peste treizeci de mii de trupe şi personal administrativ. Dacă vine prin Galileea, satul Degania este exact în calea lui. Este timpul

să ne rugăm pentru călăuzirea Domnului.

Întâlnirea dură până noaptea târziu, timp în care oamenii se rugară unul pentru celălalt, pentru fiecare familie. Întreaga casă a Leei luă hotărârea să fugă din ţară cu grupul de credincioşi şi să caute adăpost în Antiohia până când întoarcerea lor nu mai reprezenta un pericol. Urma să îşi împacheteze lucrurile şi să plece împreună în zori de zi, în prima zi a săptămânii. Dar în ciuda rugăciunilor arzătoare, Lea nu găsi pace în decizia luată.

Când se încheie întâlnirea de rugăciune, adunarea din Degania frânse pâinea împreună pentru ultima oară, amintindu-şi cuvintele lui Ieşua: *„Acesta este trupul Meu care se frânge pentru voi; faceţi aceasta spre pomenirea Mea”.*

Lea îşi desfăcea părul pregătindu-se de culcare, când auzi o bătaie în uşa din faţă. Oare un frate uitase ceva? Pentru că abia urcase în pat, hotărî să lase servitorii să răspundă, dar Miriam veni în camera ei, cu lampa în mână.

— Cine este la uşă? întrebă Lea. Lacrimile o năpădiră.

— Îmbracă-te. Trebuie să vii. Sunt zeloţii.

Un nod de groază îi strânse stomacul, dar se îmbrăcă din nou grăbită şi o urmă pe Miriam prin casa întunecată spre uşa principală. Înainte să ajungă în curtea principală, auzi agitaţia zecilor de glasuri de bărbaţi şi văzu pe pereţi, în umbră, pâlpâitul torţelor. Cel puţin cincizeci de străini roiau la uşa casei, scotoceau prin sala de oaspeţi şi prin celelalte camere, făcând grămadă sacii de dormit şi armele din curtea ei. Îşi dădu seama după hainele murdare şi ponosite că era una dintre bandele de zeloţi care cutreierau prin zonă. Îl ţineau pe bătrânul Ehud captiv, strângându-i tare mâinile la spate.

— Ce faceţi? Daţi-i drumul! strigă ea.

La sunetul vocii Leei, un zelot se repezi spre ea.

— Ghedeon! rosti ea încet când îi văzu faţa.

Era greu de recunoscut sub straturile de jeg, claia de păr încâlcit şi barba murdară.

— Lea? zise el uimit. Slujirea ta ar fi trebuit să se termine acum câţiva ani! De ce eşti încă aici?

Îi dădu grosolan părul la o parte ca să vadă dacă purta în ureche cercel de sclavă. Se linişti când descoperi că nu avea.

— Te rog, Ghedeon, spune-le să îi dea drumul lui Ehud, îl imploră ea.

Ghedeon făcu un semn cu mâna, iar bărbatul care îl ţinea pe Ehud îi dădu drumul. Puterea din spatele acelui gest simplu o sperie.

— Tu îi conduci? întrebă ea.

— Da.

Lea căută pe faţa lui un semn al fratelui pe care îl cunoscuse cândva, apoi făcu un pas în spate la licărul sălbatic pe care îl văzu în ochii lui Ghedeon.

— Ce faceţi aici? întrebă ea.

— Din întâmplare ştiu că vameşul este mort, zise el. Pentru că el nu mai are nevoie de casa asta, am hotărât să o revendic pentru a-mi face baza aici.

În glasul lui, un strigăt de triumf îi dădu fiori. Îi luă mâinile şi căută inelul lui Ruben. Când văzu că erau goale, le dădu drumul repede ca şi când atingerea lui o otrăvea.

— Tu l-ai ucis?

Ridică indiferent din umeri.

— Ce te interesează pe tine cine l-a omorât? A fost duşmanul nostru, Lea, un colaborator roman împuţit şi un…

— A fost soţul meu!

Cuvintele ei şi furia rece cu care le rostise îl reduseră la tăcere. Se holbă la ea timp îndelungat, apoi zise:

— Ce măgar! Te-a făcut ţiitoarea lui?

— Nu, Ghedeon. M-a făcut soţia lui.

— Minţi! De ce s-ar fi căsătorit cu tine dacă te putea avea oricând avea chef?

— Pentru că m-a iubit… şi eu l-am iubit. Ghedeon clătină din cap.

— Nu te cred.

— Întreabă-l pe Abba! întreabă-l ce zestre a plătit Ruben, dublu faţă de cât i-a cerut! Abba mi-a spus că este alegerea mea. Mi-a spus că nu m-ar mai vinde lui Ruben ben Iohanan a doua oară, iar eu am ales să mă mărit cu el! Vrei să vezi certificatul legal pe care l-au scris scribii?

Lea vedea că ceea ce îi spunea îl tulbura. Dar îndoiala lui buimacă dură doar o clipă până se transformă în ură. Îşi luă avânt şi o plesni pe Lea peste faţă.

— Cum ai putut? Cum ai putut să te prostituezi cu ăla? Nu a fost destul că te-a cumpărat prima dată? A trebuit să te vinzi şi a doua oară?

— L-am iubit, zise ea printre lacrimile care îi curgeau şiroaie pe obraji. Tu nu ai iubit niciodată pe nimeni?

Nu răspunse.

Ceilalţi zeloţi scotociseră toată vila, strângând toţi servitorii. Acum îi împingeau ca pe vite în curte, cei mai mulţi îmbrăcaţi în straie de noapte. Unul îl ţinea pe Natanael. Altul pe Elisabeta. Lea se ruga să nu îi spună nimeni lui Ghedeon că este fica lui Ruben.

— Vila este a mea, zise Lea, trăgând cu greu aer în piept pentru curaj. Tu şi oamenii tăi o puteţi lua, cu tot ce e în ea. Vă dau şi contractul. Dar te rog, lasă servitorii să plece.

— Nu, zise Ghedeon rece. Am nevoie de femei să se ocupe de gospodărie. Bărbaţii vor lupta cu noi. Nu pleacă nimeni.

Îi întoarse spatele fără să mai zică un cuvânt şi începu să dea ordine. Împărţi servitorii în două grupuri, Lea şi femeile într-un grup, bărbaţii într-altul, punând doi oameni să îi păzească în timpul somnului.

— Trebuie să pretindem că Elisabeta şi Natanael sunt servitori, şopti Lea spre ceilalţi în camera întunecată.

— Vor face aceleaşi munci ca toată lumea. Elisabeta, Ghedeon nu trebuie să afle cine eşti.

Lea stătu aproape toată noaptea trează rugându-se, încercând să ia o hotărâre, ce era mai bine de făcut. Pentru că soarele începuse să răsară, îşi făcu în sfârşit un plan.

— Vom pregăti o masă bogată pentru Ghedeon şi oamenii lui, le spuse servitorilor a doua zi. Le vom servi cel mai bun vin pe care îl are Ruben, proviziile pe un an întreg dacă e nevoie. După ce se îmbată, vom pleca în cea mai mare linişte spre Antiohia, cu ceilalţi credincioşi.

La început, Ghedeon fu reţinut la ideea de a irosi atâta mâncare pentru o singură masă, dar, când văzu că ideea prinse bine la oamenii săi, cedă. Se aşează liniştit la masa de banchet împreună cu toţi ceilalţi zeloţi, exact cum sperase Lea.

— Nu-i lăsaţi să li se golească cupele de vin, le spuse Lea servitorilor săi. Umpleţi-le din nou când sunt pe jumătate goale.

Chiar ea făcea runde afară, asigurându-se că şi cei care stăteau de pază la uşi aveau vin din plin. Cel ce păzea poarta din spate ezită.

— Nu ar trebui să beau, doamna mea. Sunt de pază.

— Ce păzeşti în Degania? zise ea râzând. Câini de stradă? Numai cei dinăuntru să se distreze? Poftim.

Îi dădu un burduf plin cu vin vechi. Aproape de miezul nopţii, beat, santinela adormi, sprijinindu-se de stâlpul porţii. La fel, majoritatea bărbaţilor de la masă.

— Este timpul să plecaţi, le spuse Lea lui Natanael şi servitorilor. Unul câte unul trecură în şir pe lângă santinela adormită, fiecare cu lucrurile lui.

— Unde îţi sunt lucrurile, mamă? o întrebă Elisabeta când ajunse la poartă cu Miriam şi Ehud.

— Eu trebuie să îi distrag atenţia lui Ghedeon încă un pic ca să nu observe că toţi au plecat. O să vă ajung din urmă mai târziu.

Dar bătrânul Ehud citi printre rânduri.

— Nu vii cu noi, aşa-i? zise el încet.

Lea se uită la Elisabeta, şocată că auzise, apoi încuviinţă din cap.

— Cred că Domnul vrea ca eu să stau aici, cu Ghedeon.

— Nu te pot lăsa, mamă! plângea Elisabeta. Trebuie să

vii cu noi!

— Tu trebuie să fii cu Iuda acum. Voi doi trebuie să vă căsătoriţi când ajungeţi în Antiohia şi să începeţi o viaţă împreună.

— Nu fără tine!

— Ba da, împreună, voi doi. Elisabeta, ştii să scrii şi să citeşti, ai sulurile cu Tora ale tatălui tău. Tu, Iuda şi ceilalţi puteţi răspândi Vestea Bună. Trebuie să fiţi martorii lui Ieşua până la marginile pământului, aşa cum a spus. Oamenii trebuie să vadă împărăţia lui Dumnezeu în noi, pietrele vii ale templului Său. Voi aveţi treabă acolo, eu am treabă aici. Este jertfa spirituală pe care trebuie să o aduc.

— Cu siguranţă ei l-au omorât pe Abba! Cum poţi să stai cu ei?

— Nu ştiu… dar ştiu că ni s-a poruncit să ne iubim duşmanii. Ghedeon este fratele meu. A fost vina mea că a mâncat cândva bătaie de la romani. Apoi Ruben a adăugat la răutatea lui refuzând să ierte datoria tatălui meu şi făcându-l pe Ghedeon servitor. Fratele meu nu a avut ocazia niciodată să vadă cum este Dumnezeu de fapt. Fariseii i-au arătat un Dumnezeu mofturos, care abia aşteaptă să îl respingă ori de câte ori greşeşte şi îi încalcă legile. Saducheii i-au arătat un Dumnezeu care îi favorizează pe cei bogaţi şi care îi dispreţuieşte pe cei săraci. Zeloţii i-au arătat un Dumnezeu care cere răzbunare şi furie împotriva necredincioşilor. Cum să mă aştept ca Ghedeon să vadă cum este de fapt Dumnezeu, să vadă iertarea lui Cristos şi dragostea Lui, dacă nu îi arăt?

— O, mamă! strigă Elisabeta, strângând-o tare. Cum să te las?

— Trebuie. Ai grijă de ea în locul meu, Ehud, de dragul lui Ruben. Ai grijă să se mărite cu Iuda. Să fii fericită, Elisabeta…

— Unde credeţi că mergeţi, Lea?

Vocea care apăru dintr-odată în întunericul din spatele ei era plină de mânie şi asprime. Se întoarse, speriată şi îl

văzu pe Ghedeon stând la câţiva metri de ea. Avea ochii roşii de mânie şi de vin şi vorbea incoerent.

— Nu plec nicăieri, Ghedeon. Stau aici să am grijă de gospodărie pentru tine... dar te rog, lasă-i pe ceilalţi să plece.

— De ce să îi las?

Scoase un cuţit din teaca centurii şi făcu un pas împleticit spre ei.

— Pentru că Ruben te-a lăsat să pleci. L-am implorat să aibă milă de tine după ce ai fugit, şi a avut. Ar fi putut să trimită trupe de soldaţi romani după tine.

Ghedeon scoase un râs de om băut.

— Atunci gestul s-a întors împotriva lui.

Întoarse teaca cu vârful în jos, prinzând ceva în cădere. Întinse mâna. Inelul lui Ruben era în palma lui Ghedeon.

În momentul acela, Lea îl urî mai mult decât se gândise vreodată că este posibil să urăşti pe cineva. Furia şi durerea fierbeau în ea până când simţi în mânia ei că e gata să îl omoare. Îl ucisese fără milă pe bărbatul pe care-l iubea, îi mutilase trupul. Era gata să se năpustească asupra lui Ghedeon, dar plânsul Elisabetei o opri. Era mai important ca fiica ei şi ceilalţi să plece.

— Dacă mi-ai ucis soţul, Ghedeon, atunci îmi eşti dator. Căzu încet în genunchi în faţa lui.

— Cândva l-am implorat pe Ruben în acelaşi fel să aibă milă de tine şi te-a lăsat să trăieşti. Acum te implor pe tine. Eşti om cum a fost şi Ruben ben Iohanan?

— Taci din gură!

Cuvintele îi ieşiră pe gură pline de furie, ca o explozie.

Lea văzu cum îi clocotea mânia în pieptul umflat şi în faţa contorsionată. Se temu că mersese prea departe. O luă de braţ şi o forţă să se ridice în picioare, sucindu-i-l dureros.

— Hai! Daţi-i drumul de aici, toţi! strigă el, apoi se întoarse împleticindu-se înapoi în casă.

Elisabeta o apucă de mână.

— Hai, mamă.

Lea tânjea să meargă cu ea, să-i întoarcă spatele fratelui ei şi să nu-l mai vadă vreodată. Îl ura pentru că era un ucigaş. Dar cuvintele lui Cristos îi străpunseră inima, nedându-i pace.

— Nu pot să merg, Elisabeta. Trebuie să rămân aici.

— Mamă, nu!

O luă pe Elisabeta în braţe şi o ţinu strâns pentru ultima oară.

— Ieşua ne-a învăţat să ne rugăm aşa: „iartă-ne greşelile noastre, cum şi noi iertăm greşiţilor noştri”. Trebuie să fac asta. Dumnezeu să fie cu tine, Elisabeta.

Apoi Lea o lăsă şi se grăbi să intre în casă după fratele ei.

Satul Degania – anul 66 d.Hr.

— Degania este imposibil de apărat, spuse categoric cel pe care Ghedeon îl invitase la cină. Satul nu are ziduri, fortăreţe sau clădiri care să poată fi transformate în fortăreţe în timpul scurt pe care îl avem.

Lea ridică sticla să îi mai pună vin, dar el acoperi pocalul cu mâna şi refuză clătinând din cap.

— Va trebui să evacuaţi toţi oamenii din localitate.

— Dar vila asta? întrebă Ghedeon. Am putea…

— Nu. Imposibil. Locul ăsta este prea…

Făcu un cerc în aer cu mâna, căutând cuvântul potrivit.

— Prea mare. Sunt prea multe locuri de acces care trebuie apărate.

Lea văzu că fratele ei nu era încântat de decizie, dar oaspetele său era Iosef ben Matitiahu, comandantul forţelor iudaice din Galileea. Ghedeon ştia că nu are rost să se certe cu comandantul chiar dacă era cu câţiva ani mai tânăr şi mai puţin experimentat în luptă.

— Foarte bine, zise Ghedeon cu un aer oficial. Unde vrei să luptăm, eu şi oamenii mei?

— M-am hotărât să vă trimit la Gamla, zise Iosef, sprijinindu-se pe perne.

Luă indiferent o curmală de pe platoul pe care i-l întinse Lea.

— Este principala fortăreaţă a zeloţilor, la est de Marea Galileei.

— Ştiu unde este, zise Ghedeon.

Rămase neclintit pe scaun la masă, deşi cina se terminase.

Lea considera că nu prea făcea eforturi să-şi ascundă antipatia pentru comandant. Singurul motiv pentru care i se dăduse poziţia pe care o avea, zicea Ghedeon, era înrudirea cu Ionatan, marele-preot hasmonean. La început, Iosef nu fusese de acord cu revolta zeloţilor, dar, până la urmă, la începutul anului se înrolase.

— Atunci ştii cât de importantă este fortăreaţa pentru noi, zise Iosef. Întăririle pe care le aşteptăm de la fraţii noştri din Babilon vor ajunge aici pe drumul principal, care trece pe lângă Gamla.

— Câte trupe vor fi trimise acolo, în afară de a mea?

— O, nu prea multe, zise Iosef, luând încă o curmală. Nu este necesar. Am supravegheat personal întărirea sistemului de apărare a cetăţii. Gamla este invincibilă.

Ghedeon ridică paharul în semn de cinste.

— Să sperăm că ai dreptate, zise el înainte să îl scurgă.

— Am dreptate. De fapt, dragă, zise el, luând mâna Leei, ar fi înţelept să te adăposteşti şi tu acolo.

Avea o atitudine alunecoasă ca uleiul, prea alunecoasă pentru gustul Leei. Se arătase foarte interesat de ea când aflase că este o văduvă bogată. În timpul cinei, încercase să o impresioneze, lăudându-se cu călătoriile pe care le făcuse la Roma. Ghedeon o avertizase să blocheze uşa la dormitor în seara aceea.

— Sunteţi foarte amabil că vă îngrijoraţi pentru mine, domnule comandant, zise Lea. Dar adăpostul meu este la Dumnezeu, nu într-o fortăreaţă.

Comandantul Iosef ben Matitiahu plecă devreme, a doua zi dimineaţă, pentru a-şi continua turul de inspecţie prin

cetăţile de apărare ale Galileei. O săptămână mai târziu, Lea părăsi Degania spre Gamla, împreună cu fratele ei Ghedeon şi majoritatea celor care mai rămăseseră în sat. Înainte să plece din Degania, refugiaţii şi zeloţii răseseră fiecare firimitură de mâncare, cărând cu ei în fortăreaţă un munte de provizii. În timp ce Rabbi Eliezer, Reb Naum şi mulţi alţii plângeau pierderea sinagogii şi a caselor lor, sfâşiindu-şi hainele şi aruncându-şi praful de pe străzile Deganiei în cap, Lea refuza să se uite în urmă. Singurul lucru de valoare pe care îl luase cu ea era vasul cu documentele lui Ruben.

— Iată Gamla, zise Ghedeon când în sfârşit zăriră fortăreaţa pe vârful unui deal din apropiere. Cum ţi se pare?

— Se vede de unde şi-a luat numele, zise Lea.

Cocoaşa de pământ verde pe care era construită Gamla semăna cu spatele unei cămile care se odihneşte. Cetatea în sine părea suspendată în aer, casele bine înfipte în coastele abrupte ale spatelui cămilei precum nişte desagi. Construite ca o scară, acoperişul unei case era balconul celei de deasupra. Râpe adânci păzeau fortăreaţa pe trei laturi astfel că singura cale de acces era printr-o limbă îngustă de pământ care lega cetatea de dealul învecinat. Muncitorii începuseră să sape un şanţ retezând podul de pământ ca să îl facă şi mai greu accesibil la nevoie. Lea o luă după ei în jos pe cărarea îngustă, prin poarta cetăţii, construită într-un zid masiv de bolovani negri de bazalt. Un turn de observaţie amplasat pe zid domina creasta dealului.

Înăuntru, străzile Gamlei, un labirint de alei înguste, răsucite pe marginea pământului abrupt, ba pavate cu pietre în formă de cuburi mici, uniforme, ba transformându-se brusc în scări. Lea avu nevoie de săptămâni bune ca să înveţe până la urmă unde duceau fiecare. Cel mai înalt punct al cetăţii era citadela, iar vârful cel mai sudic, chiar cocoaşa cămilei. Sub el se afla cea mai adâncă râpă.

Sinagoga cetăţii Gamla se înălţa semeaţă la marginea cetăţii, chiar pe zid, construită din aceiaşi bolovani de

piatră neagră. Era mai mare decât sinagoga din Degania, cu patru, în loc de trei rânduri de coloane de piatră care îi sprijineau acoperişul şi bănci netede din piatră neagră construite pe trei niveluri, la marginea zidului. Ca sinagoga cetăţii Degania, uşile acesteia erau îndreptate cu faţa spre Ierusalim. Deşi era încă în construcţie, podeaua de piatră pe care era aşezată, încă neterminată, era folosită de săteni cu ocazia Sabatului sau a întâlnirilor comunale ori de câte ori era nevoie.

— Înainte să înceapă revoluţia, îi spuse Ghedeon, Gamla era o cetate prosperă, un centru unde se fabrica ulei de măsline.

În calitate de lider zelot, Ghedeon îşi atribui o casă pentru familia lui în cel mai bogat cartier al cetăţii, chiar sub citadelă. Împreună cu Ghedeon şi foştii proprietari, Lea, părinţii ei înaintaţi în vârstă, fraţii ei, Saul şi Matei şi familiile acestora, umplură casa. Până când regele Agripa şi armatele sale asediară Gamla câteva luni mai târziu, mai mult de zece mii de oameni ticsiseră fortăreaţa împreună cu ei.

Lea fusese criticată toată viaţa că vorbeşte prea mult, dar acum spiritul ei sociabil era un dar pe care îl folosea pentru a-i convinge şi pe alţii că Ieşua era cu adevărat Mesia cel promis. Parcă tot ce făcuse în viaţă, faptul că învăţase să citească, studierea sulurilor lui Ruben, ascultarea predicilor lui Natanael, fuseseră toate înspre pregătirea ei pentru un astfel de timp. În lunile care urmară, muncea fără să se gândească la oboseală, vorbind despre credinţa ei şi având grijă de bătrânii şi de bolnavii care mureau primii, din cauza foametei care cuprinsese uşor-uşor cetatea.

În familia Leei, Mama fu prima care crezu şi prima care muri din cauza bolilor care făceau prăpăd în cetatea slăbită. Îi îngropară pe cei doi copii ai lui Matei o săptămână mai târziu, iar pe una dintre fiicele lui Saul în săptămâna următoare. Abba ceru şi el să fie botezat, folosind doar

câteva picături din proviziile preţioase de apă ale cetăţii Gamla. Apoi, dând dovadă de înţelepciune, renunţă la porţia lui pentru copiii şi nepoţii lui, până când muri şi el. Când cetatea intră în cea de-a şaptea lună de asediu, Lea slăbise la fel de rău ca domniţa Rut. Dar ea continua să se roage aşa cum îi învăţa şi pe ceilalţi: „facă-se voia Ta… pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi”.

Oamenii regelui Agripa strigau la ei de pe dealul învecinat în fiecare zi, încercând să convingă Gamla să se predea. Aşa aflară vestea că, în Galileea, cetate după cetate şi sat după sat căzuseră în mâna armatelor romane. Dar numai la aflarea veştii despre fortăreaţa Iotapata, care şi ea căzuse şi despre Iosef ben Matitiahu, comandantul acesteia, care se predase, fiind luat captiv, moralul cetăţii Gamla căzu la pământ.

— Nu-mi vine să cred că laşul ăla s-a predat! izbucni Ghedeon.

— Şi-a trădat poporul! Toţi oamenii lui erau gata să moară în luptă, el cum nu a putut?

— Iosef e un ratat de comandant militar, ajunseră la concluzie toţi zeloţii. A cheltuit mai multă energie şi bani încercând să câştige avantaje pentru el, decât să lupte împotriva romanilor.

— Dumnezeu încă este de partea noastră! insistă Ghedeon. Încă nu suntem învinşi! împărăţia Lui va veni!

— Sunt de acord că împărăţia Lui va veni, zise Lea încet. Dar, Ghedeon, tu lupţi pentru împărăţia greşită.

Capitolul 16

Fortăreaţa Gamla – 12 octombrie, anul 67 d.Hr.

— *Au* ajuns armatele romane cu miile, îi anunţă Ghedeon.

Lui Lea i se făcu un gol în stomacul nemâncat ca şi când ar fi scuipat o piatră uriaşă. După prima pază a zilei pe care o făcuse în turnul rotund, Ghedeon fugi în grabă acasă. Glasul lui trăda frică, pentru prima dată de când veniseră la Gamla.

— Romanii îşi întăresc tabăra pe dealul de acolo, care are vedere spre cetate, zise el. Au pus deja oameni să lucreze la umplerea şanţului ca să îşi poată căra mecanismele pentru asediu peste limba de pământ spre Gamla. Vino cu mine la citadelă să vezi.

I se adresa lui Saul, dar Lea îşi luă repede şalul şi îi urmă. Din vârful citadelei, tabăra romană se vedea ca un muşuroi de activitate. Lea le văzu pelerinele roşii strălucitoare şi armele sclipitoare. Ori de câte ori evreii trăgeau în muncitorii care lucrau pe podul de pământ, romanii lansau o ploaie de pietre din catapulte, forţând evreii să se adăpostească.

— Uite! Sunt şi acolo jos! arătă Saul la poalele muntelui unde sute de soldaţi călcau în picioare arbuştii, urcând pantele.

— Dacă încearcă aşa, nu vor ajunge prea departe, zise Ghedeon. Avem grămezi de bolovani în capătul potecilor, gata să le răsturnăm peste ei.

Dar în următoarele câteva zile, se lămuriră destul de clar că romanii nu încercau să urce pantele. În schimb, postaseră santinele înarmate la poalele muntelui, de jur-împrejur, ca să prindă pe cei ce ar fi încercat să fugă din fortăreaţă. După şapte luni de asediu, romanii intuiseră probabil că apărătorii cetăţii nu mai aveau provizii. O săptămână mai târziu, în zorii zilei, liderii cetăţii organizară o întâlnire la sinagogă. Lea se înghesui şi ea lângă Ghedeon

şi Saul.

— Regele Agripa ne tot întreabă de luni de zile care sunt termenii predării noastre, începu unul dintre lideri. Poate ar trebui să luăm în calcul negocierea, de dragul copiilor şi al femeilor.

— Eu nu îmi dau soţia şi copiii pe mâinile romanilor! strigă unul dintre zeloţi. Mai bine îi las în gheara morţii.

Fu susţinut cu multe ropote, dar când zgomotul se stinse, cineva zise:

— Acolo vor ajunge destul de curând. Nu mai avem mâncare.

— Ascultaţi, zise Ghedeon, Gamla este invincibilă. Romanii se vor sătura să asedieze o pradă atât de mică şi se vor duce spre cetăţile mai importante, precum Ierusalim. Ştim că Ierusalimul este încă în mâna zeloţilor şi…

Un sunet asurzitor, resimţit şi în cutremurul pământului, îi întrerupse cuvintele.

— La arme! strigă Ghedeon.

El şi oamenii lui îşi făcură repede loc prin mulţime, fugind din clădire înainte ca bătrânii poporului să aibă timp să reacţioneze.

— Ce este, Saul? îl întrebă Lea mergând în urma lui şi a mulţimii de oameni care se deplasa greoi spre uşă. Ce se aude?

— Artileria romană de asediu. Probabil au terminat podul de pământ. Du-te acasă şi adăposteşte-te…

Deasupra lor, se auzi o explozie ca un tunet, în timp ce o ploaie de pietre catapultate, mari cât un cap de om, străpungând în mare viteză acoperişul sinagogii, căzură în ploaie peste ei.

Ţipetele de panică se amestecau cu strigătele răniţilor. Mulţimea se călca în picioare încercând să părăsească locaşul. Saul se ghemui la pământ, acoperind-o pe Lea cu trupul lui, mulţimea de oameni trecând de-a valma pe lângă ei. Când în sfârşit clădirea se goli, se grăbiră pe uşă afară.

— Nu, nu te uita! o avertiză el văzând-o că se uita la

trupurile masacrate din urma lor. Urcă spre citadelă acum, fugi!

Dar Lea era prea slăbită din cauza foamei ca să mai poată alerga. Nici să urce până în vârful citadelei nu avea putere. În schimb merse acasă şi se urcă împreună cu ceilalţi copii şi femei pe acoperiş, de unde putea să vadă bătălia care se dădea jos.

Sub ploaia de pietre catapultate, romanii cărau de-a rostogolul pe buşteni trei berbeci monstruoşi pe podul de pământ care ducea la zidul cetăţii. De fiecare dată când apărătorii încercau să arunce cu foc peste ei, romanii lansau o ploaie de pietre care îi făcea să bată în retragere. Zidul avea în anumite locuri o grosime de şase metri, dar Lea şi ceilalţi vedeau îngroziţi cu ochii lor cum berbecii ţinteau în trei dintre punctele cele mai slabe ale zidului.

— De unde ştiu unde să atace? strigă soţia lui Matei, Rebeca.

Lea nu răspunse, dar îşi aminti că Iosef ben Matitiahu se lăudase cu proiectul sistemului de apărare al cetăţii Gamla. Îi trădase deja?

Ecoul ritmat al bubuiturilor care se auzeau în urma loviturilor pe care berbecii de fier le făceau în ziduri răsuna în munţii dimprejur. De la distanţă, Lea văzu structura tremurând şi zguduindu-se sub forţa lor. Pentru că prima secţiune de zid urma fără doar şi poate să se prăbuşească, apărătorii dădură înapoi ca zidul să nu se prăbuşească peste ei, mutându-şi linia de apărare în stradă, gata să respingă atacul. Dar, cu toată pregătirea lor, până la ultimul bărbat din Gamla, erau jalnic de puţini comparativ cu hoardele de soldaţi romani care roiau peste podul de pământ, pregătindu-se să se năpustească prin spărtură.

Într-un final, când un berbec pătrunse prin zid, o secţiune de zid se prăbuşi ca un bubuit de tunet. Timp îndelungat, scena fu blocată de un nor enorm de praf, dar Lea ştiu după sunetul tare al trompetei, după zdrăngănitul săbiilor şi după urletele terifiante ale strigătelor de luptă romane că

duşmanul pătrunsese în cetate.

— Trebuie să ajungem mai sus, strigă Lea. Sus la citadelă! Soţia lui Saul îngheţase de şoc, neputându-şi lua ochii de la bătălie. Lea şi Rebeca se văzură nevoite să o tragă de pe parapet în jos pe scări şi apoi afară din casă. Zorind copiii mai mari în faţa lor şi cărându-i pe cei mai mici pe şolduri, cele trei femei urcau împleticindu-se pe panta pietruită, spre vârful citadelei.

De acolo puteau vedea prin praful subţire că zeloţii rezistau încă, luptându-se pe străzile înguste de dedesubt. Dar, prin spărtură, şuvoaie de romani intrau în continuu, iar oamenii lui Ghedeon, forţaţi de numărul lor copleşitor, se retraseră în partea de sus a cetăţii, spre cocoaşa cămilei. Lea îşi căuta fraţii în vârtejul de cadavre, când îl zări pe Saul cu un cap mai mare decât ceilalţi, luptându-se lângă cei doi tineri fii ai săi. Ghedeon lupta în prima linie, încercând cu mult curaj să oprească fluviul de romani. Matei nu era nicăieri.

Urcând din ce în ce mai sus în cetate, apărătorii văzură că atacul inamicului pierduse din avânt. Soldaţii romani rătăceau confuzi pe străzile înguste pe care nu le cunoşteau. Ghedeon îşi adună repede oamenii pentru un contraatac, năvălind pe deal în jos peste romanii năuciţi cu săbiile într-un blocaj ameninţător. Caracterul neaşteptat şi feroce al atacului îi împinse pe romanii din prima linie să se retragă în panică răsturnându-se peste ceilalţi. Pentru că nu aveau unde să se ducă, străzile fiind prea înguste pentru mulţimea care se călca în picioare, primii soldaţi care ajunseră pe dealurile de la marginea cetăţii începură să sară din acoperiş în acoperiş, pe casele de dedesubt, împinşi de hoardele de oameni.

Apoi, bubuind puternic, acoperişurile începură să se prăbuşească sub greutatea numărului mare de soldaţi care se îngrămădiseră peste ele. Casele se rostogoliră unele peste altele, cedând pe panta abruptă una după alta, ca o avalanşă. Sute de soldaţi romani căzură îngropaţi sub ruine

şi alte sute sufocaţi de valul mare de praf, incapabili să îşi găsească ieşirea, prin norul înăbuşitor. Lea îşi acoperi urechile la ţipetele şi gemetele celor încă în viaţă, care zăceau prinşi sub moloz.

Zeloţii scoaseră un strigăt de victorie ca şi când însuşi Dumnezeu ar fi intervenit. Forţară pe mai departe atacul împotriva inamicului în retragere, luând armele romanilor morţi şi continuând lupta. Dar Lea văzu că mulţi zeloţi căzuseră la datorie. Când corpul principal de romani reuşi în sfârşit să se regrupeze, unind scuturile şi întorcându-se pentru a opri înaintarea zeloţilor, erau prea mulţi pentru apărătorii care mai rămăseseră. Oamenii lui Ghedeon se văzură nevoiţi să se retragă încă o dată.

Când bătălia se încheie, romanii se retraseră cu totul prin zidul spart. Gamla rămase în mâinile zeloţilor.

Împreună cu ceilalţi, Ghedeon şi Saul urcau dealul împleticindu-se şi tremurând de epuizare în urma luptei. Cât mai fu lumină afară, Lea şi celelalte femei şi cu copiii cercetară străzile, adunând armele celor căzuţi şi căutând trupurile celor dragi. Îl găsi pe fratele ei Matei zăcând mort lângă spărtura zidului, printre cei care fuseseră ucişi în primul asalt. O ajută pe soţia lui, Rebeca, să sape un mormânt nu foarte adânc lângă cei doi copii ai lui Matei, şi apoi îl îngropară sub un morman de pietre. Erau prea slăbite să sape o groapă mai adâncă. Prea paralizată ca să mai verse lacrimi, Lea îngenunche să se roage, recitând din profeţia profetului Ezechiel peste mormântul fratelui ei.

— „Aşa vorbeşte Domnul Dumnezeu: Iată, vă voi deschide mormintele, vă voi scoate din mormintele voastre, poporul Meu, şi vă voi aduce iarăşi în ţara lui Israel. Şi veţi şti că Eu sunt Domnul, când vă voi deschide mormintele şi vă voi scoate din mormintele voastre, poporul Meu!”

Copleşită de durere, Rebeca se întinse peste movila unde era îngropat soţul ei şi începu să plângă. Lea o lăsă acolo să jelească şi se întoarse la hidoasa responsabilitate de căutare prin moloz şi deposedare a morţilor de arme.

Amestecătura de cadavre care zăcea printre casele prăbuşite îi provoca repulsie, dar se forţă să caute, pe lângă cuţite şi săbii, porţiile de mâncare prinse la centură. Cei mai mulţi păreau foarte tineri, nu cu mult mai mari decât fiica ei, Elisabeta, astfel că îi era greu să îi vadă ca pe nişte duşmani. Acum o clipă fuseseră doar nişte băieţi, vioi şi plini de viaţă.

Tăcerea printre morţi era atât de profundă, încât Lea sări un pas în spate speriată de un sunet brusc. Geamătul venea de la un soldat care zăcea la picioarele ei. Capul şi trupul pline de sânge ieşeau din moloz, picioarele şi partea de jos a trupului zdrobite şi prinse sub el. Lea ştia că nu avea cum să supravieţuiască, aşa cum ştia din gemetele agonizante că suferea cumplit. Cu mâna dreaptă scotocise prin mizerie, dârele adânci pe care le făcuse cu degetele cu care îşi căutase sabia stăteau mărturie. Zăcea acolo unde îi căzuse, la câţiva centimetri de vârfurile degetelor. Îşi întoarse capul şi ridică privirea spre ea. Lea se ghemui lângă el. În ochii lui nu era mânie sau ură, doar durere şi pledoarie tacită. Lea se ridică şi împinse sabia cu piciorul spre mâna lui. Apoi se întoarse şi plecă în grabă.

— Doamne, cred că eşti sătul până peste cap, plângea ea îndepărtându-se împleticit printre ei. Cred că eşti atât de sătul de moartea pe care o culege ura noastră.

O copleşea gândul că Fiul lui Dumnezeu îndurase tot ce era mai rău, răbdând brutalitatea execuţiei în trupul firav de om, pentru răscumpărarea oamenilor pe care îi iubea.

— Mă rog să fi meritat, Doamne. Mă rog ca cei pe care i-ai răscumpărat să ducă împărăţia Ta până la marginile pământului.

Îşi petrecu restul zilei îngrijind răniţii, făcând tot ce putea cu apă puţină şi resurse medicale insuficiente. În timp ce îi bandaja rana de la mână, Ghedeon decidea împreună cu ceilalţi lideri următoarea mişcare a zeloţilor.

— Romanii nu sunt obişnuiţi să piardă, îi avertiza el. Au pierdut mulţi oameni azi şi, când se vor întoarce, se vor

răzbuna.

— Poate ar trebui să trimitem pe cineva să discute termenii predării.

Ghedeon clătină din cap.

— Nu vor accepta nicidecum să ne predăm acum. Nu după ce au suferit o înfrângere atât de umilitoare.

— Asediul ne va ucide până la ultimul, zise unul dintre bătrâni.

— Deja nu mai avem mâncare. Mor zilnic bătrâni şi bolnavi.

— Sunt norocoşi, murmură cineva.

— Nu este nicio posibilitate de scăpare? Pe dealuri, după lăsarea întunericului?

Ghedeon îşi trecu mâna rănită prin păr.

— Nu văd cum. Faptul că Gamla este invincibilă, faptul că romanii nu pot intra înseamnă că nici noi nu putem ieşi. Stau de pază la baza muntelui, nu uitaţi.

— Ei bine, eu tot aş vrea să încerc. Unul dintre bărbaţi se ridică urmat de alţi câţiva. Eu îmi scap familia prin râpă, cum se întunecă.

— Şi eu.

— Nu vei reuşi, îl avertiză Ghedeon. Cărările sunt periculoase… un singur pas greşit şi te înghite moartea.

— Îmi asum riscul. Mai bine cădem răpuşi de munte decât de foame sau de romani.

Ghedeon ridică din umeri şi le arătă uşa.

— Mergeţi atunci. Noroc!

Lea numără vreo doisprezece bărbaţi care hotărâseră să rişte evadarea.

— Restul nu avem decât să reparăm spărturile şi să aşteptăm următorul atac, zise Ghedeon, după plecarea lor. Le ţinem piept cât de mult putem până la moartea ultimului om pe care îl avem.

Dar atacul pe care îl aşteptară nu veni nici a doua zi, nici următoarea. Încordarea crescu aproape insuportabil, toţi aşteptându-şi moartea. În timpul zilei, Lea împreună cu

femeile şi copiii cei mai puternici strânseră pietre pentru catapulte şi formară un lanţ de voluntari care să îi ajute la căratul acestora spre citadelă, de unde apoi urmau să fie aruncate peste atacatori. În timpul nopţii ascultă sunetul adus de vânt din tabăra romană, încercând să ignore aroma de carne prăjită şi căldura focului de tabără care veneau pe aripile vântului.

Avu un somn agitat, trezită întruna de frică şi de foamea chinuitoare care o rodeau. În cea de-a treia noapte, când zări pe cer semiluna superbă care lumina cerul, Lea se ridică şi ieşi să admire stelele. Se gândi la Elisabeta şi la Iuda şi se rugă să fi ajuns în siguranţă în Antiohia.

Oare va mai fi vreodată pace la ei în ţară? Oare se va putea întoarce Elisabeta la vila din Degania pe care o moştenise de la tatăl ei? Când îşi aduse aminte de testamentul lui Ruben, Lea îşi dădu seama dintr-odată că documentele lui aveau nevoie de un adăpost mai sigur, un loc unde să nu ardă dacă romanii ar fi dat foc cetăţii. Un loc unde să fie găsite într-o bună zi.

Se strecură în linişte în casă, luă vasul de lut, apoi îşi făcu drum cu grijă pe deal în jos pe străzile tăcute ale cetăţii Gamla. Uşa sinagogii stătea deschisă. Înăuntru, luna strălucea prin acoperişul care căzuse ca o lanternă firavă. Găsi o bucată spartă de grindă de pe acoperiş şi începu să râcâie cu ea o groapă în podeaua neterminată, oprindu-se să se odihnească, pentru că puterile o părăseau.

În sfârşit, când groapa fu destul de adâncă, Lea cobori uşor vasul, apoi se opri întreruptă de un gând neaşteptat. Avântându-se în spatele sinagogii, căută prin depozitele ataşate până când găsi ceea ce căuta, un condei şi cerneală. Într-un vas spart, găsi o mână de cereale pe care nu le văzuse nimeni. Vârî preţioasele grăunţe în pliurile hainei. Întorcându-se la ceea ce făcea, cu lacrimi şiroaie pe obraji scrise, din memorie, promisiunea pe care Dumnezeu o făcuse poporului Său, pe spatele testamentului lui Ruben. Apoi, trase nisip peste vas şi îl îngropa în pământ.

Când ieşi din sinagogă, o voce o strigă din vârful turnului.

— Cine e acolo? recunoscu vocea lui Saul.

— Eu sunt… Lea. Pot să vin sus?

Se văzu nevoită să se oprească de două ori ca să se rezeme de ziduri, prea slăbită ca să poată urca scările.

Saul şi alţi doi bărbaţi erau în turn, dar el era singurul treaz. Lea îi dădu câteva cereale pe care le găsise şi vorbiră în linişte pentru o vreme. Saul depăna amintiri despre turmele de oi pe care le păstorise cândva pe dealurile din afara satului Degania. Lea vorbea despre Ieşua, Păstorul cel Bun, care îşi dăduse viaţa pentru oile Sale.

Pentru că ceilalţi bărbaţi începură să se agite, Lea ştiu că e vremea să plece.

— Ştii unde îl pot găsi pe Ghedeon? întrebă ea. Vreau să îi dau restul de cereale.

— Acolo jos, zise Saul, arătând spre spărtura pe care o făcuseră romanii în zid.

Lea se rugă cu fratele ei şi îl strânse tare, simţind tăria care încă mai rămăsese în braţele puternice ale lui Saul. Apoi plecă.

Îl găsi pe Ghedeon stând jos singur, rezemat de zidul prăbuşit, cu ochii la lună.

— Ce faci aici, Lea? zise el în timp ce ea îngenunche lângă el. Avea vocea moale, ca şi când i-ar fi lipsit puterea să vorbească mai tare.

— Nu puteam să dorm.

— Nu… voiam să întreb ce faci aici… în Gamla? De ce nu ai plecat din Degania cu prietenii tăi în noaptea aceea, când ai avut ocazia?

Lea nu răspunse. În schimb, desfăcu cu grijă haina strângând cerealele în palmă, pe care apoi i le întinse.

— Poftim. Sunt pentru tine.

Lacrimile îi umeziră ochii cu care privea uimit cerealele. Apoi le refuză clătinând din cap şi îi împături mâna strâns în jurul prăzii ei.

— De ce, Lea? şopti el. Ţi-am ucis soţul.

— Ştiu.

Lea înghiţi, apoi şopti cele mai grele cuvinte pe care le rostise vreodată în viaţa ei.

— Te iert.

Ghedeon clătină încet din cap.

— Asta nu reuşesc deloc să înţeleg. Cum poţi?

Închise ochii, muşcându-şi buzele. Lacrimile îi curgeau şiroaie pe obraji.

— Pot să te iert pentru că şi păcatele mele au fost iertate.

— Dar de ce ai rămas cu mine? Acum o să mori în locul acesta îngrozitor.

— Am rămas ca să vezi cum este Dumnezeu. Este un Dumnezeu care ne iubeşte şi ne iartă, chiar dacă păcatele noastre L-au ucis pe Fiul Său.

Ghedeon îşi şterse ochii cu mâna, dar lacrimile îi curgeau întruna.

— Iată-ne în acelaşi loc, în faţa aceluiaşi sfârşit iminent, înţelegând prea târziu că ai avut dreptate, lupt pentru împărăţia greşită. Pierd, Lea. Totul se prăbuşeşte în jurul meu, cum a zis profetul. „Din pricina vărsării sângelui oamenilor… ruşinea casei tale ţi-ai croit, nimicind o mulţime de popoare, şi împotriva ta însuţi ai păcătuit. Căci piatra din mijlocul zidului strigă”. Acesta este sfârşitul poporului nostru. Aceste pietre dărâmate vor sta mărturie judecăţii lui Dumnezeu.

— Dar nu aici se termină profeţia, îi zise Lea.

— Cu câteva versete mai jos spune: „Căci pământul va fi plin de cunoştinţa slavei Domnului ca fundul mării de apele care-l acoperă”. Împărăţia pentru care a murit Ieşua ca să ne-o aducă va umple pământul într-o bună zi. Şi tu şi eu putem să facem parte din acea împărăţie dacă primim jertfa lui Mesia.

— Nu merit iertarea Sa. Eu…

Dintr-odată se auzi o bubuitură oribilă şi pământul se cutremură sub ei. Deasupra lor, pe creasta dealului, turnul de pază unde era Saul se clătină, apoi se rostogoli la

pământ ca jucăria unui copil, căzând într-un morman de moloz şi praf.

— Nu! strigă Lea. Saul!

Ghedeon o luă la fugă în sus pe deal înaintea ei, tuşind de la praful înecăcios, şi începu să scormonească sălbatic prin moloz, strigând după Saul. Arcaşii de pe zid traseră în gol spre soldaţii romani care subminaseră fundaţia turnului în timpul nopţii. Fugiseră în întuneric neatinşi.

Lea îl ajută pe Ghedeon să sape, căută cu îndârjire, în timp ce pietrele aspre şi grinzile rupte îi tăiau mâinile care îi sângerau prin pielea zdrelită. Dar nu era speranţă. Când îl găsiră pe Saul şi pe ceilalţi doi bărbaţi, trupurile lor frânte erau moi ca nişte păpuşi din cârpe.

Ghedeon îşi legănă fratele mort în braţe.

— Îmi pare rău, plângea el. O, Doamne, îmi pare rău…

***

Romanii aşteptară atacul până în zori. De data aceasta, nu se mai auziră strigăte de bătălie sau trompete, dar Lea auzi tropăitul a mii de picioare de soldaţi care mărşăluiau peste limba de pământ spre Gamla.

— La arme! strigă unul dintre zeloţii care reparau spărturile. Se ridicară la luptă, dar armatele romane îi secerară ca pe grâul copt. Strigătele şi gemetele de moarte aveau ecou în dealurile îndepărtate, în timp ce străzile cetăţii Gamla se umpleau din nou de sânge, iar fumul ridica rotocoale peste sinagoga în flăcări. Lea, împreună cu ultimii refugiaţi, fugiră spre citadelă unde rostogoliră stâncile şi aruncară cu pietre peste atacatori. Pentru o vreme, părea să îi ţină pe romani la distanţă. Apoi, se porni o furtună de toamnă şi vremea se întoarse împotriva lor. Vântul şi ploaia înteţite băteau direct în faţa celor care apărau cetatea zădărnicind ţinta arcaşilor şi aducând cu ele o ploaie de săgeţi romane pe care nu aveau cum să le oprească.

Lea fugi spre centrul movilei, cuprinsă de panică. Ştiu că

venise sfârşitul. Sub ochii ei, soldaţii romani năvăliră în citadelă, călcând-o în picioare. Unii dintre apărători luptară până la sfârşit luând cu ei în mormânt şi mai mulţi soldaţi. Alţii implorară milă, murind de sabia nemiloasă a romanilor. În spatele Leei, oamenii se încăierau panicaţi pe marginea râpei. Mulţi îşi pierdură echilibrul şi se prăbuşiră în hăul morţii, alţii se călcară în picioare, gonind să scape.

Lea se lăsă uşor în genunchi. Închizând ochii şi aşteptând sfârşitul care ştia că va veni, simţi pace.

— Tatăl meu care eşti în ceruri, se rugă ea. Sfinţească-se numele Tău pe pământ prin viaţa mea şi chiar prin moartea mea. Facă-se voia Ta pe pământ, aşa cum ai hotărât să fie şi în ceruri. Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi… şi ne iartă nouă păcatele, aşa cum şi noi i-am iertat pe cei care au păcătuit faţă de noi…

Înălţimile Golan, Israel – 1999

Abby se ţinea strâns de mâner, pe bancheta din spate a maşinii lui Ari, care gonea pe drumul accidentat. Frământată de povestea Anei şi de documentele pe care apăreau numele Leei şi al lui Ruben ben Iohanan, stătuse noaptea târziu, citind relatările lui Josephus despre bătălia de la Gamla.

— Crezi că am putea face o vizită la Gamla într-una din zilele noastre libere? o întrebase pe Ana.

— Desigur. Nu este departe. O să îl rog pe Ari să ne ducă el cu maşina.

Acum oprea maşina într-o parcare îmbâcsită la capătul drumului. Priveliştea copleşitoare cu dealuri neuniforme şi lacul îndepărtat, cu malurile sale violet, îi tăie respiraţia lui Abby. Creasta în formă de cămilă era uşor de depistat, dar cărarea îngustă care ducea până acolo părea prea dificilă pentru Ana. Abby se întreba dacă nu cumva greşise când îi ceruse să vină aici, dar Ana deja se dădea jos din maşină cu ajutorul cârjelor. Abby ieşi repede să o ajute.

— Nu vii cu noi? îl întrebă Ana pe Ari, care rămăsese la volan.

— Nu, mulţumesc.

Ari păstrase o linişte distantă în scurta călătorie cu maşina, iar acum se uita în gol pe fereastra maşinii, fără să le privească.

— Cum vrei, zise Ana, ridicând din umeri.

Ana o conduse în jos pe potecă, arătându-i toate priveliştile despre care citise Abby, ca o bunicuţă mândră care le arată nepoţilor ei fotografii făcute la minut. Abby văzu spărtura pe care o făcuseră berbecii romani de luptă în zidul cetăţii şi ruinele prăbuşite ale turnului rotund. Pietre de catapultă de mărimea unor bile de bowling formau mormane peste tot.

— Am găsit mai mult de o mie de pietre catapultate, îi zise Ana şi 1.600 de vârfuri de săgeţi. Asta ar trebui să îţi dea o idee despre ferocitatea bătăliei. După Josephus, Gamla a căzut în mâna romanilor pe data de 10 noiembrie, anul 67 d.Hr.

Abby şi Ana se aşezară să se odihnească pe băncile sinagogii foarte frumos păstrate. Ana îi arătă locul unde găsise ascunzătoarea documentelor care aparţinuseră cândva lui Ruben ben Iohanan.

— Toată iarna aceea am lucrat la menţinerea şi traducerea lor, zise ea. Unul dintre ele este testamentul lui Ruben, prin care lasă toate bunurile şi proprietăţile sale soţiei şi fiicei lui. Este destul de clar, după examinarea tuturor documentelor, că el murise deja şi că văduva lui venise la Gamla ca să caute refugiu în timpul invaziei. Probabil că ea a îngropat vasul acolo ca să fie păstrat în siguranţă.

Ana se uită în depărtare, puţin tăcută, în timp ce briza îi sufla părul negru peste faţă.

— Găsirea acelor documente a schimbat totul pentru mine. Nu sunt sigură că pot explica de ce, dar m-au ajutat să îmi accept durerea. Femeia care le-a îngropat şi femeia

care le-a găsit sunt amândouă văduve, având fiecare câte o fiică de crescut. Ne despart aproape două mii de ani, cu toate acestea cărările noastre s-au intersectat şi ne-am schimbat pentru totdeauna în acelaşi loc, aici pe înălţimile Golan.

Cu o mână, îşi culese părul din ochi, într-un gest delicat şi se întoarse spre Abby din nou.

— Pe spatele unuia dintre documente am găsit scris, probabil din memorie, un verset din Isaia 11. Acum ştiind că Lea ştia să scrie, mă gândesc că l-a scris chiar ea. Zicea aşa: „În acelaşi timp, Domnul îşi va întinde mâna a doua oară ca să răscumpere rămăşiţa poporului Său risipit... El va înălţa un steag pentru neamuri, va strânge pe surghiuniţii lui Israel şi va aduna pe cei risipiţi ai lui Iuda de la cele patru capete ale pământului... căci pământul va fi plin de cunoştinţa Domnului, ca fundul mării de apele care-l acoperă". Lea a făcut apel la acest verset prin credinţă, chiar în timp ce romanii distrugeau naţiunea noastră, ucigând sau exilând tot poporul, cu excepţia câtorva. Două mii de ani mai târziu, Dumnezeu i-a împlinit speranţa prin mine când a adus aici familia mea din Irak. Şi ea, şi eu suntem două bucăţi din mozaicul pe care l-a creat Dumnezeu. Ea şi-a împlinit rolul, crezând că din cenuşa vieţii ei, Israel se va ridica din nou. Acum, eu îmi împlinesc rolul meu, crezând că moartea lui Jake a fost de asemenea parte a planului Său, deşi eu nu l-am putut vedea. Sunt hotărâtă să revendic Gamla şi Golan. Şi să am încredere în dragostea Lui infailibilă.

Capitolul 17

Excavări la Degania, Israel – 1999

— Pot să stau lângă tine, Abby?

Îşi ridică privirea din locul unde servea micul dejun, în aer liber, în situl de săpături, ca să îl vadă pe Marwan Ashrawi făcând echilibristică cu farfuria şi borcanul de iaurt într-o mână şi o ceaşcă de cafea în cealaltă.

— Sigur, ia loc. E singurul petic de umbră pe care l-am găsit în afara cortului de mese. Eşti bine-venit să o împărţi cu mine.

Fiindcă simţise nevoia să stea puţin departe de energicii studenţi, Abby deschisese una dintre uşile culisante ale microbuzului şi stătea acum pe marginea acesteia. Se dădu într-o parte ca Marwan să poată urca şi să stea jos în maşină.

— E groaznic de cald acolo, îl avertiză ea.

— Sunt obişnuit, zise Marwan zâmbind. Nu sunt răsfăţat cu aer condiţionat aşa cum sunteţi voi, americanii.

Abby râse, amuzându-se pe seama tachinării lui blânde.

— De când faci munca asta istovitoare vara, Marwan?

— O, de mult timp. Aşa mi-am câştigat banii când eram la şcoală. Pe dr. Rahov am cunoscut-o acum trei ani şi, de atunci, mi-a dat de lucru aici în fiecare vară. Este o femeie de treabă.

— Da, am ajuns şi eu să ţin foarte mult la ea într-un timp scurt. Îmi va fi foarte dor de ea după ce…

— A, aici erai, Abby.

Ari apăru brusc de după colţul microbuzului, întrerupându-i.

— Mă întrebam…

Se opri când îl văzu pe Marwan, schimbându-şi atitudinea prietenoasă şi caldă într-una rigidă şi incomodă, ca şi când şi-ar fi pus o mască.

— Vai… scuze. Nu am vrut să vă întrerup.

— Nu e nicio problemă.

Abby nu ştiu ce altceva să spună. Ştia că niciunul dintre cei doi bărbaţi nu s-ar fi simţit confortabil dacă l-ar fi invitat pe Ari să stea cu ei.

— Aveai nevoie să te ajut cu ceva? întrebă ea totuşi.

— Pot aştepta până mai târziu.

Dispăru la fel de repede cum apăruse. Abby se uită la Marwan şi ridică din umeri.

— Nu mă place, zise Marwan.

— Am observat.

Marwan nu-şi găsea locul, jucându-se agitat cu pâinea, ca şi când ar fi avut ceva de zis.

— Am tot vrut să te rog, Abby, dacă ţi-ar face plăcere să vii la noi la cină într-o seară. Aş vrea să o cunoşti pe soţia mea, Zafina, şi pe copiii noştri. Casa mea nu este departe de aici.

— Da, mi-ar plăcea, zise Abby. Câţi copii aveţi?

— Şase.

Văzu în privirea lui cu câtă mândrie răspundea.

— Şase, Doamne ai milă! Eu aveam mâinile pline cu doi!

— Ai vrea să vii mâine seară? Pot să te iau de la hotel. La ora cinci e bine?

— Sună foarte bine.

Totuşi, când se întoarse la hotel, Abby se hotărî să îi spună Anei, doar ca să se asigure că nu face nicio greşeală.

— Ar trebui să mergi, îi zise Ana, te vei simţi bine. Marwan e de treabă. Eu am încredere în el. Îi cunosc şi soţia, şi familia.

— Am… hm… observat că el şi Ari nu se înţeleg, zise Abby. E vreun motiv? S-a întâmplat ceva între ei?

Ana clătină din cap.

— Din câte ştiu, nu se ştiau până în vara aceasta. Trist, dar probabil este doar faptul că Marwan este musulman palestinian şi Ari este evreu israelian.

Cisiordania, Israel – 1999

Casa lui Marwan Ashrawi era o clădire pătrată, cu acoperiş plat, făcută din cărămidă. Se afla într-un mic sat arab, printre case asemănătoare, nu departe de situl de săpături. Unele camere erau ca nişte scoici goale, fără geamuri la ferestre, ca şi când casa era doar parţial construită. Multe dintre celelalte case de pe strada respectivă păreau incomplete.

— Terminăm câte o cameră pe rând, îi spuse Marwan lui Abby, când avem bani şi materiale.

Parcă maşina în faţă şi o conduse pe Abby într-o cameră mare folosită în mai multe scopuri, cu pardoseală de piatră netedă, acoperită cu covoare. Era foarte curată, iar aerul purta nişte miresme de diverse mirodenii misterioase care îi lăsau gura apă. Cei cinci copii mai mici, care se uitau la televizor, alergară să-şi îmbrăţişeze tatăl şi să o cunoască pe Abby.

— Aceştia sunt fiul meu, Jamil, fiul meu Salah, fiica mea Leyla, fiica mea Najia şi fiul meu cel mai mic, Kamal. Iar acesta, zise el, în timp ce un băiat chipeş de cincisprezece ani intră în cameră, este fiul meu cel mai mare, Basam.

— Îmi pare bine! zise Basam, dând mâna cu Abby.

Era îmbrăcat îngrijit, cu cravată şi cămaşă şi, după ce o salută pe Abby, se îndreptă spre uşă, pregătindu-se să plece. Marwan se încruntă şi începu să strige la Basam în arabă, dar deşi Abby nu înţelegea niciun cuvânt din ceea ce spunea, îşi dădu seama după tonul lui Marwan şi zâmbetul lui Basam că era în glumă.

— Trebuie să plece la serviciu, îi explică Marwan. Lucrează într-un restaurant turistic, curăţă mesele.

Îl bătu uşor pe braţ şi îi ciufuli părul înainte ca Basam să iasă pe uşa din faţă.

— Este un băiat deştept, zise Marwan cu mândrie, şi îi place matematica. Sper ca într-o zi să ajungă şi el ceva mai mult decât ospătar.

— Poate să meargă la facultate? întrebă Abby.

— Mi-ar plăcea ca toţi copiii mei să meargă la facultate. Poporul meu are nevoie de conducători educaţi ca să construim o patrie palestiniană puternică. Dar israelienii cred că toţi băieţii palestinieni sunt terorişti şi, ori de câte ori văd doi sau trei băieţi împreună, presupun că vor să le facă probleme.

Îi făcu semn lui Abby să ia loc pe canapea, în timp ce el se aşează pe un scaun, lângă ea.

— Basam a fost arestat împreună cu trei dintre prietenii săi palestinieni acum câteva luni, continuă el.

În glasul şi în ochii lui se simţea durerea.

— I-au dus la închisoare şi i-au controlat, i-au interogat şi i-au umilit doar pentru motivul că sunt palestinieni. Sigur că nu au găsit niciun motiv pentru care să îi aresteze, dar poliţiei nu îi pasă. I-au ţinut închişi cinci ore, speriaţi şi ruşinaţi. Nu l-am învăţat pe fiul meu să urască. Israelienii sunt cei care îl învaţă. Din acest motiv, mulţi băieţi de vârsta lui Basam nu vor să aştepte până la terminarea facultăţii. Vor să lupte pentru eliberarea noastră acum.

Abby nu ştia ce să zică. Dar atitudinea lui Marwan se schimbă o secundă mai târziu când o femeie păşi în cameră cu o tavă cu pahare.

Scoase un zâmbet larg şi zise:

— Ea este soţia mea campioană, Zafina. Lui Abby îi căzu faţa.

— Ai mai mult de una? Marwan râse.

— Vai de mine, nu; dacă aş avea, ar fi peste cadavrul lui Zafina!

Pentru că Zafina zâmbi timid, Abby îşi dădu seama că nu înţelegea niciun cuvânt pe care îl spuneau. Arăta mai în vârstă decât Marwan, deşi Abby era sigură că nu era decât consumată de o viaţă de muncă: creştea şase copii cu puţine facilităţi moderne. Era un pic plinuţă, ca multe femei musulmane pe care le văzuse Abby şi purta o fustă lungă şi o bluză largă, cu mâneci lungi, capul acoperit cu o basma albă. Abby se întreba de ce Marwan şi copiii purtau haine

moderne, în timp ce femeile erau costumate ca personajele biblice.

— Mulţumesc, zise Abby primind un pahar. Sorbi puţin din ceaiul de mentă dulce.

Fiul mai mic al lui Marwan, Kamal, se aruncă pe canapea lângă ea.

— Bună, zise el cu un zâmbet exact ca al tatălui său.

Era un copil frumos, de patru ani, cu ochi mari şi negri că ai lui Marwan şi părul negru, cârlionţat.

— Ei bine, bună. Ce faci?

— Bună, repetă el.

— Este singurul cuvânt în engleză pe care îl ştie Kamal, zise Marwan, râzând.

— Ai o familie frumoasă, îi spuse Abby.

— Mulţumesc. Ai vreo poză cu familia ta?

Abby le scoase din geantă, arătându-i mândră fotografii de la balul de absolvire al lui Emily şi al lui Greg.

În timp ce Marwan vorbea despre copii, fiii lui, Jamil şi Salah, care aveau cam şapte şi opt ani, se jucau de-a luptele, lovindu-se şi trăgându-se de păr. La locul de joacă de la şcoală, acest comportament le-ar fi atras rapid o pedeapsă, dar Marwan şi Zafina îi ignorau complet. Numai când Jamil îşi făcu degetele în formă de pistol şi începu să scoată sunete de împuşcături spre feţele celor care prezentau ştirile la televizor, Marwan strigă la el în arabă şi îi trimise pe amândoi afară din cameră.

Zafina se aşeză pe podea lângă o masă şi începu să toace legumele pentru cină. Lângă ea avea o plită cu două ochiuri, tigăi şi vase peste tot în jurul ei, covorul fiind protejat de o folie din plastic. Leyla şi Najia, care aveau zece şi doisprezece ani, o ajutau să pregătească cina. Urmărindu-le, Abby şi-o imaginã uşor pe Lea pregătind masa în acelaşi fel în casa ei din primul secol.

Când cina fu gata, pui picant cu pâine caldă şi mai multe feluri de salate din diverse legume, Zafina şi copiii îşi găsiră loc pe unde putură fiecare şi toţi mâncară cu farfuriile în

poală. Apoi Marwan îşi spuse povestea, ca Moshe Richman şi Ari la cina de Sabat.

— Cum te-ai simţi dacă soldaţii ar veni acasă la tine în America şi ţi-ar spune că pământul pe care părinţii şi bunicii tăi l-au avut timp de secole nu îţi mai aparţine? întrebă el. Asta au făcut Naţiunile Unite poporului palestinian în 1948. Au spus că

Palestina va fi împărţită pe jumătate, că alţi oameni, care până atunci locuiseră în Europa, în Rusia şi alte ţări ale lumii vor primi jumătate de acum înainte, iar palestinienii, care au trăit aici de secole şi au muncit pământul, vor primi cealaltă jumătate. Bineînţeles că am refuzat această împărţire şi am pornit război. Tu nu ai fi făcut la fel?

Soldaţii sionişti l-au alungat pe bunicul meu de pe pământul lui când a pornit războiul în 1948. „Trebuie să plecaţi, nu sunteţi în siguranţă aici", i-au zis ei. Când s-a întors după război, şi-a găsit casa şi satul distruse. Soldaţii i-au spus atunci: „Nu puteţi locui aici. Aţi abandonat pământul şi aţi luptat de partea duşmanilor". Oamenii nu vor să creadă, Abby, dar sionişti, pe vremea aceea, au comis multe atrocităţi împotriva poporului nostru. Familia bunicului meu a rămas fără casă, obligaţi să locuiască în tabere de refugiaţi. Tatăl meu ştia că tabăra nu era un loc bun ca să creşti o familie, aşa că până la urmă a plecat şi s-a aşezat în teritoriile deţinute de Iordania, în Cisiordania. Viaţa a fost foarte grea. Tatăl meu nu a avut pământul lui, aşa că a fost obligat să lucreze pentru alţii. Apoi, în 1967, Israelul a declarat război Egiptului, atacându-l pe calea aerului. Ştii rezultatul. Când s-a terminat războiul, Cisiordania nu a mai aparţinut Iordaniei, ci Israelului. Încă o dată, familia mea a fost nevoită să locuiască în teritorii aflate sub ocupaţie. Şi nu am fost singurii. Mai mult de un milion de palestinieni din Cisiordania şi Fâşia Gaza au trăit sub comandă militară israeliană. Eu aveam doar doi ani în 1967, aşa că nu ştiu cum este libertatea. Am trăit toată viaţa în captivitate. Tot ce vreau, Abby, este o patrie şi

libertate pentru mine şi pentru copiii mei. Cer mult?

— Nu… sigur că nu. Toţi vrem acelaşi lucru.

Dar nu putea să nu se gândească la povestea lui Ari, cum dormise în buncăr din cauza bombelor siriene, la doar câţiva kilometri de unde locuia Marwan. Cu ochii la familia lui Marwan, se gândi la copiii lui Moshe Richman, Dan, Gabriel şi Ivana. Oare trebuie să crească împreună fiind duşmani? Fără soluţia paşnică pe care o căutase în zadar Beniamin Rosen, va fi iar război? Oare Salah şi Jamil, Dan şi Gabriel se vor ucide între ei într-o bună zi?

— Evreii au încercat să ne extermine, zise Marwan, dar suntem ca măslinii pe care, chiar dacă îi tai, rădăcinile continuă să crească. Evreii ar vrea să scape de noi, dar şi noi am fost puşi aici de Allah. Avraam este şi tatăl nostru, prin primul său născut, Ismael. Chiar şi Scripturile evreieşti spun că acest pământ a fost dat lui Avraam şi urmaşilor lui. Asta înseamnă că şi noi avem dreptul aici dat de Dumnezeu. Îmi pare rău pentru ceea ce le-au făcut naziştii evreilor. Ştiu că le-au luat casele şi milioane de vieţi. Dar este acesta un motiv pentru a face la fel cu poporul meu?

— Nu, sigur că nu.

Răspunsul lui Abby părea nepotrivit. Din nou, nu ştia ce altceva să spună.

După ce terminară toţi de mâncat, Leyla şi Najia strânseră vasele şi dispărură din cameră împreună cu mama lor.

— Aş putea să ajut cu spălatul vaselor? întrebă Abby.

— Nu, te rog, eşti oaspetele nostru.

Se rezemă de scaun, gânditor un moment, apoi întrebă:

— De ce americanii nu au pentru palestinieni aceeaşi compasiune pe care o au pentru evrei?

Abby ezită.

— Ei bine, nu vreau să te supăr… dar prea mulţi palestinieni au folosit acte de terorism pentru a riposta. Când americanii citesc despre lucruri precum deturnări, atentatori sinucigaşi, oameni inocenţi care îşi pierd vieţile,

toate astea le fac o reputaţie proastă tuturor palestinienilor. În trecut, unii dintre liderii voştri, inclusiv Yasser Arafat, au tolerat violenţa şi terorismul. În ţara mea au fost multe acte de terorism provocate de palestinieni. Cei mai mulţi americani nu înţeleg că sunt familii ca a ta, care vor doar să trăiască în patria lor în mijlocul poporului lor.

— Eu nu tolerez violenţa, Abby. Nu o voi face niciodată. Dar cunosc frustrarea pe care o simt mulţi conaţionali de-ai mei. Nu numai că ne-a fost luat pământul, ci ne-a fost luată şi libertatea. Acum avem propria noastră administraţie în câteva oraşe precum Ierihon şi Betleem, dar nu este de ajuns. Ne oferă foarte puţin şi cu întârziere. Strămoşii voştri din America nu au luptat de asemenea pentru libertate? Şi, pentru că duşmanul vostru avea arme superioare, nu aţi folosit şi voi… cum îi ziceţi? Război de gherilă?

— Da, cred că ai dreptate.

Abby trebuia să recunoască că Marwan îi demontase toate stereotipurile pe care le auzise vreodată despre palestinieni. Nu era un terorist înarmat plin de ură, ci un om gânditor, inteligent care îşi iubea casa şi familia.

— Acum aflu că soluţia pentru pace în Orientul Mijlociu este mult mai complicată decât cum pare la ştirile de seară, zise ea.

— Mulţi din poporul meu s-au săturat să aştepte o soluţie. Spune-mi, tu ce ai face dacă ţi-ar lua cineva patria şi felul de vieţuire?

— Nu ştiu, zise ea încet. Dar cred că înţeleg puţin din mânia ta. Ştiu cum este să ţi se fure ceva ce iubeşti.

Se opri, fiindcă tot îi era greu să vorbească despre Mark după atâta timp.

— Acum câteva luni, o altă femeie mi-a furat soţul. Făcând acest lucru, mi-a furat căminul şi viaţa. Toate amintirile a ceea ce a fost viaţa mea cândva s-au schimbat, s-au spurcat. Dar, spre deosebire de tine, eu nu cred că mai vreau înapoi viaţa pe care am avut-o.

— Îmi pare rău, zise Marwan. Adulterul este păcat şi

pentru musulmani, o mare tragedie care distruge familii.

După ce serviră desertul cu prăjituri arabe şi cafea tare, se făcuse târziu.

— Ar trebui să mă întorc la hotel, zise Abby. Cum ştii, dimineaţa vine devreme. Mulţumesc că m-ai invitat, Marwan.

Dădu să se ridice, dar Marwan îi făcu semn cu mâna să se aşeze.

— Aşteaptă. Înainte să pleci, trebuie să îţi spun ceva. Când un arab invită pe cineva să mănânce la aceeaşi masă cu el, este ca şi un gaj că sunt prieteni şi au încredere unul în celălalt, aşa că trebuie să fiu sincer cu tine şi să nu îţi trădez încrederea. Îmi place foarte mult de tine, Abby, şi mă bucur că suntem prieteni. Dar te-am invitat aici în seara aceasta cu un alt motiv. Am vrut să vezi cum sunt de fapt palestinienii. Este speranţa mea că te vei întoarce în America şi vei spune poporului tău că nu suntem toţi teroriştii. Tot ce vrem este o patrie care să fie a noastră.

— Mulţumesc. Apreciez sinceritatea.

Abby aşteptă. Marwan părea că se gândeşte dacă să mai spună sau nu încă ceva. După ce serviseră desertul, fiul cel mai mic se aşezase în poala lui şi Marwan se juca absent în părul acestuia.

— Aş fi preferat să nu fiu nevoit să-ţi spun acest lucru, zise el până la urmă, dar israelienii nu au fost complet sinceri cu tine. Şi ei au motive ascunse.

— Ce vrei să spui?

Marwan îşi sărută fiul pe obraz şi îl puse pe podea, spunându-i ceva în arabă. Apoi, se ridică.

— Vino cu mine, Abby. Am să-ţi arăt ceva.

Ieşiră în spate pe o uşă, printr-o curte pavată, apoi urcară nişte scări care duceau pe acoperişul plat, deschis, pe casa lui Marwan. Noaptea era clară şi foarte caldă, aerul mirosind a usturoi şi ceapă. Trecură prin întuneric printre găletuşe de plastic şi jucării împrăştiate, apoi Marwan se ghemui în spatele zidului înalt care forma un parapet şi o

trase pe Abby jos lângă el. Îi arătă strada de sub ei.

— Vezi maşina aceea?

Un sedan închis la culoare era parcat pe o alee îngustă laterală pe strada de lângă casa lor.

— Ne-a urmărit până aici. Cineva aşteaptă înăuntru şi supraveghează casa. Când vei pleca, vei vedea că maşina ne va urmări până la hotel.

O trecu un fior rece care nu avea legătură cu aerul serii. Nu ar fi trebuit să accepte niciodată invitaţia lui Marwan. Agentul Shur de la aeroport o bănuia deja că are legături cu palestinieni extremişti. Acum probabil chiar avea.

— De ce ne urmăresc dacă nu ai legături cu terorismul? întrebă ea.

Ochii mari ai lui Marwan străluceau în întuneric.

— Nu pe mine, Abby. Nu pe mine mă urmăresc. Pe tine te urmăresc. Te-au urmărit de când ai sosit. Din cauza agentului secret israelian care a murit la aeroport.

— Dar... e de-a dreptul o nebunie! Nu am nicio legătură cu moartea lui! Ana mă crede, iar Beniamin Rosen era vărul ei.

— Ştiu. Şi eu te cred. Dar israelienii se pare că nu te cred. Tremura din nou.

— Cred că mai bine plec.

Abby aproape că alergă pe scări înapoi în camera luminoasă. Copiii lui Marwan erau întinşi pe covoare şi pe canapea, uitându-se la televizor.

— Îmi pare foarte rău că te-am supărat, zise Marwan, frământându-şi mâinile.

— Nu, e în regulă. Nu am nimic.

Dar, în timp ce îi mulţumea soţiei lui Marwan pentru cină, Abby simţea că îi îngheţase sufletul. Fiul cel mai mic, Kamal, îi dădu un pupic de despărţire, iar Abby se gândi din nou la micuţa ei prietenă, Ivana.

Când intră în maşină, picioarele îi tremurau. Rezistă tentaţiei de a se uita peste umăr la maşina parcată pe alee. În drumul scurt înapoi spre hotel, Marwan păstră tăcerea

până ajunseră în vârful unui deal.

— Uită-te în oglinda laterală, Abby. Maşina ne urmăreşte cu farurile stinse.

Abby se uită. Văzu maşina. Nu putu să îşi învingă lacrimile.

— Îmi pare rău dacă te-am speriat, zise el. Nu trebuie să te temi de ei pentru că nu ai făcut nimic.

— Sunt mai mult furioasă decât speriată, Marwan. Şi mă bucur că mi-ai spus. Sper doar ca familia ta să nu aibă probleme din cauza mea.

Râse nervos.

— Locuim în teritorii aflate sub ocupaţie. Nu avem drepturi. Familia mea va trebui să înveţe să fie tare.

Abby îşi aminti cât de speriată fusese fiica ei după ce le jefuiseră casa. Dacă ceea ce spunea Marwan era adevărat, dacă Abby era încă suspectă în moartea lui Ben Rosen, atunci jaful era un coşmar. Simţea un impuls copleşitor să fugă înapoi în cabană şi să sune acasă, să audă glasul copiilor şi să se asigure că sunt bine.

— Mai trebuie să îţi spun un lucru, spuse Marwan oprind maşina în faţa hotelului.

Faţa sa întunecată era sobră, iar Abby nu era sigură că vrea să mai audă.

— Te-au amăgit în mod intenţionat. Dr. Bazak nu este cine spune că este. Este un agent trimis de guvern să te urmărească.

— Nu! Nu te cred!

Îşi dădu seama imediat că răspunsul îl jignise pe Marwan, aşa că se grăbi să îi explice.

— Vreau să spun că *nu* vreau să cred. Ana este prietena mea. Nu… nu pot să cred că m-ar minţi intenţionat.

Dar apoi îşi aminti că Ari o urmase peste tot, că stăteau în camere alăturate, că îndurase discursurile Anei despre Iisus, repartizând-o pe Abby acolo unde lucra el. Apoi îşi aminti arma pe care o ţinea ascunsă sub cămaşa kaki de lucru. I se strânse stomacul.

— De ce nu o întrebi pe Ana? zise Marwan. Ea ştie adevărul. Dacă este într-adevăr prietena ta, îţi va spune.

Abby se dădu jos din maşină cu picioarele tremurânde, apoi aşteptă pe ultima treaptă a scării până când Marwan se îndepărtă. Rămase aşa vreme îndelungată, urmărind apariţia unui sedan misterios, aşteptând să vadă dacă Ari era la volan. Maşina nu mai apăru.

Poate nu erau de fapt israelienii, se gândi ea luând-o pe alee spre cabana ei. Poate era unul dintre prietenii palestinieni ai lui Marwan care încerca să o sperie. Recunoscuse că voia să-i câştige empatia pentru cauza lui. Dar nu, nu avea de gând să creadă că Marwan este terorist, el… Abby se opri din mers. De unde ştia Marwan despre Beniamin Rosen? Chiar dacă apăruse vreun articol în ziar despre moartea lui, de unde ştia că ea avea vreo legătură cu asta? Sau că Ben fusese spion? Cu siguranţă nu apăruseră astfel de detalii în presă. Şi, dacă era adevărat că Ari este spion, de unde ştia Marwan?

Începu să alerge, fiecare tufiş sau arbust părând dintr-odată plin de pericole. Când văzu luminile cabanei unde locuia Ana, sări pe scările acesteia şi bătu la uşă.

— Abby! Ce surpr…

— Vreau să te întreb ceva, zise Abby cu voce tremurândă. Promite-mi să îmi spui adevărul.

— Bineînţeles, dar… Doamne, tremuri! Vino înăuntru!

Ana scoase un pulover din dulap şi îl puse pe umerii lui Abby, apoi o invită să se aşeze pe un scaun.

— Ce s-a întâmplat?

— Este adevărat că Ari este spion cum a fost şi Ben? Ana tăcu o vreme, apoi se aşează uşor pe pat.

— Da, Abby. Este adevărat. Ari lucrează pentru aceeaşi agenţie pentru care a lucrat şi Ben.

Adevărul o zgudui pe Abby ca şi când o lovise o palmă peste faţă. Oamenii pe care îi crezuse prietenii ei erau nişte escroci, o urmăreau, o spionau, înşelându-i încrederea. Abia putu rosti:

— În tot acest timp… m-ai minţit?

— Nu, Abby. Nu te-am minţit…

— Ba da, m-ai minţit! Ai zis că Ari este arheolog, unul dintre studenţii tăi! Şi tu eşti spion?

— Nu. Niciodată. Şi tot ce ţi-am spus despre Ari este adevărat. Are doctorat în arheologie şi a fost cândva studentul meu. A demisionat din institut acum cinci ani şi s-a angajat la agenţie. Sunt primele săpături la care lucrează de atunci.

— Dar… l-ai lăsat să mă urmărească? Mă simt trădată, Ana. Credeam că eşti prietena mea. Nu pot să cred că l-ai lăsat să mă spioneze.

— Nu te condamn că eşti supărată, dar nu a fost aşa. Nu am nicio legătură cu toate acestea. Şi de mine se folosesc. Guvernul israelian ar fi pus pe cineva să te urmărească, indiferent că aş fi fost sau nu de acord. Pe Ari îl cunosc şi am crezut că e mai bine să îl trimită pe el, decât pe un străin. Ţi-am apărat drepturile tot timpul. Toate neînţelegerile mele cu Ari au fost pe acest subiect. A făcut presiuni asupra mea să mă dau la o parte şi să îl las să îţi invadeze intimitatea şi mai mult, dar nu l-am lăsat.

— E-mailurile mele! Nu a făcut-o doar din bunăvoinţă, e adevărat?

— Îmi pare rău.

Abby se gândi la tot ce făcuse Ari pentru ea, cât de apropiate erau camerele lor, cum o ţinuse în braţe, şi simţi multă furie, se simţi folosită, nu avea cuvinte. Tremura fără să se poată opri.

— Ari s-a supărat foarte rău pe mine că m-am împrietenit cu tine, spuse Ana. Trebuia să se apropie de tine el însuşi, să devină confidentul tău, să îţi ofere consolare… indiferent ce ar fi presupus acest lucru. Dar nu l-am lăsat să te folosească aşa. Am văzut imediat cât eşti de vulnerabilă, cât de rănită erai de soţul tău. Puteai să cedezi farmecului său atât de uşor, iar eu nu am putut să îl las să îţi manipuleze sentimentele chiar aşa. Prietenia noastră este

adevărată, Abby. Mi-a plăcut de tine din prima seară când ne-am întâlnit. Şi, după ce l-am pierdut pe Ben atât de brusc, aveam nevoie de un prieten la fel de mult ca şi tine.

Oricât de furioasă ar fi fost Abby, ştia în inima ei că Ana spunea adevărul. Era cu adevărat prietena ei. O speria gândul că, dacă nu ar fi fost Ana, ar fi putut ajunge în pat cu Ari ca să se răzbune pe Mark.

— Mulţumesc, îi şopti ea.

— Nu am crezut niciodată că eşti implicată în moartea lui Ben. Nu ştiu de ce agenţia l-a trimis pe Ari în această vânătoare sălbatică, dar…

Ana se opri. Ochii i se umplură de lacrimi.

— Nu este adevărat. Ştiu de ce l-au trimis pe Ari… A fost un răspuns la rugăciunile mele.

Se luptă să se ridice de pe pat şi scoase o fotografie prinsă într-o ramă argintie în sertarul dulapului.

— Trebuie să îţi mai spun ceva ce nu ţi-am spus, Abby. Ceva ce nu am avut voie să îţi spun.

Îi dădu fotografia. Era a unui Ari Bazak mai tânăr şi mai fericit, împreună cu o femeie superbă.

— Fiica mea, Rahela, s-a căsătorit cu Ari. Îl iubesc ca pe propriul meu fiu.

Capitolul 18

Institutul Arheologic – 1986

Ana ţinea moneda de bronz la lumina lămpii de birou şi o studia prin lupă. Când sună soneria de la intrare, aproape că îi sări inima din piept. Nu putea fi deja ora şapte, nu-i aşa? Acum o clipă fusese prânzul. Se uită pe fereastra biroului şi văzu că e întuneric afară. Se ridică din scaun şi se grăbi pe hol să îi deschidă uşa lui Ari. Sunase în dimineaţa aceea, invitând-o pe Ana la cină.

— Îmi pare rău, nu am timp, spuse ea. Trebuie să termin raportul şi am un termen limită la care trebuie publicat.

— Trebuie să mănânci, Ana, îi zise el, râzând apoi. O, uitasem! Uiţi să mănânci odată ce te îngropi în muncă.

— Nu putem vorbi la telefon?

Îşi fixă receptorul pe umăr şi continuă să îşi facă notiţele.

— Nu, am nevoie să mă întâlnesc cu tine personal. Căzuseră de acord să vină la ea la birou la ora şapte, în seara aceea. Sigur el era acum la uşă.

Ari avea un zâmbet mare şi Braţele pline cu sucuri şi pungi cu shaorma.

— Dacă tu nu vii la cină, vine cina la tine, zise el. Nu era singur.

— Rahela! Scumpa mea, ce surpriză plăcută! zise Ana, îmbrăţişându-şi fiica.

— Ce faci aici?

— Am venit să îţi aducem veşti bune despre noi.

Rahela îşi vârî mâna pe sub braţul lui Ari.

— Ne-am logodit!

Se ridică în vârful picioarelor şi îi sărută obrazul nebărbierit. Ari ascunse un zâmbet sfios în spatele pungilor cu mâncare.

— Foarte amuzant, dragilor, zise Ana conducându-i spre biroul ei. A cui a fost ideea acestei glume?

Ari puse pungile pe biroul Anei, apoi o cuprinse pe Rahela

de umeri, trăgând-o aproape.

— Nu este o glumă. Sunt îndrăgostit de fiica ta. Am cerut-o în căsătorie.

Ana se uita fix la ei, suspicioasă. Rahela râdea, între timp aşezând-o pe mama sa pe un scaun.

— Mai bine stai jos, mamă, până nu pici din picioare. Sigur ai uitat să mănânci iar.

Începu să deschidă pungile, punând mâncare pe farfurii.

— Nuuu vorbiţi serios, zise Ana, când în sfârşit îşi recapătă glasul.

— De ce nu, mamă?

— Ei bine… ei bine pentru că tu eşti un copil şi… şi Ari este un bărbat în toată firea. Câţi ani ai, Ari?

— Treizeci şi unu.

— Vezi, Rahela? E cu…

— Zece ani mai mare decât mine. Ştiu. Nu este mult. Hai, mănâncă-ţi cina, mamă, înainte să se răcească. Îi vârî în mâini farfuria plină cu mâncare, apoi îşi linse degetele.

— Nu mă mărit cu un străin. Ari face deja parte din familia noastră, nu-i aşa? Mereu ai zis că îţi place foarte mult de el, că este foarte bine pregătit, că îţi place cum predă…

Aşa era. Ana avusese întotdeauna o relaţie apropiată cu Ari Bazak. Îl invitase de multe ori la ea acasă când Rahela era copil. Dar nu se gândise niciodată că pasiunea adolescentină a fiicei ei va duce până aici. Se uită la Ari, care mesteca liniştit o măslină.

— Nu vorbeşti serios, Ari. Căsătoria nu îţi va afecta… stilul de viaţă?

Scuipă sâmburele, apoi se cocoţă pe marginea biroului ei.

— M-am făcut om serios. Am îmbătrânit pentru un astfel de stil de viaţă. De mult timp îmi doresc să găsesc femeia potrivită şi să mă aşez la casa mea. Şi ea era aici tot timpul, chiar sub nasul meu.

Mâncarea, care ajunsese acum sub nasul Anei, mirosea prea bine ca să îi reziste. Luă furculiţa de plastic şi începu

să mănânce.

— Îmi explică şi mie cineva cum s-a întâmplat toată această poveste? Din câte ştiam eu, Rahela lucra la un proiect special vara aceasta şi era prea ocupată ca să vină acasă.

Rahela stătea pe podea cu picioarele încrucişate, incapabilă să găsească un alt loc în biroul Anei care să nu fie deja plin ochi cu hârtii îngălbenite, cărţi prăfuite şi artefacte preţioase.

— Ari era proiectul meu special, zise ea. Am aflat unde urma să sape dr. Bazak vara aceasta şi m-am înscris ca voluntar. M-am trezit în fiecare dimineaţă cu o oră mai devreme ca să mă asigur că arăt superb; l-am vânat fără jenă de la un capăt al tellului până la celălalt în fiecare zi; în fiecare seară m-am înfiinţat la masa unde lua cina pentru a-i pune întrebări inteligente despre săpături; apoi am ascultat cu respiraţia tăiată răspunsurile lui fascinante.

— Exagerează, zise Ari cu gura plină de mâncare. Nu am fost chiar aşa de uşor fraierit.

— Ţi-am spus acum opt ani că sunt îndrăgostită de el, mamă. Şi că mă voi mărita cu el într-o zi.

— Iartă-mă că m-am îndoit, dar aveai treisprezece ani.

— Recunosc calitatea când o întâlnesc, zise ea, râzând. Trebuie să recunoşti că un bărbat ca el este unul la un milion.

— Sigur că da. Şi nu eşti singura fată care crede asta, scumpo. Aş vrea să am un şechel pentru fiecare inimă pe care a frânt-o. Aş avea finanţare pentru săpături pe următorii zece ani.

— Scuzaţi-mă că trag cu urechea, zise Ari, ridicând mâna ca un şcolar, dar aş putea să spun ceva în apărarea mea? Ştiu că am reputaţia…

— Unui fluşturatic notoriu.

— Ei bine, da… dar leopardul chiar îşi schimbă petele dacă se îndrăgosteşte. Rahela nu este ca…

— Toate celelalte cuceriri ale tale?

— Eşti dur cu mine, Ana… dar înţeleg de ce. Ai o fiică frumoasă, inteligentă, incredibilă şi nu te condamn câtuşi de puţin că încerci să o protejezi. Dar Rahela nu este o adolescentă îndrăgostită lulea. Este matură până peste poate. Şi spre deosebire de celelalte aşa-zise *cuceriri,* Rahela este de modă veche şi asta îmi prieşte. Mă pune să merg la sinagogă regulat, ceea ce familia mea încearcă de ani de zile. Ai crescut-o bine, Ana. Poţi fi mândră de ea.

— Sunt mândră de ea. Şi tatăl ei ar fi. Rahela a moştenit de la tatăl ei dragostea imensă pentru Dumnezeu, chiar dacă avea doar opt ani când a murit el.

Ana îşi privea fiica, cu frumuseţea clasică a lui Jake în trupul zvelt al unei femei, părul său des, negru şi sprâncenele frumos arcuite; ochii mari, inteligenţi şi buzele pline. Frumuseţea ei era de o desăvârşire care îţi tăia respiraţia. Nu era greu de imaginat efectul pe care Rahela îl avea asupra bărbaţilor. Ari fusese ca o muscă neajutorată prinsă în pânza ei.

— Mi-e teamă că fiica mea te-a vrăjit, Ari. Tu, dintre toţi, ar fi trebuit să îţi dai seama.

— O, te rog! zise Rahela, dându-şi ochii peste cap. Tu vorbeşti, mamă? Tu nu l-ai fugărit pe Abba? Nu te-ai dus tu cu unchiul Ben până la Tiberias după ce aţi clocit micul vostru plan să îl smulgeţi pe Abba din mâna mătuşii Debora? Şi nu mi-ai spus că tu l-ai sărutat prima?

— Doar pentru că Jake era foarte timid. Trebuia să fac ceva…

— Ei bine, şi eu la fel! Ana râse.

— Nimeni nu l-ar acuza pe Ari că e timid.

— Şi nu aveai vârsta mea când te-ai căsătorit, mamă? Şi Abba nu era mai mare decât tine?

— Nu cu *zece* ani mai mare!

— Hei, nu sunt nici eu Matusalem!

— Scuze, Ari. Ana râdea.

Îşi puse jos farfuria goală şi se ridică, îndemnând-o şi pe Rahela să se ridice şi trăgând-o în braţele lui.

— Deci, avem binecuvântarea ta sau nu, Ana?

Se uită la cei doi tineri frumoşi, doi oameni pe care îi iubea foarte mult, dar pe care nu şi i-ar fi imaginat împreună niciodată şi ochii i se umplură de lacrimi. Ridică o sticlă de Coca-Cola în semn de noroc.

— Desigur, dragii mei. *Mazel tov!*

Ierusalim, Israel – 1990

Ana bătu fără suflare la uşa apartamentului lui Ari şi al Rahelei, după ce urcase patru etaje pe scări.

— Am să fac o recomandare… la institut… să îţi mărească salariul, îi spuse lui Ari, după ce acesta deschise uşa. Voi doi aveţi nevoie de un apartament… într-un bloc cu lift.

Ari râdea.

— De asta l-am ales, ca să te conving că am nevoie de mai mulţi bani.

— M-ai convins!

Apartamentul avea doar o baie şi trei încăperi mici: dormitorul, bucătăria şi sufrageria, care nu prea mai avea spaţiu pe lângă cele două birouri puse spate în spate, cel la care Ari îşi pregătea cursurile şi cel la care Rahela studia pentru facultate. Ana o găsi pe Rahela în bucătăria cât o cutie de chibrituri şi o îmbrăţişa.

— Ai nevoie de ajutor, scumpo?

— Nu, mulţumesc, mă descurc. Du-te şi aşază-te la masă. Cina e aproape gata.

Ana trase un scaun de bucătărie, inhalând mirosul aromat de usturoi şi miel prăjit. Ari terminase de aranjat măsuţa pentru cină, apoi se aşeză vizavi de ea. Abia ajungea pentru farfurii şi pahare. Trebuia să se servească direct din oalele de pe aragaz, în stil bufet.

Rahela era ocupată: tăia, amesteca şi gătea mâncarea. Dar ochii Anei nu o fixau pe ea, ci pe ginerele său. Îi făcea plăcere să îl privească pe Ari, care o sorbea din ochi pe

Rahela. Chiar şi după patru ani de căsnicie, era încă atât de îndrăgostit, încât abia îşi lua ochii de la ea.

— Deci, ce sărbătorim? întrebă Ana. Avem vreun motiv pentru cină?

— Nu neapărat, zise Rahela. Doar că a trecut mult timp de când am vorbit. O, şi aş vrea să vă spun despre teza mea de licenţă.

— Pentru specializarea în istorie sau pentru cea în religii comparate? întrebă Ana.

Pe Rahela o fascinau mai multe discipline, astfel încât nu se putuse opri doar la una pentru licenţă.

— Ambele... dar hai, luaţi-vă farfuriile şi puneţi-vă mâncare. Vă povestesc în timp ce mâncăm.

— Mm, este delicios, zise Ana, după ce gustă mâncarea. Unde ai învăţat să găteşti aşa? Sigur nu de la mine.

— De la mătuşa Debora, zise Ari.

Rahela se încruntă şi îi dădu una peste mână.

— Ce? Am zis ceva greşit? întrebă el. Ana râdea.

— Nu-ţi face griji, ştiu că mătuşă-ta Dev găteşte mai bine decât mine. Şi nu mai sunt geloasă pe ea din ziua în care tatăl tău m-a ales pe mine în locul ei. Acum, să auzim despre lucrarea ta de cercetare.

— Am luat ideea din notiţele lui Ari pentru cursurile lui despre epoca romană. Ştii că în vremea aceea au apărut mulţi aşa-zişi Mesia? Ei bine, scriu o lucrare despre Mesia, cercetez toate referinţele cu privire la El în Tora şi Profeţi, apoi le compar cu dovezile istorice. Ari a fost puţin supărat când am adus acasă Biblia creştină, dar Ieşua, adică Iisus, este cea mai faimoasă figură mesianică.

— Citeşti Biblia creştină? întrebă Ana.

— Da. Deja am citit-o de două ori.

Rahela puse jos furculiţa, prea entuziasmată ca să poată mânca. În timp ce vorbea, se juca cu lănţişorul cu piatră de mozaic.

— Dacă cineva a inventat religia creştină, atunci a muncit din greu la asta. A ştiut pe de rost Scripturile evreieşti şi

profeţiile.

— *Dacă?* Rahela, doar nu pici în plasa asta, nu?

— Ştii ce mă surprinde cel mai mult, mamă? Cât de *evreu* era acest Ieşua. Biblia creştină îl prezintă sărbătorind Pastele şi toate celelalte sărbători, citând din profeţii evrei şi mergând la sinagogă. Cineva îl întreabă care este cea mai mare poruncă, iar El răspunde *Sh'mă Yisrael:* „Iubeşte pe Domnul Dumnezeu cu toată inima ta". Nu a înfiinţat deloc o altă religie. A fost pur şi simplu un rabin evreu cu o interpretare fascinantă a iudaismului. A încercat să aducă un sistem religios foarte corupt înapoi la felul în care l-a gândit Dumnezeu la început. Şi Dumnezeul pe care îl descrie El este acelaşi în care cred şi eu, un Dumnezeu al răscumpărării. Ana era alarmată.

— Studiezi istorie, Rahela. Cunoşti doar toate atrocităţile pe care le-au comis creştinii împotriva poporului nostru în numele acestui Mesia!

— Urmaşii Lui au făcut aceste lucruri, mamă, nu El. Ieşua ne-a învăţat să întoarcem celălalt obraz când ne loveşte duşmanul. A spus că cei blânzi, nu cei puternici, vor moşteni pământul. Ştiaţi că toţi primii creştini au fost evrei? Dovezile istorice susţin şi ele că un mare număr de preoţi au devenit creştini.

— Sunt surprinsă că oameni atât de educaţi s-au lăsat prinşi în această plasă.

— Asta este şi ideea. Au picat în această plasă pentru că Ieşua a împlinit toate profeţiile făcute despre Mesia. Cartea Daniel, de exemplu, unde sunt relatate toate numele împărăţiilor care au urmat după babilonieni în istorie. Dacă faci calculul acelor imperii, mezii şi perşii sunt pieptul şi braţele de argint, grecii sunt pântecele şi coapsele de bronz, vei vedea că Ieşua a venit în timpul Imperiului Roman, gambele de fier şi picioarele de lut, aşa cum a prezis Daniel.

— Chiar tu ai spus că au mai fost alţi aşa-numiţi mesia în vremea aceea. Despre Bar Kokhba ce părere ai?

— Ceilalţi mesia nu mai au niciun urmaş două mii de ani mai târziu. Nimeni nu a rescris calendarul ca să se potrivească naşterii lui Bar Kochba. Dar împărăţia înfiinţată de Ieşua a crescut şi a umplut pământul, aşa cum a spus profeţia lui Daniel.

Ana nu ştia ce să zică. Pasiunea fiicei ei pentru figura creştină a lui Iisus o şoca, dar nu ştia cum să o conteste.

— Mamă, gândeşte-te la toate profeţiile în care Mesia pe care îl cunoaştem noi este portretizat în figura unui păstor, ca regele David. Ştiai că Ieşua s-a născut într-un staul, că păstorii care păşteau turmele Templului au fost anunţaţi primii despre naşterea Sa? Isaia a profeţit că îşi va da viaţa ca jertfă pentru păcat, iar Ieşua a fost răstignit de Paşte.

— Poate că relatările despre viaţa şi moartea sa au fost scrise de creştini, Rahela. Poate că le-au răstălmăcit încât să se potrivească cu ceea ce au vrut să dovedească.

— Atunci de ce liderii evrei nu au venit cu dovezi care să le infirme? Nu i-au găsit niciodată trupul, nici nu au contrazis susţinerea ipotezei uciderii Lui de Paşte. Ştii că toţi ucenicii lui Ieşua au fost martiri, cu toate acestea niciunul nu a spus vreodată că ar fi fost un escroc sau să nege că ar fi fost Mesia? Crezi că ar fi murit ca martiri pentru o păcăleală? Cel mai înverşunat persecutor al primilor creştini, un evreu fariseu pe nume Saul, a avut o viziune cu Ieşua şi a devenit credincios. A fost torturat şi până la urmă a murit pentru credinţa pe care altă dată o persecutase el însuşi. Şi, dacă citeşti relatările creştinilor, vei remarca natura umană a urmaşilor lui Ieşua. La început s-au îndoit de El, L-au renegat şi L-au trădat. De fapt, sunt scrise la fel ca Scripturile noastre, în acelaşi stil direct şi sincer care ne povesteşte despre David, Batşeba şi Iona, care a fugit exact în direcţia opusă faţă de ceea ce le-a cerut Dumnezeu. Nu este o relatare idilică, dar este una absolut uimitoare!

Ana se întoarse spre Ari care stătea rezemat de scaun şi îşi savura cafeaua, ascultând-o pe Rahela relaxat şi

încântat.

— Cum poţi suporta toate astea? îl întrebă Ana. Nu eşti supărat?

— Nu, chiar m-a pus pe gânduri, zise el, zâmbind. Rahela este o femeie foarte isteaţă. Am încredere în învăţătura ei.

— Învăţătură! zise Ana exasperată. Sincer, Ari, eşti atât de îndrăgostit de fata asta, încât nu ţi-ar păsa nici dacă ar vrea să îl urmeze pe Mohamed!

Râzând, Rahela se aplecă să îl sărute, apoi se ridică şi îi mai turnă nişte cafea.

— Deci, eşti creştină acum? o întrebă Ana.

— Nu, nu prea cred, zise ea, râzând din nou. Încă nu am stat de vorbă cu niciun creştin, deci nu au cum să mă spele pe creier. De fapt, am rugat câţiva experţi în Tora să îmi explice despre Mesia şi de ce Dumnezeu nu a împlinit toate acele profeţii din Daniel şi Isaia, când multe altele s-au împlinit, precum naşterea naţiunii Israel într-o singură zi. Şi ştii ce? Nu ştiu ce să-mi răspundă. Niciuna dintre explicaţiile lor nu se susţin, dacă le examinezi mai atent.

Ana clătina din cap.

— Ce mi-aş dori să fie Jake aici, să vorbeşti cu el!

— Şi eu, spuse Rahela, jucându-se din nou cu lănţişorul. Din cauza lui am pornit în toată această căutare. Mereu a afirmat că Cel Sfânt este Dumnezeul răscumpărării. Exact acelaşi lucru predică şi Ieşua. Încep să mă întreb dacă răscumpărarea Lui nu este cumva cea pe care am aşteptat-o.

Ierusalim, Israel – 1991

În primăvara următoare, Rahela făcu un anunţ uluitor, cu ocazia sederului[10] de Paşte.

---

10 Ritual evreiesc practicat între credincioşi sau în familia lărgită în cadrul căruia se relatează istoria eliberării israeliţilor din sclavia egipteană (n.tr.).

— Cred în Ieşua, Mesia, spuse ea. Vreau să fiu botezată. Ana era îngrozită, deşi nu era surprinsă de veste. De luni de zile, Rahela nu mai vorbea decât despre Mesia, după ce terminase cercetările şi teza de scris.

— Deci… zise Ana, oftând, bănuiesc că în sfârşit te-ai întâlnit cu ceva creştini.

— Nu, cel puţin nu cu creştini neevrei. Până la urmă tot credincioşii evrei care cred în Mesia, aşa cum cred şi eu, au fost cei care m-au convins.

— De asta nu sărbătorim Pastele cu mătuşa Debora şi unchiul Ben anul acesta, aşa cum facem mereu?

— Să zicem. Am vrut să îl sărbătoresc doar cu tine şi cu Ari ca să vă pot explica în ce cred şi ce înseamnă acum pentru mine această sărbătoare. Am vrut să trec cu voi prin tot procesul, pas cu pas. Nu cred că ceilalţi ar înţelege.

— Ce te face să crezi că eu o să înţeleg? zise Ana. Tu înţelegi, Ari? Ari se uită la Ana, apoi la Rahela, apoi înapoi la Ana.

— Eu… hm… încerc să fiu deschis.

— Vei face şi tu la fel, mamă?

— Desigur. Dar de ce mai sărbătoreşti Pastele dacă nu mai eşti evreică?

— Dar sunt încă evreică! Nu am renunţat la nimic din moştenirea noastră încă. Nu este nevoie. Ieşua, Mesia, este împlinirea credinţei noastre evreieşti.

Rahela mutase masa în sufragerie pentru mai mult spaţiu, ca să se simtă cu toţii confortabil în timpul mesei. Continuând cu sederul de Paşte, Ari, în calitate de cap al familiei, citi cuvintele liturghiei. După ce termina fiecare parte, Rahela îi explica ritualurile bine cunoscute într-o lumină nouă.

Când Ari ridică şervetul care reprezenta Unitatea celor trei bucăţi de pâine nedospită, Rahela le spuse că Divinitatea este unitatea a trei persoane într-una singură: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, „fără plămădeală” şi fără păcat. Când Ari luă pâinea din mijloc, o frânse şi o puse deoparte

pentru a fi servită mai târziu, ascunzând-o într-un şervet, Rahela le explică faptul că Ieşua a părăsit cerul şi a coborât pe pământ, unde trupul Său a fost frânt şi ascuns într-un mormânt. Mai târziu, cântară imnul de Paşte: *De la răsăritul soarelui până la apus, fie Numele Domnului lăudat,* iar Rahela zise:

— Răscumpărarea lui Ieşua este pentru tot pământul, conform promisiunii pe care Dumnezeu i-a făcut-o lui Avraam că toate popoarele vor fi binecuvântate prin el.

În timp ce mâncau, Rahela le zise:

— Când strămoşii noştri au luat această masă pentru prima dată în Egipt, sângele mielului i-a salvat de la moarte, aşa cum Ieşua, Mielul nostru de Paşte, ne salvează pe noi de la moarte.

După toate acestea, după ce bucata de pâine ascunsă fu dezvelită şi „răscumpărată” cu argint, Rahela le spuse că trădarea lui Ieşua fusese, de asemenea, cumpărată cu argint, aşa cum profeţise Zaharia.

— Când Ieşua a primit bucăţica lui din seder, zise Rahela, în seara ultimei cine pe care a luat-o de Paşte, a luat pâinea care fusese pusă deoparte, a mulţumit, a frânt-o aşa cum facem şi noi, a dat-o mai departe ucenicilor spunând: „Luaţi, mâncaţi; acesta este trupul Meu, care se frânge pentru voi”. A fost jertfa de mulţumire din vremea Sa, jertfa care a adus pacea cu Dumnezeu oferită celor care I se închină Lui.

Ridică o bucăţică pătrată de lipie nedospită.

— Uite, mamă. Este sfâşiată şi străpunsă, exact cum a zis Isaia că Mesia va fi străpuns pentru noi şi că prin rănile Lui vom fi tămăduiţi.

În timpul mesei, Ari turnă vin în fiecare dintre cele patru cupe, fiecare reprezentând una dintre promisiunile lui Dumnezeu făcute poporului Său în Exod.

— Cea de-a treia cupă este cupa răscumpărării, zise el când ajunse la acea parte a ritualului de seder. Ea reprezintă promisiunea lui Dumnezeu: Eu vă voi izbăvi cu

mână tare şi cu braţ întins.

— Ieşua a luat cea de-a treia cupă, zise Rahela, şi după ce a mulţumit, le-a dat-o ucenicilor zicând: „Beţi. Acesta este sângele legământului Meu, care se dă pentru iertarea păcatelor voastre”. Ştiţi că legămintele lui Dumnezeu sunt tot timpul pecetluite cu sânge. În legământul cel vechi, oamenii erau stropiţi cu sânge, dar ei l-au băut, simbolizând eternitatea noului legământ. Legile Lui sunt scrise în inimile noastre, nu pe table de piatră. Pastele era masa de pomenire a vechiului legământ, dar a devenit masa de pomenire a noului Său legământ, cel promis în Ieremia 31. Este masa pe care creştinii o numesc Cina Domnului.

După ce Ari umplu cea de-a patra cupă, cupa laudei, Rahela continuă:

— Ieşua nu a băut din cea de-a patra cupă. El a zis că nu va bea din roadă acestei viţe din nou până când nu o va bea în împărăţia lui Dumnezeu. Pentru că jertfa de Paşte încă nu avusese loc.

Răscumpărarea nu fusese încă realizată. Nu a putut să bea cu pa laudei prin care Dumnezeu promite să ne facă poporul Lui, împărăţia Lui până după înviere.

La aproape patru ore după începerea mesei, cântară în final imnul: *Piatra pe care au lepădat-o zidarii a ajuns să fie pusă în capul unghiului clădirii,* iar Ari spuse rugăciunea de încheiere.

— La încheierea sărbătorii de Paşte, le spuse Rahela, Ieşua s-a rugat: „Tată, a sosit ceasul! Proslăveşte pe Fiul Tău, ca şi Fiul Tău să te proslăvească pe Tine”. Apoi a ieşit şi s-a dus în Grădina Ghetsimani unde preoţii L-au arestat. Înainte să se sfârşească ziua de Paşte, Ieşua era răstignit.

Ana vorbise puţin pe parcursul mesei, copleşită de pasiunea Rahelei şi de imensa cercetare pe care o făcuse. Dar acum fiica ei se întoarse spre ea, aşteptându-i reacţia.

— Ei bine, ai dreptate, scumpo, reuşi Ana să spună. Dacă cineva a inventat această religie a muncit enorm ca totul să se potrivească.

— Dar o parte dintre aceste lucruri depăşesc capacitatea de planificare a omului, mamă. Romanii l-ar fi putut elibera pe Ieşua. Ar fi putut să nu îl condamne la moarte. L-ar fi putut răstigni în orice altă zi, nu neapărat de Paşte. A murit în ziua aceea fiindcă aşa a planificat Dumnezeu. În timp ce soarele apunea, i-au pus trupul în mormânt. Ştii la fel de bine ca mine că următoarea sărbătoare, Sărbătoarea Azimilor, începe de Paşte, după apusul soarelui. Ieşua a fost îngropat în ziua în care noi mulţumim lui Dumnezeu pentru pâinea pe care ne-o dă. Ieşua a spus: „Eu sunt pâinea vieţii”. Şi a mai zis că: „Dacă grăuntele de grâu nu cade pe pământ şi moare, rămâne un singur grăunte. Dar, dacă moare, aduce multă roadă”. El a murit ca împărăţia să crească prin noi. Şi asta nu e tot, mamă. Conform relatărilor istorice, Pastele a căzut vinerea în acel an, aşa că Sărbătoarea Azimilor a fost sâmbăta. Sărbătoarea Primelor Roade este întotdeauna sărbătorită în prima sâmbătă după Paşte, aşa că în acel an cele trei sărbători au picat în trei zile consecutive. Ştii că asta se întâmplă numai o dată la câţiva ani buni, pentru că Pastele poate să cadă în orice zi a săptămânii. Ieşua a înviat din morţi în Sărbătoarea Primelor Roade. Le-a spus oamenilor că li se va da un semn, semnul lui Iona, care a fost în pântecele peştelui timp de trei zile. Isaia a scris: „Dar, după ce îşi va da viaţa ca jertfă, va vedea rodul muncii sufletului Lui şi se va înviora”. Ieşua a fost primul rod al noii împărăţii a lui Dumnezeu. Acum toţi vom avea parte de viaţă prin învierea Lui.

— Bine, recunoscu Ana, înţeleg că ar fi fost destul de greu de orchestrat toate acele lucruri.

— Şi asta nu e tot, dacă vrei să auzi. La cincizeci de zile după ce Ieşua a înviat din morţi, la Sărbătoarea de Rusalii, Duhul lui Dumnezeu a fost turnat peste un prim grup de credincioşi. A fost împlinirea profeţiei lui Ioel care spune că Dumnezeu va turna Duhul Său peste *toţi* oamenii. Îţi aminteşti ce a zis Moise după ce şaptezeci de bătrâni aleşi au profeţit, cum că ar vrea ca Domnul să-şi toarne Duhul

Său peste toţi oamenii? Noul legământ al lui Dumnezeu este pentru toţi oamenii, nu numai pentru lideri, de la cel mai mic la cel mai mare. Sărbătoarea Rusaliilor celebrează ziua în care a fost dată legea, iar Exodul spune că trei mii de oameni au murit în ziua aceea. Dar în ziua în care Duhul lui Dumnezeu s-a revărsat, trei mii de oameni martori la acest eveniment au devenit credincioşi şi Legea Lui a fost scrisă în inimile lor.

Ari se aplecă şi-şi luă soţia de mână.

— Ar fi trebuit să te faci avocat. Ai construit un caz impresionant pentru acest Ieşua care a împlinit toate profeţiile mesianice.

— Nu toate profeţiile, spuse ea. Mai sunt trei sărbători în Vechiul Testament care încă nu au fost sărbătorite. Dar profeţii au spus că Domnul va veni din nou pentru judecată, la sunetul trâmbiţei. Şi care sunt următoarele două sărbători conform calendarului evreiesc? Sărbătoarea Trompetelor şi Iom Kipur. Şi acestea se potrivesc cu ceea ce a zis Ieşua. Când secerişul va lua sfârşit, când toate naţiunile vor fi auzit Evanghelia, El va veni din nou pentru judecata finală. Apoi, când pământul va fi răscumpărat din corupţia păcatului, vom sărbători odihna lui Dumnezeu, ultima sărbătoare, Sărbătoarea Corturilor. Zaharia a profeţit că în zilele din urmă pământul va sărbători aceasta. Îţi aminteşti cum îmi citea Abba cartea Iona de Iom Kipur? El zicea că Dumnezeu va stabili împărăţia Sa în poporul Lui ca să aducă răscumpărarea pământului întreg.

Când termină, Ana şi Ari se uitară unul la altul.

— Trebuie să recunosc, zise Ari, că într-adevăr totul se potriveşte împreună într-un plan impresionant.

— Ca un mozaic, murmură Ana.

Se aşeză din nou pe scaun, în timp ce amintirea lui Jake o purtă în lumea amintirilor. Se întreba ce părere ar fi avut el despre toate aceste lucruri. Şi el ar fi crezut în Ieşua? În timp ce Ana era încă absorbită de gânduri, Rahela se duse în bucătărie şi se întoarse cu desertul, o tartă de ciocolată

făcută din *mata*[11].

— Gata cu discursurile în seara aceasta, zise Rahela. Promit. Ana îşi şterse transpiraţia imaginară de pe frunte.

— Pfui! Ce veste bună! Abia pot rumega ceea ce ai spus deja. Rahela tăie fiecăruia o bucăţică de desert.

— Mai avem un anunţ de făcut, mamă. Unul care cred că îţi va plăcea mai mult decât primul.

Ana se uită la fiica ei şi zâmbi, ghicind deja ce urma să îi spună.

— Eu şi Ari am hotărât că vrem o familie. Ne dorim să facem un copil.

Luminând de bucurie, Ana ridică paharul cu vin.

— Mazel tov, scumpilor! Mă bucur pentru voi! Dar, vă rog să nu-mi spuneţi că m-aţi invitat aici să particip la această realizare, pas cu pas! Mi-am uitat aparatul de fotografiat.

Cinci minute mai târziu, Ari încă râdea.

11 Aluat nedospit specific evreiesc (n.tr.).

Capitolul 19

Tel Aviv, Israel – 1994

— O, scumpo… uite!

Cu glasul sugrumat de emoţie, Ana urmărea forma umbrelor de pe monitorul ecografului. Îi luă mâna Rahelei.

— Bebeluşul tău!

Nu fusese atât de uşor să îşi întemeieze o familie, cum speraseră Rahela şi Ari. Dar, după trei ani şi consultarea multor specialişti, Rahela era în sfârşit însărcinată în patru luni. Ana era cu ea într-o clinică din Tel Aviv şi-şi admira nepotul încă nenăscut pe ecran, ascultându-i sunetul calmant al bătăilor inimii.

— Aş fi vrut să fi văzut şi Ari, zise Rahela cu lacrimi în ochi.

— Nu îl face să se simtă şi mai rău decât se simte deja pentru că a ratat acest moment. A acceptat oferta de a vorbi la conferinţă înainte să fii însărcinată. În plus, pierderea lui este câştigul meu. Sunt atât de fericită că am avut şansa să văd acest… acest miracol!

Doctorul mai puse gel pe pântecul Rahelei, studiind monitorul şi plimbând instrumentul peste tot.

— Iată, zise ea dintr-odată, acum o vedem foarte bine.

— Aţi zis… o? întrebă Ana. Doctorul roşise.

— Hopa!

— Este în regulă, zise Rahela. Şi eu şi Ari vrem să ştim.

— Da, este fetiţă, zise doctorul zâmbind.

Din profil, se vedeau faţa bebeluşului şi nasul micuţ. Ana îşi admira nepoţica ridicându-şi degeţelele subţiri ca pânza de păianjen şi sugându-şi degetul mare.

— O, mamă, abia aştept! plângea Rahela.

Amândouă aveau în ochi lacrimi de bucurie. Când în sfârşit părăsiră clinica, Ana o îndemnă pe Rahela spre un magazin care se afla mai jos pe stradă.

— Am chef să merg la cumpărături, spuse ea. Hai să

cumpărăm o tonă de volănaşe roz! Ce zici?

Ieşiră după două ore arătând ca nişte catâri, împovărate cu plase cu haine de bebeluşi. Dar când Ana încercă fără succes să cheme un taxi sau chiar un *sherut*[12]* cu şapte pasageri, îşi dădu seama că stătuseră prea mult la cumpărături. Era deja ora de vârf.

— Nu contează, hai să luăm un autobuz, zise Rahela, arătând spre unul care se apropia.

Urcară, iar un domn cumsecade le oferi locul lor.

— Ptiu, sunt epuizată, zise Ana. Tu eşti bine?

— Sunt emoţionată! Abia aştept să îi arăt lui Ari fotografiile de la ecograf când vine acasă!

Scurta călătorie cu autobuzul păru că durează o veşnicie pentru că făcea opriri aproape la fiecare colţ, pentru pasagerii care urcau şi coborau. Ana îşi pierduse răbdarea. Ar fi trebuit să insiste mai mult să găsească un taxi. Dar pe Rahela nu părea să o deranjeze întârzierea. Scotea din plase şi admira una câte una bluziţele şi botoşeii roz, minusculi şi pălărioarele cu volănaşe.

— Uite, zise ea, arătându-i Anei o pereche de botoşei din satin alb cu broderie roz, finuţă.

— Nici nu pot să îmi imaginez nişte picioruşe atât de minuscule, tu poţi? Degetele de la picioare vor fi mici cât nişte perle!

— Şi ale tale au fost cândva atât de mici, zise Ana, luându-i botoşeii. Îmi amintesc cum îţi lua Jake mânuţele sau picioruşele în mâna lui şi se mira în tăcere de o asemenea minune.

— Ştii ce mă uimeşte totalmente când văd cât de mic şi vulnerabil este un bebeluş? întrebă Rahela. Faptul că Cel Sfânt s-a născut ca un bebeluş, cu mâini şi picioruşe care să încapă în nişte botoşei. Ieşua a fost pe deplin Dumnezeu; cu toate acestea, S-a smerit atât de mult, încât a luat forma unui trup uman fragil, cu mâini şi picioruşe. Psalmistul

---

12 Serviciu de taxi cu şapte locuri specific în Israel (n.tr.).

spune că suntem săpaţi în palmele mâinilor Lui despre care Isaia spune că au fost străpunse pentru noi.

Ana simţea încântarea din vocea Rahelei şi vedea pasiunea sclipindu-i în ochi, pentru lucrurile în care credea. Tot ascultând-o vorbind despre Ieşua în ultimii patru ani, Ana începea să se convingă, în ciuda argumentelor contrare pe care singură şi le aducea. Aşează botoşeii delicaţi pe obraji şi îşi mângâie pielea cu satinul moale în timp ce autobuzul se opri încă o dată, ca să ia pasageri.

— Mamă, ştii ce a zis Ieşua când l-au bătut cuie în mâini şi în picioare? întrebă Rahela.

— Nu, scumpo. Spune-mi.

Ana văzu un tânăr palestinian care tocmai se urcase în autobuz. Privirile li se întâlniră. Ura clară pe care o văzu în ochii lui îi tăie respiraţia şi îşi dădu imediat seama ce intenţii avea. Nu apucă să ţipe.

— *Allah Akbar!* strigă el şi lumea sări în aer într-o explozie asurzitoare de foc şi căldură.

Ana simţi impactul exploziei în tot corpul. Forţa acesteia o ridică, o azvârli în aer, apoi dădu cu ea de pământ cu o furie nemiloasă. Zăcea buimacă, pe jumătate conştientă, amorţită şi chinuită de dureri, toate deodată.

Deschise ochii. Deasupra capului, în locul autobuzului văzu cerul. Înalt, nori subţiri treceau deasupra ca smocuri de şerveţele. Mirosul de metal încins, cauciuc şi carne arsă îi inundă simţurile. Auzi în urechi răgetul oceanului şi zgomotul a mii de clopote.

Dintr-odată, o figură întunecată îi brazdă privirea, un bărbat pe care Ana nu îl cunoştea. Se ghemuise lângă ea tăcut şi neîncrezător. Sânge negru i se prelingea din rana de pe frunte, la baza părului, avea faţa plină de sânge şi cămaşa ruptă. Incapabil să vorbească, îşi dădu jos cureaua cu mişcări lente, iar Ana simţi cum i-o strecoară pe sub coapsă şi o strânge tare. Vru să îl întrebe ce face şi de ce, dar înainte să-şi poată smulge vreun cuvânt, bărbatul dispăru.

O clipă întârziată, zăcu acolo pur şi simplu, încercând să înţeleagă ce se întâmplase şi unde era, încercând să îşi amintească unde ar trebui să fie. *Într-un autobuz... mergea acasă... cu Rahela...*

Dar Rahela nu era lângă ea.

Se luptă să se ridice în coate şi se uită în jur. Imaginile care i se îngrămădiră în faţa ochilor erau parcă din Şeol, cu fum şi foc, teroare şi moarte. Străzile semănau cu fotografiile alb-negru din Europa, pe care le văzuse în urma bombardamentelor aeriene, numai că scena de faţă se deschidea în faţa ei într-o culoare crunt de fidelă, cu rămăşiţe contorsionate de metal ars; un cauciuc atârna, învârtindu-se în zadar în jurul propriului ax; o vitrină spartă, afişând doar rămăşiţe de sticlă şi moloz; trupuri împrăştiate umpleau strada, ca nişte piese de puzzle spulberate.

— *Rahela!* urla Ana, dar vocea îi suna ca şi când ar fi strigat-o din fundul oceanului, spărgându-se printre ţipetele şi sirenele asurzitoare.

Apoi, în spatele ei, un foşnet ca de aripi care se zbăteau îi atrase privirea. Era ceva galben, ca bluza pe care o purta Rahela. Ana se răsuci, ignorând durerea şi văzu capul Rahelei şi un braţ întins. Părul negru lucea de sânge. Restul trupului zăcea îngropat sub resturi de autobuz. Cioburi de sticlă peste tot în jur sclipeau ca diamantele în soare. Ana încercă să se târască spre ea, aproape gata să leşine de durere. Piciorul îi era prins sub scaunul pe care stătuseră. Întinse mâna, îi atinse faţa Rahelei şi îi mângâie obrajii.

— Rahela... scumpo...

Rahela întoarse capul şi îi întâlni privirea. Era ameţită de durere, dar nicio urmă de frică în ochii ei.

— Abba... şopti ea.

— Nu, Rahela, e mama... sunt aici. Rezistă, scumpo. Vin ajutoare. Strigătul sirenelor se auzea din ce în ce mai tare.

— Abba... şopti iar Rahela. Abba, iartă-i... închise ochii.

— *Nu!* strigă Ana. Rahela... nu!

Cu toată puterea, încercă să se rostogolească, disperată

să ajungă la ea târâş, să o ţină în braţe. Dar, în mişcare, durerea din picior o copleşi şi lumea se întunecă pe loc.

***

Ana deschise ochii. Luminile o orbeau. Haos. Ţipete. Strigăte. Un bărbat în halat verde de spital o privea aplecat peste ea şi încerca să-i vorbească. Oare tavanul alb de deasupra se mişca… sau ea?

— Mă auziţi, doamnă? întrebă bărbatul. Vă ducem în sala de operaţie.

Ana închise ochii ca semn că auzise, că înţelesese şi se trezi într-o cameră sumbră şi întunecată, pe un pat alb. Era linişte. Prea linişte. În timp ce dispărea ceaţa, îi văzu pe Ben şi Debora aplecaţi deasupra ei. O clipă nu ştiu ce se întâmplase sau unde era. Apoi, îşi aminti de tânărul palestinian, privirea plină de ură din ochii lui, strigătul strangulat, întrerupt de explozia asurzitoare. Un fior de teroare o cutremură.

— O, *Doamne… Nu!* încercă să se mişte, să fugă, dar trupul îi atârna greu, lipsit de vlagă, nereceptiv la comenzile ei.

— Eşti bine, o calmă Ben. Aş… gata…

Îi mângâie obrazul, fredonând ca unui copilaş. Ana îşi aminti de bebeluşul Rahelei, sunetul calmant pe care îl făceau bătăile regulate ale inimii, botoşeii mititei de satin delicat. Ana ţinuse acei botoşei în mâini numai o clipă. Îşi cercetă mâinile, dar erau goale. Un tub de injecţie intravenoasă ieşea şerpuind dintr-o mână. Inima îi bătea tare de frică. Îi auzea ecoul bubuind rapid în aparatul de lângă patul ei.

— Rahela! Unde este Rahela?

Ben îi cuprinse mâinile în ale lui şi le strânse tare.

— Nu mai e, Ana.

Ochii îi invadară de lacrimi.

— Rahela nu mai e.

— Nu… O, Doamne, Te rog… nu…

Ben îşi lăsă capul în jos şi suspină, ca atunci când murise Jake. Atunci ştiu că este adevărat. Rahela şi bebeluşul erau morţi.

— Atunci lasă-mă şi pe mine să mor, zise ea plângând. Te rog, Ben… nu vreau să trăiesc.

***

Ba conştientă, ba inconştientă, nu putea aprecia cât timp trecuse, îşi dăduse seama că era grav bolnavă după arsenalul de aparate din jur, dar nu avea de gând să lupte ca să supravieţuiască. Jake murise deja, acum Rahela şi bebeluşul; nu avea niciun motiv să trăiască. Era conştientă că doctorii luptau din greu să o salveze, dar ea plutea uşor departe de ei şi de durere, spre moarte.

— Hai, Ana! *Luptă!* striga Ben. Ai fost o încăpăţânată toată viaţa, pentru numele lui Dumnezeu! Nu renunţa acum!

Simţi că ar fi vrut să o zgâlţâie, ca atunci când erau copii.

— Lasă-mă, Ben, şopti ea.

Ben bătea frustrat, uşor, cu pumnul, în căpătâiul patului.

— Nu! Nu-i poţi lăsa să câştige! Trebuie să trăieşti!

— Nu mi-e teamă să mor.

Lăsă somnul să o cuprindă închizând ochii şi sperând că se va trezi în paradis alături de cei dragi. În schimb, se trezi faţă în faţă cu masca unui chirurg, care îi spunea că are nevoie de mai multe operaţii.

— Am încercat să vă salvăm piciorul, doamnă Rahov, dar a fost sfâşiat grav. Sângele nu circulă destul de bine, iar infecţia nu răspunde la antibiotice.

Anei nu-i păsa.

— Lăsaţi-mă să mor, şopti ea.

Dar, când se trezi, era tot în patul ei, plutind între stări de somn şi nesomn, enervant de vie.

Uşa se deschise şi un străin înalt intră în cameră, un şeic

arab cu ten gălbui şi faţă chipeşă, sculptată. Se aşează pe scaun, lângă parul ei. Ana era sigură că visează pentru că nu îl mai văzuse până acum, dar, când îi rosti numele, fu totul atât de intens, atât de real, încât fu convinsă că era un înger al morţii, care venise să o ia.

— Sunt gata, zise ea tare.

— Bine, răspunse el zâmbind.

Aştepta să se ridice şi să o ia de mână, dar el, în schimb, deschise o carte şi începu să citească:

— „La început era Cuvântul, şi Cuvântul era cu Dumnezeu, şi Cuvântul era Dumnezeu… Toate lucrurile au fost făcute prin el; şi nimic din ce a fost făcut, n-a fost făcut fără el”.

Citea cuvintele evreieşti cu accent arab, pe un ton grav.

— „În El era viaţa, şi viaţa era lumina oamenilor. Lumina luminează în întuneric, şi întunericul n-a biruit-o”.

Ana nu înţelese ce citea, dar primi liniştea pe care o emana vocea lui, adormind. Când se trezi, bărbatul era aplecat deasupra ei. După lumina palidă a soarelui care scălda fereastra închisă, putea să-şi dea seama că era dimineaţă, foarte devreme. Salonul era un licăr de lumini; întreg pământul parcă înfiorat în aşteptarea răsăritului de soare. Din nou, convinsă că este un înger care o cheamă în paradis, întâmpină binevoitoare moartea.

— Iată, zise el. Am adus-o să o ţii în braţe.

Ana îşi luă cu greu privirea de pe chipul lui, de parcă ar fi fost un prinţ arab dar, urmărindu-l, ajunse la nou-născutul din braţele lui. Se aplecă şi îi puse copilul în braţe.

Ana savura mirosul proaspăt şi dulce al bebeluşului şi îi mângâie părul moale, cârlionţat. Lăsă degeţelele delicate ale bebeluşului să se strecoare printre ale ei. Era treaz, căuta privirea ei cu ochişorii negri, atât de insistent de parcă ar fi cunoscut-o. Ana privi chipul drăgălaş până pieri în ceaţă, printre lacrimile ei.

Înţelese. Străinul era un înger trimis de Dumnezeu. Îi adusese nepoţica în braţe ca să ştie că este întreagă şi

nevătămată.

— „Eu sunt învierea şi viaţa”, zise încet bărbatul. „Cel ce crede în Mine va trăi, chiar dacă a murit; şi oricine trăieşte şi crede în Mine nu va muri niciodată”.

Ana ţinu în braţe copila până când adormiră amândouă. Când se trezi din nou, bebeluşul plecase. În locul străinului, pe scaun, stătea Debora.

— Ai depăşit starea critică, zise ea.

În ochii ei se citea alinare şi dragoste, dar Ana nu simţea nicio bucurie la vestea că va supravieţui.

— Unde e Ben? întrebă ea.

Peste chipul ei parcă se lăsă o cortină. Întoarse capul.

— A fost chemat.

Ana ştia ce însemna acest lucru. Agenţia avea nevoie de el. Lui Debora nu i se spunea niciodată unde este trimis, ce făcea sau cât timp va fi plecat. Dar Ana speră că motivul era răzbunarea pentru ceea ce făcuseră teroriştii. Israelienii răspundeau inamicului de zece ori mai rău pentru fiecare lovitură primită. Ochi pentru ochi. Îşi aminti faţa tânărului palestinian, strigătul lui, „Allah Akbar”, răgetul asurzitor, plin de ură şi, pentru prima dată în viaţa ei, era recunoscătoare pentru serviciul lui Ben. Îşi dorea ca fiecare palestinian din Israel să moară. Fără îndoială, Debora simţi ura din privirea ei.

— O, Ana, nu, nu… duse mâna la gură şi începu să plângă.

***

— Vreau să îmi văd piciorul, îi ceru Ana doctorului câteva zile mai târziu.

— După ce îţi mai revii.

— Nu, vreau acum. Dacă asta va fi viaţa mea… atunci trebuie să mă obişnuiesc.

Asistenta ridică patul şi o ajută pe Ana să stea în şezut, apoi dădu uşor aşternuturile la o parte. Piciorul se termina

sub genunchi, într-un ciot bandajat. Fiindcă i se făcu rău, asistenta trase repede aşternuturile la loc.

— Lasă-mă acum, te rog, zise Ana în timp ce asistenta o învelea în pături ca să nu mai tremure.

Avea nevoie să jelească singură. Înainte să plece, doctorul îi administra un sedativ. Era semiconştientă când un străin cu ten închis la culoare intră în salon.

— Eşti real? întrebă ea.

— Da, Ana. Sunt real.

Simţi căldura mâinii cu care îi ştergea lacrimile de pe obraji. Ar fi vrut să îl atingă, dar trupul îi era greu ca plumbul din cauza medicamentelor. Alunecând într-un somn adânc, ultimul lucru pe care îl auzi fu vocea sa mângâietoare.

— Doamne, tu ai atins ochii orbilor şi le-ai dat vedere… ai vindecat şchiopii şi ai înviat morţii. Doamne, mă rog să îi deschizi ochii Anei, să îi dai viaţă din plin, să o ridici să poată merge înaintea Ta…

Fără să facă vreun efort, Ana începu să se simtă mai bine. Într-o dimineaţă, când asistenta îi schimba cămaşa, Ana o întrebă:

— Cine este arabul înalt care vine uneori la mine în salon?

— Nu este pastorul tău?

— *Ce* pastor? Eu sunt evreică. Nu am pastor. Şi sigur nu este rabinul meu.

Asistenta ridică din umeri.

— Aşa i-a spus asistentei-şefe. Ne-a arătat documentele de capelan. Probabil a ajuns la tine în salon din greşeală.

Dar după ce plecă asistenta, Ana îşi aminti că îi spusese pe nume.

La scurt timp după ce o transferară într-un spital de recuperare, Ben se întoarse. Părea extrem de abătut. Se aplecă peste scaunul ei cu rotile într-o îmbrăţişare ciudată. Ana aşteptă, ştiind că aducea veşti şi că i le va spune când se va simţi pregătit. Se aşeză pe marginea patului, cu faţa

spre ea.

— M-am gândit că poate vrei să ştii că suntem pe urmele materialelor folosite în atentat. Am găsit gruparea responsabilă de atac. Am făcut o razie la sediul lor acum câteva zile şi multe arestări. Ştiu că asta nu o va aduce pe Rahela înapoi, nici pe ceilalţi douăzeci de oameni care au murit, dar se va face dreptate, Ana.

Îşi întoarse scaunul spre fereastră, privind în gol sufletele zdrobite, rănite, ca al ei, care şchiopătau pe terenul de antrenament.

— De ce am supravieţuit, Ben? De ce nu a trăit Rahela? De ce nu a trăit nepoţica mea?

— De ce am supravieţuit eu în locul lui Jake şi al celorlalţi? zise Ben cu vocea gâtuită. Numai Dumnezeu ştie răspunsul.

Ana îşi aminti figura neclară a nepoţelei pe ecranul ecografului, bătăile regulate ale inimioarei. Copila Rahelei. A Rahelei şi a lui Ari.

— Ari! zise cu voce tare, lovită brusc de amintirea lui. Ben, unde este Ari? Tocmai mi-am dat seama că nu îmi amintesc să îl fi văzut. A venit să mă vadă la spital? Amintirile mele din primele săptămâni sunt vagi.

Pentru că Ben nu răspunse, Ana întoarse scaunul ca să îl vadă.

— Ben, unde este Ari?

Ezită mult timp. Când în sfârşit îi întinse mâna şi o cuprinse cu a lui, simţi un fior de frică.

— Spune-mi!

— Ari e terminat, Ana. Nu îţi imaginezi…

— Ba îmi imaginez, foarte uşor! Ştiu cât de mult o iubea omul ăsta pe Rahela! Te rog spune-mi că Ari e bine!

— Da, e bine… dar nu de mult timp.

Ben îi eliberă mâna şi se ridică, se duse la fereastră şi se uită afară, aşa cum făcuse şi ea.

— Se învinovăţeşte pentru ceea ce s-a întâmplat. Zicea că ar fi trebuit să o ducă el pe Rahela cu maşina la clinică.

Se încăpăţânează să creadă că ar fi încă în viaţă dacă nu ar fi pus munca pe primul loc. Nimeni nu se poate înţelege cu el. Durerea şi disperarea... îl copleşesc, îl consumă. Ne-a fost teamă că are să-şi ia viaţa sau, mai grav, că ia arma şi măcelăreşte nişte palestinieni nevinovaţi cum a făcut Baruch Goldstein la Mormântul Patriarhilor. Ari avea aceeaşi privire, ca şi când ar fi vrut să ucidă pe cineva ca să se răzbune, nepăsându-i dacă moare şi el. Nu mai avea nimic de pierdut. Când a dispărut pentru vreo două zile, am fost extrem de îngrijoraţi. L-am pus sub urmărire. Apoi, l-am convins să vină să lucreze pentru agenţie.

— Ben, nu! Te rog... nu poţi să îl laşi să facă aşa ceva! Nu Ari! Ar fi vrut să se ridice din scaun să îl oprească, dar nu avea cum.

— Nu ai idee cât de afectat a fost înainte de dispariţie sau cât de rece şi gol când l-am găsit. Nu mai este omul pe care îl ştii, Ana. Nu mai este arheologul erudit, încântat să descopere trecutul. I s-au încălcat limitele şi este un alt om. E convins că a dat greş, nereuşind să îşi protejeze persoanele iubite, să le ofere siguranţă.

— Dar soluţia nu este să lucreze pentru tine. Nu vezi că ceea ce caută de fapt este moartea? încă încearcă să se sinucidă, numai că de data aceasta prin agenţie.

Ben se întoarse de la fereastră şi se uită la ea.

— Te înşeli. În cazul lui Ari, asta este soluţia. Ştiu, pentru că şi eu m-am simţit la fel după ce am văzut tancul lui Jake în flăcări. M-a străfulgerat un gând rapid: „Doamne, mulţumesc că nu am fost eu”, şi acum trebuie să trăiesc tot restul vieţii mele cu vina acelui gând, împreună cu vina faptului că sunt în viaţă când ar fi trebuit să mor cu toţi ceilalţi. Ştii foarte bine despre ce vorbesc, Ana.

Privirea lui era dură, crudă. Într-adevăr ştia.

— După moartea lui Jake, continuă Ben, aproape că şi eu mi-am pierdut minţile, ca Ari. Şi tu, şi eu, îţi aminteşti? Eu m-am angajat la agenţie. A fost modul meu de a riposta. M-a ajutat. M-a vindecat. Şi pe Ari îl va ajuta.

— Îl va *ajuta?* învăţându-l să ucidă? Este arheolog, profesor! Ben se aşează din nou pe marginea patului.

— Jur că nu am ucis niciodată pe nimeni, Ana, decât în război. Implicarea mea în agenţie a salvat vieţi.

— Te rog... nu-l poţi lăsa să facă acest lucru! Nu este corect să te foloseşti de durerea şi furia unui om ca să-ţi împlineşti scopurile.

— Nu înţelegi, Ana. Într-o asemenea slujbă, este greu să te bazezi pe un om care şovăie în momente critice şi care începe să-şi pună motivaţia la îndoială. Dar un om care nu se teme de moarte este mult mai în siguranţă, indiferent dacă tu sau eu suntem de acord cu motivaţiile lui.

— Deci vei înhăma ura lui Ari ca pe un bou în jug? Ben nu o slăbea pe Ana din ochi.

— Vrei să îmi spui că tu nu îi urăşti, Ana?

Nu răspunse. Simţea mult mai mult decât ură.

— M-am gândit eu.

Ben se ridică şi se îndreptă spre uşă.

— Faptul e consumat, Ana. E deja consumat. Ari a început pregătirea acum trei săptămâni. Fusese în armată într-o unitate de comando, deci era oricum pe jumătate pregătit. Şi învaţă cu uşurinţă limbi străine, după cum bine ştii. Vorbeşte arabă perfect.

— Mă tem pentru el, Ben.

— Dacă nu face lucrul acesta, dacă nu are ocazia să riposteze, atunci mă tem *eu* pentru el.

Hotel Golani, Israel – 1999

Când Ana sfârşi povestea, Abby îngheţase. Toată mânia pe care o simţise când se năpustise în cabană pălise, înţelegând uşor-uşor cât de mult avuseseră de pierdut Ana şi Ari. Îşi aduse aminte seara în care luaseră cina cu familia Richman şi cum se uitase Ari la micuţa Ivana în timp ce vorbea despre terorismul palestinian. Ivana avea cam aceeaşi vârstă pe care ar fi trebuit să o aibă şi fetiţa lui.

Abby rămăsese mută.

— Deci, vezi tu, l-am pierdut şi pe Ari, zise Ana. Îl iubesc ca pe fiul meu, dar a devenit un străin acum cinci ani, pe care nu-l mai cunosc. Misiunea aceasta de urmărire l-a adus pentru prima dată înapoi într-un sit arheologic de când a murit Rahela. Când eram la Cezareea, în prima zi, şi l-am rugat să ţină discursul în locul meu, n-am crezut că o va face.

Abby îşi aminti brusc surprinderea Anei în dimineaţa când coborâse din autobuz purtând pantalonii scurţi şi bluza pe care i le împrumutase Ari.

— Am purtat hainele Rahelei! Ce greu v-a fost, Ana. Îmi pare rău. Nu mi-a spus… nu mi-am dat seama.

— Nu trebuie să îţi pară rău. Îmi pare bine că ţi le-a împrumutat, în toţi aceşti ani, nu m-a lăsat nici pe mine, nici pe altcineva să ne atingem de lucrurile ei, deci a fost un semn bun. Ai aproape aceeaşi mărime ca ea, acelaşi păr negru… numai că ea îl purta lung.

Abby se uită din nou la fotografie, clipind printre lacrimi.

— E atât de frumoasă. Par atât de fericiţi.

— Participarea lui Ari la aceste săpături este un răspuns la rugăciune. Întorcându-se la slujba pe care a îndrăgit-o cândva, a găsit vindecare, aşa cum am găsit eu la Gamla. Am văzut încântarea crescând zilnic în ochii lui, cu fiecare săpătură.

— Am observat şi eu, recunoscu Abby. Mai ales de când am început săpăturile la vila romană… când am găsit mozaicul.

— Da, mozaicul! Toată viaţa am săpat prin ruine ca să pot dovedi că acest pământ a aparţinut cândva strămoşilor noştri evrei. Acum, aceste simboluri creştine pe podeaua unei case evreieşti demonstrează că unii dintre strămoşii noştri au crezut în Ieşua, Mesia! Ari a văzut asta cu ochii lui. Dumnezeu a folosit pavelele de mozaic, frântura de muncă de care este pasionat, ca să îi demonstreze că Rahela avea dreptate, că Ieşua a fost evreu. Şi că El este Mesia evreilor

pe care L-au aşteptat strămoşii noştri. Şi asta nu e tot, continuă Ana. Nevoit fiind să stea pe lângă tine, Ari a auzit mesajul lui Cristos. El ştie că Rahela a crezut în aceste lucruri. Înainte de moartea ei, nu a zis niciodată că e credincios, nu a cerut să fie botezat, dar s-a dus cu ea la biserică.

Se opri.

— O, Abby, te rog, iartă-mă că nu ţi-am spus. Te rog să mă crezi că a fost de dragul lui Ari. Şi te rog să nu îl uiţi în rugăciuni.

Abby se ridică şi primi îmbrăţişarea ei.

— Sigur că te iert, Ana. Sigur că te iert.

— Atunci, dacă eşti liberă mâine seară, ieşi cu prietena ta la cină? Aş vrea să cunoşti pe cineva.

***

Abby se gândea numai la Ana şi la fiica ei după ce se întoarse în cameră. Dacă s-ar fi întâmplat vreodată ceva cu vreunul dintre copiii ei, Abby ştia că durerea ar fi fost de nesuportat. Neputând să doarmă, calculă cât era ora în Indiana, apoi ridică telefonul şi sună acasă.

— Alo!

Era soţul ei, Mark.

Simţi că inima îi bate să îi sară din piept. Deschise gura, dar nu ieşi niciun cuvânt.

— Alo? repetă el.

— Hm... Emily este? reuşi în cele din urmă să întrebe. Cu vocea atât de gâtuită, n-avea cum s-o recunoască.

— Doar ce a ieşit să ia o pizza. Vrei să te sune ea înapoi?

Auzindu-i vocea lui Mark, se lupta să oprească ploaia de amintiri, ca şi când ar fi vrut să respingă un roi de albine. Unele o înţepau dureros de rău. La facultate, kilometri întregi stătuseră hotar între ei, prietenia lor consumându-se în mare parte la telefon. Cândva adorase sunetul vocii lui de bariton şi puterea cu care îi transmitea mângâiere şi

energie, ca o cafea cremoasă şi tare, într-o dimineaţă de iarnă. Îşi aminti patul de cămin în care stătea în timp ce vorbea cu el, învelită în pătură, privind zăpada care cădea afară pe fereastră şi aşteptând să vină primăvara, când urma să se căsătorească.

— Alo…? zise iarăşi Mark. Alo, eşti acolo?

Îşi dădu seama că îl făcuse să aştepte destul de mult.

— Sunt Abby, zise ea în cele din urmă. Nu trebuie să mă sune înapoi. Voiam doar să îi amintesc că o iubesc… în caz că a uitat.

Puse uşor receptorul înapoi în furcă, înecându-se în lacrimi. Aşa începea Mark conversaţiile lor telefonice. *Voiam doar să îţi amintesc că te iubesc… în caz că ai uitat…*

Capitolul 20

Ierusalimul de Est, Israel – 1999

— Abby, aş vrea să ţi-l prezint pe bunul meu prieten Ahmed Saraj... Ahmed, ea este Abby MacLeod, din America.

— Bună, mă bucur să te cunosc, zise Abby, dând mâna cu el.

În clipa în care Ahmed deschise uşa să le salute şi îi văzu chipul frumos sculptat şi tenul gălbui, presupuse că este străinul arab care o vizitase pe Ana la spital. Era cam de aceeaşi vârstă cu Ana şi o salutase cu o îmbrăţişare caldă. Deşi era îmbrăcat în stil vestic, tot semăna cu un şeic arab.

— Ahmed este pastorul comunităţii de credincioşi unde merg eu, îi explică Ana. El m-a învăţat să merg... dar nu într-un singur mod.

Ahmed le invită în casa care semăna foarte mult cu a lui Marwan, numai că avea mai multe camere terminate. Împărţea casa cu fiul cel mai mic, Ibrahim, cu nora Safia şi cu frumoasa nepoţică de cinci ani, Nada. De cum se aşează, copilul se caţără în poala Anei şi aproape că numai în braţele ei stătu toată seara. Când Safia îi anunţă că cina este gata, Nada şi Ana regretară despărţirea. Abby realiză dintr-odată că Nada era probabil bebeluşul pe care îl adusese Ahmed Anei la spital.

Safia întinsese mâncarea pe o faţă de masă pe podea şi toţi mâncară pe covoraşe şi perne dispuse de jur-împrejurul ei. Abby se servi cu garnitură de cuşcuş, miel şi pită proaspătă, împreună cu o varietate de salate orientale delicioase care îi plăceau foarte mult de când era în Israel. Ahmed spuse binecuvântarea, o rugăciune creştină în numele lui Iisus.

— Probabil că voi părea ignorantă, zise Abby când începură să mănânce, dar întotdeauna am crezut că toţi palestinienii sunt musulmani.

— Cei mai mulţi sunt, zise Ahmed, dar sunt şi câţiva

palestinieni creştini în Israel. Credinţa lor în Cristos datează de multe secole. Din păcate, familia mea nu a făcut parte din această minoritate. Eu am fost crescut în credinţa islamică.

— Spune-i lui Abby cum ai devenit creştin, îl îndemnă Ana. Ahmed râse.

— Prin uşa din spate, s-ar putea spune. Tatăl meu lucra ca grădinar la o biserică creştină din Muntele Măslinilor, aici în Ierusalim. Bunicul meu a avut grijă de domeniul acestei biserici înaintea tatălui meu cu mult timp în urmă, de când s-a înfiinţat biserica. A fost o mare onoare pentru noi să păstrăm această slujbă, o onoare pe care eu, fiul cel mai mare trebuia să o moştenesc într-o zi. Dar eu eram mult mai interesat să ascult ce se întâmpla în misteriosul sanctuar decât să tai arbuşti şi să smulg buruieni. Aşa că, ori de câte ori aveam ocazia, crăpăm uşa şi ascultam. Primul mesaj pe care l-am auzit a fost despre dragostea lui Dumnezeu. I-am văzut chipul reprezentat pe un crucifix în faţa bisericii. Am aflat că, prin Cristos, puteam să devin copil al lui Dumnezeu, o idee nouă pentru mine. Fusesem învăţat că, pentru a câştiga simpatia lui Allah, trebuie să respect cei cinci stâlpi ai islamului: să cred într-unul Dumnezeu; să mă rog de cinci ori pe zi; să postesc în luna Ramadanului; să dau pomană la săraci şi să împlinesc *Hajul* sau pelerinajul la Meca în timpul vieţii. Fusesem învăţat că rugăciunea mă va duce până la jumătatea drumului spre Dumnezeu, că postul mă va aduce până la uşa palatului Său şi că pomenile îmi vor asigura intrarea acolo. Dar era o învăţătură greşită. Dumnezeul creştinilor deja deschisese larg uşa palatului Său prin Iisus Cristos, îndepărtând tot păcatul care îmi stătea în cale. Ca să intru, tot ceea ce aveam de făcut era să mă căiesc şi să cred.

Ahmed era un om fascinant. Se mişca natural, cu demnitate şi graţie; gesturile sale erau ca ale unei alteţe regale. Abby nu stătuse niciodată în prezenţa unui prinţ sau a unui rege. Cu toate acestea, Ahmed era întruchiparea lor.

Nici urmă de mândrie, ci de Duhul lui Dumnezeu. I-ar fi plăcut să îl audă predicând Evanghelia.

— Până la urmă, un preot foarte amabil a proptit uşa deschisă pentru mine, continuă Ahmed. Mi-a oferit gratuit educaţie la şcoala pe care o sponsoriza ordinul lor religios. A fost o decizie dificilă pentru tatăl meu. Ştia avantajele pe care mi le va aduce educaţia vestică, o educaţie pe care el nu şi-ar fi permis-o. Dar în aceeaşi măsură, se temea că mă va îndepărta de strămoşii mei. Bineînţeles, n-avea idee că eu fusesem deja atras de Cristos şi mesajul Său despre har.

Era atât de fascinată de povestea lui Ahmed, încât uitase să mănânce. Luă câteva guri de mâncare şi îl lăsă şi pe Ahmed să mănânce înainte să îl întrebe:

— Familia ta s-a supărat pentru că până la urmă ai devenit creştin?

— Nu mai sunt fiul lor. M-au jelit ca şi când aş fi murit. Nu mai vorbesc cu mine.

— Este un preţ mare pe care îl plăteşti pentru credinţa ta, zise Abby.

— Da. Dar Dumnezeu mi-a dat alţi fraţi şi surori în Cristos, spuse el, zâmbind spre Ana. În primul rând, am avut privilegiul să o cunosc pe fiica Anei, Rahela. Doar după moartea ei tragică am cunoscut-o pe Ana…

Tel Aviv, Israel – 1994

Ana nu mai lua medicamente care să îi afecteze capacitatea de a gândi. Într-o după-amiază, chipeşul străin arab intră în camera ei din spitalul de recuperare. Ştia că nu este un înger, ci un bărbat în carne şi oase. Un bărbat palestinian, duşmanul ei.

— Cine eşti? întrebă ea. Nu te cunosc. De ce tot vii aici?

— Sunt Ahmed Saraj. Am fost prieten cu fiica ta. Am botezat-o pe Rahela în credinţa creştină.

— *Ce* ai făcut?

— Sunt pastorul bisericii ei.

— Ieşi! Ieşi şi nu te mai întoarce!

Pentru că nu dădu semne de plecare, Ana căută cu privirea după ceva cu care să-l lovească. Nu avea pe ce să pună mâna.

— Înţeleg cum te simţi…

— Cum îndrăzneşti să îmi spui tu mie cum mă simt! strigă Ana. *Habar n-ai!* Unul dintre ai tăi mi-a ucis fiica!

— Ba da, Ana, ştiu, zise Ahmed blând. Unul dintre ai tăi mi-a ucis soţia.

Ana ştia că vocea lui nu răsuna de furie şi răutate ca vocea ei. Vedea durerea şi bunătatea din ochii lui de abanos, dar îşi închise inima. Ahmed se apropie de ea.

— Când tatăl soţiei mele era pe moarte, s-a dus la el în Hebron să-l îngrijească. Armatele de comando israeliene au făcut o razie în casa greşită, în căutare de terorişti. Nu s-au uitat. Pur şi simplu şi-au descărcat mitralierele asupra locatarilor. Nada şi tatăl ei au fost ucişi pe loc.

Cuvintele lui, felul demn şi blând cu care le rostise o mişcară profund. Oricum nu voia să aibă nimic de a face cu el, însă, când îi vorbi din nou, fu mai puţin vehementă.

— Ieşi sau sun pe cineva să te scoată afară.

Încercă să îşi împingă scaunul spre telefon, dar avea frâna pusă. Era prea răvăşită ca să îşi amintească de unde se debloca.

— Voiai să ştii de ce am tot venit să te văd, zise el.

— Nu îmi pasă de ce ai venit. Vreau să pleci!

— Aş vrea, dar nu pot… am venit pentru că Dumnezeu mi-a spus să vin.

— E ridicol să spui aşa ceva!

Ahmed traversă încet salonul şi se aşează pe scaunul vizitatorilor, cu faţa spre scaunul cu rotile. Se aplecă înainte, cu coatele pe genunchi, astfel încât ochii lor să fie la acelaşi nivel. Intensitatea şi compasiunea din ochii lui o dezarmară.

— Ori de câte ori mă rog pentru tine, Ana, de fiecare dată Dumnezeu îmi vorbeşte din acelaşi verset din Scriptură,

care se află în Psalmi: „Cât de scumpă este bunătatea Ta, Dumnezeule! La umbra aripilor Tale găsesc fiii oamenilor adăpost”.

La auzirea cuvintelor spuse cândva de Jake, o invadară lacrimile. Nu le mai auzise rostite cu voce tare de la moartea Rahelei. De unde ştia acest om? îşi îngropa faţa în mâini şi se puse pe plâns.

— Ştiam că mesajul este pentru tine. Putem să avem încredere în dragostea infailibilă a lui Dumnezeu, Ana.

O lăsă singură să poată jeli, dar se întoarse a doua zi dimineaţa.

— Am venit să te ajut cu recuperarea fizică, o informă el. Înţeleg că vărul tău are treabă şi că soţia lui locuieşte în Galileea. Le-am spus că mi-ar plăcea să vin în fiecare zi şi să lucrez cu tine. Am experienţă cu astfel de terapii.

Ana îi întoarse spatele.

— Nu vreau ajutorul tău.

— Ştiu, zise el blând, dar tot ţi-l ofer.

Prinse mânerele scaunului cu rotile şi eliberă frânele.

— Evreii şi arabii sunt duşmani, zise Ana. Ahmed oftă.

— Legea „ochi pentru ochi” ne-a orbit pe toţi. Ceea ce caută cu ardoare popoarele noastre şi nu pot găsi este harul.

A fost prima dintre multele zile pe care Ahmed le-a petrecut cu ea. Odată instalată proteza, Ana avea nevoie să îşi fortifice muşchii atrofiaţi, să se acomodeze cu piciorul cel nou, să înveţe să meargă.

— Este imposibil, plângea ea într-o zi, după a o sută nereuşită. Nu mă voi obişnui niciodată. Este prea greu.

Încă o dată, Ahmed o ajută să se ridice.

— Odihneşte-te puţin, Ana, apoi încercăm din nou.

— Nu. Renunţ. De ce să merg?

— De dragul Rahelei. Te-a iubit foarte mult. Ea ar vrea să fii din nou întreagă.

— Rahela nu mai este şi nu îmi pasă dacă merg sau nu. Pot să îmi ţin cursurile şi în scaun cu rotile. Nu voi mai face

săpături, deci de ce să îmi mai bat capul?

— Trebuie să mergi de dragul ginerelui tău.

— Ce legătură are cu Ari? El şi-a dat demisia de la institut. Nici măcar nu a venit să mă vadă.

— Atâta timp cât vei fi în acest scaun, îi vei reaminti ceea ce s-a întâmplat. Trebuie să mergi, ca Ari să te poată privi fără remuşcări, ca să se poată ierta. Trebuie să îţi continui viaţa şi să te întorci la arheologie ca să nu se învinovăţească pentru că ţi-a distrus cariera. Dacă nu faci asta pentru tine, atunci fă-o pentru el. Rahela l-a iubit. Acum este un om distrus, iar Rahela ar vrea să fie din nou un om normal.

Uşor-uşor, muşchii Anei se întăreau din ce în ce mai mult. Progresiv, se obişnui cu piciorul artificial. Învăţă să meargă. Ana ajunse cu greu la o înţelegere cu Ahmed. Pe măsură ce se convingea că se poate sprijini pe el, învăţă şi să capete încredere în el. Când se simţea slabă, el era puternic; când durerea o copleşea, se purta cu milă; când se simţea singură, îi era prieten. Oricât de mânioasă şi deprimată ar fi fost, Ahmed îi întorcea întotdeauna cuvintele aspre cu vorbe blânde. Se obişnuise şi cu discursurile sale insistente. Vorbea despre Cel Sfânt aşa cum vorbea şi Jake despre Ieşua, Mesia, la fel ca Rahela.

— De ce tot vii la mine, acum că pot să merg? îl întrebă Ana trezindu-se cu el la ea acasă, într-o după-amiază.

— Pentru că nu mi-am terminat treaba. Trebuie să înveţi un lucru şi mai important decât mersul.

— Ce? zise ea nervoasă.

— Vino cu mine la o plimbare şi îţi voi spune.

Ana avea de pus note la nişte teste, de scris subiectele pentru un examen, de revizuit nişte notiţe pentru curs. Nu avea timp de joacă. Dar Ahmed îi şi luase haina din cuier. I-o întinse să se îmbrace.

— Bine, doar până la magazinul din colţ şi înapoi, zise ea, luându-şi cârjele. Oricum trebuie să cumpăr cafea. Nu mai am deloc.

Luară liftul până în hol şi se lăsară întâmpinaţi de răcoarea zilei de primăvară. Norii pufoşi, gri şi briza umedă îi aminteau de ziua în care văzuse prima dată ruinele cetăţii Gamla împreună cu Ben. Atitudinea lui Ahmed oficială, neobişnuită transforma plimbarea într-un eveniment important.

— Bine, ce trebuie să învăţ? întrebă ea şchiopătând.

— Trebuie să înveţi să ierţi.

Cuvintele o loviră în sufletul ei rănit, ca o săgeată înfiptă drept în ţintă.

— Chiar dacă ţi-ar creşte un alt picior, zise Ahmed, tot nu vei fi întreagă până când nu vei învăţa să ierţi. Înverşunarea te va roade până la ultima suflare de viaţă şi te va distruge. Este ca şi când ai turna apă sărată şi amară pe o plantă. Te vei usca uşor şi vei muri.

— Tu i-ai iertat pe soldaţii care ţi-au ucis soţia? îi întrebă ea direct.

— Da. A trebuit, din aceleaşi motive. Dumnezeu a trimis pe cineva în viaţa mea cu acelaşi mesaj pe care ţi-l spun eu acum.

— Nu cred că ucigaşii merită să fie iertaţi.

— Crima, ura şi răzbunarea sunt parte a naturii noastre decăzute, în prima generaţie după cădere, fratele şi-a ucis fratele. Şi Dumnezeu este la fel de sătul de crimă şi de ură ca noi. Ce să facă? Să ne distrugă? Scopul Lui este răscumpărarea lumii.

Ana se uită la Ahmed surprinsă.

— Exact acelaşi lucru îl spunea şi Jake mereu.

Ajunseră la magazinul micuţ din colţ, iar Ana luă o jumătate de kilogram de cafea de pe raft. După ce o plăti, se întoarseră la apartament.

— Am trăit aceleaşi războaie şi conflicte pe care le-ai trăit şi tu, Ana, numai că de cealaltă parte. Poporul meu şi-a pierdut libertatea. Familia m-a renegat. Soţia mea a fost ucisă cu bestialitate. Povara lipsei iertării pe care am cărat-o pe umeri a fost la fel de mare precum cea pe care o porţi

şi tu. Am fost sclavul ei, m-a mutilat. Până la urmă, am obosit. Tu nu ai obosit?

Ana nu răspunse. Ajunseră la bloc şi Ahmed îi deschise uşa. Urcară liftul în tăcere. Intrând în sufragerie, el încă aştepta tăcut răspunsul ei.

— Ba da, şopti ea, printre lacrimi. M-am săturat. Spune-mi ce să fac.

— Fă bilanţul, Ana. Adună tot ce ţi-au făcut. Contabilizează toate datoriile pe care duşmanii le au la tine şi anulează-le.

Ahmed stătu lângă ea şi plânse împreună cu ea, până când ura şi mânia ieşiră la suprafaţă.

— L-au ucis pe Jake, pe Rahela şi pe nepoţica mea! L-au distrus pe Ari. Mi-au furat familia, viaţa, viitorul!

— Acum, iată ce este iertarea, spuse el blând. Nu înseamnă să uiţi, nici să spui că este totul în regulă, pentru că nu este! Iertarea este anularea datoriei, ruperea ei, ştergerea contului. Numai tu poţi să faci toate acestea. E datoria ta. Poate gândeşti că astfel îi eliberezi, că scapă şi ai dreptate. Duşmanii tăi *nu* merită. Dar, atunci când ierţi, descoperi că nu pe ei îi eliberezi, ci pe tine.

— Nu pot. Este imposibil. Nu am atâta putere sau bunătate să îi iert.

— Găseşti puterea de a face acest lucru numai dacă îţi aduci aminte că Dumnezeu a făcut acelaşi lucru pentru tine. Ţi-a adunat toate relele, ţi-a anulat toate datoriile pe care le aveai faţă de El. Exact ceea ce faci în fiecare an de Iom Kipur. Vii la scaunul de judecată al lui Dumnezeu şi descoperi că şi tu meriţi să mori. Când Iisus a stat pe scaunul de judecată înaintea Sanhedrinului evreiesc, a fost nevinovat. Cu toate acestea, ei I-au găsit vină şi L-au condamnat. De ce? Cum de s-a întâmplat aşa ceva? Pentru că vina pe care i-au găsit-o a fost de fapt a ta. A fost ca şi când ar fi îndreptat degetul dreptăţii lui Dumnezeu spre tine, dar Cristos s-a oferit să stea în locul tău şi să moară pentru păcatele tale. A devenit ţapul ispăşitor în locul tău.

Aşa că Dumnezeu a rupt registrul păcatelor. Da, Scripturile spun că El „nu ne face după păcatele noastre, nu ne pedepseşte după fărădelegile noastre”. Numai prin jertfele de la Templu se putea realiza acest lucru, Iom Kipur regla conturile în fiecare an. Dar sângele mieilor şi ţapilor nu puteau să ia păcatele noastre pentru totdeauna. De aceea a fost nevoie de jertfa animalelor din nou şi din nou. Dreptatea lui Dumnezeu cerea viaţă de om pentru viaţă de om. Cristos a fost omul. Citeşte profeţiile lui Isaia: „Dar El era străpuns pentru păcatele noastre, zdrobit pentru fărădelegile noastre. Pedeapsa care ne dă pacea a căzut peste El, şi prin rănile Lui suntem tămăduiţi”.

— Ştiu că nu merit iertare, spuse Ana.

— „Nici duşmanii tăi nu o merită. Nu este drept. Nu este corect. Dar aceasta este definiţia harului, iertarea nemeritată, întotdeauna îl costă totul pe cel care o oferă, dar nimic pe cel care o primeşte. Pe Dumnezeu L-a costat Fiul Său. În timp ce îl răstigneau, Iisus a zis: „Abba, iartă-i”.

Mâinile cu care îşi acoperi faţa îi căzură pe lângă ea. Se uită la Ahmed uimită şi surprinsă.

— Sunt cuvintele pe care le-a spus Rahela înainte să moară… Vorbeam chiar înainte să explodeze bomba şi m-a întrebat dacă ştiu ce a spus Ieşua în timp ce îl răstigneau. După explozie a încercat să îmi dea răspunsul. A spus: „Abba, iartă-i…”

Ahmed o luă în braţe şi o ţinu strâns.

— Este foarte normal, nu? Rahela voia mai mult decât orice să semene cu Iisus, să arate harul Său. Cred că voia să spună aceste cuvinte şi în dreptul teroristului palestinian. Ucenicii lui Iisus trebuie să răspândească harul Său. Aşa se împlineşte răscumpărarea lui Cristos. Lumea nu va crede niciodată în harul lui Dumnezeu până nu îl va vedea demonstrat în viaţa noastră.

Cisiordania, Israel – 1999

Când Ahmed rosti cuvintele ştiu că erau şi pentru ea. Nu avea să se elibereze niciodată de mânie şi amărăciune dacă nu îl ierta pe Mark.

— Unde... cum încep? întrebă ea.

— Începi rugându-L pe Cristos să te ierte, zise Ahmed. Odată ce Duhul Său locuieşte în tine, îţi va da tăria de a-i ierta pe ceilalţi.

— Nu sunt sigură nici măcar că pot să dau ochii cu Mark încă.

— Vrei să scapi de durere şi mânie? întrebă Ana. Abby încuviinţă din cap.

— Da. M-am săturat să mă simt aşa. Aş vrea să... să simt din nou bucurie.

— Atunci, iartă-l, Abby. Chiar dacă nimic nu se va schimba în ceea ce îl priveşte pe soţul tău, ceea ce este foarte probabil, persoana pe care iertarea o va elibera eşti tu.

Când veni vremea să plece, Ahmed o îmbrăţişa pe Ana şi o sărută de plecare. Abby văzu afecţiunea pe care cei doi o aveau unul pentru celălalt. Amândoi erau urmaşii lui Cristos; crucea Lui era puntea peste hăul dintre evrei şi palestinieni, unindu-i. Anularea datoriei, încheierea socotelilor era singura soluţie pentru menţinerea păcii cu duşmanii, pe termen lung. Era soluţia pe care o oferea Iisus.

— Harul lui Dumnezeu este forţa cea mai puternică din univers, Abby, zise Ahmed. Odată ce noi, urmaşii lui Cristos, o vom duce peste tot în lume, va avea puterea de a învinge ura, prejudecăţile şi păcatul. Chiar de a răscumpăra omenirea.

Capitolul 21

Hotel Golani, Israel – 1999

— Ce-ar fi să începi prin a-l ierta pe Ari? o întrebă Ana întorcându-se la hotel.

— E bine să îi spun că ştiu că este spion?

— Da, cred că da. Spune-i cum ai aflat.

În cabana lui Ari, lumina era aprinsă. Abby îl vedea prin fereastra îngustă, stând la masă în blugi şi în tricou, lucrând la calculator. Bătu la uşă.

— Pot să intru un minut?

— Sigur că da.

Nu era nici prietenos, nici circumspect.

— Eu… hm… trebuie să îţi spun ceva, zise ea după ce-i deschise uşa.

— O, ce anume?

— Ştiu că eşti agent guvernamental. Ştiu că este misiunea ta să mă urmăreşti… că lucrezi pentru aceiaşi oameni pentru care a lucrat şi Ben.

Se aşternu o tăcere lungă, timp în care Ari o privea cu ochi mari, indescifrabili.

— De unde ţi-a venit ideea asta? zise el într-un final.

— Marwan mi-a arătat maşina care m-a urmărit de la casa lui la hotel, alaltăieri seară. La început, când mi-a spus că eşti spion, nu l-am crezut. Aşa că am rugat-o pe Ana să îmi spună adevărul… şi mi-a spus.

Ari tot nu răspundea. Redevenise agentul secret rece, insensibil, pe care îl cunoscuse la începutul săpăturilor, nu arheologul entuziasmat în care se transformase încet-încet, pe măsură ce scoseseră din pământ vila romană. Înţelegea la ce se referise Ana când vorbea despre pierderea lui Ari. Nici lui Abby nu îi plăcea omul care devenise. Se întreba dacă şi pe ea o schimbase înverşunarea pe care ea o simţea faţă de Mark.

— Ştiu că este adevărat fiindcă ştiu că Ana nu m-ar minţi,

zise Abby. Mi-a spus că eşti ginerele ei.

Îi făcu semn să se aşeze, apoi se aşeză şi el pe scaun la birou, vizavi de ea. Tot nu zicea nimic.

— Vreau să îmi spui adevărul, zise Abby. Jaful de la mine de acasă a fost parte a acestui scenariu?

— Nu mi s-a dat informaţia aceasta, zise el rigid. Pot doar să spun că, dacă a fost, au căutat dovezi ale implicării tale… sau pentru că au vrut să verifice dacă ai contactat pe cineva.

— Mi-ai citit e-mailurile?

Pentru că nu răspunse, Abby luă foc.

— Dacă ai făcut ceva care îmi pune copiii în pericol, jur că…! Că… ce? Că se va răzbuna? Exact ce făcea Ari. De asta se făcuse agent. Dacă ea simţea atât de multă ură faţă de oamenii care doar îi ameninţaseră familia, oare ce simţea Ari, care îşi pierduse soţia şi copila nenăscută? Putea să-i înţeleagă dorinţa arzătoare după răzbunare. Şi Ana pierduse tot ceea ce iubea, însă găsise o putere mai mare decât ura sau răzbunarea. Găsise puterea de a ierta.

— Este datoria mea, zise Ari încet. Nu mi-am făcut decât datoria. Abby trase aer adânc ca să se calmeze.

— Ştiu că nu mă crezi, dar nu am avut nicio legătură cu moartea lui Ben.

Ari ridică uşor din umeri. Stând rezemat în scaun, cu o mână odihnită pe birou, se juca cu tastele de la laptop şi vorbea.

— Nu contează ce cred eu. Mi s-a încredinţat misiunea să te urmăresc, aşa că asta am făcut.

— Încerc să găsesc tăria de a te ierta pentru că mi-ai invadat intimitatea… pentru că m-ai folosit atunci când m-ai luat în braţe şi eu am plâns…

— Te înşeli, zise el tăios.

Se ridică drept în picioare şi se uită direct în ochii ei, fără să o slăbească.

— Dacă te-am folosit atunci, nu a fost în felul în care crezi tu. Am fost trimis să duc la capăt o sarcină, în calitate de

profesionist. Trebuia să fiu dur cu tine, să te presez, să te sperii dacă era nevoie. Nu trebuia să las sentimentele personale să îmi stea în cale. Dar, pentru prima dată în cariera mea, am eşuat. Moartea lui Ben a fost o lovitură dureroasă. Am avut nevoie de mângâiere la fel de mult ca tine în ziua aceea.

Privirea în sfârşit îi cedă şi se uită în altă parte.

— Ben mi-a fost mentor, un prieten bun şi unchiul Rahelei. Nu îmi imaginez de ce Shur m-a pus pe mine să mă ocup de caz, în aceste circumstanţe. Probabil că avea nevoie de un arheolog ca să fie convingător.

— Stai puţin… lucrezi pentru agentul Shur? Vrei să spui că toată scena aceea în care el mă interoga şi ai venit tu să mă salvezi… a fost teatru?

— Dov Shur este şeful meu. A fost şi şeful lui Ben.

— Ştii de ce a fost ucis Ben?

— Pot să presupun.

Ari se opri, jucându-se din nou cu tastatura calculatorului.

— Ben era un intermediar al procesului de pace. Din câte înţeleg eu, făcea curse cu avionul între israelieni şi palestinieni, livrând termenii pe care fiecare dintre părţi era dispusă să le ofere pentru pace şi concesiile pe care fiecare parte era dispusă să le facă. În ultima vreme au dat mult înapoi, informaţii din interior ajungeau la grupurile militare care sunt împotriva păcii. Au fost şi sabotaje. Ben încerca să afle sursa scurgerii informaţiilor. Probabil era foarte aproape.

— Uite ce este, Ari, şi eu aş vrea să îl găsim pe ucigaşul lui Ben. Dar este o pierdere inutilă de timp să mă urmăreşti. De ce nu cauţi adevăratul ucigaş? Ben spunea că a găsit trădătorul, îţi aminteşti? De ce nu îl cauţi şi tu?

Ari deveni foarte tăcut.

— Ce vrei să spui?

— Au fost ultimele cuvinte ale lui Ben înainte să moară. A zis că este sigur că există un trădător.

— Mie mi s-a spus că nu a zis nimic înainte să moară.

— Ba a zis! Le-am spus şefului tău şi celuilalt agent care m-a interogat la aeroport ce a zis Ben.

— Ce le-ai spus?

— Care au fost ultimele cuvinte ale lui Ben. A îngăimat ceva care semăna cu toarnă sau turna… şi a mai spus că există un trădător. Era sigur că există un trădător.

— Nu s-a găsit nici urmă din informaţiile pe care le-a avut Ben. Presupunem că le-a luat ucigaşul. Dar îl cunosc pe Ben. Dacă ar fi avut dovezi că ar exista un trădător, mai ales după ameninţarea cu bomba din Amsterdam, ar fi făcut o copie de rezervă a acelei informaţii şi ar fi ascuns-o undeva. Unul dintre motivele pentru care te-am urmărit a fost în eventualitatea că ai avea acea informaţie şi că ai fi încercat să i-o dai cuiva.

— Dar Ben nu mi-a dat nimic.

— Ai putea să o ai şi să nu ştii, zise el încet. Dar bănuiesc că ţi-au căutat bine prin lucruri? Ştiu că au căutat şi în avion.

— Adică spui că poate mi-a dat-o mie? Un astfel de gând o speria pe Abby.

— Cum ar arăta oare această informaţie? Un microfilm? Un CD?

— Nimic care să ţină de tehnologie. Ben nu ar fi avut timp. Dacă ţi-a dat ceva, trebuie să fi fost în avion.

— A stat chiar lângă mine tot timpul, mai puţin când…

Abby se opri, prea şocată şi speriată să îşi termine propoziţia. *Era* implicată şi ea în toată treaba aceasta. Fusese implicată până-n gât.

Ari o luă de umeri, aproape că o durea strânsoarea lui.

— Mai puţin când? Spune-mi!

— Biblia… am găsit nişte notiţe ciudate în ea… şi Ben mi-a împrumutat Biblia când eram în avion.

— Arată-mi!

Ari o luă de mână şi o ridică în picioare, grăbindu-se să ajungă în camera ei de alături. Când scoase Biblia din rucsac, îi tremurau mâinile.

— Tora, suspină Ari. Ai zis că a îngăimat ceva care semăna cu toarnă sau turna… oare să fi zis Tora?

Abby îşi dădu seama că, printre suspine şi gemete, nu auzise bine ultima silabă.

— Da. Exact aşa a zis.

— Arată-mi însemnările.

Abby le găsise împrăştiate prin Psalmi. Deschise acolo şi o răsfoi, ridicând Biblia în lumină până când găsi câteva dintre literele respective.

— Aici… zise ea, dându-i Biblia lui Ari.

Îşi puse ochelarii ca să o cerceteze de aproape.

— Arată ca un cod de modă veche despre care am auzit că foloseşte capitole şi versete din Scriptură, zise el.

— Poţi să îl descifrezi?

— Numai dacă ştiu care este versetul cu care a început Ben. Altfel, sunt doar însemnări întâmplătoare, unele chiar momeli care pun în dificultate şi prelungesc rezolvarea electronică. Capitolul şi versetul-cheie din Scriptură îţi spun cum să îl decodifici.

— Nu sunt sigură că înţeleg. Cum găsim versetul-cheie?

— Cred că Ben ţi l-a spus în cursul discuţiei voastre. Îţi aminteşti să-ţi fi spus vreun verset?

Abby se străduia să îşi amintească, dar, din cauza încordării, memoria ei era goală.

— Când am decolat, recita ceva din psalmi pentru că eu eram foarte speriată, iar el…

— Nu.

Ari clătină din cap, nerăbdător.

— Mai târziu, în timpul zborului. După ce aţi stat de vorbă. După ce a fost sigur că nu eşti implicată în atentatul cu bombă. După ce s-a hotărât să pună codul în Biblia ta. Când a împrumutat-o?

— A luat-o cu el în spatele avionului când s-a dus să se roage cu ceilalţi bărbaţi.

— După aceea, a citat vreun verset?

Abby închise ochii, încercând să se întoarcă la momentul

din avion, să şi-l imagineze pe Beniamin Rosen pe scaun lângă ea, să îşi amintească ceea ce spusese. Trecuse aproape o lună. Citise multe versete din Scriptură de atunci.

— Îmi pare rău... nu-mi amintesc.

Pe faţa lui încruntată întrezări mânia şi frustrarea.

— O iau eu, te rog, zise el, ridicând Biblia. Shur va vrea să o desluşească pe calculator. Acesta este numărul meu de pager. Sună-mă şi lasă-mi un mesaj dacă îţi aminteşti şi altceva.

Însă, după ce Ari îi dădu cartea de vizită şi plecă, începu să se întrebe dacă procedase bine. Cine l-a ucis pe Ben intenţionase să saboteze procesul de pace. Ari îi ura pe palestinieni pentru că îi uciseseră soţia şi copilul. Chiar ei îi mărturisise că nu credea în intenţiile lor de pace, nici acum, nici altă dată.

De ce şeful lui nu îi spusese lui Ari care fuseseră ultimele cuvinte ale lui Ben? Oare pentru că şi el îl suspecta pe Ari Bazak că ar fi trădător?

Excavări la Degania – 1999

Abby fu foarte surprinsă să îl vadă pe Ari a doua zi dimineaţa la săpături, ca toţi ceilalţi. Continuă lucrările la vilă ca şi când nu ar fi fost nimic altceva decât un arheolog. Acestea erau ultimele lor zile de lucru. Lui Abby îi părea rău că se terminau. Spre dimineaţă, Ana strânse grupul în jurul ei pentru a le ţine ultimele cursuri.

— Am văzut că Israel a fost o naţiune aflată în criză pe vremea Domnului Iisus, începu ea. Oamenii care au locuit aici au suferit opresiunea duşmanilor. Am vorbit despre farisei, saduchei şi zeloţi, despre felul în care au răspuns ei la criză, prin retragere, compromis şi răzbunare. Când a apărut Mesia care le fusese promis, toate cele trei grupări au ratat venirea Lui din cauza aşteptărilor greşite, care i-au indus în eroare. Vedeţi voi, toţi aşteptau să îi elibereze de

duşmanii lor, romanii, continuă ea. Dar Iisus a ştiut că adevăratul duşman care ne ţine legaţi nu „cutreieră străzile”, ci este în noi, este propria noastră natură păcătoasă. Iisus a extins harul lui Dumnezeu întregii omeniri. Este cheia care ne eliberează din sclavie, cheia împărăţiei.

De unde stătea, Abby îi vedea atât pe Ari, cât şi pe Marwan, în picioare în părţi opuse ale grupului de voluntari care se adunase. Marwan avea mâinile în buzunar, Ari braţele încrucişate pe piept, dar aproape aceeaşi expresie pe feţele lor. Niciunul nu era dispus să ierte. Amândoi ar fi vrut să atace duşmanul şi să-i răzbune pe cei dragi. Intre ei, socotelile nu vor fi niciodată încheiate, îşi aminti cuvintele lui Ahmed, strategia „ochi pentru ochi” îi orbea pe amândoi.

— Pacea între semeni nu se câştigă prin victorii militare, le spuse Ana. Se câştigă atunci când arătăm harul lui Dumnezeu unii altora. Pacea cu Dumnezeu nu vine din faptele noastre bune sau prin respectarea unui set de reguli şi ritualuri, nici prin jertfe. Jertfa care aduce pacea a fost deja adusă de Iisus Cristos; preţul pentru răscumpărarea noastră a fost plătit deja. Urmaşii lui Iisus primesc har fără să îl merite, fără să îl cumpere. În schimb, ei sunt purtătorii acestui har, care arată lumii răscumpărarea Sa. Am descoperit aici două case foarte diferite; una luxoasă, cealaltă foarte săracă. Mulţi conducători, printre care şi romanii, şi-au construit împărăţii pe spatele poporului. Dar împărăţia lui Iisus este total diferită de toate împărăţiile pământeşti. Conducătorii acestei împărăţii nu stăpânesc peste supuşi, ci sunt slujitorii acestora. Nu îşi construiesc bogăţii şi putere pe seama celorlalţi, ci, ca un păstor, îşi dau viaţa de bunăvoie pentru oile lor. Împărăţia Lui, pacea Lui vine când ne iertăm datoria unii altora, aşa cum a fost iertată şi datoria noastră. Am fost învăţaţi să ne rugăm: „Vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta pe pământ”. Adică în conformitate cu planul şi designul lui Dumnezeu. Aş vrea să închei citindu-vă un verset din Psalmi, zise Ana. Să fie

pentru voi ca o aducere aminte a unităţii în Cristos: „Iată, ce plăcut şi ce dulce este să locuiască fraţii împreună!”

La auzul versetului din Scriptură, Abby tresări ca şi când cineva ar fi luat-o de umeri şi ar fi scuturat-o. Asta era! De cum îl rosti, Abby recunoscu versetul-cheie al lui Beniamin Rosen. I–l citise înainte să îi dea înapoi Biblia. Trebuia să îi spună lui Ari neîntârziat.

Dar, când îl privi din nou, un ghimpe de suspiciune îi strânse inima. Dacă Ari era ucigaşul, versetul nu ar ajuta la rezolvarea misterului care cuprinsese împrejurările morţii lui Ben.

Abby nu ştiu ce să facă.

Se tot gândi la dilema ei, în drum spre hotel, în timp ce făcea duş, ascultând ce discutau ceilalţi voluntari la prânz. În drum spre casă, trecând pe lângă cabana Anei, îşi dădu seama că ea, mai mult decât oricine altcineva, ar vrea ca ucigaşul lui Ben să fie prins. Bătu la uşa ei.

— Te rog, iartă-mă că te întreb ceva atât de sensibil, zise Abby în timp ce Ana o invita înăuntru, dar am nevoie să ştiu răspunsul tău. Cred că am cheia care rezolvă crima lui Ben. Am avut-o de fapt tot timpul, dar nu am ştiut. Dar acum nu ştiu cui să i-o încredinţez. Ultimul lucru rostit de Ben a fost că există un trădător.

Abby trase adânc aer în piept, apoi zise:

— Luând în calcul că Ari simte ce simte despre pacea cu palestinienii, este posibil... crezi că ar fi putut avea vreo legătură cu moartea lui Ben?

Ana nu răspunse cu mânie sau şocată. Stătea pe braţul fotoliului cu privirea în covor, căzută pe gânduri. Îi luă mult timp, dar, când răspunse, rosti cuvintele cu siguranţă absolută.

— Nu. Nu este posibil. Dragostea lui Ari pentru Ben este mai puternică decât ura lui pentru duşmani.

— Mulţumesc, răsuflă uşurată Abby şi o îmbrăţişa pe Ana împăcată. Atunci Ari îl va găsi pe ucigaşul lui Ben.

Abby se grăbi să ajungă înapoi la cabana ei şi bătu la uşa

lui Ari. Nu primi niciun răspuns, aşa că încercă mânerul şi văzu că era încuiată. Avea draperiile trase. Se hotărî să îi lase un bilet, pe care îl prinse în tocul uşii, în care îl ruga să treacă pe la ea de cum se întoarce. Apoi se întoarse în camera ei şi aşteptă.

Încercă să-şi citească meditaţia, dar nu ajunse prea departe când îşi dădu seama că nu mai avea Biblie. Se ridică în picioare, luând la pas camera îngustă, aruncându-şi privirea pe fereastră de câte ori trecea pe lângă ea, cu ochii după Ari. Dintr-odată îşi aminti de cartea de vizită pe care i-o dăduse cu numărul lui de pager. Abby scotoci în buzunarul pantalonilor pe care îi purtase cu o seară în urmă, apoi formă repede numărul. Robotul îi spunea să lase un mesaj după bip.

— Ari, sunt Abby. Mi-am amintit versetul lui Ben! Sună-mă cât de repede poţi!

Cu puţin timp înainte de cină, cineva bătu la uşa ei. O deschise, aşteptând să îl vadă pe Ari şi dădu cu ochii de Dov Shur, agentul de la aeroport, cu părul cărunt şi cârlionţat şi mustaţa ca din reclamele la lapte. Era îmbrăcat în haine obişnuite, pantaloni şi haină sport, fără cravată, cu legitimaţia prinsă la buzunar. Zâmbea şi flutura bileţelul pe care i-l scrisese lui Ari, purtându-se mult mai prietenos decât atunci când îl cunoscuse.

— Bună ziua, sunt Dov Shur, şeful lui Ari. Nu se întoarce, mă tem. Nu mai are rost să te urmărească dacă ştii cine e. Pot să intru?

Abby se dădu la o parte şi îi făcu loc să intre. Dov Shur închise uşa în spatele lui, vârî biletul în buzunar, apoi trase scaunul de sub masă şi se aşeză. – Orice aveaţi nevoie să îi spuneţi lui Ari, puteţi să îmi spuneţi şi mie. Ştiu totul despre codul pe care Ben l-a scris în Biblia dumneavoastră.

Abby nu putea vorbi. Nu îl cunoştea pe acest om, iar apariţia subită o neliniştea. Doar acum câteva ore îl suspectase pe Ari că ar fi fost trădător… cu atât mai mult pe acest străin. Până va şti sigur, se hotărî să nu aibă

încredere în nimeni. Informaţia îl costase pe Ben Rosen viaţa.

— Nu… nu era nimic… important, se bâlbâi aşezându-se pe pat. Doar o întrebare despre podeaua de mozaic pe care am găsit-o.

Se înclină din scaun, cu o privire sinceră, plină de remuşcări.

— Am venit să îmi cer scuze în numele guvernului nostru pentru că v-am ţinut sub urmărire. Aveaţi dreptul la intimitate, iar noi am încălcat acest drept.

Abby oftă uşurată.

— Cel mai mult m-a supărat spargerea casei mele din Indiana.

— Dar nu am avut nimic de a face cu asta.

Când îi spuse, o privi direct în ochi. Abby se simţi atât de eliberată, încât nu putu decât să admită dând din cap.

— Speranţa mea sinceră, doamnă MacLeod, este că agentul Bazak v-a explicat totul, că înţelegeţi acum de ce am fost nevoiţi să vă urmărim şi că ne veţi ierta.

Abby înghiţi în sec.

— Bineînţeles. Deja i-am spus lui Ari că l-am iertat.

— Mulţumesc.

Bărbatul se lăsă pe spate în scaun, părând să se relaxeze puţin.

— Beniamin Rosen a fost unul dintre cei mai buni oameni ai mei… şi un bun prieten. Aş face orice să îl găsesc pe ucigaşul lui. Presupun corect că şi dumneavoastră aţi fi disponibilă să ajutaţi la găsirea ucigaşului său?

— Da, desigur.

— Bine. Atunci aş vrea să vă rog să faceţi ceva pentru noi. Aş vrea să îl sunaţi pe prietenul dumneavoastră palestinian, Marwan Ashrawi, şi să îl invitaţi să vină aici.

— Dar de ce?

— Ca să pot vorbi cu el. Ştia de undeva că Ari este agent. Trebuie să ştiu de unde are informaţia.

Abby ezită, nedorind să fie implicată în vreun fel în

problemele palestinienilor şi ale israelienilor. Marwan avea încredere în ea. Îi spusese că luaseră masa împreună ca semn al acestei încrederi.

— Nu cred că pot să fac acest lucru, spuse ea. Shur suspină.

— Nu mă înţelegeţi greşit, am putea să fim aspri cu Ashrawi fără ajutorul dumneavoastră dacă am vrea. L-am fi putut ridica deja pentru interogatoriu. Azi a fost la sit, nu? Mă tem că, dacă l-am încolţi, ar nega că v-ar fi spus vreodată ceva. Dar dacă sunteţi şi dumneavoastră aici de faţă ca martor... ei bine, nu ar mai putea nega, nu?

Abby era confuză. Nu putea gândi. Simţea că e ceva în neregulă.

— Vă rog, doamnă Abby, o rugă agentul Shur. Vreau să vorbesc cu el într-un mediu neamenințător. Aş prefera să nu fiu nevoit să îl târăsc la secţie.

Abby îşi aminti ce îi povestise lui Marwan despre fiul său reţinut şi interogat fără motiv. Nu ar fi vrut ca Marwan să treacă printr-o scenă la fel de umilitoare, dar tot îi era greu să îşi dea acordul.

— Nu îi ştiu numărul de telefon, zise ea.

Agentul Shur căută în buzunarul hainei sport şi scoase o bucată de hârtie cu un număr scris pe ea. Apoi trase telefonul la marginea mesei, ca să poată ajunge la el.

— Dacă vrea să ştie de ce îl chemi, poţi să îi spui că are legătură cu Ari Bazak, ceea ce e adevărat. Nu trebuie să îi spui că sunt eu aici.

Abby simţea că ceva nu este în regulă în ceea ce îi cerea să facă, dar totodată intuia că nu are de ales. S-ar simţi şi mai rău dacă l-ar aresta pe Marwan şi l-ar interoga cu forţa. Trăgând adânc aer în piept, formă numărul.

— Marwan, sunt Abby, zise ea când acesta răspunse la telefon. Ai putea, te rog, să vii până la hotel acum? Aş vrea să te rog ceva.

— Ce s-a întâmplat?

— Aş prefera să nu spun la telefon. Este legat de ceea ce

am vorbit în seara aceea. Stau în cabana numărul doisprezece.

Îi luă mult timp lui Marwan să răspundă. Abby aproape spera să o refuze.

— Bine, zise el până la urmă. Dă-mi douăzeci de minute.

— Nu te simţi în regulă că ai făcut acest lucru, nu-i aşa? zise Shur după ce închise telefonul.

Avea o voce miloasă.

— Înţeleg. Dar, te asigur că, dacă Ashrawi are o explicaţie logică pentru ceea ce ştie, atunci totul va fi bine.

— Marwan mi-a spus că face săpături în fiecare vară de mai mulţi ani. Poate că a auzit că Ari renunţase. Ştiu că au fost zvonuri despre asta, pentru că şi dr. Voss le-a auzit.

— Vedeţi dumneavoastră? zise Shur, sunt sigur că există o explicaţie rezonabilă şi că apoi domnul Ashrawi va fi liber să plece.

Dar, în timp ce aşteptau, încercând să discute diverse cu agentul Shur, Abby îşi dădu seama că nu-şi putea explica de unde ştia Marwan despre Beniamin Rosen. Regreta profund că se implicase în toate astea şi că probabil îl trădase pe Marwan, când cineva bătu la uşă. Agentul Shur îi făcu semn să răspundă.

— Mulţumesc că ai venit, Marwan, îi zise ea când îl văzu. Intră.

Se dădu la o parte ca să îi facă loc să treacă, apoi închise uşa. Când se întoarse spre agentul Shur, acesta avea un pistol îndreptat spre ei.

— Nu ţipaţi, zise el icnind. Staţi jos pe pat şi nu scoateţi o vorbă.

Dar Abby deja căzuse pe pat fără să vrea pentru că i se înmuiaseră genunchii. O undă de şoc o trecu ca un fulger. Shur îi înfipse lui Marwan arma în ceafă, căutându-l repede de arme, apoi îl împinse pe pat lângă Abby. Toată culoarea de pe faţa lui Marwan pălise. Se ruga ca Shur să înceapă interogatoriul despre Ari şi să termine cât mai repede, fără să îi prelungească teroarea. Shur se uită la ceas. Când în

final puse întrebarea, nu avea nicio legătură cu Ari.

— Ai venit cu maşina? întrebă el încet. Marwan încuviinţă.

— Este parcată afară?

— Da.

Trecură minute lungi, timp în care Shur se aşeză din nou pe scaun, aşteptând. Nu zicea nimic, însă ţinea ferm arma îndreptată spre ei. Abby tremura din cap până în picioare. Simţi frica încolţind şi în inima lui Marwan, care aştepta lângă ea. Respira neregulat şi greu.

— De ce... vru să întrebe Marwan, dar Shur îl reduse la tăcere trăgând piedica şi îndreptând arma spre faţa lui.

În acest gest, Abby observă pentru prima dată că Shur purta o pereche de mănuşi foarte subţiri.

Dintr-odată, ştiu fără urmă de îndoială că Shur era trădătorul care îl ucisese pe Beniamin Rosen. Asta încercase Ben să îi spună, nu că *sigur* există un trădător, ci că *Shur* era trădător.

— O, Doamne! şopti ea.

O trecură valuri de greaţă şi răceală.

— Îmi pare rău, Marwan, nu am ştiut.

— Dar ţi-ai fi dat seama, spuse Shur cu glas scăzut şi rece. Ţi-ai fi amintit până la urmă versetul pentru codul lui Ben şi ţi-ai fi dat seama.

Oftă şi dădu din cap ca şi când i-ar fi părut rău cu adevărat.

— Ar fi trebuit să mergi acasă când ţi-am prădat casa, doamnă MacLeod. Ar fi fost cel mai înţelept lucru.

Abby se lupta să nu vomite, holbându-se la ţeava căscată a pistolului. Shur avea de gând să o omoare. Gândul morţii nu era atât de înspăimântător ca aşteptarea, întrebându-se ce va simţi. O durea gâtul chinuindu-se să respire. Mai trecură câteva minute de agonie până când Shur se uită din nou la ceas, apoi vorbi.

— Gata, Abby. Aş vrea să îţi dai jos pantofii, să dai la o parte aşternuturile şi să te întinzi în pat, te rog.

— Nu... înainte să rostească tot cuvântul, Shur era deja în

picioare înfigând arma în ceafa lui Marwan.

— Hai!

Nu ridică vocea. Nu era nevoie. Cu mâini tremurânde, se chinui bâjbâind să îşi desfacă sandalele, apoi trase aşternuturile şi se întinse pe cearşaf.

— Îmi pare rău… îi şopti lui Marwan din nou.

— E rândul tău, îi spuse Shur lui Marwan. Dă-ţi jos pantofii şi întinde-te lângă ea.

— Refuz, zise Marwan. Poţi foarte bine să mă omori şi să terminăm.

Nu clipi nici măcar când îi înfipse ţeava puştii în cap.

— O, *va veni* şi moartea, zise Shur rece, dar poţi alege: amant sau violator. Cum crezi că se vor simţi soţia şi copiii tăi?

Marwan închise ochii. Făcu ce îi spusese Shur, se întinse pe spate lângă Abby.

Shur se întoarse înapoi pe scaun, cu mâna liberă începând să dibuie prin buzunarele hainei după ceva. Urmărindu-l, Abby se întreba dacă ea sau Marwan sau poate amândoi împreună ar trebui să facă vreo mişcare. Doar nu putea să ţină arma aţintită asupra a doi oameni în acelaşi timp, nu-i aşa? Marwan era într-o formă fizică mult mai bună decât agentul burtos, cu umeri rotofei. Nu aveau nimic de pierdut dacă încercau, oricum ar fi murit amândoi.

Dar, înainte să apuce să îi dea vreun ghiont lui Marwan, Shur scoase din haină o pereche de cătuşe.

— Ridicaţi braţele deasupra capului, le ordonă el. Amândoi. Prinse un capăt de încheietura mâinii lui Marwan, apoi strecură cătuşele pe după grilajul de alamă de la capul patului şi cealaltă parte de încheietura mâinii lui Abby. Niciunul nu se putea ridica.

Shur puse arma pe masă şi căută din nou în buzunar, scoţând o pungă de plastic în care era o armă mai mică. În timp ce o desfăcea cu grijă, Abby presupuse că era arma cu care îl ucisese pe Beniamin Rosen. Shur o vârî în mâna liberă a lui Marwan.

— Nu te teme, îi zise în batjocură. Nu este încărcată... încă.

Îl forţă pe Marwan să o cuprindă cu mâna şi să strângă trăgaciul ca să aibă amprentele lui, apoi i-o luă. Când Shur scoase un set de gloanţe din buzunar ca să o încarce, Abby începu să ofteze. Ştia că va muri prima. Shur va face să pară că fuseseră amanţi, că Marwan o ucisese şi apoi fusese oprit de Shur când încerca să fugă. Abby închise ochii şi începu să se roage. Nu pentru scăpare, era prea târziu pentru aşa ceva, ci pentru iertare. Ştia că nu o merită decât dacă îl ierta şi ea pe Mark, dar mai ştia şi că Dumnezeu era plin de milă.

O, Doamne, Te rog, iartă-mă, se rugă ea în gând. *Îmi pare atât de rău pentru că...*

Dintr-odată, uşa cabanei se deschise larg, împinsă cu piciorul de afară.

— Lasă arma, Shur! strigă cineva.

O explozie asurzitoare de foc de armă umplu camera. Abby ţipă şi se cuibări lângă Marwan căutând protecţie. Auzi sunetul de pahare sparte şi de aşchii rupte. Dacă era rănită, nu simţea nicio durere.

Când împuşcăturile încetară, deschise ochii larg şi îl văzu pe agentul Shur căzând încet-încet la pământ. Arma pe care o încărcase îi alunecase din mână şi se prăbuşise la pământ cu câteva secunde înaintea lui. Cioburile de geam spart umpluseră covorul.

Ari Bazak stătea în prag, cu arma în mână.

— Sunteţi bine? îi întrebă.

— Da... cred, zise Marwan, tremurând.

Abby suspina prea greu ca să poată răspunde. Ari se aşeză lângă ea, pe marginea patului şi o luă în braţe. Tremura din tot corpul, la fel ca ea.

— Este în regulă, o linişti el, lipită strâns de el cu braţul liber. Totul va fi bine.

Capitolul 22

Hotel Golani, Israel – 1999

Abby îndesă ultimele lucruri în valiză şi îi închise uşor capacul.

— Cred că asta e tot, spuse ea, aruncând o ultimă privire prin cameră.

— Uite, stai să te ajut.

Ana se aşează pe capac ca Abby să îi poată închide fermoarul. Când terminară, cele două prietene se căutară cu privirea.

— Sunt atâtea lucruri pe care aş vrea să le spun, zise Abby, luând mâinile Anei. Un simplu „mulţumesc" nu prea e de-ajuns. Nu cred că mi-aş fi revenit vreodată din… necazul meu… fără ajutorul tău.

După schimbul de focuri, mai mulţi agenţi roiseră prin camera lui Abby, după ce Ari terminase. Chemaseră o ambulanţă pentru Shur, apoi măturaseră camera după dovezi, luându-le declaraţii ei şi lui Marwan, apoi punând cap la cap frânturile de evenimente. Mai târziu, Abby se retrăsese în cabana Anei, mutându-şi lucrurile în camera goală de alături, pentru ultimele patru zile de excavări. Acum, mult prea repede, venise timpul să îşi spună la revedere.

— Mă bucur că am putut să ajut, zise Ana, îmbrăţişând-o. Îmi pare rău că a trebuit să fii martoră la partea violentă a ţării mele nu o dată, ci de două ori. Să sperăm că următoarea vizită pe care o vei face în Israel va fi una fără evenimente. Până atunci, promiţi să te rogi pentru pace în Ierusalim, aşa cum ne-a îndemnat regele David în Psalmi?

— Da, promit că mă voi ruga.

Ana îi dădu drumul, iar Abby ridică valiza de pe pat şi o puse pe podea.

— Mă voi ruga şi pentru Ari, zise Abby. Îmi pare rău că nu am avut ocazia să îmi iau la revedere.

— Am fost ieri pe la el, zise Ana.

— Ce mai face?

— Încă încearcă să îşi revină după schimbul de focuri. A fost un şoc mare să afle că propriul său şef era un trădător şi un ucigaş. Cu atât mai greu să îndrepte arma spre prietenul său şi să tragă. Dar, cu toate astea, va fi bine.

— Nu i-am mulţumit niciodată lui Ari pentru ce a făcut. După evenimente, lucrurile s-au agitat… iar eu am fost varză.

— Cine nu ar fi, zise Ana, după o asemenea atingere a morţii. Abby îşi puse geanta de voiaj pe podea, lângă valiză, şi oftă.

— Se spune că în asemenea momente viaţa îţi trece rapid prin faţa ochilor, dar mie nu mi s-a întâmplat aşa, deşi am fost sigură că voi muri. Dacă a fost un lucru în viaţa mea care să-mi fi dat o perspectivă nouă, atunci aceste săpături la care am participat sunt acel lucru. Am privit timpul şi istoria din perspectiva lui Dumnezeu, ceea ce m-a ajutat să înţeleg cât de scurtă este viaţa de fapt… şi cât de importantă. Se poate sfârşi foarte repede. A mea aproape se sfârşise.

— Jake zicea că viaţa este darul lui Dumnezeu pentru noi. Ar trebui să ne bucurăm de ea şi nu ar trebui să o irosim nicio secundă înecând-o în amărăciune. Îi plăcea foarte mult privirea de ansamblu pe care descoperirile mele arheologice o aduceau.

— Şi mie. Mă tot gândesc la toate straturile civilizaţiei, toţi acei oameni ca Lea şi Ruben care au trăit şi au murit, lăsând în urmă amintirea vieţii lor. Fiecare au avut rolul lor în planul lui Dumnezeu… iar acum e rândul meu. Ceea ce las în urmă depinde numai de mine, nu-i aşa?

Ana încuviinţă din cap.

— Ai hotărât ce vei face când vei ajunge acasă?

— Nu… nu prea. Ştiu că vreau să îmi asum rolul meu în planul lui Dumnezeu… şi în împărăţia Lui. Doar că încă nu ştiu ce anume.

— Îţi va arăta El. Între timp, ai grijă să nu te împotmoleşti încercând să găseşti un scop în tot ceea ce ţi se întâmplă. S-ar putea să nu vezi niciodată unde se potriveşte aventura soţului tău în planul lui Dumnezeu, de exemplu, aşa cum s-ar putea ca nici eu să nu înţeleg niciodată pe deplin de ce a trebuit să îi pierd pe Jake şi pe Rahela. Suntem prea aproape ca să putem avea privirea de ansamblu.

— Cred că înţeleg ce spui, zise Abby încet. Când Lea a murit la Gamla, probabil nu a înţeles de ce ţara ei era nimicită şi poporul risipit.

— Probabil că nu. Numai la o distanţă de două mii de ani începem să vedem care a fost planul lui Dumnezeu, de a vesti împărăţia Sa în toată lumea. Nu pot cuprinde un plan atât de vast, tu poţi, Abby?

— Nu, şopti ea. Depăşeşte puterea mea de înţelegere.

— Dar ştii ce mă uimeşte şi mai mult? ridică Ana vocea discret. Lui Dumnezeu îi pasă profund de fiecare om în parte. Acum două mii de ani, a comandat podeaua de mozaic cu un anumit scop. Apoi, a ţinut-o ascunsă în pământ în tot acest timp aşteptând să fie descoperită de Ari vara *aceasta.* Atât de mult ne iubeşte Dumnezeu. Acum înţelege şi Ari. Ştie că descoperirea acelei podele este cu mult mai mult decât o coincidenţă. Este darul lui Dumnezeu pentru el, prin care i-a arătat că viaţa şi credinţa Rahelei sunt parte din imaginea de ansamblu.

Cineva se auzi bătând în uşă. Portarul venise să ducă bagajele la taxiul care aştepta. La gândul că trebuia să îşi părăsească prietena, ochii lui Abby se umplură de lacrimi.

— O, Ana… îmi este atât de greu să îmi iau la revedere.

— Atunci hai să nu ne luăm la revedere. Hai mai bine să ne spunem *Şalom.*

O luă pe Abby în braţe pentru ultima oară.

— Şalom, draga mea prietenă. Pacea lui Dumnezeu să fie cu tine. Şi fie ca faţa Lui să strălucească mereu peste tine.

Aeroportul Lod, Israel – 1999

Avionul în care se îmbarcase Abby trebuia să părăsească Israelul la scurt timp după miezul nopţii. Încă plângea când taxiul ieşea din parcarea hotelului spre aeroport şi Ana îi făcea cu mâna din prag. Acum era aproape ora 11:00, iar Abby era epuizată. Se gândi că poate măcar de data aceasta va putea dormi în avion.

În terminal, se aşeză la o coadă lungă de pasageri care aşteptau verificarea bagajelor. Asculta fără interes întrebările agenţilor.

— Aveţi pachete pentru altcineva? V-aţi făcut singuri bagajele? Le-aţi avut tot timpul în vizor de când le-aţi făcut?

Se gândea la Ana, Ari şi Marwan, care erau nevoiţi să trăiască permanent cu suspiciune şi teamă. Cu siguranţă se va ruga pentru pacea Ierusalimului.

În sfârşit, îi veni rândul să îi fie verificată valiza. Tânărul agent îi făcu semn să vină în faţă. Dar, înainte ca Abby să aibă ocazia să ridice geanta pe masă, auzi vocea lui Ari în spatele ei.

— Este în regulă. Poate să treacă. Este cu mine. Îi puse scurt mâna pe umăr.

Ari îi arătă agentului legitimaţia, apoi omul puse valiza lui Abby în cărucior împreună cu celelalte. Îi luă geanta de umăr şi se îndreptară în tăcere spre poarta de îmbarcare. Se opri ca să arate din nou legitimaţia când trecură prin punctul de securitate al aeroportului. Găsi apoi două locuri într-un colţ izolat al secţiunii de plecări.

— Cum eşti? o întrebă el într-un final. Ţi-ai revenit?

— Da, aşa cred. Ana mi-a fost de mare ajutor. Dar tu? Ridică din umeri făcând un gest indecis.

— Dov Shur a murit în drum spre spital, zise el încet. Abby îşi aşeză mâna pe dosul mâinii lui.

— Nu ţi-am mulţumit că mi-ai salvat viaţa. O privi direct în ochi pentru prima dată.

— Cu plăcere. Mă bucur că am ajuns la timp.

— Poţi să îmi spui cum de ai ajuns... chiar la timp?

întrebă ea. Oftă uşor, apoi zise:

— M-am dus la arhiva agenţiei ca să caut înregistrarea pe care au făcut-o când te-au interogat, după moartea lui Ben. M-am gândit că poate ai citat versetul din Scriptură în timpul interviului cât l-ai avut proaspăt în memorie. Caseta lipsea. La fel şi transcriptul ei. Nu exista nicio explicaţie, pur şi simplu… dispăruseră! Am aflat că agentul Kol, unul dintre cei care te-au interogat, fusese desemnat pentru o misiune sub acoperire şi nu putea fi contactat. Celălalt agent era Dov Shur. L-ai înţeles greşit pe Ben când a zis „Tora”, aşa că m-am întrebat dacă nu cumva ai înţeles greşit şi restul. Ar fi putut fi oare *„Shur* este trădător”, în loc de *„sigur* există un trădător”? Tocmai mă hotărâsem să mă întorc şi să te întreb când am primit mesajul tău pe pager. Am încercat să dau de Shur, dar nimeni nu ştia unde este, aşa că am cerut întăriri… Atunci m-am rugat să ajung la timp.

— Mulţumesc, Ari.

Primi mulţumirile încuviinţând din cap.

Studiindu-l, ştiind că probabil nu-l va mai vedea niciodată, Abby simţi conflictul care avea loc între cei doi bărbaţi atât de diferiţi care se luptau în Ari Bazak. Se întreba care bărbat va câştiga, arheologul sau agentul secret. Apoi, văzu că purta pe cap o yarmulke. Întinse mâna să o atingă.

Zâmbi timid şi o dădu jos, vârând-o în buzunar.

— Cred că am uitat de ea. Am fost la biserică în seara aceasta, cea la care mergeam împreună cu Rahela. Am vorbit cu un vechi prieten al ei, Ahmed Saraj.

— Mă bucur.

— Da, şi eu.

— Deci, ce vei face pe mai departe, Ari? întrebă ea încet.

— Ei bine, sunt oficial în concediu până când agenţia va termina investigaţia.

Zâmbi firav.

— Ana zice că voi avea astfel destul timp să o ajut cu publicaţia pentru descoperirile de la Degania.

— Podeaua de mozaic?

— Da.

Zâmbetul îi umplea faţa.

— Este o descoperire foarte neobişnuită, ştii, un simbol creştin într-o casă de evrei din primul secol. Va reprezenta o descoperire foarte importantă.

Difuzorul îi întrerupse brusc, anunţând zborul lui Abby. Se ridicară amândoi.

— Înainte să pleci, zise Ari, am ceva pentru tine. Scoase o cutie mică, învelită în hârtie simplă.

— Este un cadou din partea mea şi a Anei. Nu îl deschide acum. Aşteaptă să ajungi în avion. O, şi trebuie să îţi înapoiez Biblia.

O scoase din buzunarul hainei.

— Ai putut să descifrezi mesajul lui Ben?

— Foarte uşor, odată ce am ştiut versetul. Poftim, nu ne mai trebuie.

— Vreau să o păstrezi, zise ea, împingând-o uşor înapoi în mâinile lui.

— Biblia ta? Abby, ştiu cât de importantă este pentru tine...

— Te rog, vreau să ţi-o dau ţie. Ca să îţi amintească de mine. Ari o primi, apoi o îmbrăţişa scurt.

— Nu te-aş putea uita vreodată... Şalom, Abby.

— Şalom, şopti ea.

Abby era liniştită când se îmbarcă în avion şi îşi prinse centurile de siguranţă. Se simţea ciudat de calmă, având în vedere că se pregăteau de decolare, apoi avionul bubui pe pistă şi se ridică de la sol. Când ajunseră în sfârşit în aer, deschise darul de la Ari şi Ana, îndepărtând ambalajul cu atenţie ca şi când ar fi vrut să îl mai folosească.

În cutia de bijuterii era o pietricică de mozaic verde, care atârna de un lănţişor de aur. Îl ridică şi şi-l puse la gât. Înăuntru era învelit un bileţel cu scrisul de mână al Anei: *O părticică din tabloul lui Dumnezeu care să îţi aducă aminte că răscumpărarea Lui se dezvăluie lumii prin noi, cu fiecare*

gest de har în parte.

Ultima legătură a zborului lui Abby, de la New York până la aterizarea în Indianapolis, îi păru mai lung decât zborul din Israel la New York. Era nerăbdătoare să îşi revadă copiii şi fericită că, atât Emily, cât şi Greg veneau să o ia de la aeroport. Când păşi de pe rampa de debarcare, le căută feţele în mulţime. Dar, când în sfârşit depista o faţă cunoscută, nu fu nici a lui Emily, nici a lui Greg. Era soţul ei, Mark.

Abby se opri pe loc, îngheţând. O văzuse şi Mark, dar şi el rămase pe loc. Avea privirea serioasă, ochii întrebători, trişti.

Tati s-a schimbat, insistase Emily, şi într-adevăr cumva arăta altfel, mai puţin sigur pe el, mai vulnerabil. Îi amintea de absolventul de matematică, serios, de care se îndrăgostise acum douăzeci de ani, nu de pretenţiosul director IT care devenise.

Abby o luă uşor spre el, oprindu-se la câţiva centimetri. Lui Mark îi mijiseră lacrimi în ochi, pornind apoi în jos pe obraji. Nu le şterse.

— Bună, Abby.

Mângâie lănţişorul Rahelei cu degetele, amintindu-şi de planul de neînţeles al lui Dumnezeu.

— Bună, reuşi să îngaime. Apoi, lacrimile o năpădiră şi pe ea.

Nimic din întreaga ei experienţă ca soţie, mamă şi profesoară nu o pregătise pentru ceea ce o aştepta...

La patruzeci şi doi de ani, Abigail MacLeod e pe cale să-şi vadă visul împlinit: dintotdeauna râvnise să participe la săpăturile arheologice din Israel. Cu inima frântă din cauza căsniciei ei distruse, Abby se agaţă de speranţa că această călătorie va aduce puţină linişte în viaţa ei zguduită din temelii. Martoră inopinată la o tragedie cumplită, Abby este pe punctul de a renunţa la tot. Totuşi prietenia reconfortantă cu Ana Rahov, arheolog cu experienţă, şi pasiunea ei pentru fascinanta Ţară Sfântă o încurajează să nu renunţe. Spre uimirea ei, ceea ce descoperă dincolo de frumuseţile Israelului şi dincolo de intrigile din trecut este o istorie plină de confruntări şi durere, însă, pe măsură ce lumea tumultuoasă a primului secol din Palestina prinde viaţă din mijlocul ruinelor, Abby îşi dă seama că adevăratul refugiu pentru sufletul ei zbuciumat este Cel Atotputernic, Dumnezeul răscumpărării şi al iertării.

Lynn Austin este autoarea a numeroase cărţi de ficţiune pe teme biblice şi istorice, vândute deja în peste 1,5 milioane de exemplare în lumea întreagă. De formaţie cadru didactic, îşi petrece timpul scriind şi conferenţiind. Opt dintre romanele sale istorice au fost premiate cu premiul Christy, iar romanul *Tărâmuri ascunse* a fost ecranizat de Hallmark.

Lynn locuieşte, în prezent, în Michigan împreună cu soţul ei.

Copyright e 2000 Lynn Austin

Cartea a fost publicată în limba engleză cu titlul *Wings of Refuge,* la Bethany House Publishers, un imprint al Baker Publishing Group, Grand Rapids, Michigan, 49516, SUA. Toate drepturile rezervate.

Citatele biblice sunt preluate din traducerea Dumitru Cornilescu.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României Austin, Lynn
Ţiulete, Narcisa (trad.)
821.111 (71) – 31 = 135.1
Traducerea: Narcisa Ţiulete
Editarea: Camelia Luncan
Tehnoredactarea şi corectura: Timeia Pop
Coperta: Marius Bonce

Editura Casa Cărţii
Oradea – 2015
ISBN: 978 – 606 – 732 – 030 – 59 „786067” 32
www.ecasacartii.Ro